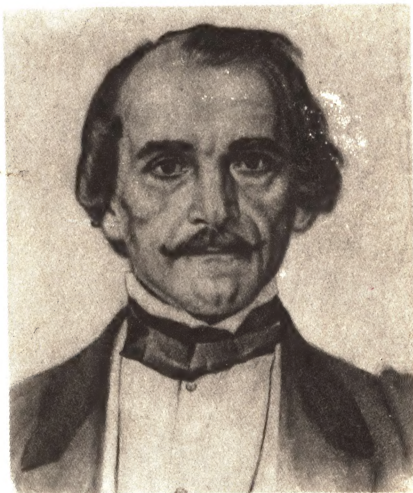
gr. alexandrescu

«Alexandrescu n-are gluma ușoară, ci numai satira ascuțită sau ironia amară; el nu rîde din toată inima, nici nu zîmbește cu nevinovăție, nici nu face spirit de salon, — ca Alecsandri —, ci are numai rîsul batjocoritor sau tragic al celor ce cunosc prea mult viața.»

N. IORGA

editura minerva

Lei 5

97

gr. alexandrescu

G-2

gr. alexandrescu

poezii • memorial de călătorie

Ilustrația copertei : *Teodor Bogoi*

grigore alexandrescu

poezii • memorial de călătorie

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE I. FISCHER
PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE POMPILIU MARCEA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1974
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ediția a II-a (B.P.T.), revăzută și adăugită

GRIGORE ALEXANDRESCU

Despre cel mai de seamă reprezentant al fabulei noastre se știu puține lucruri. Fire discretă, Alexandrescu n-a lăsat decît cîteva mărturii despre viața sa, insuficiente pentru a o reconstitui. Biografii au folosit mai ales datele rămase într-una din *Scrisorile* lui Ghica, le-au completat cu alte mărturii contemporane, adesea cu presupuneri. Cu toate că autorul ***Epistolelor*** și ***Fabulelor*** beneficiază de două excelente monografii, semnate de Eugen Lovinescu (1909) și G. Călinescu (1959), unele incertitudini biografice persistă. Nici data exactă a nașterii nu este precizată. Unii istorici literari s-au oprit la 1810, alții la 1814, cei mai mulți la 1812, aceasta din urmă avînd mai multe șanse de a fi omologată. Era fiul vistiernicului Mihai Alexandrescu și al Mariei Fusea din Tîrgoviște. În jurul vîrstei de 15 ani își pierde părinții, și acest eveniment are desigur repercusiuni dureroase, tînărul trebuind să apeleze la bunăvoința unor rude sau cunoscuți care, deși au dovedit atenție și amabilitate, n-au putut niciodată suplini grija și sentimentele părintești. Cu siguranță că din această vreme datează următoarele versuri, exprimînd o totală și iremediabilă descurajare: „Lăsat strein în lume, lipsit de orce bine, / Văzînd că nu-mi rămîne plăcerea pe pămînt / Văzînd zilele mele de suferințe pline, / Pui mîna pe-a mea frunte și caut un mormînt".

Începînd de prin 1830, îl găsim pe Alexandrescu la București, locuind mai întîi la un unchi al său, părintele Ieremia, într-un beci de sub scara Mitropoliei. Podul Mitropoliei era plin de tot

felul de cărți, mai ales din literaturile greacă și franceză, pe care tînărul le citește cu o pasiune rară, consemnată admirativ de contemporani. Se-ntîlnește cu Ion Ghica, ce-i va deveni un prieten statornic, și merge mai întîi la școala lui Vaillant și după aceea, prin 1832, la școala de la „Sf. Sava". Iată portretul pe care i-l face Ion Ghica: „Înfășurat într-un surtuc cafeniu, oacheș, foarte oacheș, părul negru, sprîncene groase, îmbinate, ochii căprui, scînteietori, mustața îi mijea pe buză". În continuare prietenul său ne evocă dicțiunea excelentă a lui Alexandrescu, care, citind *Epistola lui Boileau către Molière*, a lăsat o impresie memorabilă: „deși citisem și recitisem de o sută de ori acea epistolă, dar pot să spun că numai atunci i-am înțeles spiritul și eleganța". Alexandrescu era, încă de la o vîrstă fragedă, un foarte bun cunoscător al literaturii clasice franceze, precum și al valorilor poetice naționale, după cum ne atestă cunoscuta epistolă către Iancu Văcărescu:

Tu dar, care-ai zis odată cum că neamurile-ncep
Prin poezie ființa ș-a lor stare de-și pricep,
Slăbiciunea muzei mele vino a o îndrepta;
Căci de scriu astăzi în versuri, asta este vina ta.
Tu amorul poeziei mie mi l-ai insuflat,
Și exempluri îndestule de ce e frumos ai dat.
(Epistolă D. I. V.)

În casele lui Tache Ghica, tatăl amicului său, Alexandrescu leagă prietenie cu unii dintre cei mai devotați luptători pentru cauza națională, care încercau, deocamdată pe cale culturală, să pregătească temeliile României moderne: Grigore Băleanu, I. H. Rădulescu, Eufrosin Poteca, frații Cîmpineanu. O bucată de vreme este găzduit cu generozitate în casa lui Eliade, care îl ajută să-și publice primele scrieri. În tipografia acestuia apare, în 1832, întîiul volum al lui Grigore Alexandrescu, *Eliezer și Neftali*. Primele poezii îi apăruseră, de asemenea, în *Curierul românesc* al lui Eliade. După cîțiva ani, în 1837, se produce însă un conflict între cei doi scriitori, ale cărui cauze sînt, după toate probabilitățile, de natură intimă. Timp de peste două decenii (1836—1861) a durat polemica lipsită de glorie dintre cei doi foști prieteni.

Lăsînd la o parte motivele nesemnificative ale conflictului, e probabil că la ascuțirea polemicii a contribuit într-o mare măsură versatilitatea și aroganța lui Eliade, care n-au putut scăpa spiritului ascuțit al lui Alexandrescu.

După cearta cu Eliade este găzduit de maiorul Ion Cîmpineanu, pe care îl cunoscuse mai dinainte: în 1833 acesta întemeiase, împreună cu Eliade, Societatea filarmonică, în al cărui avansat program figura lupta „pentru cultura limbii românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale în Principate și formarea unui teatru național". În 1834 intră, ca atîția dintre prietenii săi, însuflețit de aspirații patriotice, în armată, dar în 1837 demisionează. În 1838 scoate un al doilea volum, intitulat *Poezii*. În anul 1840 publică în *Dacia literară* poezia *Anul 1840*, un ecou poetic al năzuințelor democratice ale complotiștilor contra tiraniei lui Alexandru Ghica, și este închis pentru cîteva luni. În 1842 întreprinde, împreună cu Ion Ghica, o călătorie pe la mănăstirile din Oltenia, al cărei rezultat este un *Memorial de călătorie* și cîteva dintre cele mai avîntate poezii de inspirație patriotică: *Umbra lui Mircea. La Cozia, Mormintele. La Drăgășani, Răsăritul lunei. La Tismana*. După ce, în 1842, scosese la Iași o ediție a *Poeziilor* sale, în 1847 editează din nou o culegere îmbogățită. Participarea lui Alexandrescu la revoluția din 1848 nu este suficient cunoscută. Se știe, sigur, că făcea parte din comitetul de redacție al *Poporului suveran* alături de Bălcescu, Bolliac și Bolintineanu. Actul Unirii Principatelor găsește în Alexandrescu un susținător entuziast. Încă din 1857 poetul scrisese *Unirea Principatelor* în versuri de un exemplar elan patriotic, atestînd în același timp convingerile democratice ale autorului lor:

Cînd citim în vechea carte a istoriei străbune
Virtuți mari, ilustre fapte ale nației române,
Care inimă stă rece? care suflet nemișcat?
Cine n-are dor să vază țara sa în fericire.
Cu legi bune, cu legi drepte, în tărie și-n unire,
Cultivînd artele păcei pe al său pămînt bogat?

Aclamă alegerea lui Cuza ca domn al țărilor române (poezia *Măriei-sale domnitorului Alexandru Ion I*); la rîndul său,

domnitorul îl prețuiește și-i acordă încredere. Îl propune chiar ministru de finanțe, dar refuză, deoarece „nefiind în poziție materială independentă", după cum însuși mărturisește, nu se putea „susține". Sub Cuza este director în Ministerul Cultelor și Instrucției și în 1860 membru în Comisia Centrală de la Focșani. Din acest an dă primele semne ale bolii care se va prelungi dramatic un sfert de secol. Memoria sa, fenomenală în tinerețe (cînd, ne încredințează Ghica, era în stare să recite ore întregi din clasicii francezi), nu-l părăsește cu totul. Un apropiat ne mărturisește că avea „zilnic ocaziunea de a putea constata surprinzătoarea lui memorie, căci recita pînă în ultimile zile atît poeziile, cît și fabulele sale, cît și altele, în limba franceză și elină". Ultima ediție de poezii pe care o revede, cea din 1863, se resimte de intervențiile nefericite ale autorului, care căzuse în mania latinizării limbii, înlocuind pe cît putea cuvintele slave cu cele latine, într-o asemenea măsură, încît ediția e aproape inutilizabilă. Starea materială trebuie să fi fost deosebit de precară, căci în 1868 cerea ministrului instrucțiunii o bursă pentru fiica sa Anghelina motivînd cu o modestie rară că merită aceasta „atît ca funcționar, cît și ca om de litere, care a adus oarecari servicii în literatura națională prin scrierile mele". Poetul e aproape uitat. Cînd moare, la 25 noiembrie 1885, foarte puțini vin să-i aducă ultimul salut. Uitarea s-a prelungit pînă mai tîrziu. Eugen Lovinescu își începe în 1909 monografia printr-o lamentare semnificativă: „O însemnată figură nu numai pentru începutul, ci pentru întreaga noastră literatură, un scriitor care nu reprezintă numai o verigă în evoluția culturii și poeziei române, ci și o personalitate, independentă prin noutatea accentului sufletesc și a cugetării, un poet peste care vremea nu a așternut decît cîteva zeci de ani, ar trebui să trăiască încă în amintirea supraviețuitorilor și, totuși, în jurul lui nu găsim decît uitare".

Numeroasele culegeri ale poeziilor lui Alexandrescu de după 23 August, culminînd cu ediția de *Opere* (din care a apărut un prim volum), reprezintă un act de justiție pentru cel care a fost unul dintre ziditorii poeziei românești.

Încă în 1870, scriind *Epigonii*, Eminescu aduce un înalt elogiu lui Alexandrescu:

> Și ca Byron, treaz de vîntul cel sălbatic al durerii,
> Palid stinge-Alexandrescu sînta candel-a sperării,
> Descifrînd eternitatea din ruina unui an.

Caracterizarea lui Eminescu vizează latura romantică a creației lui Alexandrescu. Într-adevăr, în special în prima parte a activității sale poetul Alexandrescu era romantic. Influența elegiei și meditației de tip lamartinian și byronian se face din plin simțită. Prima încercare, publicată de poet în *Curierul românesc* din 6 martie 1832, *Miezul nopței*, părea să anunțe un Lamartine valah. Poezia vorbește despre „suvenirea ruinelor", despre „luna în tăcere", care inspiră „gîndiri religioase", gîndirea poetului este tristă și, „precum o piramidă se-nalță în pustii", sufletul „nici o legătură nu are pe pămînt", n-are „soare seninos". Tînărul poet declară că a închinat durerii „amara sa viață", simte că „glasu-i se va stinge" și că „a vieții taină" o va găsi „în moarte".

În *Adio. La Tîrgoviște*, la vîrsta de 20 de ani, poetul pare îmbătrînit, vorbește de „zilele trecute" și „vechea fericire", de vîrsta de aur și „visurile care zbor". Erotica din tinerețea lui Alexandrescu este înțesată de ideea zădărniciei vieții, a inutilității faptei, meditația și sfiala religioasă lasă impresia unei elaborări livrești, artificioase și, nu rareori, cu o vădită tendință juvenilă de a epata. De altfel, această tendință se manifestă și mai tîrziu, deși cu o frecvență cu mult redusă. Într-o poezie publicată mai tîrziu, intitulată sugestiv *Suferința*, poetul vorbește de „focul care arde în pieptu-i sfîșiat" pentru că iubita nu apare, fapt pentru care ochii „în lacrimi înoată" și viața i se pare „osîndă", „o lungă agonie". În *Meditație* (1838) viața, existența i se pare încoronată de „moartea neîmpăcată", „actul cel din urmă".

Toate aceste elemente de proveniență romantică, în spiritul lui Lamartine, au determinat pe unii cercetători să sublinieze mai ales adeziunea scriitorului la romantism. Poezia de început a lui Alexandrescu nu-i este însă caracteristică poetului, ea constituind numai o etapă a evoluției sale. Faptul că, de pildă, în culegerile

de maturitate, poetul n-a introdus poeziile de tinereţe (cu neînsemnate excepţii) este cu totul elocvent, propria cenzură a autorului reprezentînd un argument peremptoriu. Considerăm că trăsătura de bază a lui Alexandrescu o constituie luciditatea şi spiritul de observaţie foarte ascuţit. Elementele romantice pot fi considerate drept manieră, modă, ele sînt exterioare, iar din punct de vedere artistic n-au o valoare deosebită (exceptînd lirica patriotică). E. Lovinescu, a cărui contribuţie la studierea lui Alexandrescu nu poate fi ignorată, stabileşte cu fineţea-i caracteristică cîteva trăsături specifice lui Alexandrescu: „isteţ, ager, muşcător, observator ironic şi plin de humor". G. Călinescu, care a dat monografia fundamentală despre poetul nostru, afirmă un adevăr indiscutabil: „Geniul său muşcător a supravieţuit celui contemplativ". De altfel, acest amestec dintre lirism şi luciditate este specific literaturii noastre din secolul al XIX-lea, şi Eminescu, pe lîngă Alexandrescu, este o pildă concludentă. Trebuie apoi să ţinem seama că Alexandrescu ilustrează un moment de început al poeziei noastre, cînd poeţii români aveau de străbătut într-o scurtă perioadă clasicismul şi romantismul. Poeţii se raliază acestor curente după temperament, vîrstă, precum şi după intuirea aderenţei fiecărui curent la realităţile naţionale şi sociale ale vremii. Alexandrescu a trecut mai întîi prin romantismul meditativ de tip lamartinian, care se potrivea vîrstei sale, crizelor morale prin care trecea. Acest aspect al romantismului se reflectă în primul rînd în erotică, în poezia de contemplaţie, în meditaţia religioasă. Această manieră a fost destul de repede abandonată de poet. Mult mai durabil este un alt aspect al romantismului, care se delimitează de Lamartine, şi anume, contemplarea activă a trecutului istoric în spiritul lui Hugo. G. Călinescu constată: „Evocarea ruinelor la Grigore Alexandrescu are aspect precumpănitor, patriotic, şi elegia poetului e motivată mai mult de sentimentul decăderii prezentului decît de acela al zădărniciei". Această viziune tonică asupra trecutului istoric, care dă un caracter militant, progresist creaţiei de acest gen a lui Gr. Alexandrescu şi tuturor poeţilor români de la 1848, trebuie explicată în

primul rînd în realităţile istorice de la noi: ţările române, pe atunci despărţite, năzuiau cu înflăcărare eliberarea şi unitatea naţională. Credincioşi idealurilor naţionale şi populare, ei înşişi protagonişti activi ai acestor idealuri, poeţii patruzecioptişti s-au integrat spiritului vremii. De aceea tema ruinelor, atît de proprie romanticilor, e cultivată de către aceşti poeţi fără infiltraţii paseiste sau meditativ-sceptice. Ruinele nu-s pretexte pentru demonstrarea vanităţii, nu-s un *memento mori*, ci mărturii ale gloriei trecute. Nu e întîmplător că se cîntă mai ales Tîrgoviştea, Neamţul sau Suceava, cetăţile cele mai încercate, dar şi cele mai glorioase. Cîrlova *(Ruinele Tîrgoviştei)*, Hrisoverghi *(Ruinele Cetăţii Neamţu)*, Eliade *(O noapte pe ruinele Tîrgoviştei)*, D. Bolintineanu *(Ruinele cetăţii lui Ţepeş)*, mai tîrziu G. H. Grandea *(Ruinele)* sînt reprezentativi. Între poeţii care exaltă eroismul înaintaşilor un loc de cinste îl ocupă Grigore Alexandrescu. Mărturie stau poezii ca *Adio. La Tîrgovişte*, *Trecutul. La Mănăstirea Dealului*, *Umbra lui Mircea. La Cozia*, *Mormintele. La Drăgăşani* etc. Veneraţia pentru gloria strămoşească străbate fiecare dintre poeziile de inspiraţie istorică. Iată, de exemplu, în *Umbra lui Mircea. La Cozia*:

Oltule, care-ai fost martur vitejiilor trecute,
Şi puternici legioane p-a ta margine-ai privit,
Virtuţi mari, fapte cumplite, îţi sînt ţie cunoscute,
Cine oar' poate să fie omul care te-a-ngrozit?
. . . .
Mircea! îmi răspunde dealul; Mircea! Oltul repetează.

În *Răsăritul lunei. La Tismana* poetul vorbeşte de „a patriei iubire, / Ce odată-n aste locuri pe strămoşi îi insufla", evocînd în continuare momente glorioase din istoria românilor.

În *Trecutul. La Mănăstirea Dealului*, exprimă veneraţia pentru eroii nemuritori de demult, pe care-i vede şi azi „părtaşi" ai luptelor care se pregătesc. Prezentul însă nu-i inspiră poetului multă încredere din pricina micimii unor contemporani la care face o aluzie apropiată de cea din *Pisica sălbatică şi tigrul*:

Precum atîţi nevrednici, trăind în moliciuni,
Se laud cu mari fapte făcute de străbuni.

Pilda sacrificiilor strămoşilor este mereu o călăuză:

> Am afla de la dînşii ce jărtfe trebuiesc,
> Prin cîtă energie naţii se mîntuiesc.

Poetul pare a fi călăuzit de aforismul: *„Les vivants sont gouvernés par les morts"*

Alexandrescu n-are însă o viziune naivă şi retorică asupra faptelor din trecut. Spiritul lucid şi raţional al poetului respinge eroismul de paradă şi, fire constructivă, găseşte că „războiul e bici groaznec, care moartea îl iubeşte şi ai lui sîngeraţi dafini naţiile îi plătesc".

Caracter distins, Alexandrescu se opreşte cu egală admiraţie şi asupra mărturiilor de eroism ale altor popoare. Poezia *Mormintele. La Drăgăşani*, în care cîntă lupta eteriştilor pentru libertatea Greciei, este o dovadă. Încă din *Memorial de călătorie* autorul notează: „Dupe puţin umblet sosirăm la locul numit Drăgăşani, loc cunoscut de iubitorii petrecerilor pentru dealurile şi calitatea vinurilor, iar de amicii omenirii nefericite pentru moartea atîtor atleţi ai libertăţii grecilor". În continuare el situează rezistenţa batalionului grecesc de la Drăgăşani pe acelaşi plan cu legendarele acte eroice de la Termopile, Teba, Waterloo, eteriştii apărîndu-i ca „demizeii eroi ai lui Omer".

Atitudinea din *Mormintele. La Drăgăşani* e cu atît mai interesantă cu cît tema mormintelor, şi Thomas Gray e un exemplu, presupune, ca un act reflex, meditaţia cu caracter pesimist. Momuleanu, Bolintineanu, Pelimon, Alexandrescu însuşi, în *Cimitirul* cedează acestui sentiment. *Mormintele. La Drăgăşani* dovedeşte că, în măsura în care artistul este animat de idealuri înalte, indiferent de temă, sentimentele sînt tonice.

Lirica patriotică a lui Alexandrescu a fost adesea redusă la poeziile inspirate din trecutul istoric, ceea ce e unilateral. În acest capitol se cuvine a include însă şi poezia patriotică a lui Alexandrescu privind evenimentele contemporane, faţă de care poetul a avut o atitudine dintre cele mai prompte şi mai entuziaste. Este cunoscută adeziunea sa la programul grupului democrat, antidespotic, al lui Dimitrie Filipescu din 1840.

După ce arată că „a lumei temelie se mişcă, se clăteşte", că „un duh fierbe în lume" (duhul revoluţiei, n.n.) poetul aspiră spre o lume nouă, slobodă, curată:

> Dar aş vrea să văz ziua pămîntului vestită,
> Să răsuflu un aer mai slobod, mai curat,
> Să pierz ideea tristă de veacuri întărită,
> Că lumea moştenire-ntîmplărilor s-a dat!
>
> *(Anul 1840)*

(De notat că în ediţia din 1863 Alexandrescu a înlocuit „întîmplărilor" cu „despoţilor".)

La un an după semnarea Tratatului de la Paris, prin care se căzuse de acord asupra Unirii ţărilor române, în 30 martie 1857, în paginile ziarului *Concordia*, Grigore Alexandrescu publică poezia *Unirea Principatelor*, ce are o mare rezonanţă prin patetismul ei, asemănător celui din *Anul 1840*, generat de aceeaşi convulsie a evenimentelor decisive din viaţa ţării:

> Pe antice monumente am văzut ades sculptate
> Acvila ce poartă crucea, zimbrul ţării-nvecinate,
> Subt o mînă, o coroană, întrunite figurînd...

Generaţiilor contemporane poetul le atrage atenţia asupra responsabilităţii majore care apasă pe umerii lor:

> Fiii voştri vor ascunde a lor frunte în ţărînă,
> Dacă voi acum veţi pierde marea cauză română,
> Prin meschine interese ce-n mici inimi locuiesc...

Cîţiva ani mai tîrziu, într-un articol din *Independenţa*, conştient de finalitatea politică a poeziei sale, Alexandrescu declară că „a îndemnat la această unire pe toţi adevăraţii români, afară de trădători".

Mult succes în vremea sa a avut satira *O profesiune de credinţă*, în care Alexandrescu biciuieşte pe demagogii care făceau zarvă în jurul Unirii pentru a-şi mări averile, pe cei care ajutau la propăşirea statului „cumpărîndu-şi moşioare". Că poezia s-a bucurat de multă popularitate o dovedesc unele variante scrise de alţi poeţi în vremea luptei din divanuri. După Alexandrescu, Dăscălescu, poet unionist, schiţează un tip asemănător cu al

demagogului lui Alexandrescu într-un *Cîntec nou pentru domnii alegători*:

Cu-aşa chip vro slujbuşoară
De-aş putea eu înnădi,
Negreşit că biata ţară
Foarte mult ar propăşi.

Luciditatea şi spiritul critic ale lui Alexandrescu ies în evidenţă cu strălucire în *Epistolele* sale, publicate între 1838—1842. Alexandrescu este iniţiatorul epistolelor în literatura noastră, specie continuată şi ridicată la o mare înălţime prin *Scrisorile* lui Eminescu, patru decenii mai tîrziu. Problemele ridicate de epistolele lui Alexandrescu sînt diverse: situaţia limbii literare româneşti *(Epistolă către Voltaire)*, viaţa rurală şi antirealismul pastoral *(Epistolă D.I.C.)*, situaţia artistului *(Epistolă domnului Alexandru Donici)*, descrierea superficialităţii şi cosmopolitismului lumii de sus *(Satiră. Duhului meu)* etc. Observaţia ascuţită şi ironia subtilă sînt presărate pretutindeni. În *Epistolă D.I.C.* (dedicată lui Ion Cîmpineanu) Alexandrescu anticipează pe Topîrceanu din parodia *Vara la ţară* (după poezia cu acelaşi titlu de Al. Depărăţeanu). Cu aproape un secol înainte, vizînd poezia pastorală, autorul epistolei către Cîmpineanu ridiculizează parcă idilismul şi ruralismul sămănătorist. Viziunea e de un realism polemic:

Turme de oi sînt mulţime, însă încă n-am găsit
Un păstor ca în idile, un cioban de pizmuit.
Şi nu ştiu cum în vechime, atîţi mari biruitori
Părăsea avere, slavă şi trăia între păstori...
Nimfele le văz desculţe; îmbrăcate-n piei de oi,
Păstoriţele, pe viscol, pe furtune şi pe ploi,
De a lor ticăloşie ocolite ca d-un lanţ,
Îţi ridică toată pofta de a face vrun romanţ.

Poetul găseşte cheia erorii idiliste în subiectivismul poeţilor:

Dar adeseaori poeţii lucrurile zugrăvesc
Nu precum sînt în fiinţă, ci cum şi le-nchipuiesc.

Remarcabilă prin fineţe şi subtilitate este *Satiră. Duhului meu*. Simulînd un complex de inferioritate din cauza ignoranţei în cunoaşterea jocurilor şi manierelor „de lume", poetul scoate în

relief tocmai ignoranţa şi micimea intelectuală a cosmopoliţilor vremii. „Domnişorul" cu „graţii prefăcute", cu hainele cusute la Paris, cu „lorneta străină atîrnată" anticipează „stîlpii de bordel, de crîşme, cafenele", care-au uitat „pîn' şi a noastră limbă", satirizaţi mai tîrziu de Eminescu în *Ai noştri tineri*.

Grigore Alexandrescu rămîne, pentru literatura noastră, fabulistul ei clasic. Cunoaşterea şi preţuirea lui La Fontaine au contribuit desigur la orientarea către fabulă. Ca şi La Fontaine, Alexandrescu este fabulist prin excelenţă. Şi cu toate că a abordat şi alte specii, fabula este cea mai adecvată structurii sale artistice. De altfel, este şi domeniul în care s-a realizat cel mai deplin. Între anii 1832—1861 Alexandrescu a scris cu consecvenţă fabule. Este deosebit de semnificativ faptul că, din volumul de debut poetul păstrează, pentru culegerile ulterioare, mai ales fabule, restul poeziilor fiind în majoritate excluse, ceea ce arată preferinţele sale şi în acelaşi timp convingerea că aici s-a realizat mai mult. Şi, într-adevăr, fabulele sînt deosebit de izbutite, mesajul şi finalitatea socială sînt clare, precise, obiectul atenţiei este descoperit şi satirizat în aspectele sale esenţiale, iar morala cade firesc. Nebulozitatea şi prolixitatea unora din restul poeziilor sînt îndepărtate, şi aceasta pentru că fantezia şi lirismul cedează locul observaţiei realiste, cu o ascuţită tendinţă morală şi politică. Viaţa însăşi îi oferea poetului suficient material pentru o fabulă: „Socotesc că putem zice fără să ne îndoim / Că e prea bun pentru fabuli veacul în care trăim"... Poetul nu ascunde, în acelaşi timp, temeiurile tactice ale orientării sale:

Însă, cum ştii foarte bine, adevărul desvălit,
Fără mască, între oameni lesne nu e priimit:
Şi subt feluri de podoabe dacă nu îl tăinuieşti
Nenţeleapta lui ivire poate scump să o plăteşti.

(Epistolă D. I. V.)

„Veacul" în care trăia Alexandrescu era, într-adevăr, „bun pentru fabulă". Ne găsim spre mijlocul secolului al XIX-lea, perioadă în care burghezia românească se dezvoltase şi continua să capete poziţii considerabile. Spre deosebire de ţările în care această clasă s-a emancipat (total sau parţial) de feudalism

(Franţa, de exemplu), la noi s-a produs o fuziune, un fel de asimilare reciprocă între burghezie şi moşierime. Proprietatea feudală nu s-a desfiinţat. Latifundiarii au început să-şi plaseze capitaluri în întreprinderi industriale, iar burghezia nu s-a dat înapoi să arendeze sau să cumpere moşii. Împletirea aceasta de interese economice este reflectată, pe plan politic, prin ceea ce se cunoaşte mai tîrziu în istorie sub denumirea de „monstruoasa coaliţie", care nu s-a format, desigur, în 1864, cînd e botezată astfel de Boliac, ci începuse mai demult. Dacă pe plan economic burghezia, ca clasă care se afirma în sensul evoluţiei istorice, era mai puternică, ea avea nevoie şi de o afirmare pe plan administrativ, politic, precum şi de consideraţie socială.

Lumea negustorilor, a bancherilor, burghezia în general, era, în virtutea inerţiei tradiţionale şi a intereselor feudale, ignorată şi ocolită în conducerea treburilor publice, care treceau drept un privilegiu al celor evgheniţi. Oamenii „de sînge" îşi apărau cu înverşunare nu numai feudele, dar şi puterea politică. Burghezia din ţările române, ca orice altă burghezie, a început atunci să uzeze de întregul arsenal propagandistic democrat. Ideile de egalitate, libertate şi fraternitate erau pe buzele „celui din urmă negustor", cum ne spune Ion Ghica. Dacă se întîmpla însă ca, la rîndul lor, masele populare să revendice drepturi, glasul lor era înăbuşit cu brutalitate. Acum începe demagogia.

Marile personalităţi ale epocii (Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri), mergînd în sensul aspiraţiilor progresiste au pregătit cu toată strălucirea inteligenţei lor drumul spre eliberarea maselor, împotriva împilării şi injustiţiei. Printre figurile luminoase ale epocii dinspre jumătatea secolului al XIX-lea se numără şi Grigore Alexandrescu. Minte ascuţită şi artist deosebit de înzestrat, el a realizat, prin fabulele sale, un fel de „comedie umană" a literaturii noastre dinainte de Caragiale. Înţelegem prin aceasta că poetului nu i-au scăpat aspectele critice esenţiale ale timpului său, ţintuind, ca într-un insectar, pe infractorii de ordin moral. Iată-l pe Samson „dulău de curte, ce lătra foarte tare", discutînd cu un bou despre egalitate şi lăudîndu-se cu popularitatea pe care a dobîndit-o faţă de „toată lighioana". Încurajat de schimbarea pe

care a luat-o lumea, căţelul Samurache îndrăzneşte să-i numească pe cei doi „fraţii mei", la care vorbe dulăul îl gratulează cu epitete ca „potaie", „lichea neruşinată" şi ameninţări („O să-ţi dăm o bătaie care s-o pomeneşti"), declarînd limpede că vrea egalitate, „dar nu pentru căţei". Referindu-se la semenii săi, fabulistul conchide cu amărăciune :

Aceasta între noi adesea o vedem,
Şi numai cu cei mari egalitate vrem.

Aceeaşi aroganţă arivistă este biciuită în *Boul şi viţelul*. Un bou „ca toţi boii", ajutat „de soartă", dobîndeşte „un post însemnat" în cireadă, drept pentru care se credea, şi era, „decît toţi mai mare". Viţelul, ca nepot, vine atunci îndată să-i ceară „niţel fîn". Unchiul însă nu-l recunoaşte, declară indignat că n-are „astfel de rude" şi ordonă să-l „dea pe scară". Citind această fabulă a lui Alexandrescu nu se poate să nu asociem imediat în minte scena din romanul lui Filimon *Ciocoii vechi şi noi*, în care Dinu Păturică, ciocoi ajuns „în post însemnat", refuză să-l recunoască pe tatăl său spre a nu-şi compromite „situaţia". Într-o altă fabulă, vulpea, spre a-şi agonisi o slujbă importantă, încearcă răsturnarea domniei elefantului prin mijloace demagogice :

Că este nedreptate
Să va să cheltuiască
Veniturile toate
Pentru masa crăiască...

se adresează ea animalelor oropsite. Bănuindu-i intenţia de a se „pune-n pîine" şi temîndu-se de răzvrătirea supuşilor, împăratul îi dă „ca un semn de cinstire" departamentul găinilor. În ziua viitoare, oratorul care glăsuise tot timpul despre lipsa de dreptate, care veştejise risipa şi abuzurile de la curte, înecat „c-un os", declară că măria-sa „ştie ce face" şi că „neîncetat gîndeşte la al obştii folos". Aluzia la demagogia liberală se face fără ocol :

Cunosc mulţi liberali, la vorbe ei se-ntrec,
Dar pînă în sfîrşit cu oase se înec.

(Vulpea liberală)

Aceeași semnificație o poartă și fabula *Vulpoiul predicator*, în care oratorul, după ce rostește o perorație fulminantă la adresa lighioanelor nesățioase care varsă sînge și năpăstuiesc poporul, cere pînă la urmă, drept plată, „cîțiva curcani", ca și lupul moralist, care, ajuns împărat, face morală dregătorilor abuzivi, amenințîndu-i cu „înalta judecată" dîndu-se pe sine drept pildă de conduită, în timp ce un vulpoi constată că măria-sa poartă o manta făcută „din piei de oaie".

Încă din *Anul 1840* Alexandrescu vorbea de fanfaronada politică și de întărirea tiraniei :

Politica adîncă stă în fanfaronadă
Și știința vieții în egoism cumplit ;
D-a omului mărire nimic nu dă dovadă,
Și numai despotismul e bine întărit.

Fabula *Elefantul* satirizează tocmai despotismul cinic. Elefantul „cel necioplit" și „de cap tare" ajunge împărat și orînduiește-n slujba de „ministru la oi" pe... lup. Cînd nenorocitele victime vin să se plîngă stăpînului, acesta îl ascultă pe ministrul său, care spune că nu ia, de fapt, decît cum se obișnuiește, adică „de oaie cîte-o piele". La care vorbe împăratul intervine cu toată seriozitatea :

Cît pentr-o piele, treacă și meargă,
Fiindcă singur spui c-ai dreptate..
Dar pentru c-astăzi oaia aleargă
La mila noastră, care mult poate,
O iert : de dajdii fie scutită ;
Ale ei plîngeri voi să le-ascult ;
Și decît pielea obicinuită
Să nu poți cere un păr mai mult.

Un alt împărat, leul, află că trebuie să jertfească pe cel mai puternic dintre oștenii săi pentru a putea cîștiga bătălia cu împărăția leopardului. Atunci îndată măria-sa se vaită că „pătimește de tusă", urșii, tigrii și toate lighioanele puternice se plîng, la rîndul lor, că sănătatea le este „îndestul de proastă", pentru ca,

pînă la urmă, „cel mai tare" să rămînă iepurele, care este, bineînțeles, degrabă sacrificat. Poetul conchide că „cei puternici oriunde au dreptate" *(Dreptatea leului)*. Într-o fabulă ursul pledează pentru stîrpirea abuzurilor și tîlhăriei, criticînd cu vehemență pe tiranul tigru care, ca împărat, „întîi judeca" pe vinovați „ș-apoi îi sugruma". Întrebat de vulpe cum o să procedeze cînd se va așeza pe scaunul împărătesc, ursul răspunde :

Noi o să-i sugrumăm
Ș-apoi să-i judecăm.

(Ursul și vulpea)

Lașitatea și lingușirea în scopul propriei chiverniseli constituie un alt obiectiv al fabulei lui Alexandrescu. Cînd cîinele e izgonit din slujbe de către lup *(Cîinele izgonit)*, toți dregătorii spun că „nu face doi bani", că e „ticălos" și că „mănîncă degeaba", pentru ca, după ce e din nou onorat cu împuterniciri, aceiași dregători să susțină :

Tutulor este plăcută
Cinstea cea cu drept făcută
Astui vrednic dobitoc.
Al lui cap, a lui știință,
Glas, putere, iscusință
Pentru noi sînt un noroc...

Deosebit de semnificativă prin sensurile pe care le degajă este fabula *Toporul și pădurea*, în care autorul condamnă pe trădători, „cozile de topor". Fabulistul demonstrează aici că :

În fiește țară
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc streinii, ci ni le face toate
Un pămîntean d-ai noștri, o rudă sau un frate.

Se știe că marile acte patriotice din vremea poetului au fost subminate de „pămînteni d-ai noștri" pentru motive egoiste și meschine. Astfel, de pildă, revoluția de la 1848 a fost trădată de elementele șovăielnice și retrograde din rîndul burgheziei. Actul

Unirii țărilor române a întîmpinat de asemenea o îndîrjită rezistență din partea separatiștilor iritați de pierderea unor avantaje economice sau publice.

În alte fabule autorul condamnă ipocrizia (*Șoarecele și pisica*, *Uleul și găinile*), satirizează lăudăroșenia goală (*Pisica sălbatică și tigrul*, *Papagalul și celelalte păsări*, *Catîrul ce-și laudă nobilitatea*, *Catîrul cu clopoței*), vanitatea (*Bursucul și vulpea*) etc.

Grigore Alexandrescu a scris și proză. Este vorba de *Memorialul de călătorie*, prilejuit de vizitarea bisericilor din Oltenia, și de încercarea de nuvelă, intitulată *Călugărița*. Nu insistăm asupra acestei laturi a activității sale, proza rămasă de la Alexandrescu e lipsită de un deosebit interes artistic. Eforturile descriptive din *Memorial* nu reușesc să transmită vibrații în fața peisajului natural, culorile par șterse, iar narațiunea și mai ales evocarea vremurilor trecute în *Călugărița* sînt stîngace, lipsite de inventivitate și surprize și nu amintesc de poetul subtil și sensibil. G. Călinescu în studiul citat motivează plastic și pe deplin adevărat: „Proza nu era genul lui Gr. Alexandrescu și, descins din aerul vibrant al lirei, poetul, ca și albatrosul lui Baudelaire, se încurcă în aripi". De altfel, poetul însuși spune că „tot omul s-apleacă la ce este mai pornit" (*Epistolă D. I. V.*).

Alexandrescu a ostenit vreme de trei decenii, și cu strălucire, pe tărîmurile poeziei; el este cronologicește primul mare poet al literaturii române care merită titlul de „clasic". Alexandrescu a cîntat, într-o epocă de afirmare națională, trecutul vitejesc al poporului nostru; a dat glas poetic celor mai de seamă evenimente din vremea sa; a vibrat la marile idei ale timpului, militînd pentru bine, frumos și adevăr; a promovat spiritul rațiunii și încrederea în progresul omenirii; minte ascuțită și inteligentă superioară, poetul a satirizat tirania și nedreptatea, pe impostori și demagogi. Uneori rîzînd de nimicnicia oamenilor meschini, după principiul *ridendo castigat mores*, alteori amărît și îndurerat de nedreptatea umană. Poate că mijloacele stilistice nu se ridică totdeauna la nivelul intenției și ideii artistice. Ritmul e uneori imperfect, există unele lungimi inutile, și anumite versuri nu par astăzi suficient de elaborate. Nu trebuie să uităm însă că Alexandrescu și-a scris poezia sa într-o epocă necristalizată, confuză din punctul de vedere al expresiei lingvistice. Curente ca latinismul și italienismul erau atît de înrădăcinate, încît emanciparea de sub influența lor era peste măsură de anevoioasă. Alexandrescu însuși n-a fost în afara acestei influențe. Din fericire însă, din cîte am constatat, aceasta s-a întîmplat după ce poetul elaborase întreaga sa operă poetică. Sesizînd acest merit, Barbu Delavrancea comentează cu dreptate: „Alexandrescu s-a proptit curentului (latinist, n.n.) și a învins, căci sosise mare și puternic, gînditor adînc, minte limpede și simț drept. Opera sa e originală și românească."[1] Mai mult decît ceilalți poeți patruzecioptiști, Alexandrescu este un pionier în orientarea limbii literare pe făgașul ei firesc. O spune însuși în *Epistolă către Voltaire*, în care arată că soarta l-a privilegiat pe marele francez, care a beneficiat de o limbă literară formată, spre deosebire de poeții români, care au găsit o confuzie „ca la Turnul Babel".

Altfel e-n țară la noi: noi trebuie să formăm,
Să dăm un aer, un ton, limbii în care lucrăm...

Cu toate dificultățile pe care le presupune această stare, Alexandrescu a realizat versuri pe care le-au rostit și le vor rosti cu încîntare și avînt generații întregi. Poetul care punea un mare preț pe „armonia poetică" după învățătura adversarului, dar și dascălului său, Eliade, ne dă pilde de armonie care au rezistat pînă astăzi:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate:
Către țărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc,
Ș-ale valurilor mîndre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadență îl izbesc.

(Umbra lui Mircea. La Cozia)

Este semnificativ că exigentul Caragiale prețuia mult pe Alexandrescu și, după cum ne spune St. O. Iosif în *Amintirile* sale despre marele dramaturg, acesta putea fi deseori surprins recitînd,

---

[1] *Revista nouă*, 1888, p. 174.

cu dicțiunea-i cunoscută, începutul *Umbrei lui Mircea*, care i se părea un model de armonie poetică.

Poetul știe, de asemenea, să dea culoare și concepție unor idei generale. G. Călinescu face următoarele observații în legătură cu *Anul 1840*, ce pot fi generalizate pentru restul operei : „Deși ideile sînt generalități (durerea, soarta, binele, mîhnirea), totuși, poetul le aduce în scenă personificate, după o mitologie nouă, prin vorbe cu sugestii de mișcări corporale. Durerea e o ființă care supune pe omul în ajutorul căruia aleargă soarta. Mîhnirea pășește pe un drum, iar pe urmele ei vine Binele." Alexandrescu se realizează cel mai deplin în fabule. În general fabulistul compune după sistemul dramatic : cu excepție, intrigă, deznodămînt. Fiecare erou e caracterizat prin actele sale și prin limbaj. Iată o adevărată „scenă" din *Dreptatea leului* (este vorba de momentul în care leul strînge pe supuși spre a-i înștiința că trebuie sacrificat cel mai puternic, pentru ca lupta cu pardosul să fie cîștigată), în care ne sînt înfățișate, cu particularitățile lor etice, o galerie de animale :

„Lighioanelor ! zise, viu să vă dau de știre
Că astăzi din noi unul trebuie să murim :
Așa va proorocul. Rămîne-acum să știm
Cine este mai tare.
Cît pentru mine unul, cum vreți... dar mi se pare
Că nu prea sînt puternic, căci pătimesc de tuse."
Vulpea era aproape : „Ce-are a face ! răspunse,
Înălțimea ta ești
Oricît de slab poftești".
— „Dar și puterea noastră
E îndestul de proastă",
Strigară tigrii, urșii, și cu un cuvînt toate
Lighioanele-acelea ce erau mai colțate.
„Nu rămîne-ndoială", le răspunse-mpăratul.
Iepurile, sărmanu — crez că-l trăgea păcatul,
Sau păcate mai multe
De moșii lui făcute —

Veni să-și dea părerea. Dar toți, cît îl zăriră,
Asupră-i năvăliră,
„Ia vedeți-l ! strigară. Cu bună-ncredințare
El este cel mai tare !"

Fabulistul are toată grija pentru adevărul psihologic al eroilor puși în situații caracteristice oamenilor. Culoarea și pitorescul personajelor, individualizarea lor sînt cu deosebire izbutite, și ele întăresc ficțiunea, dîndu-i un suport veridic. Raportarea la personajele umane se face natural, degajat. Ai certitudinea că e vorba nu de animale cu trăsături omenești, ci de oameni deghizați sub denumiri animaliere. De aceea corespondențele sînt ușor de stabilit : elefantul colosal de puternic, dar „necioplit" și „de cap tare", orînduiește în slujbă, ca „ministru la oi", pe lup, ca să le ia numai „de oaie cîte-o piele" ; cînd ursul ajunge-mpărat, vin să i se-nchine fiarele de frunte : „Una c-o vacă, alta c-un bou", în timp ce lupul, după ce-i pune înainte oi și miei, îi ține o „frumoasă precuvîntare", în care dovedește, pe bază de „hrisoave", meritele străbunilor noului împărat : drept răsplată, ursul pune „neamul lupesc" în slujbe, pentru ca, după ce leul se ridică și vine să-și ceară din nou tronul, toți lupii să o ia la fugă. Noul împărat e salvat de cine nu se aștepta, de tauri, care niciodată „a-i fi prieteni nu s-au jurat".

Tiparele fabulelor lui Alexandrescu sînt frecvente în literatura lumii, începînd de la Esop încoace. Le-au folosit La Fontaine, Krîlov și alții. În aceste scheme consacrate, însă, poetul român a introdus tipuri caracteristice epocii sale, cu trăsăturile lor sociale și particulare.

Deși cultivă fabula ca un mijloc de precauție, într-o societate guvernată de tiranie și despotism, poetul nu va fi scăpat, desigur, de clevetirile și persecuțiile celor vizați. E prea conștient că i se va reproșa :

Că lupii, urșii, leii vorbesc de stăpînire,
Că lupul e cutare, ce judecă, despoaie,
Și ia după om pielea ca lupul de pe oaie
...Că boul e cutare ajuns în treaptă mare.

Cu toate acestea, Grigore Alexandrescu n-a renunţat nici un moment să ţintuiască la stîlpul infamiei pe toţi cei ce sugrumau idealurile şi forţele progresiste. Opera sa poetică, una din cele mai preţioase din întreaga noastră moştenire culturală, este în acelaşi timp mărturia uneia dintre conştiinţele înaintate ale epocii de la 1848.

POMPILIU MARCEA

TABEL CRONOLOGIC

1810 *22 februarie*. S-a născut, la Tîrgovişte, Grigore Alexandrescu („data este incertă şi s-ar putea propune cu felurite temeiuri 1812, 1814", G. Călinescu : *Gr. M. Alexandrescu*, E.P.L., 1962, p. 16). Mama : Maria Fusea. Tatăl : Mihai Alexandrescu, sameş şi vistiar.

1827 Pierzîndu-şi părinţii pleacă la Bucureşti unde trage la un unchi, Ieremia, care locuia „într-un beci sub scară, la Mitropolie".

1831 Îl găsim ca elev al şcolii „de limba franţuzească" a lui I. A. Vaillant. Între colegi : Ion Ghica şi C. A. Rosetti. Alexandrescu se distinge în cunoaşterea limbii şi literaturii franceze.

1832 Şcoala lui Vaillant este înglobată în şcoala de la Sf. Sava. Obiecte de studiu la Sf. Sava : elina, greaca nouă, franceza, istoria universală, noţiuni de drept. Între profesori : Eufrosin Poteca, S. Marcovici, Petrache Poenaru. Traduce *Eliezer şi Neftali* de Florian, care apare în acelaşi volum cu primul ciclu de *Poezii originale*.

1833 Stă în casa banului Grigore Băleanu, protector al școlarilor săraci de la Sf. Sava.
O vreme stă în casa lui Eliade, dar cei doi își vor deveni adversari violenți în urma unor conflicte încă obscure.

1834 Intră în armată, cadet la cavalerie, apoi înaintat praporcic.

1835 Membru al „Societății filarmonice". Traduce *Alzira* de Voltaire. Trimis la Focșani să supravegheze, ca militar, vama. Viața rurală, pe care o cunoaște acum, îl dezamăgește.

1837 Demisionează din armată. Se întoarce la București, locuind într-o odaie din casele lui Tache Ghica, vizavi de Teatrul Național de mai tîrziu.

1838 Publică fabula *Vulpea, calul și lupul,* semnînd G. A-scu. Critică violentă, pamfletară, a lui Eliade contra autorului poeziei, pe care se preface a nu-l identifica. Alexandrescu răspunde prin fabula *Privighetoarea și măgarul,* introdusă în volumul de *Poezii* din același an : *Poezii ale lui Gr. Alexandrescul (Eligii și fabule).*

1840 Publică poezia *Anul 1840.* Are loc complotul contra domnitorului Alexandru Ghica. Alexandrescu, socotit instigator poate în calitate de autor al poeziei, este arestat. Stă 3 luni la închisoare, unde traduce *Meropa* de Voltaire, ce va apărea în volum în 1847. Iese din închisoare în urma intervențiilor lui Ion Ghica.

1841—1842 Stă, cu întreruperi, la țară, la o moșie a vornicului Gr. Cantacuzino. În vara lui 1842 face o călătorie de o lună și jumătate la mînăstirile oltene, împreună cu Ion Ghica.

1842 Apare o ediție completă de *Poezii ale d. Gr. Alexandrescul,* la Iași.

1843 Funcționar la registratura postelniciei, împreună cu D. Bolintineanu.

1844 Făcînd parte din suita lui G. Bibescu, vizitează Focșanii, împreună cu domnitorul. Înaintat serdar.

1845 Avansat la gradul de „șef al secției întîia a Secretariatului".

1846 Domnitorul George Bibescu îl caftănește paharnic cu ocazia lui 23 aprilie (onomastica lui Bibescu). Poetul are, la rîndul său, sentimente de prețuire pentru domnitor, considerat „amic al muzelor" și asemuit cu Frederic cel mare. Au devenit, de altfel, amici : Alexandrescu făcea parte din suita domnului, ca funcționar al secretariatului statului și ca poet. Ia parte la vînătorile domnești, dovedindu-se el însuși excelent vînător : „a împușcat și înjunghiat un urs «grozav»", ne informează o foaie a vremii.

1847 Apare volumul *Suvenire și impresii, epistole și fabule.*

1848 Sub influența mișcărilor politice din Muntenia, Bibescu demisionează. Izbucnește revoluția. Gr. Alexandrescu face parte din redacția *Popolului suveran,* alături de N. Bălcescu, C. Bolliac, D. Bolintineanu, A. Zanne.
Nu semnează nici un articol. Nu face parte din grupul conducător al revoluției. Trimite, în schimb, in-

formații utile emigranților. Turcii controlează orice mișcare.

Înscăunarea noului domn, Barbu Știrbei, frate cu George Bibescu.

1850 Alexandrescu e funcționar la Senat, apoi „membru al Comisiei Centrale întocmită pentru socotelile cheltuielilor ostășești", post ce-l va deține pînă în 1855.

1853 *1 ianuarie* Asistă la inaugurarea noului Teatru național. Devine membru în Comitetul teatral. Era și director al Arhivelor Statului.

1854 Înlocuit de la Arhivele Statului și numit director al Eforiei Spitalelor, calitate în care inspectează multe spitale din țară.

1857 Circulă, în întreaga Europă, prezicerea că o cometă în cădere va aprinde pămîntul. Gr. Alexandrescu publică în *Concordia* (1857, nr. 1) poezia *Cometei anunțate pentru 13 iunie*. În nr. 31 al aceluiași ziar (29 mai) publică *Răspunsul cometei*. Anul Divanurilor ad-hoc, în urma tratatului de la Paris. Poetul își exprimă „cea mai mare încredere într-un viitor mai fericit" *(Concordia)*. Sub titlul *Unirea principatelor*, publică o poezie dedicată „fiitorilor deputați ai României". Poetul însuși speră să ajungă deputat, întrucît se proclamase „aristrocrația virtuții și talentului". Nu este însă propus. Poezia *O profesiune de credință* satirizează demagogia unor deputați.

1859 Unirea Principatelor, la 24 ianuarie. La 8 februarie, cu prilejul venirii în București a lui Alexandru Ion Cuza, Gr. Alexandrescu îi trimite un salut entuziast în versuri. În martie i se oferă postul de ministru al finanțelor, pe care-l refuză. Ocupă, cîteva luni, postul de ministru ad-interim la Departamentul cultelor și instrucțiunii publice.

1860 *Martie* numit membru al Comisiei Centrale, alcătuită din 16 membri (8 moldoveni, 8 munteni). Comisia se ocupa de unificarea legilor României unite. Comisia lucrează la Focșani.
Prin poetul D. Dăscălescu, membru și el al Comisiei cunoaște pe Raluca Stamatin, de 26 ani, rudă cu Dăscălescu și cu actorul Matei Millo. Se căsătoresc la 29 mai 1860, la biserica din Focșani, naș fiind Ștefan Golescu, președintele Comisiei Centrale.

Căsătoria va fi începutul unei drame : Alexandrescu părăsise, prin căsătorie, pe Marița Berlescu, de 22 ani, fiică de boieri bucureșteni. Aceasta îi trimite o scrisoare și un borcan cu dulceață din care, poetul gustînd, se alienează și nu se va vindeca definitiv niciodată.
Pentru motive de boală este scos din Comisia Centrală. Îl îngrijește doctorul Davila.
În septembrie, poetul e pensionat. Fiind considerat „alienat mintal", i se interzice să dispună de avere, care e administrată de un epitropat, la cererea fratelui său, Ion Alexandrescu, poet ratat și om avar. Poetul protestează, adresîndu-se domnitorului, dar epitropia rămînea ca un fapt umilitor pentru poet. Cuza îl numește, din nou, ca membru onorific al Eforiei spitalelor. Pare a se fi vindecat.

1861 *22 august* Se naște, la București, fiica sa, Anghelina. Reîncepe să publice : *Catîrul cu clopoței, Mielul murind, Castorul și alte lighioane, Zugravul și portretul* ; multe din ele sînt foarte bune. Data compunerii

lor este însă în discuție. Scrie și altele, contra lui Eliade, care îl atacase.

1863 Volumul *Meditații, elegii, epistole, Satire și Fabule.*

1868 Sănătos, vrea să devină senator. Nu izbutește. Cere admiterea în școală, ca bursieră, a fiicei sale. I se aprobă, dar subvențiile sînt retrase.

1872 Apare volumul *Povești albastre*, trad. din Ed. Laboulaye.

1875 Fiica împlinind 14 ani e trimisă la Paris. Solicită o bursă pentru ea. Bursa nu se acordă. Anghelina studiază la Paris pianul, termină studiile în 1880, dă concerte publice de succes, mîngîind bătrînețele tatălui.

1879 Moare, de cancer, Raluca Alexandrescu, în vîrstă de 45 de ani.

1885 *25 noiembrie* Moartea lui Grigore Alexandrescu, în casa fiicei sale din str. Speranței 25 bis. Cortegiul e lipsit de orice fast; participă lume puțină. Poetul fusese aproape uitat: „Omul care fusese destituit din slujbe cu o grabă brutală, pus sub interdicție și dat la o parte din viața publică sub cuvînt de oboseală mintală, trebuie să fi închis ochii încredințat de asemănarea dintre el și Torquato Tasso" (G. Călinescu — *Gr. M. Alexandrescu*, p. 106). Poetul începuse să publice, în 1882, traducerea *Ierusalimului liberat.*

POMPILIU MARCEA

NOTA EDITORULUI

Volumul de față este reeditarea amplificată a celui apărut în aceeași colecție în 1961, reluat, cu unele adausuri, în 1967 (sub titlul *Fabule și alte scrieri*); scopul pe care l-am urmărit este de a oferi publicului o culegere amplă din întreaga operă a lui Grigore Alexandrescu, înglobînd cele mai reprezentative (și totodată mai realizate) scrieri ale sale în toate genurile pe care le-a cultivat.

Ansamblul materialului este repartizat în două secțiuni principale. Cea dintîi, consacrată versurilor, cuprinde o largă selecție din poezia lirică (fără să omitem pe nedrept disprețuitele poezii de dragoste, care, deși nu ating nivelul altor lucrări, servesc totuși la punerea în lumină a unor aspecte importante din creația lui Alexandrescu și sînt, în orice caz, semnificative pentru atmosfera literară a epocii), aproape totalitatea satirelor, epistolelor și a fabulelor și cele cinci epigrame. Ordonarea materialului e următoarea: fiecare grup de poeme (*Suvenire și impresii, Epistole și satire, Fabule* — titlurile aparțin poetului —) începe cu piesele ediției de bază (1847), în ordinea originalului, și continuă cu adaosurile provenite din ediția din 1863, în ordinea în care se găsesc în aceasta din urmă. La sfîrșitul secțiunii, am adăugat cîteva din poeziile populare culese de Alexandrescu; o parte din ele au fost publicate de el însuși, în 1873, în ziarul *Românul* al lui C. A. Rosetti; altele (*Cîntece de peste Olt*) au fost trimise lui

V. Alecsandri, care le tipărește, cu „îndreptările" obișnuite, în *Convorbiri literare* (1876).

Partea a doua a volumului e consacrată prozei și cuprinde, pe lîngă *Memorialul de călătorie*, cîteva lucrări puțin cunoscute, dar importante pentru întregirea portretului lui Alexandrescu. Astfel, se repune în circulație schița *O nuntă*, conținînd prețioase detalii autobiografice și ilustrînd, încă o dată, concepțiile înaintate ale scriitorului; e de remarcat, de asemenea, că obiceiul de nuntă descris nu a mai fost semnalat, după știrea noastră, în cercetările de folclor. Schița, publicată într-o revistă a cărei viață n-a putut depăși două numere, s-a rătăcit, dintr-o eroare a unor bibliotecari, odată cu unicul exemplar păstrat al acesteia; descoperită și consultată de N. Iorga, publicația n-a fost redată cercetătorilor decît relativ recent.[1] Articolele, cu excepția celui dintîi (scrisoarea către *Gazeta Transilvaniei*, republicată de G. Bogdan-Duică și de E. Lovinescu împreună cu corespondența poetului), n-au fost nici ele incluse în edițiile anterioare ale operei lui Alexandrescu; interesul lor constă în primul rînd în faptul că atrag atenția asupra participării active a scriitorului la luptele politice din epoca agitată premergătoare Unirii. Publicăm, în sfîrșit, douăsprezece dintre scrisorile lui Grigore Alexandrescu către Ion Ghica (din anii 1848—1857), al căror interes literar și istoric nu va scăpa cititorilor; corespondența suplinea, în secolul trecut, lectura ziarelor care n-aveau permisiunea de a oferi decît „luminatele ofisuri ale M. Sale, poruncile cinstitelor departamente" și alte acte oficiale[2]. Toate aceste scrisori sînt păstrate în ms. 801 al Bibliotecii Academiei, donat de Ion Ghica; unele dintre ele au fost publicate de E. Lovinescu în *Convorbiri literare* (1911) și la sfîrșitul monografiei sale consacrate poetului (1928); altele sînt inedite sau publicate de noi anterior.

---

[1] Vezi G. Baiculescu, *O revistă puțin cunoscută din prima jumătate a sec. XIX: Album științific și literar (București, 1847)*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, III, 1959, p. 153 și urm.

[2] Cf. I. Fischer, *Corespondența lui Grigore Alexandrescu*, în *Gazeta literară*, VII, 48 (350) din 24 noiembrie 1960.

Textul poeziilor este acela stabilit în ediția noastră critică[1]; poeziile populare publicate de Alecsandri n-au putut fi readuse la forma lor inițială fără riscul unor inconsecvențe sau a lunecării pe panta ipotezelor hazardate; ne-am mărginit, de aceea, la eliminarea cîtorva moldovenisme evidente.

Memorialul urmează ediția din 1863, controlată cu fragmentele publicate anterior. Nesiguranța textului, numeroasele ezitări și dublete sînt consecința caracterului foarte neîngrijit al ediției de bază. Atît în textul *Memorialului*, cît și în al celorlalte bucăți în proză, am procedat la aceleași adaptări ortografice ca în poezii. În textul scrisorilor, fiind vorba de autografe și deci de voința indubitabilă a autorului, intervențiile noastre unificatoare s-au limitat la evitarea unor grafii insolite pentru cititorul de azi. (*spunem* pentru *spune-mi*, de exemplu).

Notele de subsol se reduc la minimul necesar înțelegerii (și citirii) corecte a textului. De aceea, am socotit util să dăm, la poezii, unele indicații de accentuare: din cauza citirii moderne a unor cuvinte care în secolul trecut se accentuau diferit (e vorba mai ales de cele de origine greacă, care păstrau accentul originar — *cristal, murmúră, zéfir* — și de unele de origine franceză — *castór, origină* —), s-a acreditat ideea falsă a incapacității ritmice a lui Alexandrescu. Pentru *Memorial* am semnalat și erorile de informare ale lui Alexandrescu; în adnotarea corespondenței am încercat să identificăm evenimentele și persoanele la care se face aluzie.[2]. Notele marcate cu *(n.a.)* aparțin lui Alexandrescu.

La sfîrșitul fiecărei bucăți, am indicat locul și data primei publicări cunoscute, notînd cu *Ed. 1832, Ed. 1838, Ed. 1842, Ed. 1847, Ed. 1863*, următoarele volume:

1. *Eliezer și Neftali, poemă tradusă din Florian de Gr. Alexandrescu, București, 1832*[3], *în tipografia lui Eliad*. La sfîrșitul vo-

---

[1] Gr. Alexandrescu, *Opere I*, text stabilit, note, comentarii și variante de I. Fischer, București, Minerva, 1972 (colecția „Scriitori români").

[2] Pentru adnotarea corespondenței ne-au fost deosebit de utile edițiile altor documente epistolare contemporane: G. Zane, *N. Bălcescu, Opere, IV, Corespondență*, București, 1964, și Cornelia Bodea, *Corespondență politică (1855—1859)*, București, 1964.

[3] Pe copertă: *1833*.

lumului se găsesc *Poezii ale D. Gr. Alexandrescu*.

2. *Poezii ale D. Gr. Alexandrescul, București, tipărite la Zaharia Carcalechi, 1838*[1].

3. *Poezii ale lui Gr. Alexandrescu, ediție completă, Iașii, la Cantora Foaiei sătești, 1842.*

4. *Suvenire și impresii, epistole și fabule de Grigorie Alexandrescul, București, tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.*

5. *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule de Grigore Mihail Alexandrescu, București, tipografia Națională a lui Ștefan Rassidescu, Calea Nemțească, Otelul Gherman, nr. 27, 1863.*

Față de volumul din 1961, ediția de față oferă cîteva poeme în plus, textul integral al tuturor textelor publicate, precum și două secțiuni absente în edițiile precedente : poeziile populare și corespondența.

I. FISCHER

[1] Pe ultima pagină a copertei : *1839.*

VERSURI

CÎTEVA CUVINTE ÎN LOC DE PREFAȚĂ [1]

„Pentru ce nu publici scrierile dumitale?" întrebai mai deunăzi pe un bărbat de spirit și de gust care ține ascunse în portfoliul său mai multe manuscripte de poezii. „M-am speriat — îmi răspunse — de cînd am văzut atîția poeți..." Negreșit, niciodată nu am avut mai multă îndestulare, nu zic de poezie, ci de versuri. De unde vine aceasta? Poate în parte din greșita idee că arta poetului ar fi mai ușoară decît a prozatorului, dupe cum socotim cei mai mulți, atunci cînd intrăm în cariera literilor cu toată încrederea juneței și neexperienței; poate însă asemenea dintr-o lege înaltă care va ca poeții să fie cele dintîi instrumente ale geniului noroadelor, cînd geniul acesta începe să se deștepte. În adevăr, armonia avînd o atracție naturală pentru cei mai mulți oameni și versurile frumoase întipărindu-se cu lesnire în memorie, toți aceia care la începutul civilizațiilor simt, sau cred a simți, în sufletul lor o scînteie divină aleg instrumentul acesta ca cel mai sigur spre a-și răspîndi ideile lor. De aceea poezia e cea mai antică artă a spiritului omenesc; de aceea legile popoarelor celor antice erau scrise în versuri; de aceea în

[1] Publicăm aici textul prefeței lui Alexandrescu la volumul de poezii *Suvenire și impresii*, 1847 (reluată, cu unele modificări, în ediția din 1863).

ierarșia literilor poezia are un loc așa de înalt. Ea face cea mai mare parte a gloriei națiilor ; și cele mai însemnate fapte, cele mai înalte descoperiri au trebuință de ajutorul ei ca să poată trăi. Dar cu cît arta e mai frumoasă, atît este mai anevoie ; cu cît sînt mai rari poeții care au lăsat numele lor la veacuri, atît mai numeroși aceia care s-au pierdut în adîncul uitării. Faimosul Béranger [1], puternicul liric al timpilor moderni, poet popular cu aristocratice forme și unul din capetele cele mai rezonabile ale Franței, zice că multe din cîntecile sale cele mici l-a costat duouă și trei săptămîni de lucru, mărturisire ce dovedește cîtă străşnicie trebuie să aducă un autor la compunerea scrierilor sale ; căci arta este așa de întinsă și variată, frumosul are atîtea nuanse delicate și fugitive, lucrările imaginației atîta trebuință de ale rezonului [2] ca să poată ajunge ținta lor, care este frumosul ideal sau strălucirea adevărului, după cum zice Platon, încît nu este de mirare daca desăvîrșirea lipsește la mulți, cărora însă nu le lipsește talentul, și daca literatura noastră mai ales, a căria parte poetică nu se compunea pînă în anii din urmă decît de niște balade tradiționale, inspirații necultivate ale suferinței și ale naturei sălbateci, nu este, zic, de mirare daca literatura noastră n-a produs încă nici un cap d-operă care să poată sluji de model netăgăduit : acelea nu ies decît în literaturele formate și în limbile statornicite, după cum o știu mai cu osebire toți aceia care scriu, și prin urmare cunosc influența ce are limba asupra stilului.

Ce poci zice acum de poeziile mele ? O parte din ele s-au mai tipărit la Iași, în anul 1842, și defavorul de care mă bucuram atunci a contribuit negreșit la priimirea ce li s-a făcut, dupe cum se întîmplă cu tot ce este poprit.

[1] J.-P. de Béranger (1780—1857) — autor a numeroase cîntece cu conținut democratic, care s-au bucurat de o mare popularitate. Vezi mai jos, p. 295, necrologul făcut poetului francez de către Alexandrescu.

[2] Rațiunii.

Retipărindu-le acum, am șters pe unele, am vrut să îndreptez pe altele, și am adăogat cîteva, între care unele sujeturi [1] istorice de un interes național, și prin urmare și mai puțin egoist ; căci eu sînt din numărul acelora care cred că poezia pe lîngă neapărata condiție de a plăcea, condiție a existenței sale, este datoare să exprime trebuințele soțietății și să deștepte simtiminte frumoase și nobile, care înalță sufletul prin idei morale și divine, pînă la viitorul nemărginit și în anii cei vecinici.

Sînt departe de a crede că am tratat aceste sujete cu tot interesul de care sînt priimitoare. Dar *o scriere este totdeauna un mijloc de a face alta mai desăvîrșită*, și eu voi fi cel dintîi a aplauda pe acela ce va face mai bine.

Ed. 1847

[1] Subiecte.

POEZII

TRECUTUL

LA MĂNĂSTIREA DEALULUI

Dedicat mărirei sale prinţului nostru [1]

Precum o sentinelă, pe dealul depărtat
Domneşte mănăstirea ; şi zidu-i cel înalt
Se-ntinde împrejuru-i, pustiu şi învechit,
De iedera bătrînă, de muşchi acoperit [2].
Acolo au odihna, locaş adînc, tăcut,
Eroi ce mai-nainte mult zgomot au făcut.
Un cap îi prezidează [3] şi daca s-o-ntîmpla,
Cu vreme, România s-ardice fruntea sa,
P-a *Dîmboviţei* vale oştiri de s-or ivi,
Ai luptelor cumplite părtaşi ei vor mai fi.

Eu în copilărie iubeam să mă opresc
Pe dealul mănăstirei, şi-n vale se privesc
Măreţul turn, trist martur l-al nostru trist apus,
Ş-a cărui origină [4] în veacuri s-a răpus ;
Turnul din care-odată bărbaţii renumiţi
Vedeau române taberi pe cîmpi nemărginiţi [5].
În preajmă-i e cetatea ! ai ei locuitori
Ruina-i azi cu fală arăt la călători,

[1] Gh. Bibescu.
[2] Pe cînd scriam aceste versuri, reînnoirea monumentelor nu începuse încă (n. a.).
[3] Capul lui Mihai Viteazul (n. a.).
[4] Accentuat *origină*.
[5] Turnul curţei domneşti (n.a.).

Precum atîţi nevrednici, trăind în moliciuni,
Se laud cu mari fapte făcute de străbuni.

Dar pentru ce oraşul atît de strălucit
Acum între oraşe e cel mai umilit ?
Ce voie preaînaltă, ce lege porunci
Căderea dopotrivă cu înălţarea-a fi ?
E o fatală soartă ? sau pe acest pămînt
Lăsă urmele sale blestemul unui sfînt [1] ?
Daca însă o ţară, un neam ar fi dator,
Cînd au greşit despoţii, nelegiuirea lor
A o plăti, atuncea oraşul osîndit
Şi numele-i din lume de mult ar fi perit.
Căci mii de glasuri stinse d-al tiraniei fier
În strigări dureroase s-au înălţat la cer ;
Căci ploi ce în torente de veacuri s-au vărsat
Sîngele dupe pietre încă nu l-au spălat.

Orcum va fi, mi-e scumpă cetatea ce-a domnit ;
O iubesc, căci e tristă şi căci a suferit :
Şi precum anticarul, la patima-i supus,
Culege vechea-aramă ce nu mai are curs,
Aşa în a mea rîvnă, pe locul părintesc,
Fiu al astor ruine, ţărîna lor slăvesc.
Încă mi-aduc aminte de groaza ce simţeam,
Cînd la apusul zilei scheletul lor priveam.
„P-aici — ziceau bătrînii, o boltă arătînd —
Intră tînăra doamnă, frumoasă şi fugînd
De cetele tartare, cînd ele-acest palat,
Lipsind oştirea noastră, în treacăt au prădat. [2]

[1] Sfîntul Nifon, care se zice că a blestemat pe Radu IV (n. a.). Aluzie la conflictul dintre Nifon, fost patriarh al Constantinopolelui, şi Radu cel Mare, domnul Munteniei (1494—1507). Nifon se retrage la muntele Atos (unde va muri în 1508) ; la plecarea din Tîrgovişte îl afuriseşte pe domnitor.

[2] Tradiţie (n. a.) .

Peştera, ce se-ntinde departe subt pămînt,
Prin drumuri rătăcite în loc necunoscut
Îşi are răsuflarea : în sînul ei găseşti
Averi nenumerate, comorile domneşti ;
În preajmă-le ard focuri, căci ele se păzesc
De iesme, tauri negri, ce iadul locuiesc ;
Şi cînd vrun om aproape a merge-a cutezat,
El la lumina zilei nu s-a mai arătat.“

Astfel ziceau, şi vremea un pas a mai făcut,
Şi chiar acele iesme azilul ş-au pierdut !
Tot e tăcut şi jalnic : însă aşa cum eşti
Singură porţi povara mărirei româneşti,
Tîrgovişte căzută ! poetul întristat
Colore variate în sînu-ţi a aflat,
Războinicul modeluri ; şi, dac-am asculta
Ceea ce în favoru-ţi reclamă slava ta,
A vitejilor umbră d-am şti se o cinstîm,
Vrednici de libertate noi am putea să fim.
Am afla de la dînşii ce jărtfe trebuiesc,
Prin cîtă energie naţii se mîntuiesc.

A ! facă provedinţa ca-naltul simtiment,
Ce-nchină vitejiei măreţul monument,
Ce-alege pe-nălţime al nemurirei loc,
Să fie nuouă cîrma, coloana cea de foc,
Coloana ce odată din ţara de exil
Pe calea mîntuirei ducea pe Istrail !

Ed. 1847

UMBRA LUI MIRCEA
LA COZIA

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate :
Către ţărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc,
Ş-ale valurilor mîndre generaţii spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadenţă îl izbesc.

Dintr-o peşteră, din rîpă, noaptea iese, mă-mpresoară :
De pe muche, de pe stîncă, chipuri negre se cobor ;
Muşchiul zidului se mişcă... pîntre iarbă să strecoară
O suflare, care trece ca prin vine un fior.

Este ceasul nălucirei : un mormînt se desvăleşte,
O fantomă-ncoronată din el iese... o zăresc...
Iese... vine către ţărmuri... stă... în preajma ei priveşte...
Rîul înapoi se trage... munţii vîrful îşi clătesc.

Ascultaţi !... marea fantomă face semn... dă o poruncă...
Oştiri, taberi fără număr împrejuru-i înviez...
Glasul ei se-ntinde, creşte, repetat din stîncă-n stîncă,
Transilvania-l aude, ungurii se înarmez.

Oltule, care-ai fost martur vitejiilor trecute,
Şi puternici legioane p-a ta margine-ai privit,
Virtuţi mari, fapte cumplite îţi sînt ţie cunoscute,
Cine oar' poate se fie omul care te-a-ngrozit ?

Este el, cum îl arată sabia lui şi armura [1],
Cavaler de ai credinţei, sau al Tibrului stăpîn,
Traian, cinste a Romei ce se luptă cu natura [2],
Uriaş e al Daciei, sau e Mircea cel Bătrîn ?

Mircea ! îmi răspunde dealul ; Mircea ! Oltul repetează.
Acest sunet, acest nume valurile-l priimesc,
Unul altuia îl spune ; Dunărea se-nştiinţează
Şi-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.

Sărutare, umbră veche ! priimeşte-nchinăciune
De la fiii Românieî care tu o ai cinstit :
Noi venim mirarea noastră la mormîntu-ţi a depune ;
Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit.

Rîvna-ţi fu neobosită, îndelung-a ta silinţă :
Pînă l-adînci bătrîneţe pe români îmbărbătaşi ;
Însă, vai ! n-a iertat soarta să-ncununi a ta dorinţă,
Şi-al tău nume moştenire libertăţii să îl laşi. [3]

Dar cu slabele-ţi mijloace faptele-ţi sînt de mirare !
Pricina, nu rezultatul, laude ţi-a cîştigat :
Întreprinderea-ţi fu dreaptă, a fost nobilă şi mare,
De aceea al tău nume va fi scump şi nepătat.

În acel locaş de piatră, drum ce duce la vecie,
Unde tu te gîndeşti poate la norodul ce-ai iubit,
Cîtă ai simţit plăcere cînd a lui Mihai soţie [4]
A venit să-ţi povestească fapte ce l-a strălucit !

---

[1] În biserica de la Cozia, Mircea este zugrăvit în costum de cruciat (n. a.).

[2] Pe malul drept al Oltului se vede drumu făcut de Traian (n. a.).

[3] Aluzie la faptul că Mircea a fost nevoit, către sfîrşitul domniei (1417), să plătească tribut lui Mohamed I, sultanul Turciei.

[4] Doamna Florica, soţia lui Mihai, este îngropată în acelaşi mormînt cu Mircea, dupe cum arată inscripţia de pe piatră (n. a.). În realitate, Teodora, mama lui Mihai, este îngropată la Cozia. Florica nu e soţia voievodului, ci fiica lui.

Noi citim luptele voastre, cum privim vechea armură
Ce un uriaş odată în războaie a purtat;
Greutatea ei ne-apasă, trece slaba-ne măsură,
Ne-ndoim dac-aşa oameni între adevăr au stat.

. . . .

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,
Însă triste şi amare; legi, năravuri se-ndulcesc:
Prin ştiinţe şi prin arte naţiile înfrăţite
În gîndire şi în pace drumul slavei îl găsesc.

Căci războiul e bici groaznec, care moartea îl iubeşte,
Şi ai lui sîngeraţi dafini[1] naţiile îi plătesc;
E a cerului urgie, este foc care topeşte
Crîngurile înflorite, şi pădurile[2] ce-l hrănesc.

. . . .

Dar a nopţei neagră mantă peste dealuri se lăţeşte,
La apus se adun norii, se întind ca un veşmînt;
Peste unde şi-n tărie întunerecul domneşte;
Tot e groază şi tăcere... umbra intră în mormînt.

Lumea e în aşteptare... turnurile cele-nalte
Ca fantome de mari veacuri pe eroii lor jălesc;
Şi-ale valurilor mîndre generaţii spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadenţă îl izbesc.

Propăşirea, 7 mai 1844

[1] Este vorba de cununile de dafin (laur), simboluri ale victoriei.
[2] Citit *pădurile*.

RĂSĂRITUL LUNEI
LA TISMANA

Decît în frumoasa noapte cînd plăpînda-i lină rază
A iubitei mele frunte cu vii umbre colora,
O priveleşte c-aceea ochii-mi n-au putut se vază,
Lun-aşa încîntătoare n-am avut a ammira.

Şi întîi, ca o steluţă, ca făclie depărtată,
Ce drumeţul o aprinde în pustiuri rătăcind,
În a brazilor desime, în pădurea-ntunecată,
Pintre frunzele clătite, am zărit-o licurind.

Apoi tainecile-i raze dînd pieziş pe o zidire,
Ce pe muche se ridică, locaş trist, nelocuit,
Mîngîie a ei ruină cu o palidă zîmbire,
Ca un vis ce se strecoară într-un suflet pustiit.

Apoi, glob rubinos, nopţei dînd mişcare şi viaţă,
Se-nălţă şi, dimprejuru-i dese umbre depărtînd,
P-ale ştejarilor vîrfuri, piramide de verdeaţă,
Se opri; apoi privirea-i peste lume aruncînd,
Lumină adînci prăpăstii, mănăstirea învechită,
Feodală cetăţuie, ce de turnuri ocolită,

Ce de lună colorată şi privită de departe
Părea unul din acele osianice [1] palate
Unde geniuri, fantome cu urgie se izbesc :
Şi pustiul fără margini, şi cărarea rătăcită,
Stînca, peştera adîncă, în vechime locuită
De al muntelui sfînt pusnic ce sîrmanii îl iubesc [2].

Erau dulci acele ceasuri de extaz şi de gîndire :
Şoptele, adînci murmure [3] ce iau viaţa în pustii,
A mormintelor tăcere ce domnea în mănăstire,
Loc de zgomot altădată, de politici vijălii.

Noaptea, totul astei scene colosală da mărire,
Duouă nobile instincte cu putere deştepta ;
Unu,-a cerului credinţă, altu,-a patriei iubire,
Ce odată-n aste locuri pe strămoşi îi însufla.

Munţii noştri-au fost adesea scump azil de libertate,
Şi din vîrful lor românii, torent iute, furios,
S-aruncau : mulţimi barbare pentru pradă adunate,
Lei sosind, era la fugă ca un cerb rănit, fricos.

. . . .
. . . .

Cu trufie craiul ungur către ţară-naintează [4] :
Sînt plini munţii de oştire, sună zalele de fier ;
Pintenii lucesc ; la lună săbiile scînteiază ;
Basarab încheie pacea cum vrăjmaşii lui o cer [5].

[1] În genul celor din poemele atribuite lui Ossian, poet scoţian legendar.
[2] Chilia lui Nicodim, întemeietorul Tismanei.
[3] Accentuat *murmúre*.
[4] Carol I, riga Ungariii, la anul 1330 (n. a.).
[5] Ion Basarab (n. a.).

Dar românii nu vor pacea, nu vor trista umilinţă
Ce asupră-le aduce un necinstitor tractat :
Ura lor e nempăcată ; în a lor crudă dorinţă,
Coprind munţii, închid drumul ungurului spăimîntat.

Astfel e atunci omorul, cît ostaşul încetează
Obosit, şi riga singur cu puţini scapă fugînd ;
Strălucitele-i veşminte le aruncă el de groază,
Plînge şi în a sa ţară se întoarce blestemînd.

Niciodată astă lună ce înoată în tărie,
Ca fanal [1] purtat de valuri pe a mărilor cîmpie,
Mai mult număr de cadavre de atunci n-a luminat,
Niciodată mîndru vultur ce-n văzduh se cumpăneşte,
Acel domn al atmosferei ce un veac întreg trăieşte,
De o prad-aşa bogată încă nu s-a-ndestulat.

Se găsesc ş-acum pe rîpe bucăţi de armuri zdrobite ;
Am văzut înşine pinteni de rugină putreziţi,
Şi p-al *războiului munte* monstruoasele morminte
Unde şefii ungurimei zac cu toţii grămădiţi.

Dar românii, fii ai celor ce-n vechime se luptară,
Cu sudori adăp pămîntul, cîştig hrana în dureri ;
Sînt plugari ; şi alte nume, oameni noi se înălţară,
Oameni nensemnaţi şi mîndri de vechimea lor de-ieri.

Streini prinţi ce ne-apăsară au dat lor drept mîngîiere
Averi, cinsti, care odată se-mpărţeau drept răsplătiri,
Monopol fac azi de drepturi ; în a lor scurtă vedere
Propăşirei neînvinse pun ei dese-mprotiviri.

Nu e-aşa legea naturei, nu e-aşa a ţării lege ;
Ca tot ce nu e la locu-i va cădea trufia lor :
Al sudorilor streine rod ei nu-l vor mai culege ;
Va fi mare tot românul ţării lui folositor.

[1] Felinar.

Cugetări adînc ascunse, idei drepte şi inalte,
Ce în inimile-alese ura lor le apăsa,
Vor vedea lumina zilei ; şi în formă de mari fapte,
Subt privirea provedinţei, lumei se vor arăta.

Ed. 1847

MORMINTELE
LA DRĂGĂŞANI

Cînd vizitam odată locaşurile sfinte,
Mărețe suvenire din vremi ce-au încetat,
Eu mă oprii pe valea bogată în morminte,
Unde atîţi războinici ai Greciei slăvite
Strigarea libertăţii întîi au înălţat.[1]

Ziua de mult trecuse ; natura obosită...
Se odihnea : nici zgomot, nici cel mai uşor vînt ;
Nimic viu : eram singur în lumea adormită,
Şi stelele dasupra pe lunca părăsită
Luceau ca nişte candeli aprinse p-un mormînt.

Din vreme-n vreme numai, de dincolo de dealuri,
Părea c-auz un sunet, un uiet depărtat,
Ca glasul unei ape ce-neacă-ale ei maluri,
Sau ca ale mulţimei întărîtate valuri,
Cînd din robie scapă un neam împovărat.

Şi ochii-mi s-aţintară pe semnul mîntuinţei
Ce singur se înalţă în locul de suspin,

[1] La Drăgăşani avusese loc o luptă între armata turcească şi trupele Eteriei ; acestea din urmă sînt zdrobite şi „batalionul sacru" nimicit (1821).

Protector al durerei, nădejde-a suferinței,
Labarum[1] vechi al luptei, simbol al biruinței,
Prin care-a-nvins barbarii creștinul Constantin.

Și mă gîndeam l-aceia ce umbra-i învălește,
La Grecia modernă ce ei au sprijinit;
Căci jertfa pentru nații la cer se priimește,
Căci sîngele de martiri[2] e plantă ce rodește
Curînd, tîrziu, odată, dar însă nelipsit.

Precum cei dintîi preoți ce crucea o purtară,
Din peșteri, din pustiuri, săraci, disprețuiți,
În circ, amfiteatruri, puterea înfruntară,
Pe purpura romană credința așăzară,
Și-nvinseră pe idoli în Capitol slăviți,

Așa sîngele-acelor ce-aicea se jertfiră
Născu p-ai libertății vestiți răzbunători;
Parnasul și Olimpul cu fală se priviră,
Cînd flotele barbare zdrobite le zăriră,
Și flacăra din ele suindu-se la nori.[3]

Sînt vrednici de vechimea din veacuri fabuloase,
Sînt mari cum fu robia subt limpedele-i cer,
Și lupta, și izbînda a Greciei frumoase,
Iar Boțari, Miauli[4], colosuri fioroase,
Se par ca demizeii eroi ai lui Omer.

[1] Steag imperial pe care Constantin așezase semnul crucii și monograma lui Isus Hristos.
[2] Accentuat *mártiri*.
[3] În lupta navală de la Tenedos (1822), flota turcească a fost incendiată de răsculații greci.
[4] Markos Botzaris (1788—1823) și Andreas Vokos Miaulis (1768—1835), luptători pentru independența Greciei.

A! dac-a ta viață de lume admirată,
Cînd nației gemînde veniseși ajutor,
De asprele ursite nu ar fi fost curmată,
D-ai fi văzut tu ziua în ceruri însemnată,
Arold[1], al desnădejdei sălbatec călător,

O nouă epopee, poemă strălucită,
Creștină Iliadă pămîntu-ar fi-ncîntat.
Ca trîmbița-nvierei, de suflet presimțită,
Puternica ta liră, de mîna-ți pipăită,
A veacurilor stinse cenușă-ar fi mișcat.

. . . .
. . . .

Pămîntul țării noastre e azi adăpostire
L-a grecilor țărînă; iar agonia lor,
Cu jale a văzut-o a Oltului oștire[2],
Și semne de frăție, dovadă de iubire
Le-a dat ea îndestulă în ziua de omor.

Căci nu gîndiți, o, umbre de lume depărtate,
Că locul morții voastre e luptelor strein;
Oștirile creștine, de cruce însuflate,
Adesea se văzură aici împreunate
Subt Uniad românul, subt Mateaș Corvin.

Și cît ura robiei, a patriei iubire
În limbi deosebite se vor numi virtuți,
Cît vor număra grecii între vestite zile
Ziua cînd Leonida căzu la Termopile,
Și cît va purta Oltul diadema-i[3] de munți,

[1] Este vorba de poetul englez Byron, care a murit în Grecia, unde venise să participe la lupta pentru eliberarea țării.
[2] Pandurii lui Ioan Oarcă au împiedicat pe turci să urmărească resturile armatei grecești.
[3] Accentuat *diádema*.

Voi veți trăi ; căci vouă Grecia e datoare,
Căci voi ați dat semnalul la libertatea sa ;
Și-n vremi de suferință, în vremi de apăsare,
Nădejde și credință, virtuți mîntuitoare,
A voastră pomenire ades va deștepta.

Ed. 1847

O IMPRESIE

Dedicată oștirei române
22 aprilie 1846[1]

Puțini erau la număr ostașii României,
Dar cînd ale lor cete pe luciul cîmpiei
Semeț înaintară cu pas răsunător,
Din sulițe, din coifuri, din armele albite,
Cînd soarele în unde, în raze aurite,
Lumina își răsfrînse pe steagul tricolor,

Cînd caii, repezi, ageri, cu coame răsfirate,
Cu nările aprinse, cu gurile spumate,
Mușcînd de neastîmpăr zăbala ce-i ținea,
Izbind subt ei pămîntul și răsuflînd omorul,
La sunete de luptă pe cîmp își lua zborul,
Ca vulturi ce în aer o pradă ar vedea,

Și cînd auzii glasul aramei tunătoare,
Și cînd văzui silitra de fulger purtătoare
Cîmpia, atmosfera de fum întunecînd,
Iar pintre fum, pin ceață, egretele[2]-albicioase
Mișcîndu-se departe, ca umbre fioroase
Ce ies din întunerec o crimă-amerințînd,

---

[1] În această zi a avut loc pe cîmpul Colentinei o manevră militară.
[2] Pene albe cu care se ornamentau chipiele ofițerilor.

Electrică schinteie simţii... şi bucuria,
Din inimă pe chipu-mi suită ca mînia,
Pe fruntea-mi se aprinse, în ochii-mi străluci;
Subt pasurile mele simţii arzînd pămîntul,
Şi vechea strălucire, cu zgomotul, cu vîntul,
Iluzii-mi bogate cu falǎ se ivi.

A ! unde e acuma puternica mărire
Din vremea cînd a ţării eroică oştire
În lupte uriaşe Buzeştii [1] comanda,
Cînd vulturul Daciei cu fruntea-ncoronată,
Şi duhul răzbunărei cu manta-i sîngerată
Da semnul biruinţei şi calea ne-arăta ?

Călugărenii încă păstrează pomenirea
Vitejilor ce-n valea-i aflară nemurirea,
Al faptelor de cinste preţ vecinic meritat;
Iar praful ce acolo de vînturi viscoloase
În aer se ridică e pulbere de oase,
Ce tabere duşmane în treacăt au lăsat.

. . . .
. . . .

Spun că în urma luptei, în Asia bogată,
Daca maometanii vedeau cîteodată
Un armăsar ce-n preajmă-i căta el sforăind,
Coprinşi d-adîncă spaimă ziceau cu-nfiorare,
Că el a văzut umbra acea îngrozitoare
A lui Mihai Viteazul asupră-le viind.

. . . .

[1] Familie boierească din Muntenia. Preda, Radu şi Stroe Buzescu au ocupat demnităţi politice şi militare în timpul lui Mihai Viteazul.

Aşa era odată românii, dar unirea
Ce le hrănea corajul, ce le-nsufla mărirea,
Cu vechea simplitate din inimi a lipsit.
A patriei iubire, obiect de ironie,
În veci este pe buza acelui care ştie
Cu numele-i să tragă norodul amăgit.

Aşa în proaste capişti, care treceau de sfinte,
Al idolilor preot cu magice cuvinte
Mulţimei adunate oracole-mpărţea;
Oracole viclene de interes dictate,
De înţeles lipsite, de patimi explicate,
Şi-n care neştiinţa neîncetat credea.

Dar tot se află încă virtuţi, şi viitorul
În ele se încrede, aşteaptă ajutorul
Ce îl aduc la naţii bărbaţi mîntuitori:
Însuşi domnul naturei zisese altădată
Că pentru-un drept el iartă Gomora vinovată:
Dreptatea şi virtutea în ceruri sînt surori.

Iar voi, războinici tineri, drage batalioane,
Fiice ale acelor vestite legioane
Care între noroade un nume ne-au lăsat,
Voi, căror acest nume e dat el în păstrare,
Cu cinste veţi răspunde l-a patriei chemare,
Căci vechiul nostru sînge nu poate fi schimbat.

Vestitorul romanesc, 4 mai 1846

ANUL 1840

Să stăpînim durerea care pe om supune ;
Să aşteptăm în pace al soartei ajutor :
Căci cine ştie oare, şi cine îmi va spune
Ce-o să aducă ziua şi anul viitor ?

Mîine-poimîine, poate, soarele fericirei
Se va arăta vesel pe orizon senin :
Binele ades vine pe urmele mîhnirei
Şi o zîmbire dulce dup-un amar suspin.

Aşa zice tot omul ce-n viitor trăieşte,
Aşa zicea odată copilăria mea ;
Şi un an vine, trece, ş-alt an îl moşteneşte,
Şi ce nădejdi dă unul, acelalalt le ia.

Puţine-aş vrea, iubite, din zilele-mi pierdute,
Zile ce-n vecinicie şi-iau repedele zbor ;
Puţine suvenire din ele am plăcute :
A fost numai-n durere varietatea lor !

Dar pe tine, an tînăr, te văz cu mulţămire !
Pe tine te doreşte tot neamul omenesc !
Şi eu sînt mică parte din tristă omenire,
Şi eu a ta sosire cu lumea o slăvesc !

Cînd se născu copilul ce-s-aştepta să vie,
Ca să ridice iarăşi pe omul cel căzut,
Un bătrîn îl luă [1] în braţe, strigînd cu bucurie :
„Sloboade-mă, stăpîne, fiindcă l-am văzut."

Astfel drepţii ar zice, de ar vedea-mplinite
Cîte într-al tău nume ne sînt făgăduite.
O an, prezis atîta, măreţ reformator !
Începi, prefă, răstoarnă şi îmbunătăţează,
Arată semn acelor ce nu voiesc să crează :
Ado fără zăbavă o turmă ş-un păstor.

A lumei temelie se mişcă, se clăteşte,
Vechile-i instituţii se şterg, s-au ruginit ;
Un duh fierbe în lume, şi omul ce gîndeşte
Aleargă către tine, căci vremea a sosit !

Ici umbre de noroade le vezi ocîrmuite
De umbra unor pravili călcate, siluite
De alte mai mici umbre, neînsemnaţi pitici.
Oricare simtimente înalte, generoase,
Ne par ca nişte basne de povestit frumoase,
Şi tot entusiasmul izvor de idei mici.

Politica adîncă stă în fanfaronadă,
Şi ştiinţa vieţii în egoism cumplit ;
D-a omului mărire nimic nu dă dovadă,
Şi numai despotismul e bine întărit.

An nuou ! Aştept minunea-ţi ca o cerească lege ;
Dacă însă păstorul ce tu ni l-ai alege
Va fi tot ca păstorii de care-avem destui,
Atunci... lasă în starea-i bătrîna tiranie.
La darurile tale eu nu simţ bucurie,
De-mbunătăţiri rele cît vrei sîntem sătui.

[1] *Luă* se citeşte, aici şi în alte pasaje, într-o singură silabă.

Ce bine va aduce o astfel de schimbare ?
Şi ce mai rău ar face o stea, un comet mare,
Care să arză globul ş-ai lui locuitori ?
Ce pasă bietei turme, în veci nenorocită,
Să ştie de ce mînă va fi măcelărită
Şi daca are unul sau mulţi apăsători ?

Eu nu îţi cei în parte nimica pentru mine :
Soarta-mi cu a mulţimii aş vrea să o unesc :
Dacă numai asupră-mi nu poţi s-aduci vrun bine,
Eu rîz d-a mea durere şi o despreţuiesc.

După suferiri multe inima se-mpietreşte :
Lanţul ce-n veci ne-apasă uităm cît e de greu ;
Răul se face fire, simţirea amorţeşte,
Şi trăiesc în durere ca-n elementul meu.

Dar aş vrea să văz ziua pămîntului vestită,
Să răsuflu un aer mai slobod, mai curat,
Să pierz ideea tristă de veacuri întărită,
Că lumea moştenire-ntîmplărilor [1] s-a dat !

Atunci dac-a mea frunte galbenă, obosită,
Dacă a mea privire s-o-ntoarce spre mormînt,
Dac-a vieţii-mi triste făclie osîndită
S-o-ntuneca, s-ar stinge d-al patimilor vînt,

Pe aripele morţii celei mîntuitoare,
Voi părăsi locaşul unde-am nădejduit ;
Voi lăsa fericirea aceluia ce-o are,
Şi a mea pomenire acelor ce-am iubit.

Dacia literară, ianuarie-iunie 1840

[1] În ediţia din 1863, Alexandrescu a înlocuit acest cuvînt cu *despoţilor*.

UCIGAŞUL FĂRĂ VOIE

O temniţă-adîncă îmi e locuinţa [1] :
Prin dese, prin negre zăbrele de fier
O rază pierdută îmi spune fiinţa
Cerescului soare, seninului cer.

Şi frigul mă-ngheaţă ; e umed pămîntul ;
De ziduri, de lanţuri eu sînt ocolit :
Aici suferinţa aşteaptă mormîntul,
Căci legile lumei aşa au voit.

Adus ca o crudă, sălbatecă hiară,
L-a temniţii poartă nădejdea-am lăsat,
Şi simţ chinuire atît mai amară,
Cu cît a mea soartă eu n-am meritat.

[1] Sujetul acestii poezii este o întîmplare adevărată. Osînditul socotesc că trăieşte încă, şi nu e mai mult de patru ani de cînd s-a judecat pricina la tribunaluri, unde el, mărturisind fapta, căuta a se desvinovăţi prin povestirea nenorocosului vis. Dar judecătorii, temîndu-se ca nu cumva îndurarea către acesta să însufle şi altora dorinţa de a visa, au aplicat pravila, care nu coprinde nimic despre vise. Căci pravila criminală, după cum ştim, e încă nedesăvîrşită (n. a.).

O noapte fatală ! o noapte cumplită !
Pe patu-mi de trudă dormeam obosit ;
Era despre ziuă ; soția-mi iubită
Ședea lîngă mine... un vis, vis cumplit !

Văzui : în bătrîne păduri depărtate
Părea că mă aflu ; eram călător ;
Dar calea pierdusem ; pe rămuri uscate
Cînta cucuveaua cu glas cobitor.

Copacii în preajmă-mi părea că-nviază ;
Din toată tulpina un gemet ieșa :
Flămîndă, cumplită, vedeam că-mi urmează
O ceată turbată de lupi, ce urla.

Și eu fugeam iute, fugeam cu grăbire,
Dar locul sub mine de sînge-nchegat
Silințe-mi zadarnici punea-mprotivire ;
D-o rece sudoare eram înundat.

Sufla un vînt iute, și luna-ngrozită
În spațiuri vecinici trecea alergînd,
Cu stinsele-i raze, cu fața-i pălită
Întinse pustiuri abia luminînd.

Apoi deodată în nori se ascunse,
Și lipsa ei dete cumplitul semnal ;
În spaima nespusă ce-atunci mă pătrunse,
Văzui trecînd moartea pe palidu-i cal.

Schelet d-altă lume, cu forme cumplite,
Rînjind, către mine privea neclintit ;
În mîna-i uscată, în unghi ascuțite
Ținea o femeie... din capu-i zdrobit

Mușca cîteodată, mușca cu turbare,
Și creieri, și oase din gura-i cădea ;
Uimit rămăsesem : la orce mușcare
Părea că ea rupe din inima mea.

Dar ceata de hiare o văz... mă sosește...
Fierbintea-i suflare acum o simții...
Mă plec, cat, și mîna-mi grea piatră-ntîlnește,
Coragi desnădejdea îmi dă, și... izbii...

Un țipet s-aude... eu sai în picioare,
Din somnu-mi de groază atunci deșteptat.
Soția-mi lipsită d-a vieții suflare
Zăcea... capu-i tînăr era sfărîmat !

. . . .

D-atunci zile multe și nopți osîndite
Pe fruntea-mi trecură ! eu nici am simțit
A lor osebire ; vedenii cumplite
Și țipetu-acela în veci m-a-nsoțit.

Răsună el seara, l-auz dimineața,
Precum în minutul prin crimă-nsemnat ;
Și eu trăiesc încă ! trăiesc, căci viața,
Amară pedeapsă, în dar mi s-a dat.

Aici aștept vremea și ziua dorită
Să văz daca dreptul ceresc împărat
Privește la fapta-mi, ce este cumplită,
Sau numai la cuget, ce este curat.

Album științific și literar,
16 februarie 1847

FRUMUSEȚEA

D-ei **

Adesea pe cîmpie
Auz o armonie,
Un ce melodios :
Un glas care se pare
Ascuns în depărtare,
Un imn misterios.

De unde oare vine ?
Din sferele senine ?
Din zefirii [1] ce zbor ?
Din iarba ce șoptește ?
Din planta ce trăiește ?
Din floare ? din izvor ?

Din nici una în parte,
Din multe-mpreunate.
Din toate e-ntocmit ;
E glas al suferinței,
Al lumei ș-al ființei
Suspin nemărginit.

[1] Accentuat *zéfirii.*

Așa e frumusețea :
Dulceața, tinerețea,
Blîndețea, eleganța o-ncing, o încunun ;
Chipu-i e crin, porfiră,
Inima ei o liră,
Cuvintele ei șopte, ce-n inimă răsun.

Și flacăra privirei
Și grația zîmbirei
În ochii ei se joacă, pe buze-i locuiesc.
Din preajmă-i ea gonește
Durerea ce muncește,
Icoană-a fericirei, iluzii o-nsoțesc.

Un dar, ce nume n-are
În limbă muritoare,
Mișcările-i însuflă, în umbletu-i îl vezi ;
Și toate, în unire,
Cîștig acea numire,
Ce rar e meritată, ce tu o meritezi.

Ed. 1847

PRIETEŞUGUL ŞI AMORUL

Emiliei

Zici c-ai vrea prieteneşte
Să iubeşti, să fii iubită ;
Zici c-amorul te-ngrozeşte,
Că e patimă cumplită ;
Zici că este trecătoare
Flacăra-i cea arzătoare !
Şi ce nu e trecător ?
După vara cea bogată
Vine iarna-ntărîtată,
Bate vînt îngrozitor.
Trandafirul din grădină,
Înflorit de dimineaţă,
Zace veşted pe tulpină,
După ziua de viaţă.
Dar căci iarna şi durerea
Sînt condiţia vieţii,
Trebuie să las plăcerea,
Bunurile tinereţii ?
Căci zîmbirea-ţi graţioasă
Vremea o să ţi-o răpească,
Trebuie, cît eşti frumoasă,
Nimeni să nu te iubească ?
Aşa cum miroşi o floare,
Care trece, care moare,
Care mîine n-o găseşti ?

Primăvara,-a ei zîmbire,
De ce-nvie-a ta simţire,
Iarna nu ţi-o-nchipuieşti ?
O, ascultă-mă, dorită,
Scumpă, dragă Emilie !
O zi bună, fericită,
E o parte din vecie.
Vezi, plăcerile uşoare,
Împrejurul tău unite,
Dănţuiesc fără-ncetare,
De amor povăţuite :
Te-mpresor cu mulţumire,
Fiecare ţi se-nchină,
Şi amorul cu mîhnire
Te priveşte şi suspină.
Dă-le, dă-le ascultare ;
Pentru tine adunate,
Subt colore de mirare,
Vor şti lumea să-ţi arate.
Pînă n-ajungi timpul rece,
Bucură-te de natură ;
Apoi cînd vremea va trece
Peste-a inimii căldură,
Cînd din hora încîntată,
Ce viaţa ta coprinde,
Cu o faţă întristată
Graţiile s-ar desprinde,
Cînd odată şi-or lua zborul
Tinereţe, bucurie,
De-i pofti atunci amorul,
L-om numi o nebunie :
Îţi voi fi prieten, frate,
Îţi voi fi orce îţi place,
Şi de lume şi de toate
Împreună ne-om desface.

Ed. 1842

SUFERINȚA

Îmi place a naturei sălbatecă mînie,
Și negură, și viscol, și cer întărîtat,
Și tot ce e de groază, ce e în armonie
Cu focul care arde în pieptu-mi sfîșiat.

La umbră,-n întunerec gîndirea-mi se arată,
Ca tigrul în pustiuri, o jertfă așteptînd,
Și prada îi e gata... De fulger luminată,
Ca valea chinuirei se vede sîngerînd.

Încerce acum soarta să-mi crească suferirea ;
Adaoge chiar iadul șărpi, furii ce muncesc ;
Durerea mea e mută ca desnădejduirea,
E neagră ca și ziua cînd nu te întîlnesc.

Căci astfel e acuma viața-mi osîndită,
O lungă agonie în care tu domnești ;
La glasu-ți, la privirea-ți simț inima-mi izbită,
Luptîndu-se-n convulsii cum nu-ți închipuiești.

Și ochii mei în lacrămi înoată în tăcere,
Și pizmuiesc adesea pe cei ce nu mai sînt ;
Zadarnică dorință cînd sufletul nu piere !
Nu o să-mi turburi oare și pacea din mormînt ?

N-o să se-ntoarcă umbra-mi, cumplită, fioroasă,
Pe pasurile tale orunde locuiești ?
E lume, e vecie atîta de frumoasă,
Încît să uit pămîntul ce tu împodobești ?

Să mor dar la picioare-ți ; să mor dar de plăcere ;
În ceasul cel din urmă s-auz că m-ai iubit,
Să strîng draga ta mînă, să simț a ta durere
Vărsîndu-se asupră-mi ca balsam ferícit.

Și sufletu-mi atuncea pe buzele-ți să zboare,
Să ia un lung, un dulce, un vecinic sărutat ;
Din brațele-ți, din sînu-ți să treacă el în soare,
Să ducă la vecie plăcerea ce-a gustat.

Ed. 1847

CÎND DAR O SĂ GUȘTI PACEA

Cînd dar o să guști pacea, o, inimă mîhnită ?
Cînd dar o să-nceteze amarul tău suspin ?
Viața ta e luptă, grozavă, nemblînzită,
Iubirea vecinic chin.

Din cupa desfătării amărăciunea naște ;
Din ochi frumoși durerea își ia al ei izvor ;
O singură privire viața veștejaște
Cu lanțuri de amor !

Amor care adoarme și legi și datorie,
Ce slava umilește, ce n-are nimic sfînt :
Antonie-i jertfește a lumii-mpărăție,
Și află un mormînt. [1]

Nu sînt patimi mai nobili, mai mari, mai lăudate,
Mai vrednici să s-aprinză în inimi bărbătești ?
Nădejdi, viață, cinste, simțirile-nfocate,
Femeii le jertfești !

[1] Marcus Antonius își jertfește situația politică dragostei pentru Cleopatra, regina Egiptului ; învins de Octavian în lupta pentru dominarea Romei, se sinucide (30 î.e.n.).

Crezi tu că pentru tine răsare sau sfințește
Acel uriaș falnic, al zilii domnitor ?
La patrie, la lume, la tot ce pătimește
Nimic nu ești dator ?

Eu lanțurile mele le zgudui cu mînie,
Ca robul ce se luptă c-un jug neomenos,
Ca leul ce izbește a temniții tărie
Și geme furios.

Dar rana e adîncă și patima cumplită,
Și lacrăma de sînge, obrajii mei arzînd,
Răsfrînge frumusețea, icoana osîndită,
Ce o blestem plîngînd !

O văz ziua și noaptea, seara și dimineața ;
Ca un rănit de moarte simț în piept un fier greu ;
Voi să-l trag ; fierul iese, dar însă cu viața
Și cu sufletul meu !

Ed. 1842

ÎNCĂ O ZI

Încă o zi cu tine, o zi de fericire,
În dulcele extazuri ce simţ cînd te privesc :
Încă un ceas... un zîmbet... Adînca mea iubire
Izvoarele nădejdei mai mult nu o hrănesc.

Şi soarele mai palid din zi în zi îmi pare,
Şi coardele vieţei în pieptu-mi obosit
Se rup ! nici tinereţea, nici scumpa-ţi sărutare
Nu pot ele să schimbe ce soarta a voit.

Întorc acum asupră-ţi privirea-mi dureroasă,
Ca cel din urmă-adio la tot ce am pierdut :
Din ceaţa veciniciei, stea blîndă, luminoasă,
Te văz lucind departe, departe în trecut.

Şi tot ce e-n natură, obiecte şi fiinţe,
Panorama [1] de umbre, se-ntunec, se strecor ;
Iluzia mă lasă : ...şi artă şi silinţe
Sînt stavile zadarnici l-al sufletului zbor ?

[1] Accentuat *panórama*. Panorama era o pictură aplicată pe pereţii unei camere circulare, care oferea unui privitor situat în centru iluzia unui orizont larg.

Aş vrea numai, blînd înger, ca numele-mi să fie
Scump, drag inimei tale, ades să-l repetezi,
Precum un dulce sunet, precum o melodie
În inimă-ţi rămasă din ani ce regretezi.

Căci toată-a mea viaţă îţi fu ea închinată,
Căci alt decît iubirea-ţi ea nu avu mai sfînt,
Căci tu eşti încă astăzi dorinţa-mi neschimbată,
Şi visu-mi cel din urmă aicea pe pămînt.

Eu ştiu că la povara-mi şi tu ai luat parte,
Eu ştiu că-n suferinţa-mi şi tu ai suferit,
C-aceeaşi ne-a fost calea : a unuia în moarte
S-a săvîrşit ; ce strică ? n-am vrut a fi iubit ?

N-a fost aceasta ţinta, sfîrşitul pentru care
Gîndirea-mi fără preget în munci am frămîntat ?
Nu dobîndesc răsplata dorită cu-nfocare ?
Nu e acesta rodul ce eu am semănat ?

Apoi dac-al tău suflet l-am bănuit vrodată,
Daca nemulţumirea-mi adesea te-a mîhnit,
E vremea de iertare : ...vecia nempăcată
Mă cheamă... cerul iartă acelor ce-au iubit.

De ce să plîng viaţa ? în trista-i prelungire
Ar fi văzut-ea poate amoru-ţi apuind ;
Minciuna, calomnia dau tainică izbire,
Lumina, adevărul în inimi înnegrind.

Dar cînd ia însuşi moartea a noastră apărare,
Cînd neagra ei pecete pe groapă s-a-nsemnat,
Ca martur de credinţă, chezaş de neuitare,
Păstrează suvenirul acelui depărtat.

Valea răsunătoare, a rîului murmură,
Veșteda toamnei frunză ce flutură în vînt,
Palida lunei rază, puternica natură
Îți vor șcpti adesea cuvinte din mormînt.

Ed. 1847

UN CEAS E DE CÎND ANUL TRECU

Un ceas e de cînd anul trecu... Mi-aduc aminte
Cu ce nădejdi zîmbinde, ce dulce a-nceput ;
Ce vie salutare din inimă fierbinte
L-a priimit ! ce seară ! De anu-atunci trecut

Ziceam : „S-a dus ș-acesta c-o parte din viață ;
Dar ziua lui din urmă cu drag o pomenesc ;
Frumos apus vestește frumoasă dimineață,
Și anul ce începe tot astfel îl doresc".

Așa-l doream ! în lungă, în oarbă-ncredințare
Eu nu vedeam că soarta zîmbește cu amar,
Că vremei și durerei gătește răzbunare,
La vechile lor drepturi uitate în zadar.

Schimbat nimic nu pare : alesele ființe,
Prieteni d-altădată, strîng astăzi mîna mea :
De voia întîmplărei mai multe din dorințe,
Cu grabă împlinite putui a le vedea.

Apoi, unde e răul ? de ce şi cum... cuvîntul [1].
Om [2] nu poate să-l ştie afară decît eu ;
Ascuns e în adîncuri, tăcut e ca mormîntul,
Iar martur suferinţii-mi e numai Dumnezeu.

A ! daca-n astă lume ceva putea fi-n stare
S-aline, să adoarmă un chin sfîşiitor,
O ştiu, ar fi frăţia-ţi acea mîngîitoare,
Acel simţiment tînăr [3] ce eu îţi sînt dator.

E scump prieteşugul ce-nsuflă o femeie
Deprinsă a-l cunoaşte, născută a-l simţi ;
Şi dulcele ei suflet, electrică scînteie,
Mîngîie orce suflet la care s-o ivi.

Ades, cînd sînt în luptă cu gîndurile mele,
Muncit d-al suferinţei demon neîmblînzit,
Îmi pari un silf [4] ce vine pe raza unei stele,
Din sfere luminoase, din aer bălsămit.

Apoi, negură deasă lumina-ntunecează ;
Fantome d-altă lume şoptesc, mă încunjor ;
În fiecare şoptă o muncă [5] înviază,
În ochii-mi se confundă trecut şi viitor.

Căci ştiu eu viitorul... el nu poate să fie
Decît ca anu-acesta, ca anul cel trecut ;
Bogat de chinuire, deşert de bucurie,
Pustiu, fără nădejde, sălbatec şi tăcut:

[1] Explicaţia.
[2] Nimeni.
[3] Tandru, gingaş.
[4] Spirit, fiinţă mitologică care trăieşte în aer.
[5] Chin.

Stejarul de pe munte ce trăsnetu-l izbeşte,
Stă încă în picioare, semeţ şi neclintit ;
Dar inima-i e arsă, şi orcît mai trăieşte
De nici o primăvară nu poate fi-nverzit.

Ed. 1847.

MEDITAȚIE

Vara și-apucă zborul spre țărmuri depărtate;
Al toamnei dulce soare se pleacă la apus,
Și galbenele frunze, pe dealuri semănate,
Simțiri deosebite în suflet mi-au adus.

O ! cum vremea cu moartea cosesc fără-ncetare !
Cum schimbătoarea lume fugînd o rennoiesc !
Cîtă nemărginită pun ele depărtare
Între cei din morminte și acei ce doresc !

Unde atîți prieteni plăcuți din tinerețe ?
Unde-acele ființe cu care am crescut ?
Abia ajunși în vîrsta frumoasei diminețe,
Ca ea făr-a se-ntoarce, ca dînsa au trecut !

. . . .
. . . .

Ce netedă cîmpie ! Cum ochiul se uimește ! [1]
Ce deșărt se arată, oriîncotro privești !
Întinsa depărtare se pare că unește
Cu ale lumei mărgini hotarele cerești.

[1] Cîmpia Brăilei (n. a.).

Cît sînge aste locuri setoase înghițiră !
Cîte oase războiul aici a semănat !
Cîți veterani războinici, moartea purtînd, muriră
Pentru izbînzi de care ei nu s-au bucurat !

Îmi pare că-i văz încă, răsturnați în țărînă,
Pe-ncrețita lor frunte sfîrșitul arătînd,
Dar mai clătindu-și capul, și c-o murindă mînă
Fierul care le scapă cu furie strîngînd.

Ei nu gîndesc la moarte, nu gîndesc la viață,
Ei nu gîndesc la fapte ce-n viață au urmat,
Ci cînd sufletul zboară, cînd sîngele îngheață,
Toată durerea le-este că nu și-au răzbunat !

. . . .
. . . .

Puțin mai înainte un monument s-arată ;
Să-l privim... Dar ce semne de cinste pe el sînt
Negreșit cei dintr-însul slăviți au fost odată ;
Azi slava stă dasupra, și omul în pămînt !

Iată, fără-ndoială, o mare mîngîiere,
O voi, care un titlu ș-un nume pizmuiți !
Cînd tot ce e-nalt cade și cînd mărirea piere,
Mărirea, înălțarea, la ce le mai doriți ?

Din vremile trecute, în veacuri viitoare,
Un nume să răsune, cu slavă-mpodobit,
Să treacă peste vîrste și peste ani să zboare,
Acela ce îl poartă cu ce s-a folosit ?

Cînd marea-ntărîtată corabia-ți zdrobește,
Cînd loc de mîntuire nu este, nici liman,
Cînd cu grozave furii asupra ta pornește
Spumoasele lui valuri bătrînul Ocean,

Spune-mi, îți pas-atuncea să știi de mai plutește
Catartul fără pînze ce nu-ți e d-ajutor,
Să vezi dacă pe unde se ține, se clătește,
Și dac-ai fost odată în barcă sau vapor ?

Viața e o luptă, o dramă variată,
Și actu-i cel din urmă în veci e sîngerat :
Moartea-l încoronează, moartea neîmpăcată,
Care în a sa cale pe nimini n-a uitat.

A, întorcînd privirea spre veacurle trecute,
Și nencetat pămîntul văzîndu-l pustiit,
Văzînd tot aste rele, *tot zile neplăcute,*
De soarta omenirei din suflet m-am mîhnit !

Cîte feluri de chinuri asupră-i se adună !
Însă vezi cum nădejdea o-nșală nencetat ?
Cu o dulce zîmbire vine, țiind de mînă
Icoana fericirei. Dai s-o prinzi... A scăpat.

Astfel un vis ți-arată o iubită ființă ;
Astfel cu bucurie voiești s-o-mbrățișezi,
Dar astfel umbra-nșală zadarnica-ți silință :
Acum din mîini îți scapă, acum iarăși o vezi.

Daca în cartea soartei cmu-ar ști să citească,
Să-și afle fieșcare grozavul viitor,
Cin-ar mai vrea, stăpîne, aicea să trăiască,
Cînd lumea e de chinuri nedeșărtat izvor ?

Vremea d-acum, trecutul, a-l ști avem putere,
Numai ce-o să se-ntîmple noi nu putem vedea ;
Dar cînd ceasul sosește, cînd nălucirea piere,
Se trage deodată și vecinica perdea.

Ed. 1838

BARCA

Pășește lin, o barcă, pe unda adormită !
Respectează-al naturei răpaos trecător ;
Inima mea de zgomot cu totul obosită
Ca la un scump tovarăș se-ncrede l-al tău zbor.

Poartă-mă-n sus, în laturi, orunde vrei și-ți place,
Unde te-mpinge vîntul, sau unde tu dorești ;
Toate-mi sînt dopotrivă, dacă mă duci în pace,
Dacă cu mulțumire vederea-mi rătăcești.

Voi cunoașteți, o unde, cu cîtă bucurie,
De ce sfîrșit [1] pornită, cu ce cuget curat,
Barca mea totdeauna p-a voastră-mpărăție
Ca-ntr-ale ei coprinsuri jucînd s-a preumblat.

Inghițiți pe tîlharii a căror îndrăzneală,
Cu trupuri sîngerate, cu morți vă otrăvesc,
Ce întocmesc comploturi, și fără de sfială,
Aproape de pierzare, ucideri chibzuiesc.

---

[1] Scop.

6

Însă melancolia, amorul și plăcerea
Priimiți-le vesel ca pe ai voștri fii ;
Eu vă cunosc mărirea, eu vă slăvesc puterea,
Cînd alerg p-ale voastre mult umede cîmpii.

Din rătăcita-mi barcă, ce-o las la întîmplare,
Ochii mei către ceruri uimit îi ațintez ;
Seninul lor însuflă sfială și mirare ;
Eu mă rog în tăcere, vărs lacrimi și mă-ncrez.

„Cerul o să ne-ajute" — zicea a mea iubită —
El pînă acum tace ! *Să n-o fi ascultat ?*
Și poate frumusețea a o vedea mîhnită,
Aducîndu-i drept jertfă suspin neîncetat ?

Dacă într-aste ceasuri de vie desfătare
S-ar afla lîngă mine... minut dumnezeit !
Viața nu stă-n zile, și eu cu-ncredințare
Cîtă-mi rămîne-aș da-o ș-aș zice : am trăit.

Mergi, mergi, ușoară barcă, în dreptu-acelei stele,
Căria i-am dat nume... un nume ce slăvesc,
Nume ce-n înfocarea închipuirei mele
Pe strălucita-i frunte îl văz și îl citesc.

Acolo te oprește, acolo priveghează,
Cît raza ei asupră-ți ș-asupră-mi va zîmbi ;
Cînd va peri cu noaptea, atunci te depărtează,
Și iar cu noaptea vino la dînsa a privi.

Pînă cînd fericirea, atîta așteptată,
Îmi va răsplăti veacuri trecute cu amar ;
Dacă ș-astă nădejde, ca altele-nșelată,
N-o trece ca nădejdea și n-o fi în zadar !

Ed. 1838

RUGĂCIUNEA

Al totului părinte, tu, a cărui voință
La lumi nenființate ai dăruit ființă,
Stăpîne creator !
Putere fără margini, izvor de vecinicie,
Al căruia sfînt nume pămîntul nu îl știe,
Nici omul muritor !

Daca la cer s-aude glasul făpturei tale,
Fă ca întotdeauna pe a virtuței cale
Să merg nestrămutat.
Cînd scarta mă apasă, cum și cînd îmi zîmbește,
Cînd veselă m-ajută, cînd aspră mă gonește,
Să poci fi neschimbat.

Mîndria-n fericire să nu mă stăpînească,
Mîhnirea în restriște să nu mă umilească,
Dreptatea să o știu.
Conștiința să-mi fie cereasca ta povață [1],
Prin ea tu mă-ndreptează, și cînd greșesc mă-nvață
Cum trebuie să fiu.

[1] Călăuză.

Fă să doresc de obște al omenirei bine,
Să mă cunosc pe însumi, și altul decît tine
Să nu am dumnezeu.
La oameni adevărul să-l spui fără sfială,
De cel ce rău îmi face, de cela ce mă-nșală
Să nu îmi răzbun eu.

Și fă ca totdeauna al meu suflet să vază
Lumina așteptată, a nemurirei rază,
Dincolo de mormînt,
Acolo unde viața cea vecinică zîmbește
Sîrmanului acela ce-n viață pătimește,
Gonit p-acest pămînt.

Știu cum că lumea noastră între globurle multe,
Ce sînt pentru mărirea-ți cu un cuvînt făcute
Dupe un vecinic plan,
Nimica înainte-ți nu poate să se crează,
C-așa de puțin este ș-atîta însemnează
Un val în ocean.

Cunosc cu toate-acestea și văz cu-ncredințare
Că-n fapta cea mai mică și-n lucru cel mai mare
Deopotrivă ești,
Că la a ta dreptate nu este părtinire,
Că îngrijești de toate, că fără osebire
Ș-asupra mea privești.

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pămîntu,
Înflorești cu natura și răcorești cu vîntu,
Ești viața ce ne-ai dat.
Ascultă dar, stăpîne, supusa rugăciune
Ce sufletul o-nalță, ce inima depune
La tronu-ți nencetat.

Pînă-n ceasul din urmă amorul tău să-mi fie
Comoară de nădejde, de dulce bucurie,
Izvor de fericiri ;
El singur să-mi stea față în acele minute,
Cînd planuri viitoare și amăgiri trecute
Se șterg ca năluciri.

Ed. 1838

VIAȚA CÎMPENEASCĂ

D.V.G.C.[1]

Așa, simpla viețuire
Eu știu să o prețuiesc
Și de acea fericire
Voi bucuros să-ți vorbesc.
Dar florile și verdeața,
Apusul și dimineața,
Și fluierul cîmpenesc,
Cu patimi, cu chinuri grele,
Cu starea inimei mele,
Nicicum nu se potrivesc.

Departe d-acele locuri,
Ce poate m-ar fi-nsuflat,
De țărăneștile jocuri
Ce-adesea m-au încîntat,
Coprins de nemulțumire,
De grijă și de mîhnire,
De soarta mea ocolit,
În rele ce mă-mpresoară,
Ce gînduri, idei omoară,

[1] Vornicului Gr. Cantacuzino. Gr. Cantacuzino (1800—1849), unul din fondatorii Societății filarmonice, a participat, alături de N. Bălcescu, M. Serghiescu și alții, la complotul împotriva lui Al. Ghica (1840).

Duhul își pierde puterea :
E greu să descrii plăcerea.
Cînd sufletul e mîhnit.

Însă a mea mulțumire
Pentru a ta găzduire
Eu tot nu o poci uita,
Și cît va sta prin putință
Voi pune a mea silință,
Adevăru-a imita ;
Măcar în vorbele mele
Să poci să găsesc văpsele,
Să știu să-ntrebuințez
Colorele osebite,
Tonurile felurite,
Care stilu-nsuflețez ;
S-arăt atîta simțire,
Cîtă simțeam mulțumire,
Cînd dulcea serei răcoare
În preajmă-mi se întindea,
Și patimi sfîșiitoare,
Ca aburi din lac, din mare,
Deșertul mi le-absorbea.

Coprinsul, unde odată
Împreună-am viețuit,
Și plăcerea-adevărată
Zilele mi-a îndulcit,
Este un cîmp lat, ce are
De vechi și firești hotare
Un mal către răsărit,
Iar către apus o apă,
Ce saduri, grădini adapă,
Ce udă țărmul setos,
Și-n ramuri multe-mpărțită,
Curge mîndră, liniștită,
Pe patu-i cel năsipos.

Casa p-o muche clădită
Singură cîmpul domnind [1],
De umbră neocolită,
O vezi în aer albind.
Să zic că a ei zidire
E lucru cu osebire,
Că e d-o arhitectură
Cap d-operă în natură,
De loc nu mi-ar părea greu;
Însă această minciună,
Deși îndestul de bună,
Apasă cugetul meu.
Așadar, iau îndrăzneală
Și spui că adevărat
N-are nimic de mirat [2],
Dar are, fără-ndoială,
Tot ce e neapărat.

Spre patru părți ale lumei
Patru ferestre privesc,
Și dacă pe tonul glumei
Slobod îmi e să vorbesc,
Al lor număr, micșorime,
Cu a casei înălțime
Atît nu se învoiesc,
Încît ochiul ce le vede
Cu lesnire poate crede
Că se plătea altădată
Vro dajdie însemnată
Subt nume de ferestrit;
Măcar că nu mi se pare
Nici undeva am citit,
Că la vreo întîmplare
Nobilii să fi plătit.

[1] Dominînd.
[2] De admirat.

Astfel de năravuri proaste,
Dacă vreodată-au fost,
N-au putut fi ale noastre,
Ci-ale norodului prost.
Numai el singur plătește,
Fiind mai obicinuit;
Iar de ce, nici se vorbește;
Păcatul ar fi cumplit.
Pricina e delicată,
Și prea puțin cîștigăm,
La mulțimea nensemnată
Adevăruri s-aruncăm.

Dar în vorbă neplăcută
Ca să nu ne încurcăm,
Și ca nu, din întîmplare,
S-aduc la mulți supărare,
Descrierea începută,
Mai bine să o urmăm.

Aproape de casă-ndată,
Spre miazănoapte s-arată
O biserică smerită,
Un templu dumnezeiesc,
Unde muncitorul vine
Prinoasele să-și închine;
Unde ruga umilită,
Ca tămîia cea sfințită,
Este la cer priimită
De părintele obștesc.
Tot către această parte,
Un sat puțin însemnat
În duouă rînduri se-mparte;
Pe linie așăzat.

În vale se văd desișuri,
Saduri, livezi, alunișuri;
Pe urmă ochiul zărește
Un deal ce se prelungește
Verde și împestrițat.
Coastele-i sînt învălite
De vii, de semănături,
De țarine felurite,
De crînguri și de păduri.
Munții mai în depărtare
Se văd ca tulbure nor;
Vara le e la picioare
Și iarna pe fruntea lor.

Iată, dup-a mea părere,
Locul atîta dorit,
Unde zile de plăcere,
Zile scumpe am trăit.
Frumoasă singurătate,
Bunurile-adevărate
În sînul tău le-am simțit,
Pace, liniște, viață,
Toate-acolo mă-nsoțea,
Și din orce dimineață
Mulțumirea se năștea.
Dacă vreo cugetare
C-o umbră de întristare
Fruntea mea acoperea,
Ușoara-i întipărire,
Ca cercul acel supțire
Ce-ațîță din întîmplare
P-o undă nemișcătoare
Un vînt cu lină suflare,

Trecea, se pierdea de sine,
Ș-al firei glas simțitor,
Și ideile senine
Lua iarăși cursul lor.

Adeseaori pe cîmpie
Departe mă rătăceam,
Adesea cu bucurie
În dulci gîndiri mă pierdeam.
Simboluri de tinerețe,
Fluturi cu vesele fețe
Privirea mea o trăgea:
Pe iarbă în depărtare
Fluturile părea floare;
Dar cînd umbletu-mi simțea,
Insectele-amăgitoare
Se-nălța, găsea scăpare
Aripele-și scuturînd,
Și eu c-o dulce mirare
Vedeam florile zburînd.

Nori deși, negri, cîteodată
Cerul îl întuneca,
Și ploaia-n ei adunată
Pe cîmpia-nsetoșată
În torente se vărsa;
Apoi razele-i robite
Soarele-ncet desfăcînd,
Și-n munți, valuri aurite
Norii umezi prefăcînd,
C-o privire-nflăcărată
Lumea el o coprindea,
Și o mreajă purpurată
Peste dealuri întindea.

Cînd acea stea arzătoare,
Aproape d-al ei sfinţit,
Părea a da sărutare
Pămîntului ce-a-ncălzit,
Şi, mai întorcînd o rază
Ca zîmbet prietenesc,
Sta un minut să o vază
Ochii care o doresc;
Ochii acei pentru care
Este cel din urmă soare
Ce ei poate mai privesc;
Supus la acea uimire,
L-acea adîncă simţire,
Care subt ceruri senine
Seara aduce cu sine,
Slobod de griji, de dorinţe,
În cugetu-mi mulţumit,
Slăvind o-naltă putere,
Eu ascultam în tăcere
Al multor mii de fiinţe
Concertul nemărginit.

Şi cînd lun-argintuită,
Albind iarba de pe vale,
Ieşa lină, ocolită
De stelele curţii sale,
Pe dealurile rîpoase,
Stam, mă opream să privesc
Cerurile sămănate
De globuri nenumărate,
Care, făclii luminoase,
În umbra nopţii lucesc.

Pîn aluniş sufla vîntul,
Frunza uşor clătina,
Nucii bătrîni ca pămîntul
D-a lungul se desina;

Unda cea armonioasă
A unui ascuns izvor
Ca o şoptă amoroasă
S-auzea în preajma lor.
Curmînd adînca tăcere
A cîmpului liniştit,
Un glas cînta cu plăcere
Un cîntec obicinuit.
Ast glas, această cîmpie,
Noaptea care mă-nvălea
Gîndiri de melancolie
În inimă-mi învia,
Şi florile tinereţei,
Visuri, nădejdi, amăgiri,
Acea ghirland-a vieţei
Ţesută de năluciri,
Care, cîte una-una,
Treptat s-au desfiinţat,
Ca frunzele ce furtuna
De verzi le-a smuls, le-a uscat,
Mi s-arăta înainte;
Cu gîndul mă întorceam
La locurile dorite,
În valea ce-atît iubeam.
Vedeam livada, grădina,
Poteca ce des călcam,
Părul înalt şi tulpina
Unde copil mă jucam.
Astfel în ţări depărtate,
Unde strein te numeşti,
D-auzi pe neaşteptate
Limba care o doreşti,
Limba acea părintească,
În care tu te gîndeai,
Ce-n vîrsta copilărească
Cu maică-ta o vorbeai,

Orcît de urîtă fie,
Aspră, grea la auzit,
Se naşte o bucurie,
Un ce neobicinuit,
O simţire vie-,adîncă,
În sufletu-ţi rătăcit,
Şi crezi că te afli încă
În ţara ce-ai părăsit.

A ! dacă o provedinţă
Asupra mea ar privi,
Dacă smerita-mi dorinţă
Soarta o ar împlini,
Departe d-ai tiraniei
Tovarăşi nelegiuiţi,
De cursele vicleniei,
De oameni neomeniţi,
De tot ce se crede mare
În fapte ce necinstesc,
De zîmbete protectoare,
Care le nesocotesc,
Uitînd acea zeitate
Care-n zgomotosu-i zbor
Staturilor înălţate
Le suflă căderea lor,
La cîmp, locaş de plăcere,
Eu mulţumit aş trăi,
Liniştit şi în tăcere,
Ziua mea aş împlini.
La binele ce îmi place,
Şi neamului meu doresc,
Pe voi cîţi puteţi a-l face
Aş cerca să vă pornesc :
Aş pune mica mea parte,
Silinţa-vă lăudînd,

Isprava [1] nu prea departe.
Bună, dreaptă arătînd,
V-aş arăta răsplătirea,
Ş-un înger ajutător,
Şi cinstea, şi mulţumirea
Ce inimile aprinde,
Iar celuia ce se vinde,
Un trăsnet răzbunător.

Ed. 1842

[1] Succesul, reuşita.

MIEZUL NOPȚEI

Aici p-aste ruine cu mîndre suvenire
Privesc cum orizonul se umple de făclii,
Cum luna în tăcere s-arată să inspire
Gîndiri religioase l-ai lui Apolon fii [1].

Cînd tot doarme-n natură, cînd tot e liniștire,
Cînd nu mai e mișcare în lumea celor vii,
Deșteaptă priveghează a mea tristă gîndire,
Precum o piramidă se-nalță în pustii.

Ai mei ochi se preumblă pe dealuri, pe cîmpie,
Al meu suflet se-nalță pe aripi d-un foc sfînt,
În zboru-i se rîdică la poarta de vecie,
Căci nici o legătură nu are pre pămînt.

Nădejdea mea din lume de moarte se precurmă;
Trecu ea precum trece un fulger pîntre nor;
S-a șters precum se șterge a vulturului urmă
Cînd spintecă văzduhul în falnecul său zbor.

[1] Poeții. Apolo era considerat protectorul poeților.

De cînd pierdui părinții-mi trei ierni întregi trecură,
Trei ierni, căci după ierne viața-mi socotesc,
Căci zilele-mi ca iarna de viscoloase-mi fură,
Copaci din miezul iernii ce vînturi îi clătesc.

Frumoasa primăvară acuma se grăbește
La caru-i să înhame pe zefirii ușori;
Pășaște, și pe urmă-i verdeața se ivește
Și cerul se dezbracă de viforoșii nori.

Zefirul printre frunze misterios suspină,
E limpede-orizonul și cerul luminos;
A rîurilor șoptă... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e-n valuri, n-am soare senînos.

Căci închinat durerei, amara mea viață
D-atunci e pentru mine nisip neroditor,
Ce vara îl usucă, ce iarna îl îngheață,
Pe care flori nu află sărmanul călător.

Lăsat strein în lume, lipsit de orce bine,
Văzînd că nu-mi rămîne plăcere pe pămînt,
Văzînd zilele mele de suferințe pline,
Pui mîna p-a mea frunte și caut un mormînt.

Puțină vreme încă și glasu-mi se va stinge,
Și inima d-a bate în pieptu-mi va-nceta!
Atunci fără-ndoială eu soarta voi învinge,
Și a vieții taină în moarte voi afla.

Ed. 1832

ELIZA

Spune-mi, scumpă Elizo, ce este fericirea ?
Pe ce țărmuri răsare, ce loc îi e plăcut ?
E veche ca pămîntul, împodobește firea
De mult, sau deodată cu tine s-a născut ?

Am cătat-o-n *pustiuri*, am *cătat-o* în lume,
Am cătat-o pe dealuri, pe munți și pe cîmpii ;
Am cătat-o-n deșertul eho al unui nume,
Pe valurile mării, în titluri, bogății.

Zadarnică silință ! Fericirea s-ascunde ;
Fără folos pe urmă-i vedeam că ostenesc ;
O chemam cu-nfocare, dar nu vrea a-mi răspunde :
Te întîlnii, iubită, și-n ochii-ți o găsesc !

Vedeți aceste locuri, aceste stînci rîpoase ?
Vedeți pămîntu-acesta de tot nelocuit ?
Ei bine, aici toate mie îmi par frumoase !
Mai mult decît oriunde aici sînt fericit.

Eliza e viața ce toate-nsuflețește ;
Zîmbirea-i e cerească, privirea ei amor ;
A ei dulce suflare ast aer bălsămește,
Și grațiile-ntr-însa văd o tînără sor.

Daca ar fi pămîntul în vechea simplitate,
Cînd cea dintîi femeie în rai s-a pomenit,
Frumoasă,-mpodobită cu darurile toate,
Și nobila-i icoană în unde și-a privit,

Negreșit că Eliza de sine încîntată,
Văzîndu-și în fîntînă atîtea frumuseți,
Tovarășelor sale : „Veniți — le-ar zice-ndată —,
În cristalul [1] acesta minune să vedeți.

Voi sînteți prea plăcute, și dulcea-vă privire
Inima mea o trage, mi-e drag să vă ascult ;
Dar văz colo în apă un lucru peste fire,
Un chip care vă-ntrece, și-mi place și mai mult !"

Pînă nu o văzusem, pîn-a nu o cunoaște,
Eram de nopți, de zile, de toate dezgustat.
Vremea ce-acuma zboară părea că se tîraște,
Anii, ca o povară grozavă de purtat !

Vîntu-mi părea suflare zadarnică și rece,
Cerul ca o cîmpie de care sînt sătul,
Eho numai un sunet ce fără folos trece,
Aurora o rază privită îndestul.

Ziceam : „O zi ca alta, și tot același soare !"
În lume vedeam chinuri, pe ceruri vedeam nori.
Le privesc cu Eliza ; totul schimbat îmi pare,
Cerul este cu stele, cîmpiile cu flori.

Aurora, o nimfă de soare prea iubită,
Se deșteaptă ș-în aer alunecă zîmbind,
De cele dintîi ceasuri, d-ai săi fii ocolită,
La soare, ce-o urmează, cu dragoste privind.

[1] Accentuat *crístalul.*

Zefirul o ființă de bine făcătoare,
Care către cer duce suspinuri omenești ;
Eho o zeitate la chinuri simțitoare,
Ce repetează glasul acelii ce slăvești.

Cînd tăcerea Elizii îmi spune-a ei iubire,
Cînd mîna ei mă strînge, cînd ochii-i îmi vorbesc ;
Cînd lîngă ea uit lumea și nu mai am simțire,
Decît pentru minutul în care o privesc,

Zic : „Viața este scurtă și fericirea trece ;
Spun că plăcerea stinge făclia lui Amor :
Daca iubirea noastră e s-aibă sfîrșit rece,
De ce-n minutu-acesta, de ce acum nu mor ?"

Ed. 1838

AȘTEPTAREA

Acesta este ceasul... sau cel puțin sosește.
Dar ea unde să fie ? De ce nu se ivește ?
Minuturi fericite sînt oare de pierdut ?
Foarte puține omul în viața lui are !
Se auzi un sunet... Să ascult... mi se pare...
Nu e nimic ; o frunză în vale a căzut.

Noaptea în aste locuri n-are deloc tăcere ;
Totul se mișcă, umblă, dar toate sînt părere ;
Vîntul, umbra mă-nșală, cînd crez a o vedea.
Luna aci s-arată, aci iar se ascunde ;
Abia cîteodată întunecul pătrunde,
Și norii înainte-i se pun ca o perdea.

Poate că și ea are o tainică-ntîlnire,
Poate că stăpînită d-asemenea simțire
Pășește-nvăluită în umbra unui nor.
Chiar în acele sfere care au ceresc nume,
Poate-amorul domnește ca aerul în lume ;
Cu ce drept omul singur să fie simțitor ?

Nu știu, dar la atîtea rele nesuferite,
Ce asupră-mi adesea se par a fi unite,

Singur amorul este izvorul fericit,
Ce fără încetare m-adapă cu uitare,
Ca undele vestite fîntînei de mirare,
Prin care morții uită că-n lume au trăit [1].

Zile neprețuite ale copilăriei,
Tovarăși ai vieței și fii ai bucuriei!
De mi-ar fi iertat astăzi a-ncepe să trăiesc,
Cîte mi-a dat amorul minuturi, ceasuri bune,
La un loc adunate, cu voi să se-mpreune,
Și din toate o scurtă viață să-ntocmesc!

M-aș duce unde zboară atîtea rîndurele,
Cînd viscolul începe, cînd vin vremile rele;
Pe pasurle verdeței ca ele m-aș ivi.
Din loc în loc aș trece în climele streine,
Unde sînt alte stele și ceruri mai senine,
Dar iarăși m-aș întoarce cînd firea ar zîmbi.

Sătul de mari nimicuri ce nu dau fericirea,
Cătînd în viață pacea, și-n pace mulțumirea,
Ca rîul fără nume, aș trece neștiut.
Orcît de mic e templu, dar tot îl locuiește
Acela ce pămîntul și cerul stăpînește:
Numai pentru-a lui slavă și omul s-a născut!

Nădejduiesc într-însul; el poate să-mi arate
Un drum fără primejdii, cărări nesemănate
De asupriri nedrepte, de curse viclenești.

. . . .
. . . .

[1] Este vorba de Lethe, rîu al infernului greco-roman, din care sufletele morților beau uitarea existenței lor pămîntene.

Din frunza-ntunecată a pădurii vecine,
Se întinde o umbră... cineva parcă vine...
Părere-nșălătoare, ș-acum mă amăgești?

Dar nu, văz o ființă... spre mine-naintează...
Să m-arăt... de vederea-mi ea nu se spăimîntează,
Un strein pe aicea sfială ar avea.
Ea pășește, ia seama... o auz că șoptește.
Negreșit e femeie... Ce zice? Mă numește!
Pieptul, inima-mi bate: aceasta este ea.

Ed. 1838

TE MAI VĂZUI O DATĂ

Te mai văzui o dată, ființă de iubire,
O înger ce slăvesc!
Și ceasurile repezi, și scumpa ta zîmbire,
Cu suflet, cu viața sînt gata să plătesc.

În valurile-acelea de lume încîntată,
În care ne-am găsit,
În vesele cadrile, în sala luminată,
Stam singur și mîhnit.

Plăcerea, frumusețea, podoabe felurite,
Tot era în zadar;
Ele nu pot să-nvie simțirile-amorțite
D-al patimei amar.

Bucuria ce-n preajmă-mi trecea cu repejune,
Trist, rece mă găsea,
Și mă gîndeam la vremea care în veci n-apune
În pomenirea mea.

Atunci intrași! Dodată, de pe a mea vedere
Se ridică un nor:
Te presimții; îmi spuse a ta apropiere
Un aer de amor.

Zambila primăverii așa ea ne împarte
Desfătător miros,
Așa dulcele-i suflet se simte de departe,
În aer răcoros.

Și inimile noastre, și ochii se-ntîlniră;
Simții ce pătimești;
Un zîmbet trist mi-o spuse; cu tine îmi zîmbiră
Puterile cerești!

Văzui pieptul tău tînăr bătînd de turburare,
Subt vălul ce sălta;
Te privii în tăcere; cunoscuși a mea stare,
Văzuși puterea ta.

Dar cum se strecurară delirul, fericirea!
Ce iute au trecut!
Jaluză[1] d-al meu bine, făcu nenorocirea
Un semn, și te-am pierdut!

Multe rele d-atuncea am suferit, iubită!
Multe am pătimit!
Soarta mea credincioasă la ura-i nemblînzită
Din zboru-i s-a oprit.

Viitorul în ochii-mi își pierde nălucirea,
Toate mă obosesc;
Tu îmi erai nădejdea, tu însuflai gîndirea,
Tu făceai să trăiesc.

Roua buzelor tale sufletul răcorește,
Dă viață și plăceri:
Subt umedele-ți gene, e un foc ce topește
Tot felul de dureri.

[1] Geloasă.

Dar depărtat de tine, ce pot să-mi folosească
Lumea ș-ale ei bunuri, și orice aș avea
Pustiul unui suflet știu ele să-mplinească ?
Pot s-aducă trecutul, pot face-a te vedea ?

Pot să întoarcă vremea și ceasurile sfinte
Care sînt al tău dar,
Ca să mai vărs o dată o lacrimă fierbinte
P-al inimii-ți oltar ?

Ed. 1842

MÎNGÎIEREA

Unei tinere femei

De ce urăști viața, tu fiică Armoniei ?
De ce dintr-al tău suflet nădejdea ai gonit ?
Care dureri ascunse, vrăjmașe bucuriei,
A vîrstei nălucire și visuri ți-au răpit ?

Tu n-ai deșărtat cupa ce încă este plină ;
Tu nu știi de-ți păstrează otravă sau nectar ;
Dar plîngi ! Zefirul astfel fără cuvînt suspină ;
Toată lacrima-n ochii-ți e un mărgăritar.

Eu nu voi să adaog a ta melancolie,
Să-ți zugrăvesc icoana durerei omenești,
Să desfășur în ochii-ți a mea copilărie,
Ca osîndă de moarte în care să citești ;

Să-ți arăt împrejuru-mi un larg cerc de morminte,
În care dorm frați, rude, părinți ce m-au iubit ;
Să vezi ce e durerea, să vezi d-aveam cuvinte,
Cînd chiar de provedință nevrînd m-am îndoit.

Să vezi apoi în lume cumplita răutate
Otrăvindu-mi ani, zile, chiar umbre de plăceri ;
Să vezi... Ah ! atunci numai, atunci ai vedea, poate,
Cîte un singur suflet coprinde-n el dureri !

Lumea mă crede vesel, dar astă veselie
Nu spune-a mea gîndire, nu m-arată cum sînt !
E haină de podoabă, mască de bucurie,
Şi mîhnirea mi-e numai al inimei veşmînt.

Dacă nu după zile, ci după suferinţe
Ni s-ar socoti vîrsta, ştii, mare Dumnezeu, —
Pentru care ani, veacuri şi lume, şi fiinţe
Nu sînt nimic — ştii singur cîţi ani aş avea eu !

A mea credinţă însă nu este încă moartă ;
Mîngîitor tovarăş, ea nu m-a părăsit :
În umbră îmi deschide a veciniciei poartă,
Şi negura mîhnirei ades mi-a răsipit.

Dar tu, cării nădejdea s-arată aurită,
Tu, cării viitorul păstrează năluciri,
Cînd tînăra ta vîrstă zîmbeşte înflorită,
Cînd nu ai nici o coardă a inimii izbită
De viscolile lumei şi de nenorociri,
Mîngîi-te, copilă, şi simte mulţumirea
Care o-nsuflă daruri ce firea ţi le-a dat.
Eu cînd te-ascult, uit toate, uit chiar nenorocirea,
Mă aflu-n altă lume uimit şi încîntat.

Subt degetele tale, în sunete-argintoase
Clavirul cînd răsună, cînd dulce preludezi,
Deştepţi în al meu suflet acorduri fioroase,
A patimilor stinse cenuşă înviezi.

Talentul, frumuseţea adesea pătimeşte ;
De soarta cea obştească şi tu poate să ţii ;
Dar vezi dreapta natură cum te despăgubeşte :
Glasu-ţi este esenţa cereştii melodii.

Desăvîrşitul bine nu-l poate-avea pămîntul ;
Ce mări fără talazuri, ce inimi fără chin ?
Omul este o taină care-o ştie mormîntul,
Femeia e un înger, viaţa-i un suspin.

Ed. 1842

CÎINELE SOLDATULUI

Rănit în războaie, soldatul căzuse,
Şi-n puţine zile chinuit muri,
Departe d-o mumă care îl crescuse,
Şi care-l iubi !

Sirman, fără rude, pe ţărmuri streine,
N-avea nici prieteni, nici un ajutor ;
Nu era fiinţă care să suspine
Pentr-un trecător !

Singurul tovarăş de nenorocire,
Singura-i avere, un cîine iubit,
Şedea lîngă dînsul şi-n mare mîhnire
Părea adîncit.

Acum tot e gata pentru îngropare,
Acum rîdic trupul pe mîini de soldaţi,
Cinste hotărîtă acelora care
Mor pentru-mpăraţi.

În fruntea paradei cîinele porneşte,
Din ochii lui pică lacrimi pe pămînt,
Ca un iubit frate el îl însoţeşte
Pînă la mormînt.

Aci se opreşte, aci se aşază,
Nimic nu îl face a se depărta :
Aşteaptă să-l strige, crede c-o să-l vază
Cînd s-o deştepta !

Cîteodată cearcă piatra s-o rîdice,
Cîteodată latră dup-un călător,
Coprins de durere : „Vino — parc-ar zice —
Să-mi dai ajutor".

Apoi cînd streinul de milă voieşte
A-l trage doparte şi hrană a-i da,
El îşi pleacă capul, în pămînt priveşte,
Şi nimic nu va !

De două ori noaptea cu umbrele sale
Emisferul nostru l-a învăluit,
Şi sîrmanul cîine din locul de jale
A fost nelipsit !

Dar în dimineaţa acea viitoare,
Pe cînd se deşteaptă omul muncitor,
Zăcea lîngă groapă, mort de întristare,
Cîinele Azor !

(Imitaţie [1]*)*

Romania, 28 martie 1838

[1] După poetul francez Casimir Delavigne (1793—1843).

ADIO
LA TÎRGOVIȘTE

Culcat p-aste ruine, sub care adîncită
E gloria străbună și umbra de eroi,
În liniște, tăcere, văz lumea adormită
Ce uită-n timpul nopții necazuri și nevoi.

Dar cine se aude și ce este ast sunet?
Ce oameni sau ce armii și ce repede pas?
Pămîntul îl clătește războinicescul tunet,
Zgomot de taberi, șopte, trece, vîjie-un glas...

. . . .

Dar unde sînt acestea? S-au dus! Au fost părere,
Căci armele, vitejii și toate au tăcut.
Așa orce mărire nemicnicită piere!
A noastră, a Palmirii [1] ș-a Romei a trecut.

Și pe țărîna-aceea, de care-odinioară
Se spăimîntau tiranii de frică tremurînd,

[1] Palmira — oraș din Siria, ale cărui ruine, situate în mijlocul unui pustiu, au impresionat pe călătorii din secolul al XVIII-lea.

Al nopții tîlhar vine și pasări cobe zboară,
Pe monumente trece păstorul șuierînd.

. . . .
. . . .

Mă scol, mă mut d-aicea; duc pasurile mele,
Ce pipăiesc cărarea, în fundul unui crîng.
Și las aste morminte cu suvenire grele,
Pe care nu am lacrămi destule ca se plîng.

Aicea am speranță se aflu mulțumire;
Eu voi să auz unda și cerul să-l privesc,
Să văz a aurorii mult veselă zîmbire,
Razele dimineții ce norii auresc;

Aci stejari cu fală se-nalț, se îndreptează,
Urcînd ale lor ramuri spre-azurele cîmpii;
Aci plopii cu frunza o vale-ncoronează;
Acolo se văd dealuri, ș-aici sălbatici vii.

Din coasta-acestor stînce, din vîrful astui munte,
De unde își apucă vulturul al său zbor,
A nopții stea răvarsă lumină p-a mea frunte
Și raza-i se reflectă pe limpede izvor.

Aci zefirul vesel prin frunze-ncet suspină;
Aicea orizonul e dulce, luminos;
Aici aceste rîuri... Dar unda lor e lină,
Iar sufletu-mi e-n valuri, n-am soare seninos.

Din sînul maicii mele, născut în griji, necazuri,
Restriștea mi-a fost leagăn, cu lacrămi m-am hră
Ca ale mării repezi și groaznece talazuri,
De vîntul relei soarte spre stînci am fost gonit.

Acuma pretutindeni întorc a mea vedere,
Dar ochii-mi mulțumire deloc nu întîlnesc,
Căci nimenea nu simte cumplita mea durere,
Și oamenii pe mine trecînd mă ocolesc.

Așa ! așa ! iubite, s-a dus scumpul meu bine ;
Văzînd că nu-mi rămîne plăcere pe pămînt,
Văzînd că pentru mine s-au dus zilele line,
Pui mîna p-a mea frunte și caut un mormînt.

Din zilele trecute, din vechea fericire,
Din vîrsta mea de aur, din sîntul lor amor,
Idei au rămas numai, precum o nălucire
Rămîne dimineața din visuri care zbor ;

Așa, fără-ndoială, amara mea viață
D-acum e pentru mine nisip neroditor,
Ce vara îl usucă și iarna îl îngheață
Și nici o floare n-află sîrmanul călător.

Dar însă suvenirul ființelor iubite
Va fi la al meu suflet etern înfățișat
Ca frunzele aduse de vijălii pornite
La vechea lor tulpină ce-odată le-a purtat.

De visurile voastre, speranțe-amăgitoare,
Acum peste măsură mă văz îndestulat ;
Fugiți, zadarnici zile, ce griji omorîtoare
Pe tînăra mea vîrstă curînd ați adunat.

Cînd toamna să arată al iernii rece soare,
Copacii plini de jale pierd frunza, se usuc :
Așa nenorocirea uscînd a vîrstii-mi floare,
Zic lumei un adio : iau lira și mă duc.

Curierul românesc, 4 august 1832

UNIREA PRINCIPATELOR

Dedicată fiitorilor deputați ai României

Pe antice monumente am văzut ades sculptate
Acvila ce poartă crucea, zimbru țării-nvecinate,
Subt o mînă, o coroană, întrunite figurînd ;
Și în vechea capitală, o măreață mănăstire [1],
După lupte sîngeroase monument de înfrățire,
D-al Moldovei *domn* clădită, stă trecutul atestînd.

II

Ce spun aste suvenire ? ele-arăt că altădată,
Înainte-acelor lupte, în vechimea depărtată,
Fii ai Romei cei eterne, acești popoli au fost frați ;
C-ale lor restriști cumplite au izvor în despărțire,
Că la răul ce-i apasă nu pot s-afle lecuire,
Decît numai în unirea către care sînt chemați.

[1] Biserica Stelii din Tîrgoviște (n. a.). Este vorba de tratatul de pace încheiat în 1639 între Matei Basarab și Vasile Lupu, consfințit prin clădirea bisericii Stelea de către domnul Moldovei și a mănăstirii Soveja de către domnul Munteniei.

III

Căci de urele interne mult a profitat streinul ;
Căci în suflete şi-n inimi el a infiltrat veninul,
Ce corumpe, ce îneacă tot instinctul generos ;
Căci slăbiţi prin moliciune, umiliţi prin apăsare,
În furtune şi în intrigi balotaţi [1] fără-ncetare,
Am uitat noi vechea cale şi trecutul glorios.

IV

Astăzi nu ni se cer lupte, sacrificiuri de sînge,
Virtuţi mari de altădată ; astăzi ţinta vom ajunge
Prin credinţă în unire, prin unire în dorinţi.
Mari puteri acum iau parte la destinul ce ne-aşteaptă,
Orizonul se-nsenină, calea noastră este dreaptă,
Şi asupra-ne se-ntinde mîna bunei provedinţi.

V

Români ! Dulce e unirea ! Ascultaţi... glasu-i răsună...
De la fiii României cere patrie comună...
Steaua [2] merge înainte-i, simbol sacru pe pămînt ;
Cum în Vitleem odată stea din cer mîntuitoare
Conducea pe-ncoronaţii cavaleri, din depărtare,
De la marginile lumei, către leagănul cel sfînt.

VI

Cînd citim în vechea carte a istoriei străbune
Virtuţi mari, ilustre fapte ale naţiei române,

[1] Aruncaţi încolo şi încoace.
[2] *Steaua Dunării*, ziar al lui M. Kogălniceanu şi al partidului unionist.

Care inimă stă rece ? care suflet nemişcat ?
Cine n-are dor să vază ţara sa în fericire,
Cu legi bune, cu legi drepte, în tărie şi-n unire,
Cultivînd artele păcei pe al său pămînt bogat ?

VII

În tăcutele morminte, Bogdan, Mircea se-ntîlniră [1],
Şi-ntr-o lungă-mbrăţişare pe români îi înfrăţiră ;
Împrejuru-le stau dese umbre de măreţi eroi...
Ele astăzi zbor în aer, inimile-nflăcărează...
Deputaţi ! asupra voastră ei privirea-şi aţintează :
Fala sau ruşinea ţărei se aşteaptă de la voi.

VIII

Fiii vostri vor ascunde a lor frunte în ţărînă,
Daca voi acum veţi pierde marea cauză română,
Prin meschine interese ce-n mici inimi locuiesc ;
Timpul trece, omul piere, dar a patriei iubire
E averea cea mai rară, cea mai scumpă moştenire,
Ce de la părinţi de merit nobili fii o priimesc.

Concordia, 30 martie 1857

[1] Cei dintîi domni care încheiară tractate cu Înalta Poartă, unul pentru Moldova şi altul pentru Ţara Românească (n. a. în *Concordia*). Printre revendicările care apar în mod constant în presa politică a timpului se află şi aceea a respectării de către Turcia a autonomiei interne a Ţărilor Române, prevăzută în tratatele pomenite de Alexandrescu (aceste tratate nu au realitate istorică, ci constituie un fals plăsmuit în secolul al XVIII-lea).

MĂRIII SALE DOMNULUI ALEXANDRU IOAN I

ANUL 1859

Pentru ziua intrării sale în București

I

Timp dorit, zi de speranțe,
Fiu al țărei, salutare!
România învestită
În vesminte de serbare,
Îți dorește, îți urează
De mari fapte viață plină,
Și se-nclină stelei tale
Ce străluce de lumină.

II

Cînd de glasul omenirei
Inspirată și condusă,
Pleiada europeană,
De puternici regi compusă,
Reda nației gemînde
Antici drepturi și tărie [1],
Soarta-ți se-nscria în ceruri
Cu lumina cea mai vie.

[1] Aluzie la tratatul de la Paris din 1856.

III

Fă dar numele-ți să treacă
Între numele divine,
Celor ce au fost ai lumei
Nobili făcători de bine.
Secolul să te admire,
Și cu noi să se fălească
Franța, nația cea mare,
Nația cavalerească.

IV

Căci e aspră datorie
Ce o nație impune,
Căci e grea, mult grea, coroana
Ce pe capul tău se pune.
Țara te salută, prințe,
Cu plăcere și iubire,
Și-ți încrede viitoru-I
Zîmbitor de fericire.

Steaua Dunării, 21 februarie 1859

O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

Domnilor alegători, mă rog să fiu ascultat,
Și după ce m-ăți citi mă rog să fiu deputat.
Căci am cuvinte să crez că la Divanul ad-hoc,
Bine lumei o să fac și rol nobil o se joc,
După cum puteți vedea
Din mărturisirea mea.
Încă pînă-a nu mă naște, eu am fost patriot mare,
Și după ce m-am născut
Pentru ale noastre drepturi m-am luptat fără-ncetare
Pînă într-acest minut.
Cunoscînd că într-o țară fericirea generală
Se compune totdeauna din acea particulară,
Ca un iconom politic, prin mici slujbe, mici lefșoare,
Am îmbogățit cu statul, cumpărîndu-mi moșioare,
Iar guvernul, ce văzuse vrednicia și talentul,
Îmi da ranguri pe tot anul, siluind Regulamentul [1],
Pe cînd mulți păcătoși alții, lipsiți de capacitate,
Servind țării din pruncie stau cu buzele umflate.
Apoi cînd streine armii țara noastră ocupară,
De la cine înlesnire întru toate ele-aflară?
Cine pentru zece care a făcut ades cinci sute,
Numai ca să nu se-ntîmple s-auz vorbe neplăcute?

[1] Regulamentul Organic.

Cînd era în lipsă țara, subt a mea isprăvnicie,
Am ținut-o eu cu grîne precum fiecine știe.
Apoi daca neplătite au rămas prin multe sate,
Daca eu la socoteală le-am trecut ceva-ncărcate,
Am făcut-o-n conștiință, de iubirea omenirei,
Numai spre a mă deprinde cu regula înmulțirei.
Las doparte ale mele osteneli și cheltuială,
Căci îmi place a le crede nepuse la îndoială,
Căci aceasta mai cu seamă fu rezonul cel mai mare,
Pentru care azi Europa, foarte recunoscătoare,
După lupte sîngeroase încheind tractat de pace,
Hotărî pe România fericită a o face. [1]
Pe aceste dar temeiuri, frați români, eu vă cer votul,
Și la cauza cea sacră azi mă devotez cu totul.
Apoi daca după-acestea mai aveți cumva dorință
Să v-arăt printr-o programă care e a mea credință,
La *Divan* ce voi susține, vă poci da încredințare
Că unirea o crez sîntă, c-o voi cere cu-nfocare;
Căci, mărindu-se pămîntul, lefile poate vor crește;
Însă prinț strein nu-mi place, căci nu știe românește;
Și cînd slujbe îi vom cere el deloc n-o să privească
De sîntem boieri sau ținem de vro casă boierească,
Ci d-avem talent, virtute, merite sau probitate,
Calități din altă lume, foarte grele și ciudate;
Pentru cea mai mică vină, ce o va numi hoție,
Ne vom vedea prin gazete, poate și la pușcărie.
Protejați ca și protectori, toți vom fierbe într-o oală
Ș-a streinului domnire țării îi va fi fatală;
Și religia vom pierde și vom uita românește,
Ca în Grecia modernă, unde azi vorbesc nemțește. [2]
Pe cînd unul dintr-ai noștri, domn de viță românească

[1] Tratatul de la Paris din 1856, prevedea convocarea Divanurilor ad-hoc în vederea unei noi forme constituționale în Principate.

[2] În 1832, doi ani după recunoașterea independenței Greciei, este adus pe tron principele german Otto de Bavaria.

Tot mai lesne o să ierte slăbiciunea omenească.
Nu-l voi însă ereditar, căci a țării veche lege
Pe domn chiar și din opincă ne dă voie a-l alege ;
Şi aşa cu chipu-acesta deloc nu e de mirare
Daca chiar și nouă rîndul ne-o veni din întîmplare.
Autonomia-mi place, o voi cum e scrisă-n carte,
O cer pentru țara-ntreagă, dar și pentru mine-n parte ;
Adică în orce cazuri să urmez eu cum îmi place,
Fără a putea guvernul observație a-mi face.
Cît pentru guvern și forma-i cea constituțională,
Vrînd să mă declar d-acuma, simț o mare îndoială :
Căci, vorbind drept, nu știu bine ast cuvînt ce va se zică,
Şi în loc de bine țării să nu-i fac mai rău mi-e frică.
Daca, cum mi-a spus un dascăl cu destulă *pricopseală*,
Un guvern în constituții e supus la socoteală,
Daca adunări sau cameri pot vorbi făr-a se teme,
Astea n-or să ne aducă decît pierdere de vreme,
Decît lupte fără margini și dezbateri încurcate,
Care plac junimei noastre cei cu capete stricate.
Trebile cu vechea formă nu cerc nici o-mpiedicare,
Ş-un ofis[1] redijat[2] bine e o lege-n prescurtare.
Dup-aceste dar cuvinte, frați români ce mă-nțelegeți,
Puteți fără de sfială la Divan să mă alegeți,
Căci să nu fiți la-ndoială, vă voi face treabă bună,
Şi-mi veți mulțumi odată daca-mi veți cădea pe mînă ;
Iar pînă să vie vremea să vedeți astă minune,
Sînt supusul dumneavoastră și mă-nchin cu plecăciune.

12 august 1857

Românul, 12 august 1857

---

[1] Decret domnesc.
[2] Redactat.

CÎNTECUL SOLDATULUI

I

Pe cîmpul Româniel
Trompeta cîntă răsună,
La glasul datoriei
Oştirea se adună.

Şi steagul o umbreşte,
Şi arma-le luceşte,
Şi inimile-n piepturi
Bat repede, voios.

De nici un fel de vreme
Soldatul nu se teme,
Deviza-i e credința
Şi suflet curajos.

II

Cînd bolta din tărie
De nori se încunună,
Pe munți și pe cîmpie
Cînd fulgeră și tună,

Soldatu-naintează
Şi marşul său urmează,
De misia sa mîndru,
Nu cată înapoi.

El legea împlineşte,
Şi ţara-şi ocroteşte,
E totdeauna gata,
În pace şi-n război.

În astă lume mare
Oriunde soarta-l duce,
Viaţa-i schimbătoare
Plăceri cu ea aduce.

III

Apoi cînd totul trece,
Cînd bate ceasul rece,
De fraţii săi de arme
Măreţ e-nmormîntat;

El vesel vieţuieşte
Şi moare bărbăteşte,
Căci astfel este traiul
Şi moartea de soldat.

1853, septemvrie 18

La voix de la Roumanie,
23 februarie 1861

COMETEI
ANONSATE PENTRU 13 IUNIE

Cometă cu lungi coade, însă cu scurtă minte,
De ce vrei să arzi globul ce noi îl locuim?
El, drept, mult nu plăteşte, dar tot avem cuvînte
Viaţa-i păcătoasă cîtva să prelungim.

De ne vei arde-acuma, să ştii că or să nască
În locu-ne fiinţe mai rele decît noi,
Ce-n grab or să-ntărîte mînia ta stelească,
Prin fapte mai cumplite, prin crime şi război.

Ce! ai uitat tu oare potopul d-altădată,
La care, cum s-aude, destul ai conlucrat,
Atunci cînd tata Noe în luntrea-i deşălată
Plutea pe universul subt unde înecat?

Ei bine! omenirea ce moşteni pămîntul,
Fiinţe, lighioane ce-n urmă s-au ivit,
Întrec ele p-acelea ce ş-au găsit mormîntul
În marea adîncime şi monştri au nutrit?

Cîmpiile de astăzi sînt ele mai mănoase
Decît cele antice? măgarii mai deştepţi?
Broasca mai muzicantă în bălţile stufoase?
Tigrii mai cu blîndeţe, şi oamenii mai drepţi?

Nu, nu ! bagă de seamă să nu faci o greșală,
De care mai în urmă amar să te căiești ;
Ba încă să dai, poate, o aspră socoteală
Preabunului părinte al rasei omenești.

Căci noi avem de lucru în Țara Românească ;
Legi vechi și ruginite avem să le-nnoim,
Regulamentul multe are să pătimească,
De ne-or lăsa în pace așa precum dorim.

De ești tu executor înaltelor decrete,
Mai dă-ne un mic termen de zece mii de ani,
Să ne-ndreptăm purtarea, să ne spălăm de pete,
Să nu cădem în iaduri pe gheare de satani.

Atuncea, daca globul n-o merita viață,
Poți să-l prăjești în voie-ți, eu nu mă-mprotivesc.
Dar azi, topește numai a inimilor gheață,
Și arde astrologii ce lumea îngrozesc.

12 fevruarie 1857

Concordia, 13 februarie 1857

RĂSPUNSUL COMETEI

Iubit muritor,

Astăzi am priimit,
Prin poștia cerească,
Biletul tău pornit
Din Țara Românească.

Odată cunoșteam
Subt nume de roman
Un prea puternic neam,
Al lumei crud tiran ;
Neam ce-l credeam perit,
Căci nu l-am mai zărit ;
Și pînă-ntr-ast minut
(Mă jur pe al meu nume),
Eu nici n-aș fi crezut
Că existați pe lume ;
Dar de vreme ce scriți
Voi trebuie să fiți.
Numai nu înțeleg cine v-a putut spune
Că aveam pentru glob intenții așa bune.
E netăgăduit
C-a lui desființare
De timp nepomenit
Mi-era în cugetare,
În cerc tot vițios

Văzînd că se-nvîrtește,
Și omul păcătos
În rele mult sporește,
Văzînd că jos la voi mulți oameni mari și buni,
Lumei folositori, au trecut de nebuni,
Au fost persecutați
În vreme ce-au trăit,
Și foarte lăudați
După ce au murit.
Eu prea rău am urmat,
Cînd am lăsat odată
Pe Noe d-a scăpat
Cu luntrea-i deșălată,
Căci știi ce à făcut
Cît liber s-a văzut ?
El a sădit o vie
Ș-a căzut pe beție !
Iar cu fetele lui
Ce-a mai făcut nu spui.
Iar de atunci încoaci din el cîți s-au prăsit,
Acei ce au fost tari pe cei slabi au robit ;
Soarele-au spăimîntat prin lupte și omor,
Pentru globul pămînt, ce nu era al lor.
Căci socotesc că știi, nevoie n-am să-ți spui,
Că nu e-al vostru el, ci voi sînteți ai lui.
Apoi v-ați apucat
Cerul d-ați spionat,
Prin sticle cercetînd
Ce avem noi de gînd,
Ce fel ne preumblăm,
Pînă și ce mîncăm.
Ba încă ați scornit
Feluri de secături [1],

[1] Fleacuri.

Și pe voi v-ați numit
Alese creaturi !
Acestea, drept să spui, eu nu le sufeream,
Și răzbunarea mea în taină pregăteam.
Dar fiindcă îmi scrii că sînteți ocupați
Proastelor voastre legi spoială să le dați,
Fiindcă ai cerut sorocul mărginit
De zece mii de ani, fiindc-a mijlocit
Ș-o grațioasă stea dintr-ale curții mele,
Pentru cîțiva poeți ce casc gura la stele,
Mă-nduplec în sfîrșit, astîmpăr al meu foc,
Îmi pui caii la grajdi și coadele la toc.
Numai luați măsuri, gîndiți și căutați
De indulgența mea acum să profitați.
Căci daca spre pămînt vrodată m-oi porni,
Vă poci încredința că bine nu oți fi.

(Scris în palatul nostru de vară)
14 mai 1857

Concordia, 30 mai 1 8 5 7

FRUMOASĂ E NATURA

Frumoasă e natura, frumoasă dimineața,
Plăcut este al undei murmur[1] melodios :
Și rouă și zefirul, și floarea și verdeața,
Dar lumea nimic n-are ca tine de frumos.
A mea inimă, suflet pe pasurile-ți zbor,
Și vîntul îți șoptește misteruri de amor.

Sînt dulci ale pruncici dorite suvenire
Și visuri fericite, iluzii îngerești,
Dar nu e nimic dulce ca dulcea-ta zîmbire,
Dar nici un vis nu-mi place, de nu-l pricinuiești,

Cînd soarta neemblînzită m-adapă cu durere,
Cînd lumea s-orce bunuri aș vrea a le uita,
Nimic nu cei vieții, mărire, nici putere,
Nimic nu mă mîngîie decît iubirea ta.
A mea inimă, suflet pe pasurile-ți zbor,
Și vîntul îți șoptește misteruri de amor.

Ed. 1863

[1] Accentuat *murmúr*.

IMN
DESTINAT A SE CÎNTA LA INAUGURAȚIA TEATRULUI[1]

I

Veniți, români, se consacrăm
O zi însemnătoare,
Și artelor ce cultivăm
S-aducem salutare.

II

În sfîrșit iată-l ridicat,
Templul la muze dedicat,
Templul măreț împodobit, de unde-n viitor
Se va-nălța în zbor
Vestea răsunătoare,
Ca să arate-n lume
Că s-ale noastre nume
Pot fi neperitoare.

[1] Noua clădire a Teatrului Național (distrusă în 1944 de bombardamentul hitlerist) a fost inaugurată în seara de 31 decembrie 1852. Alexandrescu a fost de față la spectacol.

III

Artişti, poeţi care simţiţi
Scînteia inspirărei,
Acum deschisă voi priviţi
Arena-naintărei.

IV

Nobile naţii se fălesc
Cu scrieri lăudate,
Prin simtimente ce trăiesc
Şi prin idei bogate.

V

Veniţi, vă-ntreceţi, triumfaţi,
Cum triumfa odată
Eschil, Sofoclu-aplaudaţi [1]
În Grecia încîntată.

VI

Talentele îşi vor găsi
Aicea răsplătire,
Idei mărețe vor rodi
În inimi cu simţire.

[1] Eschil (525—456 î.e.n.), primul tragic grec a cărui operă s-a păstrat: a scris, între altele, *Perşii, Cei şapte contra Tebei, Prometeu înlănţuit.* Sofocle (497—405 î.e.n.), cel mai important dintre tragicii greci; piesele lui se joacă şi azi: *Electra, Oedip rege, Antigona, Oedip la Colonos.*

VII

Aici se va încorona
Virtutea lăudată,
Şi viţiul se va-nfrunta [1]
Prin fapta-i imitată.

VIII

Plăceri şi plînsuri,
Dureri şi rîsuri,
Ce fac viaţa p-acest pămînt,
Toate-mpreună
Scena le-adună,
Folositoare toate ne sînt.

IX

Veniţi dar în ast templu,
În solemnelă seară,
Să onorăm bărbaţii
Acei ce îl fondară.

X

Un cuget, o gîndire,
Pe toţi să ne-nfrăţească,
Şi-n dreaptă mulţumire
Să zicem în unire:
Trăiască ţara noastră
Şi arta românească.

1853, ianuarie 1

Ed. 1863

[1] Va fi condamnat.

EPISTOLA CĂTRE VOLTAIRE

Din ziua cînd am citit scrisoarea către Horace [1],
Doream, de s-ar fi putut, toată sfiala să las,
Să-ți scriu pe un ton măreț, cît mai măreț s-ar putea,
Și să-ți pornesc un bilet lucrat în fabrica mea.
Dar auzisem că voi, poeți, scriitori vestiți,
Îndată ce ați murit, vă faceți cam neciopliți,
Cam groși, necivilizați ; și drept să spui, mă temeam
Să nu-mi întorci un răspuns mai aspru decît doream :
Răspuns ca acel ce zici că-n anul trecut ți-a dat,
Din partea lui Boileau, un secretar nenvățat.
Aicea ca și la voi se află mulți nătărăi,
Care s-ar da bucuros că sînt secretari-ai tăi.
Cu toate-acestea acum dorința mea o ascult ;
Respectul numelui tău nu mă oprește mai mult,
Și paie-ți bine sau rău, slobod din partea mea ești.
Nu cercetez dacă-n rai, dacă în iad locuiești,
La ce fel de munci, pedepsi, păcatele-ți te-au supus
Și dacă în lungi frigări dracii acolo te-au pus.
Sînt sigur că sfinții toți asupră-ți au reclamat,
Și chiar de nu-i fi prăjit, ești negreșit afumat.
Trebile acolo-n iad nu merg c-aici pe pămînt,
Unde păgîni sau creștini cu toții la un loc sînt,

[1] *Horace* (citit *Oras*), numele francez al poetului latin Horațiu.

Unde vedem fericiți pe cei mai mari păcătoși,
Și soarele luminînd pe răi ca pe credincioși ;
Faptele-acolo ne pun la locul drept meritat.

Dar spune-mi, te rog, Voltaire, tu ce folos ai aflat,
Deși al legei vrăjmaș, să critici, să osîndești
Acele nalte cîntări, acele gîndiri cerești,
Care-al naturei stăpîn el însuși le-a însuflat,
Spre slava numelui său, poetului împărat [1] ?
De nu ca om, ca creștin, dar însă ca autor,
Vrednic erai, socotesc, să simți înălțimea lor,
Și geniul tău frumos pînă acolo să-l sui.
Cerul, tăria vestind faptele mîinelor lui,
Din pavilonu-i de nori, acel prea înalt tunînd,
Cu fulgerele-i de foc vrăjmașii lui răsturnînd,
Pămîntul din temelii clătit, desrădăcinat,
Suflarea-acelei mînii ce mările-a-ntărîtat [2],
Aste mărețe trăsuri tu cum le desprețuiești ?
Idei, icoane [3], figuri, toate în ele găsești.
Racine [4], pe care-l iubeai, din ele s-a adăpat ;
Rousseau [5], pe care-l urai, adesea le-a imitat :
Toate acestea le știi, dar furia-ți te-a orbit.

Tu, ca odată Satan, pe om din rai l-ai gonit,
Nădejdea, rodul ceresc, în inimi o ai călcat,
Și care despăgubiri în locul ei ne-ai lăsat ?
Ucideri și desfrînări, iată ce-ți sîntem datori !
Viața-ai făcut-o grea sărmanilor muritori,
Iar pe scelerați i-ai scos din jugul lor neplăcut.

[1] Regele David, autorul presupus al majorității psalmilor.
[2] Ultimele cinci versuri sînt parafrazări din psalmi.
[3] Imagini poetice.
[4] Louis Racine (1692—1763), poet francez, ale cărui ode sacre sînt inspirate din psalmi.
[5] Jean-Baptiste Rousseau (1671—1741), ale cărui ode cuprind parafrazări ale psalmilor.

Vor în zadar a-ţi găsi un cuget ce n-ai avut,
A zice că te-ai luptat abuzul să războiești;
Nu, temelia-ai surpat în dogmele creştineşti [1].

A! Dacă talentul tău, mai bine-ntrebuinţat,
Cu soarta-i a se lupta pe om l-ar fi înarmat!
Dacă, pe drepţi întărind, pe răi ai fi îngrozit,
Îngerii numele tău cu drag l-ar fi pomenit.

Ani ai trăit îndestui, rolă măreaţă-ai jucat,
Ai lumei stăpînitori adesea te-au vizitat:
Acum acestea pe noi nimic nu ne folosesc
Iar duhu-ţi nemărginit e singur ce pizmuiesc.

La toate-ai fost norocit: nu crezi c-atît izbuteai,
D-ai fi avut să formezi limba în care scriai;
Dar veacul te-a ajutat; în vremea cînd te-ai născut,
Stilul era curăţit şi drumul era făcut.

Altfel e-n ţară la noi; noi trebuie să formăm,
Să dăm un aer, un ton, limbii în care lucrăm;
Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim,
Şi nelucrate cîmpii de ghimpi să le curăţim.

Aş vrea să poţi să-nviezi, o zi numai să trăieşti,
Parnasul nostru să-l vezi, apoi să ne mai vorbeşti.
Unul, iscoditor trist de termini încornoraţi,
Lipsiţi de duh creator numeşte pe toţi ceilalţi,
Se plînge că nu-nţeleg acei care îl ascult,
În vreme ce însuşi el nu se-nţelege mai mult.
Altul [2], strigînd furios că sîntem neam latinesc,

[1] Atitudinea lui Alexandrescu faţă de Voltaire este inspirată din lecturile unor lucrări ale adversarilor filozofului (La Harpe, de exemplu), cît şi din atmosfera antivoltairiană a romantismului francez.

[2] Probabil Eliade.

Ar vrea să nu mai avem nici un cuvînt creştinesc [1]
Şi lumei să arătăm că nu am degenerat;
Altul ce scrie pe şleau ca preotul de la sat
Zice că e desluşit, se crede simplu; iar eu
Mă trag doparte, privesc, şi scriu cum dă Dumnezeu.
Cu toate-acestea luăm titluri de mari autori,
Dăm sfaturi şi osîndim, ne facem legiuitori,
Ne credem pe cît putem ai lui Apolon nepoţi,
Rîdem de unii cîţiva, şi publicul de noi toţi.
Amestecul întîmplat în limbile omeneşti,
Cînd s-a zidit acel turn, în vremile păgîneşti,
N-a fost atît de pestriţ, n-a putut fi mai ciudat,
Decît acel ce aici urmează neîncetat.
Uniţi am face ceva, am fi de vreun folos:
Avem un dialect bun, uşor şi înmlădios;
În el fieşce cuvînt nu e ca la voi legat
Cu un articol semeţ, cu un pronume ciudat,
Pronume-,articole lungi care sufletul ţi-l scot,
Şi seamănă cînd pîşesc suita unui despot.
Dar ce mai mult să vorbesc? Cîte am avut de zis,
Cîte de tine gîndesc, mă vezi că slobod le-am scris:
Cît pentru noi, lucruri mari nu e să nădejduieşti;
Numai acel Dumnezeu, subt mîna căruia eşti,
Duhul unirei de sus spre noi de îl va porni,
Părerile ce se bat, el numai le va-nvoi.
Altfel, decît să gîndesc că noi ne-am alătura,
Mai lesne-aş putea să crez că tu te vei boteza.

Ed. 1842

[1] De origine slavă.

EPISTOLĂ DOMNULUI ALEXANDRU DONICI
FABULIST MOLDOVEAN

„Cum măsori ţi se măsoară" este un proverb ştiut ;
Aste versuri, de lungimea celor ce tu mi-ai făcut,
Sînt pornite să-ţi aducă ale mele mulţumiri,
Sînt răspuns la ale tale vrednici de cinste gîndiri.[1]

Nu ştiu bine dacă cerul, precum zici, m-a înzestrat
C-un talent ce mi se pare puţin, slab, neînsemnat,
Dar iubesc talentu-acesta care tu îl preţuieşti ;
Tot ce e mai sfînt, mai nobil, în duh, inimi omeneşti
Prin el ni se-nfăţişază, şi al binelui amor
Se aprinde la făclia unui geniu creator.
Pe acei ce mi-i dai pildă eu adesea i-am citit ;
La o slavă meritată cu mîndrie m-am smerit ;
Să-i urmez este alt lucru ; cinstea poate o doresc,
Dar a lui Torquato[2] soartă nicidecum n-o pizmuiesc,
Am temeinice cuvinte : mă cunosc, mă simţ prea mic
Şi nevrednic să iau urma unui mare mucenic.

Crez cu tine că talentul ne e din cer dăruit,
Că e foc care se stinge dacă nu va fi hrănit,

[1] Donici îi reproşase lui Alexandrescu, într-o epistolă care însoţea fabula *Rîul şi heleşteul*, inactivitatea sa literară.
[2] Torquato Tasso (1544—1595), poet italian, autorul *Ierusalimului liberat*, a dus o viaţă întunecată de suferinţe.

Şi de am o zi mai lină, un ceas bun de întîlnesc,
Cu plăcere a-l aprinde, a-i da hrană mă silesc.
Dar pe om s-a lui natură destul nu ai cercetat,
De voieşti să fiu ca rîul care curge nencetat.
Acel rîu trece p-o vale, pe cîmpie, printre flori,
Iar prin relile vieţii e mai greu să te strecori :
Prozaice umilinţe nu poci a le înfrunta.

Tu vezi vremile de astăzi. Te-ntreb dacă muza ta,
Poftită la tribunaluri, ar merge să dea cuvînt,
Să spuie în bună proză de ce umblă după vînt :
De ţi-ar zice judecata : „Fiinde-am aflat că scrii,
Fiindcă vorbeşti cu norii şi pui slove pe hîrtii,
Ado versurile tale, avem poftă să citim,
Şi de n-ai atins pe nimeni noi osînda-ţi mărginim".
Dacă, zic, plăceri d-acestea de l-ai tăi ai fi cercat,
La atîtea dobitoace suflet oare ai fi dat ?
Ai fi zis cu îndrăzneală d-un vulpoi judecător
Că îl vezi cîteodată *cu puf alb pe botişor*,
Că în cumpăna dreptăţii caşul el l-a cumpănit,
Pînă ce prigonitorii[1] cu nimic s-au pomenit ?

La voi sînt mai domoli oameni, ei nu s-ating de nimic ;
Aicea dau de nevoie, orce mă încerc să zic.
De voi să cînt eroismul bunilor nostri strămoşi,
Auz o sută de glasuri : „Ce ? noi sîntem ticăloşi ?
Numai cei vechi îţi plac ţie ? Prilejul s-a-nfăţoşat,
Şi noi dovezi de virtute, curaj nu am arătat ?"
De laud vrun om de merit, vreun amploaiat cinstit,
„A ! îmi zic de pe de lături, pe noi acum te-ai pornit ?
Lăudînd faptele bune, arăţi, şi învederat,
Că nu sîntem de aceia ! Pe noi tu ne-ai satirat !"
Căci dumnealor ştiu prea bine, ca oameni care citesc,
Că în lauda virtuţei acei răi se osîndesc.

[1] Împricinaţii.

De ar fi o mulțumire să te vezi în tipar dat,
Și pe uliți cîteodată cu degetul arătat,
S-auzi : asta e cutare ! apoi eu te-aș ferici
Pentru scrierile tale, ce iubesc a le citi,
Ale cărora sujeturi, stil ușor și lămurit
Au a fabulei plăcute merit netăgăduit.

Suțul[1] zice într-o carte că în Grecia, de vrei,
Poți să scrii orce îți place, fără vorbe și idei ;
Mulți din autorii noștri au acest talent dcrit,
Cu locul, cu-mprejurarea, cu vremile potrivit.
Văz că o duc foarte bine, și eu o să-i imitez ;
O să-i întrec de se poate, nimic n-o să mai lucrez ;
Numai din vreme în vreme, ăi să afli că trăiesc
Și muzele din Moldova că știu să le prețuiesc.

Ed. 1842

[1] Al. Suțu (1802—1863), scriitor grec.

EPISTOLĂ
D. I. V.[1]
AUTORUL „PRIMĂVERII AMORULUI"

Tu care-ai fost din pruncie al muzelor favorit,
Și ca strămoșască-avere geniul l-ai moștenit,
Cîntător al primăverii, ce ai darul a plăcea,
A fi-nalt cu deslușire, simplu fără a cădea,
Care lucruri mici de sine știi să le mărești frumos,
Și să nu zici niciodată cuvînt ce-ar fi de prisos,
Dacă mai gîndești și astăzi cum atuncea socoteai,
Cînd hotărît de natură să fiu poet mă credeai,
Făr-a-ți vorbi de folosul bunelor tale poveți,
La a mea nedeslușire, alerg încă să mă-nveți.

Cînd nențeleasa natură, din sînu-i cel roditor,
Cu talentul poeziei naște pe un muritor
(Fără să mergem departe, atît aș dori să-mi spui),
Hotărăște deodată și felul scrierii lui ?
Mulți îmi zic cum că aceasta nu e de tăgăduit,
Și că tot omul s-apleacă la ce este mai pornit ;
Că acela ce-n tragedii face patimi a vorbi
Nu poate și-n elegie chinurile a descri..
Dacă iar în cea din urmă știi frumos să zugrăvești
Plăcerea, melancolia, amor, chinuri sufletești,

[1] I. Văcărescu.

Al odei cei înfocate ton înalt nu poţi să-l ţii,
Nici să alergi p-ale slavei [1] pline de sînge cîmpii
Felurile-s osebite, şi voiesc osebit dar :
Cine-n mai multe se cearcă, osteneala-i e-n zadar.

Eu dar, ce din cruda-mi vîrstă, de cînd ochii am deschis,
Cînd a-nceput pentru mine al vieţei amar vis,
Am iubit deopotrivă tot ce mi-a părut frumos,
Tot ce sufletul înalţă şi e minţii de folos ;
Poet cum poci a mă crede, cînd al lirei dumnezeu
Încă nu vrea să-mi arate care este felul meu ?
Tot ce-mi place mă aprinde, şi-n minutul ce citesc,
A putea lucra întocmai docamdată socotesc.
Apoi vine cugetarea. P-al meu duh îl întreb : „Ştii
Dacă tu în felu-acesta eşti născut sau nu să scrii ?"
Cîte planuri astă aspră idee mi-a stînjinit !
Şi din ce cărări plăcute cu putere m-a oprit !
Eu aseamăn a mea stare cu a unui călător
Care neştiindu-şi calea, fără povăţuitor,
Se opreşte p-o cîmpie şi, cu totul întristat,
Drumuri vede, dar nu ştie care e adevărat.
Pleacă, se întoarce-ndată, se porneşte iar pe loc,
Pierde vremea preţioasă şi aleargă-ntr-un noroc.
Astfel sînt şi eu ; ca dînsul totdeauna rătăcit,
Ca să nu-l pierz, lăsînd drumul, poate cînd l-am nemerit.
Apoi nu ajunge-atîta, ci şi chiar cînd mă pornesc
A lucra cu hotărîre, pe un plan ce îmi croiesc,
Nu poci păzi cuviinţa, nici c-un umblet măsurat
La sfîrşit s-ajung d-a dreptul, fără să mă mai abat.
Dacă descriu o pădure, suma de copaci îi las,
Şi la un stejar mai mare trec cu un repede pas.
Dacă sînt într-o grădină, pe la flori de rînd nu merg,
Ci la trandafir îndată şi apoi la crin alerg.
Depărtarea cea mai mare, şi ocolu cel mai lung
Un ceas nu mă zăboveşte, fac trei pasuri şi ajung.

[1] Gloriei (militare)

Măruntişurile-mi scapă, şi ideile ce-mi vin,
Dacă-ncep cu o zîmbire, se sfîrşesc cu un suspin.
Aplicarea îmi lipseşte, şi n-am darul însemnat
A strica şi a preface cîte sînt de îndreptat.
Fără astă slăbiciune ceva tot aş izbuti ;
Osteneala şi răbdarea pot orce a dobîndi.
Însă eu, ca să mă apăr, las un lucru început,
Şi-ntr-un sfert stric cîteodată ce-ntr-o lună am făcut.
De pămînt trîntesc condeiul, meseria o urăsc,
Şi să nu-l mai iau în viaţă eu mă jur şi hotărăsc.
Dar precum Boileau zice : un astîmpăr [1] nenţeles
Nencetat se-mprotiveşte hotărîrei ce-am ales ;
De urechi parcă mă trage, din somn noaptea mă deştept,
Şi cu multă plecăciune rima mîndră o aştept.
Patima inimei mele, chiar şi streine nevoi,
A le pune pe hîrtie sînt silit fără să voi.
Apoi cînd în elegie destul nu poci să vorbesc,
Şi s-arăt fără sfială toate cîte socotesc,
Vreun dobitoc îndată vine înaintea mea
Şi-mi rîdică cu lesnire sarcină orcît de grea.
Lupii, urşii îmi fac slujbă, leii chiar mi se supun,
Adevăruri d-un preţ mare, cînd le poruncesc, ei spun.
Socotesc că putem zice, fără să ne îndoim,
Că e prea bun pentru fabulă veacul în care trăim ;
Măcar că se află oameni care nu pricep deloc
Cum a putut să vorbească un sălbatec dobitoc,
Şi care vin să te-ntrebe dacă e adevărat
Că în vremea veche cîinii au vorbit aşa curat.
Însă, cum ştii foarte bine, adevărul desvălit,
Fără mască, între oameni lesne nu e priimit :
Şi subt feluri de podoabe dacă nu îl tăinuieşti,
Nenţeleapta lui ivire poate scump să o plăteşti.

Tu dar, care-ai zis odată cum că neamurile-ncep
Prin poezie fiinţa şi-a lor stare de-şi pricep,

[1] *Astîmpăr* pare să aibă aici sensul de „neastîmpăr".

Slăbiciunea muzei mele vino a o îndrepta ;
Căci de scriu astăzi în versuri, asta este vina ta.
Tu amorul poeziei mie mi l-ai însuflat,
Şi exempluri îndestule de ce e frumos ai dat.

Aşa, cînd viitorimea, al nostru judecător,
Care fără de sfială, aspru, nepărtinitor,
L-al său tribunal supune pe războinicii vestiţi,
Pe despoţi şi pe ministri, scriitorii străluciţi.
Va voi să cerceteze pe acei care întîi
Stătură începătorii româneştei poezii,
În rîndul celor de frunte numele tău vom găsi,
Şi a-ntemeierei cinste de la ea vei dobîndi.
Sînt mult mai vrednici de slavă acei care au făcut,
În ştiinţi sau meşteşuguri [1], fericitul început,
Decît cei ce după dînşii, şi de dînşii îndreptaţi,
Au ajuns desăvîrşirea, de exempluri ajutaţi.

Ed. 1838.

[1] Arte.

EPISTOLĂ
D. V. II [1]

Ziceai că în viaţă cea mai plăcută stare
E a omului slobod de orce-nsărcinare,
Care grijile lumei departe le aruncă,
Şi-n pace, în tăcere, în linişte adîncă,
Lungit frumos pe spate, cu un ciubuc în gură,
Avîndu-şi întru toate plăcerea de măsură,
La fumul ce se-nalţă se uită, se gîndeşte,
Şi slava drept nimica, drept fum o socoteşte.

Tu dar, apostol vrednic al acestei doctrine,
Care ne izbăveşte de grijele streine,
Spune-mi prin ce mijloace natura-mi poci preface
Şi zilele ca alţii să le petrec în pace.
Cum să mă scap de muze, de vechea tiranie,
De ale lor capriţii, d-a lor cochetărie,

[1] I. Voinescu II (1816—1855), militar, om politic și scriitor. Membru al Societății filarmonice și al Asociației literare (în casa lui s-au ținut primele ședințe ale acesteia), a luat parte la revoluția din 1848, devenind membru al guvernului provizoriu ; se exilează după înfrîngerea revoluției și moare la Paris. A tradus, între altele, *Burghezul gentilom* de Molière *(Bădăranul boierit,* 1835) ; a dat, de asemenea, interesante versiuni franceze ale *Doinelor* lui Alecsandri (1853) și a nuvelei *Alexandru Lăpușneanu* de C. Negruzzi (1855).

Care întotdeauna mi-au fost supărătoare,
Şi pricini felurite de lungă întristare ?
În ce muzele noastre pot să ne folosească ?
Nici chiar de un datornic nu știu să ne plătească !

În zadar mai dăunăzi, am vrut, prin poezie,
Să scap d-o bagatelă, d-o mică datorie ;
Ş-am arătat acelui care cerea parale
Că viața e scurtă şi vrednică de jale ;
Că aurul, argintul, metaluri păcătoase,
La omul ce-o să moară nu sînt trebuincioase,
Că averea n-o ducem în lumea viitoare ;
I-am făgăduit încă o elegie mare,
Care pe larg să-i spuie, curat să-i dovedească,
Cum trebuie averea să o desprețuiască,
Şi versuri din grămadă i-am dat ca să-şi aleagă.
Dar toat-a mea silință
A fost peste putință
Puterea armoniei să-l fac s-o înțeleagă.

M-aş mîngîia d-aceasta, cînd aş vedea că, poate,
Prin scrieri vom preface năravuri desfrînate ;
Atunci, lăsînd odihna, pentru al multor bine,
Aş zice şi aş face cît spînzură de mine.
Acum însă ce iese, d-oi alerga pîn casă,
De m-oi lovi d-un scaun, de sobă şi de masă,
Ca să arăt în versuri, în rînduri măsurate,
Că cinstea şi virtutea sînt lucruri lăudate,
Cum numai fapta bună este izvor de bine,
Iar cea rea îşi aduce pedeapsa ei cu sine ?
Astea sînt prea frumoase şi bune pe hîrtie,
Cine însă le-ascultă sau va ca să le ştie ?
De cînd lumea e lume, ce carte omenească
Putu de fapte rele pe oameni să oprească,
Tiranilor să-nsufle a patriei iubire,
Pe cei fără de suflet să-i facă cu simțire,

Pe hoți să-i îndemneze cu cinste să trăiască,
Şi cîți judec norodul să nu-l năpăstuiască ?
Cînte lupii şi urşii în pilde cît le place,
Omu-şi caută treaba şi tot ce-a-nvățat face.
Povețele sînt vorbe, dar fapta e departe ;
Şi prea puțini urmează moralul dintr-o carte.

De aş avea-ncai darul să scriu de porunceală,
Şi cînd cearcă pămîntul vro mică zguduială,
Să fac cîte-o duzină de ode sugrumate,
Să laud rău sau bine, aş fi mulțumit, poate,
În vreme ce acuma, vorbind cum mi se pare,
Îmi fac vrăjmaşi. Sînt oameni ce nu iau îndreptare,
Iar mai vîrtos aceia ce vor să ne muncească,
Cîntîndu-ne cu iadul cîntarea cea *drăcească* [1].

Tu ştii că am pățit-o, cînd am cercat a spune
Că versuri schilogite nu crez să fie bune,
Şi că deocamdată noi nu ştim latineşte.
Ura neîmpăcată, ce-n furia-i scrîşneşte,
A zis (ce urît vede a omului orbire !) :
Că lupii, urşii, leii vorbesc de stăpînire,
Că lupul e cutare, ce judecă, despoaie,
Şi ia după om pielea ca lupul de pe oaie,
Că lebăda e omul ce dă povățuire
Acelor care umblă pe calea de peire,
Că boul e cutare ajuns în treaptă mare,
Dator de orce bine la oarba întîmplare,
Şi-n sfîrşit că măgarul ce zbiară şi răcneşte
E un autor jalnic ce prost ne sfătuieşte.
Iată ce înțelesuri şi ce cugete rele
Vrăjmaşii fără lege dau scrierilor mele.
Apoi pas de lucrează în aste vremi de jale,
Cînd vor să-ncurce statul în pricini literare.

[1] Aluzie la Eliade şi la unele poezii ale sale : *Cutremurul*, *Căderea dracilor*.

În zadar și censura de mîne-ncredințată
Și alți cîțiva prieteni cu bună judecată
Mă apără în lume, le spun că au greșală,
Căci ei o țin tot una și zic că nu se-nșală.
Mulțumesc astă dată și stăpînirei noastre,
Care nici vru s-asculte la vorbe așa proaste.
Altfel, zău, îmi e teamă că-n loc de mulțumire
M-ar fi făcut prieten cu vreo mănăstire[1],
Unde spălîndu-mi vina, prin post și nemîncare,
Mergeam în rai d-a dreptul și fără cercetare.
De ce, domnilor critici, atîta urîciune ?
Dobitoacele mele au cugete prea bune ;
Și numai ton de cîrciumi, poezii monstruoase,
Censura cea deșteaptă e drept să nu le lase ;
Ele ne strică gustul, și trista lor manie
Parnasul îl preface în proastă băcănie.
Dar fabulile mele de tot nevinovate
Nu se ating de nimeni, n-au personalitate.
De vă găsiți în ele, îmi pare foarte bine ;
Însă de vă e teamă, ca nu cumva prin mine
Să se-ndrepteze lumea, greșala vă e proastă ;
Puteți să luați pildă chiar de la dumneavoastră,
Care nu vă prefaceți, și fără încetare
Acelor ce v-ascultă aduceți supărare.

Oricum, îmi e cam frică ; de astăzi înainte
La păsări, lighioane, voi da alte cuvinte.
Deși mai aveam încă, mărturisesc păcatul,
Să zic cîteva vorbe de Paris[2] răposatul,
Care, bărbat de cinste, om plin de bunătate,
Făcea versuri d-acelea ca din topor lucrate,
Cum faceți dumneavoastră. Dar iar v-auzeam gura,
Și iar mînjeați hîrtie, iar v-arătați căldura ;

[1] Mănăstirile erau locuri de detențiune a condamnaților și suspecților politici.
[2] Barbu Paris Mumuleanu (1794—1837), autorul *Haracterurilor.*

Furioși de mînie, iar strigați după mine :
„Auzi, nelegiuitul, că morții nu scriu bine !
Auzi ale cui versuri le socotește glume,
Și cu ce chip vorbește de dușii de pe lume !
Aceasta este vină grozavă, criminală,
Și merită osîndă, pedeapsă capitală."

Așa ca să nu sufer strigări, nemulțumire,
Ca să nu trag asupră-mi vreo nenorocire,
Gîndește-te și-mi spune un mijloc de-ndreptare,
Tu, care petreci vremea în sfîntă nelucrare,
Care ai scri prea bine, de ai avea dorința,
Dar care în odihnă îți mărginești silința,
Spune-mi cum poci de rimă, de muz-a mă desface,
Și eu, drept răsplătire, o satiră ți-oi face.

Ed. 1842

EPISTOLĂ
D.I.C. [1]

Prietene, mai ții minte acele povățuiri
Care-mi dai la ale mele trecute nemulțumiri ?
C-aveai cuvînt, o văz bine ; eu prea înșelat eram,
Cînd socoteam de cumplite relile ce-atunci cercam.
Într-o zi (de atunci însă multă vreme a trecut),
Povestindu-ți eu o nuouă neplăcere ce-am avut.
Te-ai întors, și c-o zîmbire : „Văz adevărat — mi-ai zis —
Și cunosc că ai dreptate, dar arată-o în scris,
Și în versuri, iar nu-n proză, căci orcîți sînteți poeți,
Voie a vă plînge-n proză de l-Apolon nu aveți".

Uitasem această glumă. Acum, fără să gîndesc,
Cea dintre noi depărtare, locul unde locuiesc,
Nengrijirea, nelucrarea poet mă silesc să fiu
Și în versuri de un stînjin lucruri de nimic să-ți scriu.

Sînt încredințat c-ai rîde, cînd vrodată ai putea
Să mă vezi umblînd pe cîmpuri, rătăcit cu muza mea,

[1] Ion Cîmpineanu (1798—1863), om politic cu concepții democratice, fondator al „partidei naționale", care lupta pentru independența principatelor, și, alături de Eliade și de Dinicu Golescu, al „Societății Filarmonice" (1833).

Și vînînd cîte-o idee, cîte-o rimă, un cuvînt,
Cînd pîn lună și pîn stele, cînd pe cer și pe pămînt.
Iar de gropi nici că e vorbă, căci în cîte-am căzut eu,
Căutînd cîte-un fraz [1] nobil, știe numai Dumnezeu !

Nu gîndi cu toate-acestea cum că mă gătesc să cînt
Slava vremilor trecute, veacuri care nu mai sînt,
Sau să laud pe vitejii fii ai vechii libertăți,
Care cu fierul în mînă, pe zidul sfintei cetăți,
Pentru a unei cruci umbră în războaie au perit [2],
Și ghirlanda veciniciei cu-a lor moarte-au dobîndit.
Asfel de nalte sujeturi pentru muza mea nu sînt ;
Pîn-a nu zbura în ceruri, ea se cearcă pe pămînt,
Precum soldatul ce este pentru război pregătit,
Pîn-a nu pleca, și-ncearcă al sabiei ascuțit.

Vino dar, de ai răbdare, și ascultă să-ți descriu
Un coprins unde-ntîmplarea astăzi voiește să fiu
Ca să n-ai cuvînt a zice c-a mea muză n-a făcut,
Pentru buna ta plăcere, orce-n mînă i-a stătut.

Aici nu sînt văi sau dealuri, nu sînt crînguri sau păduri,
Care-mpodobesc cu fală sînul veselii naturi,
Și de unde își înalță cîntărețul zburător
Imnurile-armonioase l-al naturei ziditor.
Nu e locul insuflării ș-al înaltei cugetări,
Ce umple duhul de gînduri, inima de desfătări,
Ci cîmpie fără margini, ce arată nencetat
O vedere monotonă ochiului cel întristat.
Spre amiazăzi se vede niște pomi și niște vii,
Niște salcii semănate ici și colea pe cîmpii.
Iar la răsărit departe a lor frunte își ivesc
Niște munți care cu slava cea pierdută se fălesc.

[1] Frază.
[2] Este vorba de Cruciade (cetatea sfîntă — Ierusalimul).

Spre apus curge o apă, între două țări hotar :
Frați a căror neunire a avut sfîrșit amar.
Pe o margine e zimbrul, iar pe alta un vultur [1],
Care nici nu mai visează de al Tibrului murmur,
Care subt o nouă formă-și numire ce-a luat,
Ca mulți, cîntecul, purtarea și năravul și-a schimbat.
Alt orîincotro-ntorci ochii și orîncotro privești,
Nimic nu se mai arată, deșărtul îl întîlnești.
Se preumblă peste cîmpuri milioane de țînțari,
Care după răutate seamănă a oameni mari ;
Mușcă cît îi iartă gura și cu cîte au puteri,
Prin cîntări mă desfătează, parc-ar fi paracliseri.
Turme de oi sînt mulțime, însă încă n-am găsit
Un păstor ca în idile, un cioban de pizmuit.
Și nu știu cum în vechime atîți mari biruitori
Părăsea avere, slavă, și trăia între păstori.
Dar adeseaori poeții lucrurile zugrăvesc
Nu precum sînt în ființă, ci cum și le-nchipuiesc.
Și acei ce fericita neavere-au lăudat
Ale ei dulceți și bunuri nu crez să le fi gustat.
Nimfele le văz desculțe ; îmbrăcate-n piei de oi,
Păstorițele, pe viscol, pe furtune și pe ploi,
De a lor ticăloșie [2] ocolite ca d-un lanț,
Îți ridică toată pofta de a face vrun romanț.
Mie-mi pare rău din suflet, căci de aș fi nemerit
Ciobăncuțe cum văzusem într-o carte ce-am citit,
Ca un om care din fire nu am fost aristocrat,
Fără pierdere de vreme m-aș fi și amorezat,
Acum însă ce poci face, cu ce mijloc să suspin,
Cînd nimica nu mă doare și cînd nu simț nici un chin ?
Bine-ar fi dacă vederea aș putea s-o amăgesc,
Ș-un object ce urît este frumos să-l închipuiesc ;

[1] Alexandrescu se afla la Focșani. Situarea Milcovului și a munților față de punctele cardinale este greșită.
[2] Sărăcie, nenorocire, mizerie.

Dar măcar deși-nchiz ochii, nu poci imita de tot,
Pe modelul rătăcirei, pe viteazul *Don Quichotte* [1]
Așa mărginit în sine-mi, trăiesc aici ca un sfînt,
Și-mpărat al neființei mi se pare cum că sînt ;
Fericit cînd se întîmplă, gonit de vrun viscol greu,
Un călător să s-abată puțin în locașul meu !
Nu că e deșărt pămîntul de tot de locuitori ;
Pîmprejur sînt cîțiva nobili, de moșii stăpînitori,
Care din copilărie aici s-au obicinuit,
Ș-ale lui Avraam bunuri din strămoși au moștenit.
Dar vorbesc numai de vreme, n-a-nvățat a se gîndi,
Și decît zilele lunei, alta nu doresc a ști.
Poate vrei să-i afli-anume, însă alt nu poci să-ți spui,
Decît că fieștecare e copil al mumei lui.
Nu demult, unul dintr-înșii părăsise-al său locaș,
Cu cuvînt că-l locuiește al cerurilor vrăjmaș ;
Dar în zilele trecute, după cum am auzit,
Cu tămîie și-o cruce pe toți dracii i-a gonit.
Despre altele, buni oameni ; ei sînt gata-a arăta
Că după sfînta scriptură cred tot făr-a cerceta.
Pentru ce ? ast cuvînt aspru, la auz supărător,
Și de turburări grozave lumei pricinuitor,
Cuvînt vrednic de osîndă, care totdeauna-a fost
Ca un termin de himie la norodul acest prost,
Nu se zice p-aste țărmuri, unde omul liniștit,
Se-ngrașă în neștiință, ca în veacul aurit.

Dar destul, iubită muză, stăi să te mai odihnești,
Că puterea-ți este slabă, și cam lesne ostenești.
Și tu, înțelept prieten, care-adeseaori mi-ai dat
Povețe folositoare ce eu nu prea le-am urmat ;
Ale cărui fapte bune sînt vrednice-a se cinsti,
Și o dreaptă răsplătire merită a dobîndi,

[1] Pasajul se referă în special la dragostea eroului lui Cervantes pentru Dulcineea din Toboso.

De se vor pune vrodată în cumpenile cerești,
La porțile veciniciei, purtările omenești,
Adio ! de ale mele nu-ți mai vorbesc rătăciri,
Singur pricină adesea mi-am fost de nenorociri,
Măcar că și a mea soartă, care nu prea mi-a zîmbit,
Nencetat ca o fantomă pretutindeni m-a gonit.
Dar ce sînt relile mele ? Nimicuri le socotesc,
Cînd cu ale soartei tale nedreptăți le-asemuiesc.
Astfel cînd de pe un munte mă uit în jos pe pămînt,
Dealurile celelalte foarte mici îmi par că sînt,
Ochiul abia se oprește p-al lor vîrf neînsemnat,
Și mare îmi pare numai muntele cel înălțat.

Ed. 1838

SATIRA

DUHULUI MEU

„Trageți toți cîte o carte : domnule, ești cu mine.
Șezi, mă rog, împotrivă, și vezi de joacă bine !"
— „Dar ți-am spus, coconiță, că eu, din întîmplare,
Nici bine, nici nebine nu poci să fac cercare ;
Am cuvintele mele : aste jocuri plăcute,
Cu voia dumitale, îmi sînt necunoscute."
— „Nebun cine te-o crede ; vrei să te rugăm, poate ?
Astăzi chiar și copiii știu jocurile toate,
Veacul înaintează : Caro, vezi că ți-e rîndul ;
Dar ce făcuși acolo, unde îți este gîndul ?
Cînd eu am dat pe riga, bați cu alta mai mare ?
Astfel de neștiință e lucru de mirare !"

Așa-mi zicea deunăzi, cu totul supărată,
O damă ce la jocuri e foarte învățată,
Apoi, șoptind pe taină cu cîteva vecine :
„Vedeți — zise — ce soartă, și ce păcat pe mine ?
Duouă greșeli ca asta, zău, sufletul mi-l scot,
A ! ce nenorocire ! *ma chère*, ce idiot !"

Vino acum de față și stăi la judecată,
Tu care le faci astea, duh, ființă ciudată,
Ce vrei să joci o rolă în lumea trecătoare :
De ce treabă-mi ești bună, putere gînditoare,

Cînd nu poci la nimica să mă ajut cu tine,
Cînd nu te-ai deprins încă nici vistu să-l joci bine ?

Nu mai ești tu acela care-n copilărie
Știai pe dinafară vestit-Alexăndrie,
Și viața ciudată a unui crai cuminte,
Care lăsă pe dracu fără încălțăminte ?[1]
Tu care mai în urmă, rîzînd d-acestea toate,
De rost puteai a spune tragedii însemnate,
Meropa[2], *Atalia*[3] și altele mai multe,
Declamîndu-le toate cui vrea să te asculte ?

Negreșit — îmi vei zice — țiu minte ce îmi place,
Dar cărțile cu mine e greu să se împace.
Mai lesne poci a spune hoțiile urmate
La zece tribunaluri subt nume de dreptate,
Mai lesne poci să număr pe degetele mele
Cîți sfinți avem pe lună și cîte versuri rele,
Decît să bag de seamă ce carte nu e dată,
A cui este mai mică și cine o să bată.
Cînd sînt în adunare, n-am altă mulțumire
Decît să se deschiză sujeturi de vorbire ;
Atunci sînt gata, slobod, ascult, și cu plăcere
Tușesc, zîmbesc, mă leagăn și-mi dau a mea părere.
— Frumos răspuns ! Ascultă : pe cît mie îmi pare,
De lume, de năravuri ai slabă încercare.
Trebuie să știi jocul și danțul ce-ți lipsește,
Și niște mici petreceri, ce se zic românește
Jocuri nevinovate. Nevinovate fie,

[1] Arghir, eroul poemei ce poartă numele lui, a furat de la dracu o pereche de papuci care slujeau drept aripi acelui ce se încălța cu dînșii (n. a.). Poemul este al lui Ion Barac.
[2] Tragedie a lui Voltaire, tradusă în versuri de Alexandrescu (1847).
[3] Tragedie a lui Racine.

Măcar că vini destule din ele pot să vie ;
Trebuie să faci pasuri și complimente bune,
La vorbe serioase cînd alții se vor pune,
Să n-asculți, să spui glume, să scoți la jucării,
Și pîn-a rîde alții, să rîzi tu mai întîi.

Vezi domnișoru-acela care toate le știe,
Căruia vorba, duhul îi stă în pălărie,
În chipul d-a o scoate cu grații prefăcute ?
Hainele după dînsul sînt la Paris cusute :
Singur ne-ncredințează. Lorneta atîrnată
Este și mai streină, d-o formă minunată ;
Vrea s-o cumpere prințul, dar ca un om cuminte
Dumnealui o tocmise ceva mai înainte.
Cînd le-a spus astea toate, o ia la ochi, privește
Chiar pe dama aceea cu care-atunci vorbește ;
I-o dă în nas, se pleacă, și în sfîrșit o lasă,
Zicîndu-i : „Ce lornetă ! te-arată mai frumoasă !"

Fieșcine cunoaște ce cap tînărul are ;
Dar pentru că dă bine din mîini și din picioare,
Și trîntește la vorbe fără să se gîndească,
Am văzut multă lume cu duh să-l socotească ;
Iată de ce talente avem noi trebuință.

Dar tu care uiți lesne, duh fără de știință,
Socotești că poți oare, prin altfel de mijloace,
Arătîndu-te-n lume vreo figură-a face ?
Pretenția aceasta mi s-ar părea ciudată.

Cînd pe la nunte, baluri, ne ducem vreodată
(Căci din nenorocire puternica natură
Ne-a unit împreună c-o strînsă legătură),
Rîz văzîndu-te singur, și într-un colț doparte,
Parc-ai fi mers acolo ca să compui o carte,

Iar nu ca să te bucuri cu lumea dimpreună.
Dacă vro coconiță, frumoasă, dulce, bună,
Crezînd că ne prefacem, ne-ndeamnă, ne poftește,
Ne ia la joc, greșala-i îndată și-o plătește ;
Rar să se afle damă de mijloc așa tare,
Ca să n-o fac să cază la cea dintîi mișcare.
Asta îți e talentul și darurile toate.

Cît pentru darul vorbei, ce crezi că îl ai, poate,
E numai o părere : îți cei și iertăciune,
Că nici pentru prieteni minciuni nu voi a spune.
Adevărat se-ntimplă să zici pe la soroace [1]
Cîte o vorbă-duouă, care la unii place ;
În cîte rînduri însă distracțiile tale
Te fac să scoți cuvinte ce nu ar fi cu cale,
Să superi din greșală persoane însemnate,
Ba încă cîteodată și dame delicate,
Rîzînd d-acele duouă, statornică pereche,
Care își petrec seara șoptindu-și la ureche,
De celelalte patru contese ideale,
Umflate de pretenții și vrednice de jale,
Pe care dacă prințul le ia la bal de mînă,
Nu mai vorbesc cu nimeni cîte o săptămînă.
Astăzi rîzi d-o pedantă, mîine d-o prețioasă ;
Zici de una ajunsă în vîrstă cuvioasă
Că atestatul vremei nu va să-l priimească ;
Și d-alta ce iubește de cinste să vorbească,
Ce laudă virtutea și-n veci ți-o pomenește,
Zici că e virtuoasă cît știm noi evreiește.

Greșelile acestea îți fac un urît nume.
Tu știi ce se întîmplă cînd se aude-n lume
Că cinevași s-apucă defecturi să arate :
Mulți scot subt al lui nume minciuni nenumărate.

[1] Din cînd în cînd.

S-a vorbit într-o casă de un fanfaron mare,
Declamînd simtimente ce sigur nu le are,
Care la lct [1] ar pune suflarea omenească,
Cînd cineva cu dînsul ar vrea să o tocmească ;
S-a zis ceva de Iancu, de Stan, de Lăurescu ;
Cine le-a scos acestea ? — Le-a scos Alexandrescu.
Făr-a zice nimica, singura ta zîmbire,
De te-i afla de față, e o-nvinovățire.
În zadar te porți bine și lauzi cîteodată,
Chiar lauda în gură-ți de satiră e luată.

Așa, în loc să critici greșalele streine,
În loc să rîzi de alții, mai bine rîzi de tine ;
Învață dantul, vistul și multe d-alde alea ;
Iar de vrei să faci versuri, ia pildă de la Pralea [2].

Ed. 1842

[1] Loterie.
[2] Pralea, traducatorul *Psaltirei* în versuri (n. a.) I. Prale(a) (1769—1847), poet și publicist, a tradus în versuri cartea *Psalmilor* din *Biblie* (1827) ; a scris și poezii originale, versificate stîngaci și excesiv de obscure.

RĂZBUNAREA ŞOARECILOR
SAU
MOARTEA LUI *SION*

I

Pe Dealul Mitropoliei,
În Arhiva României,
Unde statul grămădeşte
Tot ce nu-i mai trebuieşte,
Unde s-află aruncate
Secături nenumărate,
Hîrtii, condici osîndite,
Judecăţi nenorocite,
Are cuiburi din vechime
Numeroasă şoricime,
Seminţie roditoare
Şi de literi rozătoare ;
Şeful ei, un ghiscan mare,
În dosare locuieşte,
Nume de Rozon el are
Şi pe poliţe domneşte ;
El e strănepot de frate
Lui Raton, care odată
Trăia de zgomot departe,
Într-o cameră privată.
Într-o zi — nu, era seară —
Dup-a lui Rozon poruncă,

Şoarecii toţi s-adunară
Şi într-o tăcere-adîncă
Aste vorbe ascultară :

„De cînd subt aceste bolte ne aflăm adăpostiţi,
Fraţilor ! voi ştiţi prea bine cît am fost de fericiţi !
Şeful de azi al Arhivei [1], om de pace iubitor,
Ne-a fost chiar ca un părinte, un zelos ocrotitor.
Nimeni din voi nu se plînge că din cuib a fost gonit,
Sau că într-aceste ziduri vro pisică a-ntîlnit,
Sau că n-a putut să roază de frica vrunui duşman
Pergamentele antice, condicile de divan ;
Soarta ne era prosperă, şeful trecea zîmbitor,
Generaţiile noastre aveau falnic viitor.
Dar azi, vai ! totul se schimbă, azi sîntem ameninţaţi
Să ne pierdem locuinţa şi să fim dizgraţiaţi,
Căci un moldovean obraznic, *Sion*, care a cîntat
Paradisul [2] (deşi iadul el cu drept l-a meritat),
A scris nu de multă vreme, într-un stil neomenos,
Că a şefului Arhivei pana noi o am fi ros.
Apoi suferi-vom oare ca acel cutezător,
Vrednic a purta mai bine nume de defăimător,
Să vie, precum venise, chiar într-al nostru pămînt,
Să ne strice fericirea ? Nu, cît eu în viaţă sînt,
Nu va fi : acum e timpul să ne răzbunăm şi noi,
S-arătăm că-n şoareci curge nobil sînge de eroi
Şi că păgînul acela, ce ura a meritat,
Nume de moldovean vrednic cu nedrept a cîştigat !
Mergeţi dar şi-n astă noapte picerele vă gătiţi,
Şi cînd s-o ivi de ziuă cu toţii pe drum să fiţi.
Ca prin marş repede, grabnic, la Moldova să-l călcăm,
Cine sînt şoarecii noştri şi Rozon să-i arătăm.
De veţi găsi-mprotivire, să nu vă descurăjaţi,

[1] Alexandrescu fusese şef al Arhivelor Statului între 1849 şi 1854.
[2] Sion tradusese fragmente din *Paradisul pierdut* al lui Milton.

Și la orce întîmplare, totdeauna s-alergați
Unde-ți zări că se mișcă vîrful de la coada mea.
Ce pe a gloriei cale pururea o veți vedea."
Zise și auzitorii așa mult au aplaudat,
Cît dulapurile toate în Arhivă s-au mișcat.
A doua zi șoricimea cu mare grabă porni,
Făcu la *Focșani* gustare, și seara în Iași sosi.

II

Noaptea domnea în natură,
Și zefirii răcoroși
Sufla cu-aceeași măsură
La drepți sau necredincioși ;
De a zilei osteneală
Sion dormea obosit :
Dormea ! fără îndoială,
În somnul lui fericit,
Visele, taineci ființe,
Din loc în loc îl purta
Și toate-ale lui dorințe
Împlinite-i arăta.

C-o grațioasă munteancă i se părea că vorbea
Și inima ei și mîna c-o bună zestre cerea.
Cînd deodată el dete un țipăt îngrozitor :
Țîrcovnicii cu lungi plete alerg întru ajutor ;
Departamentul Credinței, la care fu mădular,
Cu toții darabanii [1] vine... însă tîrziu, și-n zadar :
Pe patul lui de odihnă *Sion* zăcea sîngerat,
Ca un cașcaval de Parma pe jumătate mîncat ;
Urechile lui și nasul, chiar daca le-o fi avut,
Atuncea să se găsească deloc nu s-a mai putut.

[1] Dorobanții.

Numai l-a doua-nviere eu crez că se vor găsi,
Cînd șoarecii le-or aduce, daca or mai trebui.
Cu toate acestea lupta, d-o fi cum am auzit,
Mortului face onoare, căci mult s-a împrotivit ;
Și s-au găsit împrejuru-i, de mîna lui sugrumați,
Un mare număr de șoareci tot din cei mai însemnați.
Ba încă spun (dar aceasta eu nu v-o asigurez,
Căci fapta e de mirare, și nu îmi vine s-o crez),
Spun că și chiar comandirul, faimosul acel Rozon,
Lăsă o labă în mîna eroicului *Sion*.
Ce s-a întîmplat în urmă eu nici am mai cercetat,
Căci de pierderea aceasta foarte mult m-am întristat.
Sion amic îmi fusese, talent și inimă-avea,
Și crez c-ar fi trăit încă daca atunci nu murea ;
Literaturei române el ar fi fost de folos,
Daca din nenorocire șoarecii nu l-ar fi ros.

România literară, 30 ianuarie 1855

CONFESIUNEA UNUI RENEGAT

Ascultă-mă, sfînt preot, ascultă-mă, părinte,
Ajută un nevrednic, lipsit de ajutor;
Consolă un trist suflet ce soarta își presimte,
Cînd sună ceasul groaznic, veciei vestitor.

Viața-mi de necinste și crimile-mi trecute.
Ca furii nempăcate asupră-mi năvălesc;
Vînzări, satanești planuri, de lume neștiute,
În inima-mi pun iadul, ca iesme îmi scrîșnesc.

Nopțile-mi sînt grozave, tăcerea îmi șoptește,
Mă înconjor prăpastii la fiecare pas;
Părul meu c-al lui *Cain* pe frunte-mi se zbîrlește;
Gura mi se-nclestează și nu poci scoate glas.

Mă rătăcesc pe cîmpuri, dar iarba înviază,
Dar arborul pădurei ia formă, mi-e vrăjmaș;
Vulturul mă privește și ochiu-i scînteiază,
Ș-a sfîșia e gata un leș de ucigaș.

Vezi ceasornicu-acesta care la pieptu-mi bate?
E vechea recompensă unui păcat cumplit.

Cîte cu a mea faptă am drepturi cîștigate?
Vînzarea fu plăcută, dar eu desprețuit.[1]

Am cunoscut bărbați lucrînd l-al țărei bine.
Cu-nalte simțimente la ei m-am arătat;
Tîrîndu-mă la dînșii, s-au încrezut în mine,
Ieri le-am jurat credință, și astăzi i-am trădat.

Urînd orice virtute ce n-o puteam ajunge,
Pe orice om de merit în veci am defăimat;
Proteu[2] cu fețe multe, strigoi setos de sînge,
La umbră, la-ntunerec, pe mulți am sugrumat.

Subt aer de blîndețe, urmam a mea turbare,
Și gheara-mi veninată în inimi înfigeam.
Avînd nepedepsirea de preț l-a mea vînzare,
Minciuni nerușinate eu liber tipăream.[3]

Angel de întunerec pentru-ale lor păcate,
Ieșind din adîncirea noptosului Tartar,
Am auzit cu spaimă cuvîntul de dreptate,
M-am prefăcut că-mi place, și am zîmbit amar.

Am zis: iată speranță, prilej de bucurie!
Și bogății și titluri acum să dobîndesc;
E timpul să se-nalțe smerita mea trufie,
Am imitat virtutea, dar o s-o prigonesc.

---

[1] Eliade, „renegatul" din această poezie, primise un ceasornic în dar din partea generalului Kisselef.

[2] *Proteu*, personaj din mitologia greacă; era considerat ca un zeu al mării și i se atribuia proprietatea de a lua înfățișări diferite (leu, dragon, panteră, mistreț, arbore, apă, foc).

[3] Tipografia lui Eliade se bucura de privilegii în timpul ocupației rusești.

Poci să sugrum p-asti oameni, și să le iau vesmîntul,
Căci eu sînt cel mai tare, avînd tainele lor,
Multe fiare ca mine le sufere pămîntul -
Şi cerul cu zăbavă trimite ajutor.

De ură nici nu-mi pasă, cînd e fără putere,
Desprețul e o vorbă deșartă de-nțeles ;
Mai sînt poate și alții cu mine d-o părere,
Şi cînd fac al meu bine, drum sigur mi-am ales.

Iată puține, taică, din multele-mi păcate,
Iată crime ce astăzi nu poci să mai lucrez,
Într-al lui Hristos nume drăcește-au fost lucrate ;
Rîdeam de semnul crucei, dar lîngă moarte crez.

Asta e adevărul ce pocăința-l naște ;
De frica judecății în sînu-ți îl depui,
Amăgitorul șarpe abia se mai tîrăște ;
La glasul veciniciei cu groază mă supui.

Dar ce-am zis ? Nu voi ruga, nu voi a ta credință ;
Urăsc a voastră lege ș-al vostru ajutor.
Este o slăbiciune oricare pocăință ;
Gîde am fost în viață, și gîde voi să mor.

Independința, 1 mai 1861

TOPORUL ŞI PĂDUREA

Minuni în vremea noastră nu văz a se mai face,
Dar că vorbea odată lemne și dobitoace
Nu rămîne-ndoială ; pentru că de n-ar fi,
Nici nu s-ar povesti.
Şi caii lui Ahil, care proorocea [1],
Negreșit că au fost, de vreme ce-l trăgea.
Întîmplarea ce știu și voi s-o povestesc
Mi-a spus-o un bătrîn pe care îl cinstesc
Şi care îmi zicea
Că și el o știa
De la strămoșii lui,
Care strămoși ai lui zicea și ei c-o știu
De la un alt strămoș, ce nu mai este viu
Şi p-ai cărui strămoși, zău, nu poci să vi-i spui.

Într-o pădure veche, în ce loc nu ne pasă,
Un țăran se dusese să-și ia lemne de casă.
Trebuie să știți, însă, și poci să dau dovadă,
Că pe vremea aceea toporul n-avea coadă.
Astfel se încep toate ; vremea desăvîrșaște
Orice inventă omul și orice duhul naște.

[1] În *Iliada* lui Homer, Xanthos, calul lui Ahile, îi prevestește acestuia moartea.

Așa țăranul nostru, numai cu fieru-n mînă,
Începu să sluțească pădurea cea bătrînă.
Tufani, palteni, ghindarii se îngroziră foarte :
„Tristă veste, prieteni, să ne gătim de moarte, —
Începură să zică — toporul e aproape !
În fundul unei sobe țăranu-o să ne-ngroape !“
— „E vreunul d-ai nostri cu ei să le ajute ?“
Zise un stejar mare, ce avea ani trei sute
Și care era singur ceva mai la o parte.
— „Nu.“ — „Așa fiți în pace : astă dată-avem parte ;
Toporul și țăranul alt n-o să izbutească,
Decît să ostenească.“
Stejaru-avu dreptate :
După multă silință, cercări îndelungate,
Dînd în dreapta și-n stînga, cu puțină sporire,
Țăranul se întoarse fără de izbutire.
Dar cînd avu toporul o coadă de lemn tare,
Puteți judeca singuri ce tristă întîmplare.

Istoria aceasta, d-o fi adevărată,
Îmi pare că arată
Că în fieșce țară
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc streinii, ci ni le face toate
Un pămîntean d-ai nostri, o rudă sau un frate.

Ed. 1842

ELEFANTUL

În vremea de demult, dobitoacele toate,
De împăratul Leu sătule, dezgustate,
Își aleseră lor
Un alt stăpînitor,
Pe domnul Elefant, cu nasul învîrtit,
Puternic îndestul, dar însă necioplit,
Și de cap tare, gros, cît vreți să socotiți.
Însă ca să puteți să vi-l închipuiți.
Mă grăbesc să vă spui
O judecată-a lui.
Noul stăpînitor,
Cît s-a orînduit,
Puse-n slujbă pe boi,
Iar lupu mîncător
Se făcu favorit
Și ministru la oi.
Vă las să judecați,
Cîți miei fură mîncați,
Și cîte oi slutite
De fiarele cumplite !
În zadar fac strigare
Oile-mpovărate,

Chip nu e de scăpare,
Și plîngeri necurmate
Ce vin de pe la turme
Răul nu pot să-l curme.
Lupul dar își urmează
A sa nelegiuire,
Căci de ce se lucrează
Craiul n-are de știre;
Ba cîte lupul spune
Le ia toate de bune.
A! cînd o să ne vie
O zi de bucurie,
Zi foarte așteptată
Și scumpă în nevoi,
Ca să vedem odată
Pe lupi mîncați de oi?
„O! asta nu se poate",
Zic unii-alți în lume.
Domnii mei, se pot toate,
Deși le spui drept glume.
Apoi, știți dumneavoastră
Că oaia este proastă,
Și că nădejduiește
Aceea ce dorește.
Eu cu încredințare
Am auzit odată,
La o turmă cam mare,
O vorb-așa ciudată.
Dar cum poci ști ce spune
Oile între ele?
Pentru astă minune
Am cuvintele mele.

Acum, să venim iar la vorba începută:
Văzînd bietele oi că toate o să piară,
După lungi chibzuiri s-aleseră o sută
Și merseră la crai izbăvire să ceară.
Craiul sta ocolit d-o număroasă curte:
Cerbii cu coarne lungi, urșii cu coade scurte
Alcătuia un ștab [1] vrednic a fi privit.
Un berbece-nvățat, ce știa să citească,
Se-nfățișă smerit și-ncepu să vorbească:
„Ne rugăm să ne-asculți, craiule strălucit!
Și să întorci spre noi mila măriei-tale.
Starea-n care ne-aflăm e vrednică de jale,
Pentru că domnu lup, ministru ce ne-ai dat,
În loc a ne păzi, de tot ne-a-mpuținat."

Domnul lup, întrebat,
Răspunse cu glas mare:
„Stăpîne luminat!
Nici un cuvînt nu are:
Cînd le-am năpăstuit?
Cînd am scos biruri grele?
Eu iau obicinuit
De oaie cîte-o piele.
Dar prostimea ciudată [2]
Așa e-nvățată,
Și făr-a ști ce cere
Va nencetat să zbiere."

Măreţul elefant, după ce se gîndește,
Dă de trei ori din cap și lupului vorbește
„Ascultă — zice — și ia aminte
La ale noastre crăiești cuvinte.

[1] Stat-major.
[2] Rea, capricioasă.

Cît pentr-o piele, treacă și meargă,
Fiindcă singur spui c-ai dreptate.
Dar pentru c-astăzi oaia aleargă
La mila noastră, care mult poate,
O iert ; de dajdii fie scutită ;
Ale ei plîngeri voi să le-ascult ;
Și decît pielea obicinuită
Să nu poți cere un păr mai mult."

Ed. 1847

OGLINDELE

Am citit altădată, nu mai știu în ce carte,
Că într-o țară mare, de aici nu departe,
Plăcuta frumusețe trecea de urîciune :
Cîți se-ntîmpla s-o aibă se socotea sluțiți ;
Iar frumoși de minune
Se socotea aceia ce era mai pociți.
Oglinzi ca să se vază nu se afla în țară,
Și era poprit lucru să s-aducă d-afară.
Așa fieștecine
Socotea despre sine
Ceea ce auzea,
Căci chiar undele gîrlei ce curgea prin cetate
Era atît de negre ș-atît de-ntunecate,
Încît nu putea omul nici umbra a-și vedea.
Dar după multe zile și vreme-ndelungată,
O corabie mare, cu oglinzi încărcată,
Trecînd pe lîngă țara de care vă vorbesc,
O apucă furtuna, o furtună cumplită,
Sau ca să zic mai bine, furtună norocită,
Pricină de prefaceri, de un folos obștesc ;
Și pentru-al obștei bine, o pagubă oricare
Nu mi se pare mare,

Mai vîrtos cînd aceasta nu s-atinge de mine.
Împinsă de talazuri, corabia slăbită
Se sfărîmă, dar marfă puţină s-a-necat ;
Şi în a ei pornire unda neîmblînzită
Oglindele mai toate le scoase la uscat.
Locuitorii ţării,
Cîţi se afla atuncea pe ţărmurile mării,
Cu toţii alergară,
Şi-n grab le adunară.
Se priviră în ele, şi coprinşi de mirare
Văzură adevărul, mulţi însă cu-ntristare.
Dar aflînd dregătorii minunea întîmplată,
Poruncìră îndată
A se sparge cu pietre ş-a se desfiinţa
Oglindele acelea oriunde s-ar afla.
Multe se sfărîmară, dar ascunseră multe
Acei care porunca nu vrură s-o asculte.
Şi din vremea aceea toţi oamenii frumoşi
Arăt cîte-o oglindă acelor urîcioşi.

Ed. 1842

CÎINELE IZGONIT

Lupul cu toată prostia
Cîrmuia împărăţia ;
Şi ca un stăpînitor,
Unora le da avere,
Altora, pe o părere,
Le lua chiar starea lor.

Favor, ură schimbătoare,
Izgonire sau chemare
Al domniei era plan.
Cîinele gonit de soartă
S-auzise cum că poartă
Simtimenturi de duşman ;

C-ar fi zis, nu ştiu la cine,
Cum că nu este prea bine
A mînca atîţia miei,
Şi că dacă le adună
Lîna lor pe orice lună,
Să-i lase măcar cu piei.

Asemenea mari cuvinte,
Pe cum fieşcine simte,

Nu sînt prea de suferit.
Pe loc vrură să-l gonească ;
Dar politica domnească
Alte pricini i-a găsit.

A zis că nimic nu ştie,
Că nu este bun să ţie
Un rang între curtezani ;
Că la orice-l rînduieşte,
Nici o slujbă nu-mplineşte,
Că nu face nici doi bani.

Atunci vulpe, şarpe, broască,
Fără măcar să-l cunoască,
De prostia lui vorbea.
Unul zicea că glas n-are,
Altu că nu este-n stare
O piatră de jos să ia.

Se mira cum de răbdase
Domnul, şi nu depărtase
Pe un cîine ticălos,
A căruia toată treaba
E să mănînce degeaba,
Făr-a face vrun folos.

Dar după o lungă vreme,
Sătul în zadar a geme,
Jalbă cîinele a dat,
Zicînd că d-acu-nainte,
Toate îi vor părea sfinte,
Numai să fie iertat.

Adesea nenorocirea
Schimbă gîndul şi simţirea
Pe loc fu şi slobozit.

Cinsti, averi nu se mai spune :
Ce zicea el era bune,
Duhul lui era vestit.

Într-o zi neavînd treabă,
Domnul pe ai săi întreabă :
„Voi de cîine ce gîndiţi ?"
Şerpi, şopîrle, deodată,
Toţi răspunseră îndată :
„Înălţime, să trăiţi !

Tutulor este plăcută
Cinstea cea cu drept făcută
Astui vrednic dobitoc.
Al lui cap, a lui ştiinţă,
Glas, putere, iscusinţă
Pentru noi sînt un noroc.

De trup este prea puternic,
De slujbi multe este vrednic,
Şi în lupte e vestit."
— „Astea le ştiam prea bine,
Ştiam ce i se cuvine,
Dar atunci era gonit."

Ed. 1838

ŞOARECELE ŞI PISICA

Un şoarece de neam, şi anume Raton,
Ce fusese crescut su' pat la pension,
Şi care în sfîrşit, după un nobil plan,
Petrecea retirat[1] într-un vechi parmazan,
Intîlni într-o zi pe chir Pisicovici,
Cotoi care avea bun nume-ntre pisici.
Cum că domnul Raton îndată s-a gătit
Se o ia la picior, nu e de îndoit.
Dar smeritul cotoi, cu ochii în pămînt,
Cu capu-ntre urechi, cu un aer de sfînt,
Începu a striga : „De ce fugi, domnul meu ?
Nu cumva îţi fac rău ? Nu cumva te gonesc ?
Binele şoricesc cît de mult îl doresc
Şi cît îmi eşti de scump, o ştie Dumnezeu !
Cunosc ce răutăţi v-au făcut fraţii mei,
Şi că aveţi cuvînt să vă plîngeţi de ei ;
Dar eu nu sînt cum crezi ; căci chiar asupra lor
Veneam să vă slujesc, de vreţi un ajutor.
Eu carne nu mănînc ; ba încă socotesc,
De va vrea Dumnezeu, să mă călugăresc."
La ast frumos cuvînt, Raton înduplecat,
Văzînd că Dumnezeu de martur e luat,

[1] Retras.

Îşi ceru iertăciuni şi-l pofti a veni
Cu neamul şoricesc a se-mprieteni.
Îl duse pe la toţi, şi îl înfăţişă
Ca un prieten bun ce norocu le dă.
Să fi văzut la ei jocuri şi veselii !
Căci şoarecii cred mult la fisionomii,
Ş-a acestui străin atîta de cinstit
Nu le înfăţişa nimic de bănuit.
Dar într-o zi, cînd toţi îi deteră un bal,
După ce refuză şi limbi, şi caşcaval,
Zicînd că e în post şi nu poate mînca,
Pe prietenii săi ceru a-mbrăţişa.
Ce fel de-mbrăţişări ! Ce fel de sărutat !
Pe cîţi gura punea,
Îndată îi jertfea ;
Încît abia doi-trei cu fuga au scăpat.

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.

Ed. 1838

PRIVIGHITOAREA ȘI MĂGARUL

Nenorocita privighitoare
Cînta-n pădure a ei durere,
Natura-ntreagă da ascultare,
Tot împrejuru-i era tăcere.

Alții în locu-mi ar descri poate
Acele tonuri neimitate,
Glasul acela-nmlădiitor,
Ce c-o-ntorsură lină, ușoară,
Treptat se urcă și se coboară,
Plin de simțire, plin de amor.

Eu vă spui numai că despărțirea
Și suvenire pline de jale,
Că nedreptatea, nelegiuirea
Era sujetul cîntării sale.

Un măgar mare ce-o ascultase,
Și ca un aspru judecător
Capul pleoștise, sau ridicase
Cîte-o ureche,-n semn de favor,

Ieși-nainte să-i dea povață,
Și c-o neroadă încredințare :

„Am fost — îi zise — aci de față,
Dar, zău, nu-mi place a ta cîntare.

Cu toate-acestea, am nădejdi bune,
De nu îți pare lucru prea greu,
La niște reguli a te supune,
Luînd de pildă cîntecul meu."

Atunci începe cu bucurie
Un cîntec jalnic și necioplit,
Încît de aspra lui armonie
Toată pădurea s-a îngrozit.

Privighitoarea, fără sfială,
Zise : „Povața e în zadar ;
Căci d-aș urma-o, nu e-ndoială
Că eu în locu-ți n-aș fi[1] măgar".

Ed. 1838

[1] Aș fi (negația e atrasă de locuțiunea negativă *nu e-ndoială*).

CÎINELE ȘI CAȚELUL

„Cît îmi sînt de urîte unele dobitoace,
Cum lupii, urșii, leii și alte cîteva,
Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntîmplare:
Și eu poate sînt nobil, dar s-o arăt nu-mi place.
Oamenii spun adesea că-n țări civilizate
Este egalitate.
Toate iau o schimbare și lumea se cioplește,
Numai pe noi mîndria nu ne mai părăsește.
Cît pentru mine unul, fieștecine știe
C-o am de bucurie
Cînd toată lighioana, măcar și cea mai proastă,
Cîine sadea îmi zice, iar nu *domnia-voastră*".
Așa vorbea deunăzi cu un bou oarecare
Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare.
Cățelu Samurache, ce ședea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Și că nu au mîndrie, nici caprițiii deșarte,
S-apropie îndată
Să-și arate iubirea ce are pentru ei:
„Gîndirea *voastră* — zise — îmi pare minunată,
Și simtimentul *vostru* îl cinstesc, frații mei."

— „Noi, frații tăi? răspunse Samson plin de mînie.
Noi, frații tăi, potaie!
O să-ți dăm o bătaie
Care s-o pomenești.
Cunoști tu cine sîntem, și ți se cade ție,
Lichea nerușinată, asfel să ne vorbești?"
— „Dar ziceați..." — „Și ce-ți pasă? Te-ntreb eu ce
zicea m?
Adevărat vorbeam,
Că nu iubesc mîndria și că uresc pe lei,
Că voi egalitate, dar nu pentru cățel."

Aceasta între noi adesea o vedem,
Și numai cu cei mari egalitate vrem.

Ed. 1842

PISICA SĂLBATICĂ ŞI TIGRUL

Un cotoi sau pisică,
Din două nu ştiu care,
Nici mare, nici prea mică,
Dar foarte mîncătoare,
Şi din soiul acela ce-n păduri locuieşte
Şi pe copaci trăieşte,
Văzu un tigru mare
Trecînd pe o cărare.
De sus de pe ghindaru unde era urcată,
Pisica socoti
Că poate-a-l îngrozi ;
Şi făr-a pierde vreme se adresă îndată
La tigru ce trecea,
Fără a o vedea :
„Ia stăi, mă rog, puţin, jupîne de pe jos,
Care te socoteşti
Că nu ştiu cine eşti ;
Mîndria ce arăţi cu noi e de prisos :
Ştii din ce neam mă trag şi că strămoşii mei
Sînt fii de dumnezei ?
Nemuritorii toţi, din cer cînd au fugit,
Subt nume de pisici în lume au trăit.
Preoţii egipteni în templuri îi slăvesc,
Şi nişte tigri mici cu noi se potrivesc !"

— „Dacă strămoşii tăi cu tine semăna,
Negreşit era proşti cîţi lor se închina,
Răspunse tigru meu ; iar daca au avut
Vrun merit cunoscut,
Ceva dumnezeiesc,
Atunci eu te căiesc,
Şi pentru starea ta de milă sînt pătruns,
Căci d-or fi cîte spui, zău, prea rău ai ajuns."

Deşi mulţi au zis-o, eu tot o mai zic :
Slava strămoşească pe strămoşi cinsteşte ;
În zadar nepotul cu ea se făleşte,
Cînd e, cum se-ntîmplă, un om de nimic.

Ed. 1842

DERVIŞUL ŞI FATA

Se povesteşte cum că odată
Un derviş pusnic, om cuvios,
S-amorezase, văzînd o fată
Cu trup subţire, cu chip frumos.
Dintr-una-ntr-alta vorba aduse,
Şi în stil neted patima-şi spuse,
Zicînd : „Ascultă, eu te iubesc,
Şi pentru tine mult pătimesc".
Stilul acesta, adevărat,
Nu mi se pare prea minunat ;
Dar pentr-un pusnic trăit departe
De ale lumei valuri deşarte,
Putem să zicem că nu e prost.
Fata răspunse : „Poate-aş fi fost
Destul de bună ca să te crez,
Dar aste haine bisericeşti
Nici n-au a face cu ce-mi vorbeşti ;
Ş-apoi de barbă mă-nfiorez".
Pusnicul nostru pe loc se duse,
Îşi rase barba, se pieptănă,
Nemţeşte bine se îmbrăcă,
Ş-o pălărie în cap îşi puse.
Veni la fată : „Cum ţi se pare ?
O-ntreabă. Spune-mi, mai te-ndoieşti ?

Vezi ce putere amorul are ?
Mi-am lăsat legea ; alt mai voieşti ?"
„Nu voi nimica, atunci ea zise :
Credincios mie cum o să-mi fii,
Cînd jurăminte în ceruri scrise
Şi a ta lege nu poţi s-o ţii ?"

Fata avea dreptate de nu vrea să-l asculte.
Cine-a făcut o crimă poate face mai multe.

Ed. 1842

DREPTATEA LEULUI

Leul, de multă vreme, ridicase oștire,
Să se bată cu riga ce se numea Pardos [1];
Căci era între dînșii o veche prigonire [2],
Și gîlcevire mare, pentru un mic folos.
Vrea, adică, să știe
Cui mai mult se cuvine
Să ție pentru sine
Un petec de cîmpie
Și un colț de pădure, de tot nensemnător,
Ce despărțea ținutul și staturile lor.
Acum sînge mult curse, și multe luni trecură,
Făr-a se putea ști
Cine va birui.
Elefantul năsos,
Și bivolul pieptos,
Cu lupul coadă-lungă
Multe izbînzi făcură.
Fieșcare tulpină era plină de sînge.
Ici se vedea un taur jumătate mîncat;
Lîngă el un tovarăș ce zbiară și îl plînge;
Colo, un porc sălbatec fără două picioare;

[1] Leopard.
[2] Ceartă, proces.

Și mai la vale, vulpea se tăvălește, moare,
Oftînd după curcanii ce încă i-au scăpat!
Iar mai vrednic de jale era viteazul urs,
De două coarne groase în inimă pătruns,
Leul, văzînd că lupta nu se mai isprăvește,
Trimise la maimuță, vestită vrăjitoare,
Ce spun că știa multe și că proorocea
Întîmplările toate, după ce se trecea;
Trimise, zic, la dînsa să-i facă întrebare,
Cum poate să ajungă sfîrșitul ce dorește.
Ea se puse pe gînduri, tuși, apoi răspunse,
Rozînd cu mulțumire darurile aduse:
„Ca să poată-mpăratul lesne să biruiască,
Trebuie să jertfească
Pe acel ce în oaste e decît toți mai tare,
Mai vestit în războaie, mai vrednic și mai mare."
Auzind astea leul strînse a sa oștire:
„Lighioanelor! zise, viu să vă dau de știre
Că astăzi din noi unul trebuie să murim:
Așa va proorocul. Rămîne acum să știm
Cine este mai tare.
Cît pentru mine unul, cum vreți... dar mi se pare
Că nu prea sînt puternic, căci pătimesc de tuse."
Vulpea era aproape: „Ce-are a face! răspunse,
Înălțimea ta ești
Oricît de slab poftești."
— Dar și puterea noastră
E îndestul de proastă",
Strigară tigrii, urșii, și cu un cuvînt toate
Lighioanele-acelea ce erau mai colțate.
„Nu rămîne-ndoială", le răspunse-mpăratul.
Iepurile, sărmanu, — crez că-l trăgea păcatul,
Sau păcate mai multe
De moșii lui făcute —
Veni să-și dea părerea. Dar toți, cît îl zăriră,
Asupră-i năvăliră.

„Ia vedeți-l ! strigară. Cu bună-ncredințare
El este cel mai tare !
S-ascundea urecheatul, și nu-i plăcea să moară
Ca să ne facă nouă biruința ușoară !
Pe el, copoi ! Luați-l : el are să-mplinească
Ce ne-a zis proorocul din porunca cerească !"
Cîinii atunci săriră
Și-n grab ți-l jupuiră.

Se află vreo țară, unde l-așa-ntîmplare
Să se jertfească leul ? Nici una, mi se pare.
Nu știu cum se urmează, nu pricep cum se poate,
Dar văz că cei puternici oriunde au dreptate.

Ed. 1842

LUPUL MORALIST

V-am spus, cum mi se pare, de nu îți fi uitat,
Că lupul se-ntîmplase s-ajungă împărat.
Dar fiindcă v-am spus-o, voi încă să vă spui
Ceea ce s-a urmat subt stăpînirea lui.
Auzind împăratul că-n staturile sale
Fac năpăstuiri multe păroșii dregători,
Că pravila stă-n gheare, că nu e deal sau vale
Unde să nu vezi jertfe mai mulți prigonitori [1],
Porunci să se strîngă obșteasca adunare,
Lîngă un copaci mare,
Că vrea pe unii-alții să îi cam dojenească,
Și-n puține cuvinte,
Să le-aducă aminte
Datoriile lor.
Toți se înfățișară ; și-nălțimea lupească
Începu să vorbească
C-un glas dojenitor :
„Domnilor de tot felu ! Bune sînt astea toate ?
Datoriile slujbei astfel le împliniți ?
Nu aveți nici sfială, nici frică de păcate,
Să faceți nedreptate și să năpăstuiți ?
Toate slujbele voastre țara vi le plătește :

[1] Împricinați.

Încă, pe la soroace,
Cîte un dar vă face.
Dar reaua nărăvire,
Ce o aveți din fire,
Nu se tămăduiește.
Vedeți cu ce morți grele
Se isprăvesc din lume
Și cum lasă rău nume
Acei care fac rele.
Gîndiți-vă că poate veți da cuvînt odată,
La-nalta judecată.
Gîndiți-vă la suflet, și luați de la mine
Pildă a face bine."
Ast cuvînt minunat,
Pe care domnul lup auz că l-a-nvățat,
Trecînd pe lîngă sat,
La ziua unui sfînt, cînd preotul citea
Și propoveduia,
Pe mulți din dregători să plîngă i-a-ndemnat.
„E ! ce ați hotărît, jupîni amploiați ?
Oare-o să vă-ndreptați ?"
Îi întrebă atunci înălțimea-mblănită,
Ce purta o manta de oaie jupuită.
„Spuneți, o să schimbați purtarea-vă cea proastă ?"
— „Să trăiți la mulți ani, dobitocia-voastră,
Răspunse un vulpoi, în slujbe lăudat ;
Ne poate fi iertat,
Să vă-ntrebăm smerit, de vreți a ne-arăta,
De unde-ați cumpărat postavul de manta ?"

Cînd mantaua domnească este de piei de oaie,
Atunci judecătorii fiți siguri că despoaie.

Ed. 1842

NEBUNIA ȘI AMORUL

În niște fabuli un poet scrie
Că Nebunia și pruncu-Amor
Se juca singuri pe o cîmpie,
În primăvara vieții lor.

Știți că copiii cu înlesnire
Găsesc sujeturi de neunire ;
Ei dar odată se gîlceviră
Pentru o floare ce întîlniră.

Striga Amorul în gura mare ;
Cealaltă însă, minut cumplit !
Îl izbi-ndată atît de tare,
Cît de lumină ea l-a lipsit.
Adînc copilul simți durere,
Rămînd astfel fără vedere.

Trista lui mumă jalbă pornește
L-al său părinte, stăpîn ceresc :
Va răzbunare, se tînguiește ;
Cu ea toți zeii compătimesc.
Mars și Apolon, mai c-osebire,
Arăta mumei a lor mîhnire.

S-adună sfatul cel fără moarte,
Şi hotărîră în obştea lor
Ca Nebunia în veci să poarte,
Să cîrmuiască pe orbu-Amor.

Această dreaptă, grea osîndire,
Din ziua-aceea luă-mplinire ;
Din ziua-aceea sînt împreună,
Şi Nebunia-l ţine de mînă.

Ed. 1842

LEBĂDA ŞI PUII CORBULUI

Lebăda odată-aflase
(Însă cum se întîmplase,
Nu poci să vă dau cuvînt)
Cum că într-un colţ de lume,
Într-un loc cu mare nume,
Şi pe un frumos pămînt,

Nişte păsări osîndite,
Corbi de cîţiva ani numite,
În primejdie trăiesc.
Lebedele au din fire
O ciudată presimţire,
Care este dar ceresc.

Aşa, să le izbăvească,
Cu o rîvnă părintească,
Ea pleacă pînă în zori.
Ajungînd într-o livede,
În culcuş de vulpe vede
Pui de corb nezburători.

Care într-o vizuină
Petrecea ca în grădină,
D-a lor soartă mulţumiţi.
Pasărea cea albă-ndată
Către dînşii se arată,
Zice : „Puilor iubiţi !

Soarta voastră e de milă ;
Spuneţi cum pe voi în silă
Aici vulpea v-a adus ?“
Corbuleţii în mirare
Răspund iute, rîzînd tare :
„Noi de voie ne-am supus.

Vulpe ce e, nu ştim spune,
Decît că năravuri bune
Acea damă arăta :
Că avea coadă pe spate,
C-al ei păr în galben bate,
Şi că ochi lucioşi purta.

Ea cînd ne-a luat d-acasă,
Ne-a spus că la a sa masă
Are feluri de mîncări,
Că e prinţ de dobitoace,
Că pe noi va a ne face
Să ajungem la mari stări.

Ne-a mai spus că ne e rudă,
Că din vîrsta cea mai crudă
Neamul nostru l-a iubit.
Ea, ca şi al nostru tată,
Că ne tragem ne arată
Din vulturul cel slăvit.

Şi adesea ne vorbeşte
Că din suflet se sileşte
A ne da slava dintîi.“
Lebăda strigă cu jale :
„Sînteţi pe a morţii cale,
O voi ai corbului fii !

Dar al vostru sec părinte
Cum nu şi-a adus aminte
Ceea ce i s-a-ntîmplat,
Cînd îşi părăsi locaşul
Şi din gură lăsă caşul,
Iar de vulpe înşelat ?“

Puii nebăgînd-o-n seamă :
„Cale bună,-i zic, madamă,
Noi nu ştim ce ne vorbeşti.
Şi prin asfel de cuvinte,
Să ne scoţi acum din minte
Cam degeaba te sileşti.“

„Eu mă duc, lebăda zise,
Însă vouă vă sînt scrise
Multe rele să răbdaţi ;
Căci prostia-vă cea mare,
Ca ş-a penii-ntunecare,
Nu se poate s-o spălaţi.“

Ed. 1838

PRIVIGHITOAREA ÎN COLIVIE

O cîntăreaţă privighitoare,
De mică prinsă, sta la-nchisoare,
Şi colivia i-era locaş.
Vreme la mijloc multă trecuse,
Dar ea să uite tot nu putuse
De unde-a luat-o omul vrăjmaş.

Neîncetat tristă, gîndea cu jale
L-a tinereţei veselă vale,
L-acele crînguri, l-acel izvor,
Unde l-a nopţii lină tăcere,
Ea a vieţei cînta plăcere,
Razele zilei, dulcele-amor.

La cîte păsări sînt zburătoare,
Sloboda viaţă e lucru mare;
Natura este patria lor.
Aşa şi mica paserea noastră,
Care de minte era cam proastă,
Căta mijloace să scape-n zbor.

Astă dorinţă e lăudată,
Cînd e-ntărită pe judecată
Şi cînd folosul e prevăzut;
Dar ea uitase că mai-nainte
O-nştiinţase un pui cuminte
Că vrînd să zboare mulţi au căzut.

Ea n-avea aripi. Fără mijloace,
O păsărică ce poate face,
Decît supusă soartei a fi,
Sau să aştepte pînă să-i crească
Smulsele aripi, şi să găsească
Nouă mijloace de a fugi?

Asfel pe dînsa o sfătuieşte
O rîndurică ce o iubeşte
Şi care gîndul ei îl ştia.
Exempluri multe des îi tot spune
Şi îi arată cu dovezi bune
C-acum să scape nu va putea.

Dar tinereţea neînţeleaptă
Poveţi n-ascultă, vremi nu aşteaptă;
Toate-nainte-i jucării sînt.
Pîntre zăbrele ea se strecoară,
Puţin se-naltă, d-o palmă zboară,
Şi cade-ndată jos pe pămînt.

Ed. 1838

URSUL ŞI LUPUL

Împărăţia dobitocească,
Ca şi a noastră cea omenească,
Statornicie vecinică n-are :
Toate supuse sînt la schimbare !

Din mînă-n mînă sceptrul se plimbă.
Cel de ieri mare astăzi e mic ;
Leu pe urs bate, urs pe leu schimbă,
Dintr-o-ntîmplare prea de nimic.

De curînd ursu pe leu schimbase,
Şi pe domnescul tron înălţat,
Cîrma în labe tare-o luase,
Şi cu verzi tufe sta-ncoronat.

Dator eu însă sînt a vă spune
Că ursu-acela, măcar că urs,
Dar simtimente avea prea bune !
D-al obştei bine erea pătruns.

Fiarele toate-ndată ce-aflară
Că le-a dat cerul un stăpîn nuou
Să se închine lui alergară,
Una c-o vacă, alta c-un bou.

Lupul în urmă spre tron se duce,
Şi după vechiul bun obicei
Măriii-sale placon îi duce,
Şi înainte-i pune doi miei.

Într-o frumoasă precuvîntare,
Îi dovedeşte c-ar fi avînd
Nişte hrisoave arătătoare
Ce-au făcut urşii, zău nu ştiu cînd.

C-aste hrisoave, pe piei de oaie
Scrise cu apă, spun lămurit
Cum au mers urşii la o bătaie,
Şi cîte mure ei au jertfit.

Cu plecăciune apoi î-arată
Cum că din suflet s-a bucurat
De întîmplarea cea minunată,
De-ncoronare cînd a aflat,

Cum că doreşte supus să-i fie,
Că totdauna el l-a iubit,
Că pentru dînsul vieţi o mie
Să le jertfească e mulţumit.

Asfel de vorbe se zic în lume,
Însă drept formă se socotesc ;
Căci fieşcine le ia de glume,
Care se uită cît se vorbesc.

Dar ursul crede, se amăgeşte,
În slujbe pune neamul lupesc :
Cum că prieteni are, gîndeşte,
Care persoana lui o slăvesc.

După o vreme leul se scoală,
Tocmai cînd urşii mort îl credea,
După o mare şi lungă boală,
Vine să-şi ceară tronul ce-avea.

Locuitorii se îngroziră ;
Vestea se duse pîn' la palat ;
Lupii îndată la lei fugiră ;
P-al lor prieten toţi l-au lăsat.

Taurii numai, ce niciodată
A-i fi prieteni nu s-au jurat,
Peste cinci sute veniră-ndată,
Pe crai şi ţară ei au scăpat.

Prea cu lesnire omul se-nşală !
Dar foarte mare face greşală
Cine la vorbe dă crezămînt.
Faptele numai ne dovedeşte
Fieştecine cît preţuieşte,
D-avem prieteni şi care sînt.

Ed. 1838

BOUL ŞI VIŢELUL

Un bou ca toţi boii, puţin la simţire,
În zilele noastre de soartă-ajutat,
Şi decît toţi fraţii mai cu osebire,
Dobîndi-n cireadă un post însemnat.

— Un bou în post mare ? — Drept, cam ciudat vine,
Dar asta se-ntîmplă în orcare loc :
Decît multă minte, ştiu că e mai bine
Să ai totdauna un dram de noroc.

Aşa d-a vieţei veselă schimbare,
Cum şi de mîndrie boul stăpînit,
Se credea că este decît toţi mai mare,
Că cu dînsul nimeni nu e potrivit.

Viţelul atuncea, plin de bucurie,
Auzind că unchiul s-a făcut boier,
Că are clăi sumă şi livezi o mie :
„Mă duc — zise-ndată — niţel fîn să-i cer."

Făr-a pierde vreme, viţelul porneşte,
Ajunge la unchiu, cearcă a intra ;
Dar pe loc o slugă vine şi-l opreşte :
„Acum doarme — zice — nu-l poci supăra."

— „Acum doarme ? ce fel ! pentru-ntia dată
După-prînz să doarmă ! Obiceiul lui
Era să nu şază ziua niciodată ;
Ast somn nu prea-mi place, şi o să i-o spui."

— „Ba să-ţi cauţi treaba, că mănînci trînteală ;
S-a schimbat boierul, nu e cum îl ştii ;
Trebuie-nainte-i să mergi cu sfială,
Priimit în casă daca vrei să fii."

La o mojicie atîta de mare,
Viţelul răspunde că va aştepta ;
Dar unchiu se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lîngă el trece, făr-a se ulta.

Cu mîhnire toate băiatul le vede,
Însă socoteşte că unchiu-a orbit ;
Căci fără-ndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi iarăşi prea de dimineaţă,
Să-i găsească vreme [1], la dînsul veni :
O slugă, ce-afară îl vedea că-ngheaţă,
Ca să-i facă bine, de el pomeni.

„Boierule, — zise — aşteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu."
— „Cine ? a mea rudă ? mergi de-l dă pe scară.
N-am asfel de rude, şi nici voi să-l ştiu."

Ed. 1838

[1] Să găsească un moment potrivit.

VULPEA LIBERALĂ

Vulpea fără-ncetare
Striga în gura mare
Că de cînd elefantul peste păduri domneşte
Trebile merg la vale şi lumea pătimeşte.
Că este nedreptate
Să va să cheltuiască
Veniturile toate
Pentru masa crăiască.
D-acestea elefantul cît a luat de ştire,
Temîndu-se, cu dreptul, de vreo răsvrătire
Pe iepure la vulpe cu un bilet trimise,
O invită la curte, o-mbrăţişe şi-i zise :
„Am aflat, jupînească, că ai mare talent.
Voi să te pui în pîine ;
Şi începînd de mîine
Îţi dăm cu mulţumire,
Ca un semn de cinstire,
Al găinelor noastre întins departament :
Caută-ţi bine treaba."
— „Pe seama mea te lasă",
Răspunse oratorul şi, sărutîndu-i laba,
Se întoarse acasă.
În ziua viitoare,
Vulpea ca totdeauna veni la adunare ;

Dar însă oblojită, pe subt barbă legată,
Şi cu un lipan mare la cap înfăşurată.
„Ce ai, de ești asfel ?“ o întrebară toate.
— „Îmi e rău de aseară, îmi e rău cît se poate
Şi cu trebile ţării să mă lăsaţi în pace.
Craiul ştie ce face ;
El nencetat gîndeşte la al obştii folos.
Adio ! sînt bolnavă : m-am înecat c-un os.“

Cunosc mulţi liberali, la vorbe ei se-ntrec,
Dar pînă în sfîrşit cu oase se înec.

Ed. 1842

MIERLA ŞI BUFNIŢA

Într-o pădure deasă, de cetăţi depărtată,
Mierla se-ntîlni seara cu bufniţa umflată.
„Prietenă, — îi zise — ţi-aş face o-ntrebare,
Daca a mea-ndrăzneală n-aduce supărare.
Spune-mi, mă rog, lumina de ce nu-ţi e plăcută,
De ce stai toată ziua ascunsă, nevăzută ?
Nu cunoşti, cum se vede, razele dimineţei,
Dulceaţa primăverei, plăcerile vieţei.
Poate eşti ruşinoasă, şi crezi că nu cînţi bine ;
Dar eu şi alte păsări mai vrednici decît mine
Îţi vom da-nvăţătură, şi vom pune silinţă
Să-ţi mai supţiem glasul cît va fi prin putinţă
Vino mîine la mine să mergem la plimbare,
Ca să faci cunoştinţă cu o privighitoare.“
Bufniţa îi răspunse : „Îţi mulţumesc, iubită
Eu cu soarele vostru nu sînt obicinuită ;
Îmi supără vederea. Lumea o să mă vază,
Însă cînd m-oi deprinde cu a luminei rază.“
Mulţi zic că neamul nostru nu este încă-n stare,
Ca altele, să facă cercări de-naintare,
Că-nvăţătur-adîncă, idei, filosofie
Sînt prea vătămătoare l-a lui copilărie,
Declamaţia-aceasta, pompoasă, îngîmfată,
De vreţi, poate să fie despoţilor iertată :

Numai lor le e bună a unui neam orbire,
Căci nu-l lasă să-şi vază a sa nenorocire ;
Dar în gura acelor ce-o zic pe dinafară,
Sau e o nerozie, sau este o ocară.
Noi le-am putea răspunde puţinele cuvinte
Bufniţei adresate de mierla cea cuminte :
„Ai vorbit de minune ! Dar ia spune-mi, vecină,
Daca măcar cercare tu nu faci vreodată
Să scoţi cel puţin capu din noaptea-ntunecată,
Apoi cum te-i deprinde cu soare, cu lumină ?"

Ed. 1842

CUCUL

Cucul, pasere proastă, dar plină de mîndrie,
Socotind c-al său nume
Este vestit în lume,
Hotărî să mai facă vreo călătorie,
Ca s-adune respecturi, şi însuşi să privească
Cu ce chip îl slăveşte naţia păserească.
Plecă : dar abia merse pînă-n vecinătate,
Şi găsi felurimi de păsări adunate,
Care din întîmplare
Se-ntrecea la cîntare.
Stătu să le asculte : toate pe rînd cîntară,
Care prost, care bine, talentul şi-arătară.
Iar bietei coţofene îi cerură iertare
Că nu-i dau ascultare :
Îi ziseră : „Taci, soro, te roagă obştea noastră :
Despre cîntec, ne iartă, eşti ca un cuc de proastă".
Asfel păţi şi cioara ; în rîs ea fu luată,
Şi cu un cuc nemernic de toate comparată
De asemenea cinste cucul supărat foarte,
Se duse mai departe ;
Dar oriunde mergea,
Nimic alt n-auzea.
În sfîrşit obosit,
Şi desnădăjduit,

La cuibul său veni,
Făr-a se mai opri.
Puii cît îl zăriră
Pe loc îl ocoliră ;
Apoi îl întrebară :
„Ce mai veste p-afară ?"
„Urîtă — le răspunse — şi vrednică de jale :
Am umblat multe locuri, dar nu m-am mulţumit.
Toate îmi par schimbate şi toate merg la vale.
Păsările sînt bete şi lumea-a nebunit."

Tot omul despre sine lesne se amăgeşte.
Nimenea nu îşi este aspru judecător,
Dar judecata obştii e o învăţătură.
Mulţi ce se cred pe sine un ce rar în natură
Mai lesne zic că lumea nu ştie ce vorbeşte,
Decît să va să-şi simţă nimicnicia lor.

Ed. 1842

ULEUL ŞI GĂINILE

Ion prinse un uleu şi, ducîndu-l acasă,
Îl legă cu o sfoară,
Lîngă coteţ afară.
De o vecinătate aşa primejdioasă,
Găini, cocoşi şi gîşte întîi se îngroziră,
Dar cu-ncetul, cu-ncetul se mai obicinuiră.
Începură să vie cît colea să-l privească,
Încă şi să-i vorbească.
Uleul cu blîndeţe le priimi pe toate ;
Le spuse că se crede din suflet norocit
Pentru vizita-aceasta cu care l-au cinstit,
Dar îi pare rău foarte căci el însuşi nu poate
La dumnealor să vie,
Vizita să le-ntoarcă dup-a sa datorie.
Mai adăogă însă că daca dumnealor
Îi vor da ajutor
Ca să poată scăpa,
El le făgăduieşte
— Şi Dumnezeu cunoaşte cum vorba şi-o păzeşte —
Că la orice primejdii va şti a le-ajuta :
Încă din înălţime, el le va da de ştire,
Cînd asupră-le vulpea va face năvălire.
Astă făgăduială
Nu mai lăsă-ndoială ;

Şi găinele proaste, ce dorea să găsească
Pe cineva destoinic să va să le păzească,
S-apucară de lucru : azi, mîine, se-ncercară,
Şi cu ciocuri, cu unghii, abia îl deslegară.
Uleu-şi luă zborul. Dar se întoarse-ndată,
Şi răpi o găină, pe urmă două, trei,
Pe urmă cîte vrei.
„Ce pază este asta ? strigă una cu jale,
Vorba măriii-tale
Era să ne păzeşti,
Iar nu să ne jertfeşti."
— „O ! eu ştiu foarte bine cuvîntul ce v-am dat,
Şi ce fel m-am jurat.
Dar cînd mă juram asfel, eram legat, supus,
Acum însă sînt slobod şi vă vorbesc de sus."

Eu d-aş fi fost găină nu l-aş fi slobozit :
Dumnealor au făcut-o şi văz că s-au căit.
Uleii sînt cinstiţi,
Cînd sînt nenorociţi.

Ed. 1842

CÎINELE ŞI MĂGARUL

Cu urechea pleoştită, cu coada-ntre picioare,
Cîinele, trist şi jalnic, mergea pe o cărare.
După îndestul umblet, iată că-l întîlneşte
Un măgar, şi-l opreşte :
„Unde te duci ? îi zise,
Ce rău ţi s-a-ntîmplat ? Ştii, parcă te-a plouat,
Aşa stai de mîhnit."
— „Dar [1], sînt nemulţumit.
La împăratul Leu în slujbă m-am aflat :
Însă purtarea lui,
De e slobod s-o spui,
M-a silit în sfîrşit să fug, să-l părăsesc,
Acum cat alt stăpîn ; bun unde să-l găsesc ?"
— „Numai d-atît te plîngi ? măgarul întrebă ;
Stăpînul l-ai găsit, îl vezi, de faţă stă.
Vino numaidecît la mine să te bagi :
Eu îţi făgăduiesc
Nu rău să te hrănesc ;

[1] Da.

Nimic n-o să lucrezi, nici grijă n-o sa tragi."
La propunerea sa, cîinele i-a răspuns :
„Ascultă-mă să-ți spui : e rău a fi supus
La oricare tiran ; dar slugă la măgar
E mai umilitor, și încă mai amar."

Ed. 1842

VULPOIUL PREDICATOR

Un vulpoi coprins de boală,
La putere foarte prost,
Însă învățat în școală,
Logica știind de rost,
Făcu plan ca să vorbească
Și să predice-n pustii ;
Se silea să dovedească,
C-un stil dulce, vorbe mii,
Că cu o simplicitate
Și cu traiul cel cinstit,
Cu năravuri lăudate,
E oricine fericit ;
C-astă lume desfrînată
Totdauna ne-amăgește,
Fără a ne da vrodată
Cîte ne făgăduiește.
Dar la buna-i predicare
Nimini nu da ascultare.
Cîțiva șoarici, cerbi de munte
Veneau rar să o asculte ;
Însă ei în depărtare,
Neavînd nicidecum stare
Fără cinste sau favor,
Nu putea da-ncredințare,
Slavă astui orator.

Așa el schimbă vorbirea,
Defăimă năpăstuirea,
Pe urși, tigri, lei, pardoși,
Arătînd a lor turbare
Și a sîngelui vărsare,
Și că sînt nesățioși.
Atunci cerbi, ciutele toate
Ascultau întru mirare,
Și în lacrimi cufundate
Plecau de la adunare.
Vulpea-și făcu mare nume ;
Un leu foarte cu credință,
Domn p-acea parte de lume,
Să o vază-avu dorință :
Deci și ea cu bucurie
La palat grăbi să vie,
Unde ajungînd vorbește ;
Tonul ei înmărmurește
P-ai pădurilor tirani :
Cu putere ea descrie
Slaba nevinovăție,
Pradă acestor dușmani,
Cufundată în durere,
Cerînd la-nalta putere
Asupră-le ajutor.
Curtezanii în mirare
Ascultau cu supărare,
Căci așa vrea prințul lor,
Care plin de bucurie
La palat pofti să vie
Vulpea în acel minut.
„Ce-ai vorbit, îi zise,-mi place,
Căci prin tine mi se face
Adevărul cunoscut :

Însă pentru osteneală,
Spune fără de sfială,
Ce vrei ? slujbă, rang sau bani ?“
Oratorul zise-ndată :
„Prințule, în loc de plată,
Aș pofti cîțiva cureani.“

Ed. 1832

PRIVIGHITOAREA ȘI PĂUNUL

Filomela[1] drăgăstoasă
Văzînd vremea cea frumoasă,
Zile dulci de fericiri,
Povestea cu întristare
La eho răscîntătoare[2]
Tristele-i nenorociri.
Atunci însă deodată
Un păun i se arată
(Domn era într-acel loc).
Veni plin de supărare ;
Mînios și c-un ton mare
Astfel îi vorbi pe loc :
„Nu vezi că nu-ți șade bine,
Că nici nu ți se cuvine,
Cu acel cioc urîcios,
Cu a ochilor grosime,
Cu a penii-ntunecime
Să cînți în ast crîng frumos ?
Frumusețea cu dreptate
Cît va vrea a cînta poate,
Pe ea cîntece n-o stric ;

[1] Privighetoarea.
[2] Care răspunde (cîntînd). *Eho* este de genul feminin.

Dar tu cum n-ai stîmpărare ?
Eu sînt frumos de mirare,
Și tot nu vorbesc nimic."
Filomela îi răspunde :
„Iartă-mă, nu poci ascunde,
Frumoasă deloc nu sînt ;
Și de cînt cîteodată
În pădurea adîncată,
Soarta mea este de cînt.
Tu însă, ce cu mîndrie
Astfel îmi poruncești mie
Și atîta zgomot faci,
Tu nu cînți, căci n-ai putere,
Și singura-ți mîngîiere
Este căci gîndești că placi.
Trupul tău frumos s-arată,
Și cu coada-ți lăudată
Poate mult să strălucești :
Dar amorul vederi n-are ;
La auz s-aduci mirare,
Asta vezi să dobîndești."

Ed. 1832

MĂGARUL RĂSFĂȚAT

Un măgar văzu odată
P-al său stăpîn că dormea,
Și s-apropie îndată
Binișor a-l mîngîia.
Dar să știți că dinainte
Era trist și supărat,
Căci vedea cu ce cuvinte
Mîngîia învederat
Un cățeluș mic din casă,
Glume, jocuri ce-i făcea.
Și cu dînsul tot la masă
Ziua, noaptea petrecea ;
„O ! ce rea nenorocire !
Își zicea bietul măgar,
De ce astă osebire ?
Are potaia vrun dar ?
Eu că alerg pînă seara,
Că muncesc necontenit,
Ar cu boii toată vara,
Și de fîn chiar sînt lipsit,
Ba adesea și ciomege
Pe spinare cam cîștig :
Asta este a mea lege,
Să mă ierte, surda strig.

Blestematului de cîine,
Căci îi joacă împrejur,
Îi dau cea mai bună pîine
Și pe mine toți mă-njur.
Daca lingușirea este
Mijlocul d-a-nainta,
Să mă duc dar fără veste
Ca și dînsul a-i sălta."
Cugetînd astfel în sine,
Vine, calcă-ncetișor,
Și cînd s-apropie bine,
Îl lovește c-un picior
Atît de greu în spinare
(Ba încă alăturînd
Drăgăstosul glas ce are,
Ca mai mult să-i placă vrînd),
Încît omul de mirare,
De durere stăpînit,
Strigă, se vaită tare :
„Săriți, că m-a prăpădit !"
Slugele alerg îndată,
Pe jupîn îl ciomăgesc,
Că e *măgar* îi arată,
Cu tufele-i mulțumesc.

Nu siliți natura ;
Veți fi neplăcuți
Cu talentul care
Nu sînteți născuți.

Ed. 1832

CATÎRUL CE-ŞI LAUDĂ NOBILITATEA

Catîrul unui părinte
Cu proastele lui cuvinte
Nobleţea îşi lăuda,
Zicînd fără încetare
Că de o virtute mare
Exempluri mumă-sa da,
Că ea a fost la războaie,
Că la cutare bătaie
Singură a biruit,
Şi că l-a ei privire
Oricare om cu simţire
De tot rămînea uimit ;
De aceea se cuvine
Oamenii să i se-nchine,
Domnul catîr socotea ;
Şi uitînd a sa rea stare,
Părinteasca naintare
La lumină tot scotea.

Dar cum se sfîrşi nobleţea ?
Cînd îi veni bătrîneţea,
La rîşniţă el fu pus,
Unde, prost, în scăpătare,
De tatăl său, măgar mare,
El aminte şi-a adus.

Curierul românesc,
31 iulie 1832

BURSUCUL ŞI VULPEA

Bursucului îi venise rîndul şi el să domnească
Peste un pogon de tufe, în pădurea părintească.
Pe marginea unei ape. Rigatul-îi era mic
Şi acei ce îl văzură
Toţi într-o unire zic
Că nu era alt nimic
Decît o miniatură.
Dar riga voiajase,
Şi-n streinătate-aflase
Că un bursuc domnitor,
Ce va să-şi facă un nume
Mare şi faimos în lume,
E neapărat dator
Să ia un ton de mărire,
Să dea porunci pe oştire.
Chiar de n-ar avea soldaţi,
Căci astfel obişnuiesc
Toţi acei care domnesc,
Duci sau regi sau împăraţi.
Aşa el şi slobozi
Patru ordine de zi
Într-acest chip redijate :
„Către armiile noastre de linie şi de mare,

Cavalerii, infanterii şi-artileriei uşoare,
Poruncim... şi celelalte."
O poruncă din acestea, nu ştiu cum s-a întîmplat,
De vînt a fost aruncată
În ţara învecinată,
Unde domnea leopardul ; acest domn s-a îngrijat
Văzînd că bursucul are
Armie aşa de mare ;
Spre a fi încă mai sigur, el într-acolo porni
Pe ministru dinafară, pe vulpe, şi-i porunci
Să salute pe prinţul, dar în taină-a spiona
Şi a trage cu urechea, dar mai ales a afla
Cum merg trebile p-acolo, cît e de primejdios,
Şi cîtă armie ţine vecinul său cel păros.
Sfîrşindu-se ambasada [1], vulpea înapoi veni,
Se înfăţişă la curte, se închină şi vorbi :
„Porunca am împlinit ;
Cu ochii-mi le-am văzut toate,
Şi poţi dormi liniştit,
Fără să ai griji deşarte,
Căci toate acele armii de linie şi de mare,
Cavalerii, infanterii şi artilerii uşoare
Nu sînt alt, poţi fi prea sigur, pestriţule împărat,
Decît un soldat pe apă şi o luntre pe uscat."

Vanitatea e mic viţiu, dar cu bună-ncredinţare,
Ea adesea ne expune la ridicol foarte mare.

Ed. 1863

---

[1] Misiunea, însărcinarea.

ŞARLATANUL ŞI BOLNAVUL

La un neguţător mare
Cărui vederea-i slăbise
Fără nici o invitare
Un doctor vestit venise.
Cînd zic vestit, se-nţelege că nimeni nu-l cunoştea,
Însă avea atestate
Numai în aur legate,
Diplome ce-n academii[1] luase, cum el zicea,
Prin ţări care niciodată
Nu au figurat pe hartă,
Dar care cu bună seamă el nici le-ar fi părăsit,
D-ar fi mai avut acolo vrun bolnav de lecuit.
Bunul pătimaş[2] îl crede,
Doctorul vreme nu pierde,
Ci-l unge c-o alifie, apoi la ochi l-a legat,
Apoi după ce îi spune din partea lui Ipocrat[3]
Că are să şază astfel o săptămînă deplin
Întinde mîna... pe masă era un frumos rubin,
Inel de formă antică, vechi suvenir părintesc;
Doctorul îl ia, se duce, şi ca să vă povestesc

[1] Accentuat *diplóme, acadèmii.*
[2] Bolnav, pacient.
[3] Hippocrates din Cos (469—399 î.e.n.), cel mai important dintre şefii de şcoală medicală greci, considerat ca întemeietor al medicinei ştiinţifice.

Mai pe scurt, el vine iară a duoua ş-a treia zi,
Şi neîncetat, totdauna, la orice vizită nouă,
Luă cîte unul-duouă
Din lucrurile mai scumpe cîte în casă găsi.
Cînd se-mplini săptămîna, pe bolnav îl deslegă:
„Uite-te, cum ţi se pare, şi cum vezi ?“ îl întrebă.
„Cum văz ? — răspunse bolnavul, împrejurul său privind
Şi din averile sale nimica nemaizărind —
Cum văz ? nu ştiu, frate, atît numai poci să zic
Că din ce vedeam odată acum nu mai văz nimic.“

Cunosc patrioţi politici, care-aşa exploatez[1]
Simplitatea populară, şi ei singuri profitez.

Colecţiune de nuvele, poezii şi altele,
Bucureşti, 1855

[1] În patru silabe (*ex-plo-a-tez*).

ATELAJUL ETEROGEN

Un om avînd un armăsar
Îl înhămă la jug
C-o vită de măgar
Şi cu un bou de plug.
Boul fiind sacat [1],
La un picior rănit,
Măgarul nenvăţat
Şi prea rău nărăvit,
Stăpînul lor, din car,
Striga, plesnea-n zadar :
Calul se asvîrlea,
Dar boul îl oprea,
Măgarul îl lovea,
Şi carul nu mergea.
„Prea rău i-ai potrivit",
Zise un trecător.
„Eşti foarte amăgit,
Domnule privitor, —
Răspunse omul — eu

[1] Vătămat, infirm.

Lumea am vizitat,
Şi, daca vrei să ştii,
Într-însa am aflat
Multe dregătorii
Tot astfel întocmite ca atelajul meu."

Păcală, 17 septembrie 1860

IEPURELE, OGARUL ŞI COPOIUL

Calităţile noastre cele mai lăudate
Ne sînt ades în lume drept crime reproşate ;
Aceasta se întîmplă de cîte ori prin ele
Oprim executarea intenţiilor rele.
Iepurile odată
Fu tras la judecată
De un ogar. În tufe atuncea prezida
Copoiul, şi sentinţe fără apel el da.
Ogarul către el aşa se adresă
Şi-n limba lui strigă :
„O, tu ce prezidezi senatul cel cîinesc,
Te rog să mă asculţi : eu viu să jeluiesc
De acest ticălos,
Ce sufletul mi-a scos.
Căci vrînd a-l întîlni, pe deal sau pe cîmpii,
El fuge parc-ar fi gonit de vijelii ;
Ş-apoi n-aleargă drept,
Cu el să poţi da piept,
Ci merge tot cotiş
Şi sare curmeziş :
C-un cuvînt, n-are pas, nici umblet creştinesc.
Dar ce să mai vorbesc,
Cînd chiar măria-ta, d-o fi cum am aflat,
Ai fost adeseaori de dînsul înşelat ?"

„Destul, — lătră atunci copoiul cafeniu —
Pe el nici îl ascult, purtările-i le ştiu,
Orice pentru el crez, şi iată-l osîndit
Să fie jupuit.
Carnea va rămînea pentru judecător,
Iar labele vor fi pentru jeluitor."

România literară, 16 aprilie 1855

URSUL ŞI VULPEA

„Ce bine au să meargă trebile în pădure,
Pe împăratul Tigru cînd îl vom răsturna
Şi noi vom guverna, —
Zicea unei vulpi ursul — c-oricine o să jure
Că nu s-a pomenit
Un timp mai fericit."
— „Şi-n ce o să stea oare
Binele acest mare ?"
Îl întrebă. — „În toate,
Mai ales în dreptate :
Abuzul, tîlhăria avem să le stîrpim,
Şi legea criminală s-o îmbunătăţim ;
Căci pe vinovaţi tigrul întîi îi judeca
Ş-apoi îi sugruma."
— „Dar voi ce-o să le faceţi ?"
— „Noi o să-i sugrumăm
Ş-apoi să-i judecăm."

Cutare sau cutare,
Care se cred în stare

Lumea a guverna,
Daca din întîmplare
Ar face incercare,
Tot astfel ar urma.

Patria, 1855

CORBII ŞI BARZA

Pe o cîmpie
Mare, bogată,
Urmă odată
O bătălie
Aspră, cumplită, neasemănată,
Încît cadavre nenumărate
Zăceau grămadă neîngropate.
Corbii îndată luară ştire ;
Lacomi de pradă, ei năvăliră,
Şi cu grăbire
Aci sosiră.
Şi după ce mîncară, şi după ce băură
Mult sînge, începură
C-un glas îngrozitor
Să cînte cina lor.

Barza cea simţitoare,
Care pe om iubeşte
Şi-n preajmă-i se nutreşte,
Văzîndu-i, de departe
Le strigă : „Cum se poate
Aşa neruşinare ?

E locul pentru cină ? e ora de plăcere,
Pe un pămînt de doliu, în ziua de durere ?
Mumele îşi plîng fiii ;
Izvorul bogăţiei,
Cîmpul, e ruinat,
Iar voi vă îndopaţi,
Şi cîntaţi !"
„D-aceasta ne iertaţi, —
Răspunse deodată,
Ceata întunecată —
Omului cît îi place
Poate fi ruinat,
Dar noi sîntem în pace
Şi mult ne-am îngrăşat."

Acei ce de a ţărei grea soartă profitară,
Ce de streini în posturi, în ranguri se-nălţară,
Ce prin trădări, baseţe [1], sînt astăzi mari, bogaţi,
Poate şi decoraţi,
După a mea părere, sînt corbi neruşinaţi.

Dar aş dori să-mi spuneţi, domnilor cititori
(Căci eu vorbesc d-o ţară
De tot imaginară),
La noi să află oare astfel de muritori ?
Daca aveţi de oameni idee aşa proastă,
Las răspunderea toată asupra dumneavoastră.

Concordia, 12 martie 1857

[1] Josnicie.

PORCUL LIBERAT

Cînd s-au liberat ţiganii, în anul de la Hristos
O mie şi... nu ştiu cîte, unul din ei, omenos,
Vru şi el să libereze pe un porc ce el avea,
Şi în jug de multă vreme lîngă şatră îl ţinea.
Îl chemă dar şi îi zise : „Porcule, purcelul meu,
Cunosc însumi, din cercare, jugul cît este de greu.
De aceea te fac liber ; d-acum poţi a vieţui
Oricum ţi-o plăcea, şi hrana singur a ţi-o dobîndi."
— „Să trăieşti ! însă, stăpîne, în grădini poci eu intra
Pepeni, dovlecei şi verze fără grijă a mînca ?"
— „Ba nu, astea sînt oprite." — „Aşadar îţi mulţumesc
Cu un sfert de libertate, drept să spui, nu mă-nvoiesc
Ba crez chiar că e ruşine, cînd toţi porcii au trăit
La coşare în robie, să ies eu mai osebit,
Să-mi rîdic mai pe sus botul şi de treapta lor să fug,
Ş-apoi ce ar zice boii văzîndu-mă fără jug ?"

Unii-nţeleg libertatea ca porcul cel ţigănesc ;
Alţii, deprinşi cu robia, de ea greu se despărţesc.

Romînul, 14/26 decembrie 1857

CASTORUL ŞI ALTE LIGHIONI

Mai multe lighioane, locuind într-o vale,
Erau des vătămate d-un iute rîu vecin,
Care, ieşind cu zgomot din malurile sale,
Strica vizunii, cuiburi, şi traiul lor cel lin.
Ele dar s-adunară
Şi mult se consultară,
Ce fel ar putea face,
Şi prin care mijloace,
Stavilă ar opune
L-acea înecăciune.
„Fraţi, — zise un castor [1],
Zidar de soiul lui, —
Eu asta socotesc,
De mi-eţi da ajutor,
Să m-apuc să clădesc
Zid tare de pămînt şi apei să-l opui."
— „Bravo ! bine-ai gîndit,
Strigară toţi pe loc ;
Eşti patriot vestit
Şi mare dobitoc."
Castorul încîntat,
Făr-a mai zăbovi,
S-apucă de lucrat,

[1] Accentuat *castór*.

Dar nu fu ajutat,
Şi prea rău izbuti,
Căci rîul furios,
De multe ploi umflat,
Izbi ş-azvîrli jos
Pămîntul înălţat.
Atunci ceilalţi fugînd
Pe meşter blestemau
Şi toţi îl defăimau
Zicînd : „Ce ticălos,
El a pricinuit
Răul ce s-a-ntîmplat,
Pentru că a cercat,
În neroada-i dorinţă,
Lucru peste putinţă ;
Eu l-am povăţuit,
Dar nu m-a ascultat,
Şi de aceea noi
Tragem aste nevoi".

Adeseaori virtutea aşa se reţuieşte :
Orice nobilă faptă, orice dreaptă-ncercare,
Pentru-al mulţimei bine ş-a ţărei apărare,
Mişeii o defaimă, dacă nu izbuteşte.

Românul, 22 aprilie 1858

MIELUL MURIND

Fiu al unui berbece care de mult murise,
Un miel se bolnăvise,
Muşcînd din întîmplare
O-nveninată floare
Sau iarbă, nu să ştie ;
Destul că a lui moarte
Nu mai era departe.
Acum el îşi făcuse datoriile toate
Cîte şi le fac mieii în ceasul cel cumplit.
Mumă-sa cu durere
Începuse să zbiere ;
Îl săruta, sîrmana, plîngînd necontenit,
Şi-i zicea : „Ce mi-e bună viaţa fără tine ?
Cui mă laşi, fătul meu ?
Spune tată-tău, dragă, că viu curînd şi eu,
Căci pe această lume nu mai aştept vrun bine !"
„Dar ce să-i răspunz, mamă, — întrebă micul miel —
De-mi va face-ntrebare
Despre a turmei stare ?
Tu ştii bine că el
Iubea mult să vorbească
De dulăii din turmă şi de ceata lupească."
— „Spune-i că turma toată zace de rea gălbează ;
Că are şapte doctori ce prea rău o tratează.

Mai spune-i că ciobanul a pus pe un nepot,
Ce tată-tău-l cunoaște, îngrijitor la turme,
Ca să stîrpească-abuzul și relele să curme :
Atîta spune-i numai și-nțelege el tot."

După acei din preajmă care îi ocolesc,
Poți judeca prea lesne pe cei ce cîrmuiesc.

Românul, 17 februarie 1861

ZUGRAVUL ȘI PORTRETUL

La un zugrav foarte vestit mergînd din întîmplare,
Portretul meu îi comandai ; întîi însă-ntrebare
Artistului îi adresai, de poate să mi-l facă
Așa cum orcui l-o vedea portretul meu să placă ;
Căci am un mare interes, voi ca-n streinătate,
Ș-anume-n Franța mai ales, la ochi să poci eu bate,
Fiind acum de măritat o fată foarte rară,
Ș-ai ei epitropi căutînd bărbat în astă țară.
„Prea lesne, — îmi răspunse el — nu e întîiași dată
Cînd pe urîți făcînd frumoși luai o bună plată :
Ești negru, te voi face alb ; ești slab, te îngraș bine,
Numai vezi de portret departe a te ține."
Vorbind așa, mă zugrăvi, și daca al meu nume
Jos la portret n-ar figura, nici un creștin pe lume
N-ar putea crede că sînt eu, atît sînt de schimbate
Trăsurele-mi, ochi, gură, nas, și înfrumusețate.
Ai noștri rîd cîți mă cunosc, dar prea puțin îmi pasă,
De voi putea să dobîndesc pe nobila mireasă,
Și daca vreun venetic, ieșit din țări streine,
Sau vrun român mai îndrăzneț n-o izbuti mai bine,

Redactori care lăudaţi
Pe unii dintre candidaţi [1],
Ce proştilor le daţi virtuţi,
Şi elocuenţă celor muţi,
Ce pe răi faceţi virtuoşi
Şi patrioţi pe ticăloşi,
Crez că nu rău vă potriviţi cu omul ce m-a zugrăvit,
Sau cu vestitul Carcalechi [2], redactor care a trăit,
Al cărui jurnal fabulos
Era destul de mincinos,
Dar care cel puţin spunea
Acelor care nu-l credea
Că *adevăru-adevărat*
Este prea lesne de aflat ;
Că n-au decît să ia pe dos
Cîte a scris el de prisos,
Ş-atunci pot fi încredinţaţi
Că n-au să fie înşelaţi.

Românul, 30 martie 1861

---

[1] E vorba de candidaţii pentru Divanul ad-hoc (1857).
[2] În trei silabe *(Car-ca-lechi)*. Zaharia Carcalechi (m. 1856) fusese directorul „gazetei semiofiţiale", *Vestitorul românesc*.

CATÎRUL CU CLOPOŢEI

Deunăzi un văcar de sat
Catîrului i-a atîrnat
Salbă de clopoţei,
Numindu-l el îngrijitor
Şi înainte mergător
Ciredei de viţei.
Însă curînd s-a-ncredinţat
Că ş-a făcut mare păcat
Cu bietul dobitoc,
Care, cît s-a simţit
Aşa împodobit,
Strigă : „O, ce noroc !
În sfîrşit, iată-mă chemat
La gradul ce am meritat.
Meritul meu recunoscut
De lumea toată e văzut.
Acum de sus am să tratez
Soiul dobitocesc ;
Pe nimeni nu mai salutez,
Căci prea mă umilesc."
Aşa zicînd, aşa făcu,
Şi plin de îngîmfare
El clopoţeii începu

Să-i sune foarte tare ;
Aşa de tare îi sună,
Cît mintea i să răsturnă ;
Şi el care june fiind
Trecea de cam smintit,
Acum mai mult îmbătrînind
De tot a-nnebunit.

Cum socotiţi şi dumneavoastră,
Dar eu gîndesc că-n ţara noastră
Se află aşa dregător,
Numit chiar ecselenţă,
Ce cu catîrul sunător
Poate da concurenţă,
Care să crede om de stat,
Chiar şi politic însemnat,
Şi care netăgăduit
De clopoţei este smintit.

Românul, 12 februarie 1861

LIŞEŢA, RAŢA ŞI GÎSCA

Spun [1] că-n vara trecută o lişeţă ş-o raţă,
Ai lebedei de baltă consilieri privaţi,
Supt preşedinţa gîştei s-au strîns de dimineaţă
Pe lac la Cişmegiu ; acolo invitaţi
Erau din înalt ordin a hotărî în sfat
O pricină de stat,
Adică prin dezbateri adînc să chibzuiască
Pentru un peşte mare, cu ce sos să-l gătească.
Căci lebăda gîtoasă
Voia să dea o masă :
Mare le fu gîlceava şi lungă convorbirea ;
Prezidentul le zise : „Fraţilor senatori !
Să lăsăm chibzuirea,
Pricina, cum să vede, e foarte delicată,
Şi dup-a mea părere trebuie amînată ;
Veniţi mîine în zori."
Propunerea aceasta cu toţi o aplaudară
Şi pentru-ntîia oară
Pe gîscă lăudară
Pentru a ei ideie, apoi se risipiră
Şi a doua zi iară l-acelaşi loc veniră.
Pîn-a doua zi însă ştiţi ce s-a întîmplat ?
Fiind vară şi soare şi o căldură mare,

[1] Se spune.

Peştele s-a stricat
Şi racii l-a mîncat.

Cuvintele-aci scrise să nu vă pară glume ;
Consiliuri d-acestea vedem destule-n lume,
Şi la noi mai ales
Se-ntîmplă foarte des.

Reforma, 18 octombrie 1862

I

Un osîndit la moarte pentru o vină mare
Ruga pe un prieten să facă încercare,
Ca unul ce la curte avea multă putere,
De la prinţ sau miniştri iertarea lui a cere.
„A ! răspunse acela, nu te poci ajuta,
Pentru că de aş face-o, eu te-aş compromita."

II

CELUI CE SCRIA
că poezia este boală nelecuită

Dar [1], boala poeziei este nelecuită ;
Ai zis şi tu în viaţa-ţi un singur adevăr ;
Dovadă la aceasta e muza-ţi cea pocită,
Şi versurile tale, care se trag de păr.
D-atîta vreme lumea îşi bate joc de tine,
Şi-n loc să pui silinţă a scri ceva mai bine,
Din zi în zi mai tare te văz că şchiopătezi.
Ce doctor aşa mare poate să se găsească,
De a ta nebunie să te tămăduiască,
Sau cel puţin să facă în proză să visezi ?

[1] Da.

III

D. ****

M-am silit totdeauna să-mi dobîndesc bun nume,
Şi prin purtări cinstite să mă cinstesc în lume,
Fără să am mîndria să zic c-am izbutit.
Dar de cînd luai ştire că tu, ş-alţii ca tine,
Mă defăimaţi în obşte şi vorbiţi rău de mine,
Încep să mă crez singur de ceea ce-am dorit.

IV

Un preot cuvios
Odată spovedea
Un crai religios,
Şi astfel îi vorbea :
„Ajută, domnul meu,
Pe cîţi săraci găseşti,
Căci chiar pe Dumnezeu
Într-înşii îl cinsteşti.
Ştii ceea ce-a grăit
Al lumei ziditor,
Că cerul e gătit
De moştenire lor."
„O ! daca e aşa, — răspunse mulţumit
Acel spoveduit —
Nici o grijă să n-ai, cuvioşia-ta ;
Căci bunul Dumnezeu de mă va ajuta,
Eu îţi făgăduiesc
Pe toţi supuşii mei de rai să-i pregătesc."

V

În iad, mai deunăzi, cîţiva răposaţi,
Care în viaţă trecea de-nvăţaţi,
Dideseră jalbă, arătînd că cer
Să se pedepsească jupînul Voltaire,
Pentru cîte rele de dînşii vorbea,
Atunci cînd trăia.
„Domnilor, — strigă Voltaire mînios —
Jalba ce aţi dat este de prisos ;
Ce pedeapsă-mi vreţi ? ce rău îmi doriţi ?
Eu vă socoteam destul mulţumiţi,
Cînd în Bucureşti, după cum v-am spus,
Doi vrăjmaşi ai mei ştiţi cum m-au tradus [1]."

Ed. 1842

[1] Este vorba, probabil, de Eliade, care tradusese tragedia *Mahomet* (1831) şi de V. Pogor, traducătorul *Henriadei* (1838).

CÎNTEC VECHI

La curte la Ştefan-Vodă
S-au strîns boierii la vorbă ;
Stau închişi, să sfătuiesc ;
Ostaşii la uşi păzesc.
Crez, vrun bine nu gătesc,
Ce ştii ce mai născocesc !

— „Beţi, boieri, şi ospătaţi,
Şi în urmă vă culcaţi,
Şi vă sculaţi în prînz mare
Să plecaţi la vînătoare
După *pasări gălbioare*,
Ce sînt lesne la vînare
Şi uşoare la purtare,
Cînd āţi avea vrun zor mare.
Noi le vînăm asudînd
Iar voi pe saltea şezînd,
Căci ne jupuiţi pe noi
Şi vă-mbogăţiţi pe voi !
Da-va Dumnezeu cel mare
Să facem noi vînătoare,
Cu flintuliţa-n spinare
După corbi cu barba mare !"

Românul, 13—14 august 1873.

CÎNTECUL JIANULUI

Frunză verde măr creţesc,
Stau în loc şi mă gîndesc
Cu ce să mă ărănesc ?
Cu arana [1] moşului,
De coarnele plugului ;
Plugul este-o goangă rea,
Umbră de-a dărătelea,
Cu nişte coarne-ndărăt,
Mă loveşte tot în piept ;
Nişte lemne învrăjbite,
Nişte vite prăpădite ;
Nişte lemne-ncrucişate,
Nişte bucate stricate.
Au s-o face, - au nu s-o face,
Au de vară n-avem pace.
Mă gîndii ca s-o brodesc,
Mai bine să mă hrănesc,
Să pun plugul, să brăzdesc,
Unde-o fi crîngul mai des ;
Să trag brazda dracului
Pîn uşa bogatului,
Să-i dau măciuci după cap,
Să-l aduc la plug legat,

[1] Hrana (*arăni* = hrăni).

Să-i iau ce a cîştigat.
Arde-vă focul, ciocoi !
Pune-voi mîna pe voi,
Cu măciuca să vă moi,
Că voi ne beliţi pe noi.
Bate vîntul, viscoleşte,
Eu de gazdă n-am nădejde.
Căci mi-e gazda-n valea rea,
Mi-o pîndeşte potira,
Potira din Slatina,
Bat-o Maica Precista
Şi sfînta Duminica !
Ţine, gazdă, nu mă da,
Că ţi-oi face-o malotea [1]
Cu florile cît palma,
Să se mire şi doamna,
Şi doamna lui Caragea [2].
Ţine-mă cum ai ţinut
Să mă văz Oltul trecut.
Măi bădiţă, măi podar,
Greu de mine, greu ş-amar !
Trage podul să trec Oltul,
Că ne-am prăpădit cu totul ;
Trage podul mai la vale
Că-ţi arunc un glonţ în şale,
Trage podul mai de-a drept
Că-ţi arunc un glonţ în piept,
Mi-e degrab, nu poci s-aştept,
Şi mi-e murgul cam nebun,
Trece prin Olt ca pe drum,
Şi mi-e murgul cam nerod,
Trece Oltul ca pe pod.

[1] Haină femeiască lungă, căptuşită cu blană şi împodobită.
[2] Ioan Caragea, domn al Ţării Româneşti (1812—1818), contemporan cu Iancu Jianu.

Dă-te, murgule, pe lat
Şi mă trece neudat.
Frunză verde de lipan,
N-aţi auzit de-un Jian,
De un hoţ de căpitan ?
Bea vin de la cîrciumari,
Ia miei de pe la ciobani
Şi nu le dă nici un ban.
Măi bădiţă cîrciumar,
Scoate o oca de vin,
Ş-încă una de pelin,
Scoate una, scoate două,
Scoate patruzeci şi nouă.
Scoate vin de ne cinstiţi,
Că-s feciorii osteniţi.
Scoate, mări, vin să beau
Că bune parale-ţi dau.
Dar de-oi sta să tot plătesc...
La ce foc mai haiducesc ?
Ţi-oi da, mări, nişte palme,
Ţi-ar părea că sînt parale,
Şi ţi-oi da nişte măciuci,
Ţi-ar părea că-s lei bătuţi.
Ardă-te focul de prun !
Ce-ai făcut rachiul bun,
De-a adormit Iancu-n drum ?
Iancule, ciocoi turcit,
Ce te porţi numa-n argint,
Din creştet pînă-n pămînt,
Căci [1] mintea nu ţi-a venit ?
— Iancule, Jianule,
Lasă-ţi nebuniile ;
Lasă-te de nebunii
C-am să-ţi dau şi boierii.

[1] De ce ?

— Nu-mi trebuie boierii,
Nu mă las de nebunii,
Că ce cîştigi tu-ntr-o vară,
Eu cîştig numa-ntr-o seară,
Şi geaba, mări, umblaţi
Pe mine să mă-nşelaţi.
De-oi pune mîna pe voi,
De piele-o să vă despoi
Şi din pielea după cap
Să-mi fac un toc de băltag,
Iar pielea de la picioare
Să-mi fac tocuri la pistoale.
Oltu-i mic, Olteţu-i mare,
Trece-un căpitan călare
Cu cinci sute de catane,
Tot catane spătăreşti,
Unde dă nu nimereşte
Şi pe Jianul goneşte.
Dar Jianul e voinic,
Şade la tulpină-n crîng,
La brîu cu două pistoale,
Strălucesc ca sfîntul soare,
Şi cu flinta la cătare.
Fuge potera să moară.

Românul, 20 septembrie 1873

CÎNTECE DE PESTE OLT

I

Foaie verde aluniţă,
Aolică fa, leliţă !
Fire-a-ţi pieptu-o grădiniţă
Şi ţiţele lubeniţă
Şi gura o fîntîniţă,
Măselele pietricele,
Şi buzele ghizdurele,
Şi limba o ciuturea,
S-adăpi pe neica din ea,
Seara şi dimineaţa,
Peste zi, totdeauna.

II

Între Olt şi-ntre Olteţ
Răsărit-au nuculeţ,
Nucu-i mare, frunza rară ;
Strînşi-s toţi cucii din ţară
Şi cîntă de se omoară.
Iar mai sus, pe rămurele,
Cîntă două turturele,

Ce sînt mîndruțele mele.
Dar în vîrful nucului
Cîntă puiul cucului,
Răschirîndu-și penele
Ca mîndra sprincenele,
Și tot mișcă din codiță
Ca mîndruța din rochiță.

V

Foaie verde arțăraș,
Te iubii de copilaș
Ș-acum te duci și mă lași !
Aoleo ! ce foc mă calcă !
Neica mă lasă și pleacă
Și mi-și trece prin dumbravă
Și pe mine nu mă-ntreabă,
Parc-aș fi de nici o treabă.

XI

Bată-te crucea de cuc !
Cîntă-mi bine că te-mpușc.
Și te-mpușc și te mănînc,
Nici fript bine, nici sărat,
Numai prin cenușă dat.

XIV

Frunză verde mărăcine,
N-a lăsat Dumnezeu bine.
Frumosul fuge de mine
Și urîtul calea-mi ține !

XXII

Foaie verde usturoi,
De ți-e dor, neico, de noi,
Fă-te negustor de boi
Și vino-n gazdă la noi,
C-are taica șase boi
Și din șase vinde doi,
Doi îi vinde, doi oprește,
Doi mi-i dă mie de zestre,
Pe roșul și pe plăvit [1],
Cumpărați din Mehedinți.
Pînă boii veți tocmi,
Amîndoi ne-om logodi.

XXV

Bată-te crucea de vale,
Cum oi să rămîi de jale,
Făr' de glas de fată mare,
Fără voinicel calare.
Cîți în tine se-ntîlniră
Doi cu doi nu se uniră.
Cîți în tine se jucară
Doi cu doi nu se luară.
Vale lungă, vale-adîncă,
Aici lupii mă mănîncă.
Stăi, lupe, nu mă mînca,
Pîn' să-mi văd ibovnica.

[1] Bălan.

XXX

Cîntă cucul să mă duc,
Şi mierliţa să mă-ntorc,
Să pun duşmanilor foc.
Spune-mi, cuce, de-unde vii ?
De la noi, de peste Jii ?
Dar de bălă[1] ce să-mi spui ?
— Băla ta e sănătoasă,
Şade la umbră şi coasă,
Şi lucrează tot plîngînd,
Ziua, noaptea aşteptînd.

XXXI

Spune-mi, bălă, şi-mi ghiceşte,
Voinic de ce-mbătrîneşte
Ş-aşa curînd se topeşte ?
De umbletul drumului,
De bataia vîntului,
De arsura soarelui,
De grija argintului,
De-nverzirea codrului,
De cîntarea cucilor,
Sau de dragul mîndrelor ?
Că mîndrele pot mai mult,
Ele te bagă-n pămînt !

[1] Dragă, mîndră.

XXXII

Decît neica-n cale dus,
Mai bine la cruce pus,
Să mă duc duminica,
Să tămîi pe neicuţa,
Să mă uit pe cruce sus,
Să văz chipul neicăi scris,
Să mă mai mîngîi de plîns.
De cînd te-ai dus, băieţele,
N-am mai pus la gît mărgele,
Nici la coadă panglicele,
Vai de păcatele mele !
Toată ziua cînt şi plîng
Şi tot neica mi-este-n gînd.

XXXIII

De n-ar fi ochi şi sprincene,
N-ar mai fi păcate grele.
Ochii şi sprincenele
Fac toate pricinele ;
Pentru ochi negri din cap
Trecui Jiul fără vad,
Pentru sprincene din frunte
Trecui Jiul fără punte,
Ş-ajunsei la puica mea,
De-mi răcori inima.

XXXV

Cucule, drăguţule,
Surule, mîndruţule,
Vara vii, vara te duci ;
Spune-mi, iarna ce mănînci ?

— Mănînc putregai de fag
Şi viu să vă cînt cu drag.
— Cuculeţ, pasere sură,
Mînca-ţi-aş limba din gură,
Ca să poci şi eu cînta
Să fiu drag la puica mea.

XXXVI

Ierte-i Dumnezeu păcatul
Celui ce-a lăsat oftatul,
Că omul dacă oftează
Parcă se mai uşurează.
De oftat ce oftai tare,
Şi soarele zare n-are,
Parcă eu l-am blăstemat
Şi de tot s-a-ntunecat.
Du-te, dor, pînă e nor
La puica pe delişor
Şi-i spune că stau să mor.

XLII

Codri, codri, frate codri,
Nu mă da, codri, legat,
Că nimic nu ţi-am stricat,
Numai o cracă-am tăiat
Şi de arme-am atîrnat,
Că le bătea ploile,
Ruginea oţelele
În care-mi stau zilele.
Cît codrul frunza mi-şi ţine,
Toţi voinicii trăiesc bine;

Dacă codrul frunza-şi lasă,
Toţi voinicii pleacă-acasă
La copii şi la nevastă.
Cît mi-e codrul de frumos,
Iarna putrezeşte jos
Şi voinicii stau culcaţi
Ca stejarii răsturnaţi.
Codri, codri, loc iubit,
Nu te-oi mai vedea-nverzit,
Să zic c-am întinerit ?

Convorbiri literare, 1 septembrie 1876

PROZĂ

MEMORIAL DE CĂLĂTORIE

După o preumblare de o lună și jumătate[1] mă întorsesem în București, loc obicinuit al rezidenții mele. N-apucasem încă să mă scutur bine de praf, cînd îmi aruncai ochii pe o scrisoare sosită de la Iași, în lipsă-mi. Amicul ce mi-o adresa[2], informat de mai-nainte de voiajul nostru, își arăta părerea de rău că n-a putut să ne însoțească și sfîrșea zicînd că se mîngîie cu ideea că literatura noastră se va îmbogăți cu vreo producție vrednică de...

Neînțelegînd tocmai bine spiritul celor din urmă fraze, convocai îndată consiliul meu obicinuit, care se compunea de mine și de Ioan Ghica, tovarășul călător, și statornic părtaș al întîmplărilor bune sau rele. Aci citii mensionata scrisoare și cerui opinia Adunării ; toți, afară de mine, îmi răspunseră astfel : „Înțelesul scrisorii este că tu trebuie să descrii tot ce ai văzut pe la locurile pe unde ai umblat." O asemenea opinie din partea consilierilor în judecata cărora am multă încredere făcu să-mi cază hîrtia din mînă. Ideea de a face o carte sau o broșură mă umplu de fiori, necunoscute oamenilor ferictiți care n-au căzut niciodată în ispita de a se numi autori, ca să ia un rang pe polițile librerilor ;

[1] Este vorba de călătoria făcută împreună cu Ion Ghica în vara anului 1842. O parte a acestei călătorii este descrisă în *Memorial.*

[2] Probabil V. Alecsandri.

căci fiecare autor ce se tipăreşte, o dată sau de două ori, şi face a se vorbi de dînsul, parcă ar lua o îndatorire către public, şi fiecine se crede în drept a-i cere socoteală de întrebuinţarea timpului, cînd el, ce ar putea să facă la mulţi aceeaşi întrebare, n-are curajul nici a deschide gura, fiind sigur că ar auzi drept răspuns că scrisul nu este treaba lor. Dar ca să mă întorc de unde plecasem, ideea de a face o carte mă umplu de fiori : sperînd însă că judecătorii se vor fi înşelat, ca nişte muritori ce sînt, mă aruncai într-un fiacar[1] şi ieşii pe uliţă.

Aceasta era la 30 august 1842[2], zi şi seară în care toată suflarea era datoare să se bucure : toate cunoştinţele ce întîlneam îmi strigau de departe : — A ! te ai întors de la mănăstiri. — Acum se mai vezi ! O să viu să-mi arăţi ce ai lucrat pe acolo. În sfîrşit zării pe I. Văcărescu, care, amestecat în mulţimea ce privea cu gurile căscate o păcătoasă luminaţie, părea a alerga dupe vreun vers pierdut sau dupe vreo copiliţă de 16 anişori.

El asemenea mă opri şi-mi ceru să vază versurile ce nu le făcusem. Atunci în credinţa că amicii mei aveau dreptate şi că sînt negreşit osîndit să descriu voiajul nostru, mă întorsei acasă, sigur că luminaţia îşi poate urma cursul fără de mine.

Apoi se întîmplase să fiu şi cam supărat în seara aceea, şi-mi era teamă să nu mă vază astfel jandarmii poliţiii, care păzea pe uliţi, şi să socotească cu greşală că sînt om îndărătnic, care nu se bucură de fericirea publică ; jandarmii au pentru mine nişte fiori deosebite, care îmi aduc aminte că am primit odată vizita unui comisar şi unui căpitan de dorobanţi schiop, care venea *cu multă plecăciune* să-mi ceară hîrtiile, ca să vază ce am scris, fiind mari amatori de literatură[1] ; şi de atunci vederea unui om al poliţiii îmi face impresia unei omizi ce ar cădea pe mine, adică dezgust şi cutremur.

Acasă mă gîndii serios la datoria ce îmi dovediseră că am ; dar ca să înşel speranţa unora care aşteptau versuri, ca să evit bănuielile altora, care nu prea cred adevărurile poeziii (cu toate că proza este asemenea de mincinoasă, cu osebire numai că minciunele celei dintîi mîngîie inima şi înaltă sufletul, iar ale celei din urmă sînt amari şi păgubitoare), mă hotărîi în fine să scriu voiajul meu în limbagiul d. Jourdain[2], şi începui astfel.

Din copilăria mea auzeam vorbindu-să de mănăstirile de peste Olt, de poziţia lor, de munţi înalţi, de peşteri minunate, şi simţeam un fel de ruşine că nu le cunoşteam, eu care cunosc cu osebire toate uliţele şi mahalalele capitalei. Aşa găsind pe Ioan Ghica cu aceeaşi dorinţă, hotărîrăm să facem împreună o expediţiune, el cu un cuget de ştiinţă[3], iar eu ca simplu privitor al naturei sălbatice şi admirator al eroilor care au zidit acele sfinte locaşuri.

Pînă a nu pleca, am găsit de cuviinţă să ne înarmăm cu ceva recomandaţii, neapărat trebuincioase ca să călătorească cineva în ţară la noi, şi ne-am adresat pentru aceasta la d. V.[4], de a căruia bunăvoinţă ne credeam siguri; se poate înţelege însă mirarea noastră, cînd el ne răspunse că trebuie mai întîi să ceară voie de mai sus, căci sîntem cam bănuiţi şi poate să nu fie plăcută întreprinderea noas-

[1] Birjă, trăsură de piaţă.
[2] În 30 august cade Sf. Alexandru, patronul lui Alexandru Ghica, domnul de atunci şi duşmanul partidului naţional.

[1] La această descindere, poate cea care a dus la arestarea lui, Alexandrescu face aluzie şi în *Epistolă domnului A. Donici* (vers. 26—32).
[2] *Limbagiul d. Jourdain* — proză. D. Jourdain, personajul principal al piesei lui Molière *Burghezul gentilom*, aflînd de la profesorul său de filozofie că orice propoziţie vorbită este „proză", exclamă : „De mai bine de patruzeci de ani fac proză fără să ştiu" (actul II, sc. IV).
[3] Memorialul trebuia să cuprindă şi o relatare ştiinţifică, datorată lui Ghica, pe vremea aceea profesor de mineralogie la Iaşi.
[4] A. Vilara, om politic, ministru al finanţelor sub Al. Ghica, al justiţiei sub Bibescu.

tră. Dîndu-ne cu aceasta să înțelegem că avem de gînd să complotăm vreo răscoală cu pacinicii locuitori ai oltarilor. Ne am mirat îndestul de o reputație uzurpată, care am dobîndit-o fără să o căutăm, și aceasta ne-a făcut să gîndim că daca libertatea presii ar fi fost ceva mai întinsă, noi am fi putut, fără a atinge guvernul, nici religia, nici morala, să demascăm pe acei care inventez asemenea calomnii, ce interes găsesc în ele, cît de vătămător e soiul acesta de oameni, ce deosebire există între brasla spionilor și calomniatorilor nerușinați, dintre care cei dintîi se mărginesc a repeta ceea ce aud, și cum un guvern care își cunoaște interesul și consultă opinia publică trebuie să trateze pe cei dintîi ; dar pentru că lucrurile mergeau altfel, aceste reflecții le-am păstrat pentru noi.

Așa, iubite cititor, fără să mai așteptăm deslegarea, ce putea să nu vie, iată-ne într-o frumoasă trăsură (caleașcă care nu era a noastră), alergînd pe drumul cel mare al poștiei, trași sau mai bine tîrîți de opt cai ce aveau multă greutate să se tîrască singuri. Ar fi de prisos să vorbesc de starea poștiilor : căci prea puțini sînt care să nu știe de cîte ori se desnod streangurile, „de cîte ori se rup hamurile“ și cîți cai rămîn pe drum de la o poștă pînă la alta ; întru aceasta nu ni s-a întîmplat nimic mai neobicinuit decît altora ; dar tăcînd despre lucrurile obicinuite, nu mă poci opri de a spune în treacăt cîteva amănunte care ne au interesat.

Căpitanul de la a 2-a poște, numită Baciul, pe drumul Slatinii, era un om foarte glumeț ; el avea vreo zece cîini de o grăsime nepilduită, care ne-au priimit cu lătrături vrednice de cîinii cei mai vestiți în istorie. Contrastul grăsimei lor cu slăbiciunea cailor, din care aduserăm cu noi numai cinci, ne făcu să întrebăm pricina, căci bănuiam că poate căpitanul, abuzînd de puterea sa, împarte la cîini nutrimentul ce se cuvine cailor ; dar el, înțelegînd cugetarea noastră, intră în odaie fără să răspunză, și ieși îndată încărcat cu o condică : „Cît pentru cîini, — zise știți dv. că nu mănîncă fîn ; așa mă puteți crede că i-am îngrășat eu și călătorii ce trec pe aici ; iară pentru cai am făcut mai deunăzi un raport la casă, arătînd starea lor și cerînd adăogire la hrană : iată răspunsul ce am priimit“. Atunci ne citi un ordin al casii, în care îl dojenea strașnic pentru cererea lui și îi poruncea să nu mai dea crezămînt la minciunele surugiilor, care se silesc să-i dovedească pentru interesul lor că sînt caii slabi. „Neputînd îmbunătăți starea cailor, — urmă căpitanul — mă silesc să îmbunătățesc pe a mea și a cînilor.“ Și adevărat, după rotunjimea obrazului său, putea judeca cineva că a descoperit pentru aceasta cel mai bun metod. Așa, mulțumiți de conversația lui, îi poftirăm sănătate și plecarăm.

Era cinci ore dupe amiazi ; abia avuserăm timp să ajungem la postia de la Talpa, unde hotărîrăm să petrecem noaptea ; coborîndu-ne din trăsură, văzurăm două arcuri de triumf care decorau cele două intrări ale poștii. Această vedere într-un loc ce poartă un nume faimos, scris cu sîngele a două nații puternice[1], întoarse gîndul meu spre timpii trecuți ; îmi închipuiam că sînt în lagărul viteazului împărat care a spălat rușinea armelor romanești [2], și așteptam să văz acvila taberii fluturînd înaintea triumfătorului [3]. Dar iluziunea nu ținu mult, căci locuitorii poștii, care n-auziseră niciodată vorbind de daci sau de romani, îmi spuseră că acele arcuri s-au făcut de curînd pentru o onor, persoană ministru de interne, care în adevăr n-a triumfat în contra nimului [4], dar a bătut pe mulți su-

[1] Este vorba de lupta dintre romani și daci de la Tapae, în anul 101 (nu 100, cum notează mai jos Alexandrescu). Situarea la Talpa a bătăliei e greșită.

[2] Romane. O armată romană condusă de Cornelius Fuscus fusese nimicită de daci pe vremea împăratului Domițian (86—87) ; o a doua armată, condusă de împăratul însuși, fusese înfrîntă în anul 89.

[3] Traian la anul 100 dupe Hristos. Cronicarii difer asupra locului acei lupte (n.a.).

[4] Nimănui.

rugii, trecînd pe acolo, lucru ce făcea tot una după părerea lor. Înşelaţi în iluziile noastre, căutarăm un loc unde să ne putem despăgubi cu somnul ; un umbrar sub care se odihnise strălucita persoană ne servi spre aceasta. Ne flatam cu speranţa că sub un asemenea acoperiş ne vom odihni mai bine decît am merita ; dar aci încă o amăgire : avurăm curînd prilejul să ne încredinţăm că cei mari dorm adesea pe ghimpi ; leghioane de purici ne au muncit toată noaptea : socoteam că Decebal şi oştirea lui, ce credea la metamsicoz [1], au înviat negreşit sub forma acelor insecte, ca să ne pedepsească, căci nu puteam crede că cercam aceasta din partea armatei lui Traian, care n-ar fi avut nici un interes să-şi facă o glumă din repausul nostru, pedepsind fără milostivire pe nevinovaţii şi debilii săi strănepoţi.

A doua zi, foarte de dimineaţă, ne grăbirăm a închina arcurile de triumf geniurilor [2] ce triumfaseră de pielea noastră şi a pleca cu repeziciune, fără măcar a întoarce ochii spre locul de osîndă. Pe la amiază sosirăm la Slatina, oraş vechi, dar cel mai anevoie de vizitat ce am văzut vreodată. Risipit pe coastele dealurilor ce îl înconjoară, oraşul înfăţişează o vedere împestriţată, şi poate mulţumi privit de departe ; însă cele mai multe case, dupe poziţiunea lor, sînt un fel de baterii care trebuie să le iei cu asalt, în pericol a-ţi frînge gîtul, daca din întîmplare vei avea acolo vreun amic pe care se doreşti a-l vedea.

Pe la anul 1530 trăia în acest oraş un boier, anume Vintilă, ce ocupa postul de jude sau judecător, după cum se zicea în idioma părinţilor noştri. Simţimentele lui religioase şi patriotice erau în genere cunoscute, căci nu era sărbătoare să lipsească el de la biserică, şi nu era ocaziune

[1] Metempsihoză, credinţa că, după moarte, sufletele se pot reîncarna în alte fiinţe.

[2] Spiritelor ; autorul continuă imaginea din alineatul precedent.

în care să nu declame împotriva tiranilor lui Moise I [1]. După moartea acestui din urmă, şi după scurta domnie a lui Vlad al IV-lea [2], care să sfîrşi în undele Dîmboviţii, alegătorii prinţilor, ca se înceteze neunirea ce domnea între ei, deteră tronul acelui boier din Slatina, şi Vintilă I fu unul din domnii cei mai tirani şi vărsători de sînge [3].

În scurtul timp ce zăbovirăm acolo pînă să ne aducă caii, văzurăm pe noul prefect, care trecea în judeţ, ocolit de o ceată întreagă de dorobanţi. Tistul [4] sau şeful lor venea în urma trăsurii, ţiind dasupra capului şi înfăţişînd fără ruşine orăşanilor vederea unei mobili misterioase, ce da tutulor să înţeleagă că d. cîrmuitor este supus la slăbiciuni care îl apuc adeseaori în mijlocul tîrgului.

Acum eram aproape de România mică [5]. Această parte a ţării e cea mai bogată în suvenire istorice : mănăstirile ei, pădurile, munţii, rîurile ce o adăp, toate port un caracter de sălbăticiune şi de mărime ; cînticile haiducilor, tradiţiile popolare, costumul pitoresc al pandurilor, toate arăt un popor născut pentru arme şi demn de a le purta. Valoroşii Buzeşti, nobili cavaleri ai patriii şi ai libertăţii, preotul Farcaş, general al românilor, bătrînul Manta, banul Craiovei, spaima tătarilor şi amicul lui Mihai Viteazul, şi însuşi acel Mihai, fala oştirilor şi eroul creştinătăţii, sînt fii ai acelui pămînt.

[1] Moise I, domnitor fidel turcilor (1529—1530), intervine, la porunca sultanului, în luptele interne din Transilvania. „Tiraniile" de care vorbeşte Alexandrescu sînt uciderile de boieri din partida potrivnică domnitorului. Este la rîndul lui ucis şi în lupta de la Viişoara de o armată turcească, adusă de boieri împreună cu un nou domn, Vlad „Înecatul".

[2] Vlad (1530—1532) moare înecat în Dîmboviţa. Numerotarea domnilor este foarte nesigură, de aceea nu mai luăm în discuţie eventualele erori ale lui Alexandrescu.

[3] Vlad Vintilă, fiu al lui Radu cel Mare, a fost ales domn după moartea lui Vlad ; are de luptat împotriva comploturilor boiereşti, este însă pînă la urmă ucis de boieri, în cursul unei vînători (1535).

[4] Comandantul, căpetenia.

[5] Oltenia.

Impacienţi dar de a vizita teatrul atîtor întîmplări mari, a vedea locul naşterii atîtor bărbaţi demni de comemorare, ne pornirăm curînd de la Slatina şi sosirăm la 7 ore pe marginea Oltului, care în acel loc este de o lăţime ca la 200 picioare [1]. Aci pînă să tragă podul, ce se afla de ordinar [2] de cealaltă parte [3], ne ocuparăm privind un măreţ apus. Soarele înconjurat de nori vineţi avea o faţă [4] sîngerată şi forma în unde o coloană de aur ce se părea că iese dintr-un vulcan de flacări. Apoi, cînd fu aproape a se ascunde, norii rămaşi deasupră-i subţiindu-se şi întinzîndu-se ca o pînze de păiajeni, îi formară o diademă strălucită de diferite colori. Valurile, cu o şoptă înecată, se sfărîmau de mal, şi tăcerea misterioasă ce domnea împrejur predispunea sufletul la cugetările melancolice care ne coprinseră, cînd dupe puţin umblet sosirăm la locul numit Drăgăşanii, loc cunoscut de iubitorii petrecerilor pentru dealurile lui şi calitatea vinurilor, iar de amicii omenirei nefericite, pentru moartea atîtor atleţi ai libertăţii grecilor[5].

Noaptea ne ascundea vederea obiectelor, dar cerul era limpede şi stelele scînteitoare păreau a-şi aţinta căutătura spre cîmpul de rezbel. Din cînd în cînd, cîte unul din acele focuri care călătoresc în spaţiu se desfăcea din tărie, lăsînd dupe dînsul o urmă luminoasă, şi se cobora a vizita batalionul sacru prefăcut în ţărînă.

A doua zi cercetarăm cu de-amănuntul locul acela : nici o urmă nu arăta că aici au fost începutul luptei pentru libertate ; plugul a trecut peste oasele grecilor, şi sîngele lor nutreşte semănăturile ; o singură cruce înnegrită de timp e monumentul ce îl arăt locuitorii carii au fost martori întîmplărilor de atunci. Simbol al păcei, ea uneşte subt

[1] Aproximativ 70 m ; un picior echivala cu aproximativ o treime de metru.

[2] De obicei.

[3] Pînă atunci nu se făcuse podul stătător (n.a.).

[4] Culoare.

[5] Vezi în ediţia de faţă poezia *Mormintele*, p. 17, nota 1.

umbra sa pe turci şi pe creştini, care se odihnesc împreună în liniştea morţii, marele împăciuitor al patimilor şi sfîrşit al luptelor omeneşti.

Am auzit pe mulţi condamnînd entuziasmul unui istoric, care pune batalionul de la Drăgăşani în aceeaşi linie cu batalionul tebenilor[1], spartiaţii[2] de la Termopile şi garda împărătească de la Waterloo[3]. Cu toate acestea sînt de părerea lui : trebuie să facă cineva o comparaţie relativă ; trebuie să judece că o mică oştire rău armată, streină de tot felul de tactică, şi avînd a se lupta în contra unei mulţimi de zece ori mai mare, e tot atît de demnă de laudă ca şi acele faimoase batalioane care, în fine, n-au făcut alta decît a muri pînă la unul, ca şi cei de la Drăgăşani. Grecia le este datoare onoarea întreprinderii ; cele din urmă strigări ale lor au mişcat munţii Epirului şi inima lui Boţari şi au făcut să nască soldaţi din fiecare stîncă. Dar oamenii înţeleg anevoie şi rîd bucuros de întreprinderi al cărora sfîrşit li se pare himeric : numai spiritul libertăţii urmează un punct luminos prin mulţimea anevoinţelor ; numai el singur inspiră curajul a semăna fără a culege ; şi acei care mor pentru libertatea unei naţiuni sînt demni a trăi în memoria naţiunilor.

Puţin mai-nainte de valea unde odihnesc jertfele oamenilor, pe marginea unui pod, ne oprirăm la vederea unei jertfe a naturei sau mai bine a întîmplărei : acesta era un copil ca de zece ani, născut fără mîini ; mila ce el înspira era amestecată de groază : în locul umărului drept avea un deget de forma degetului cel mare a mîinii, şi se sluja de

[1] Din oraşul Teba, în Grecia centrală ; în lupta de la Cheronea, în care Filip al Macedoniei a înfrînt o coaliţie de cetăţi greceşti (338 î.e.n.), batalionul sacru al tebanilor a fost complet nimicit.

[2] *Spartiaţii* — spartanii, cuvînt de origine franceză (*spartiate*).

[3] La Waterloo a fost înfrînt Napoleon (1815) ; în cursul acestei lupte, comandantul gărzii imperiale ar fi răspuns unei somaţii : „Garda moare, dar nu se predă."

dînsul cu o iuţeală deosebită. Îi aruncarăm un sfanţ[1], care îl luă cu gura ; apoi, plecîndu-şi puţin capul, îl aruncă după deget ; întinzînd piciorul, apucă pîinea ce îi deterăm şi fără cea mai mică greutate o aduse la gură. În poziţia ce avea atunci şi după furia cu care muşca din pîine, semăna mai mult o hiară sălbatică sau o pasăre carnivoră, decît fiinţă cuvîntătoare. În staturi unde mijloacele iert[2] a avea instituturi pentru asemenea oameni nedreptăţiţi de natură, acest nenorocit şi-ar ţine viaţa învăţînd vreun meşteşug potrivit facultăţilor cei îi mai rămîn ; dar acolo unde se afla, era în pericol a muri de foame şi de frig, dacă sătenii dimprejur nu ar fi îngrijit de hrana lui.

În aceeaşi zi sosirăm la Ocnele mari[3], unde fuseserăm priimţi şi trataţi ca nişte mari prinţi, mulţumită d. Oteteleşanu[4], care ţine acele ocne şi cu care uitasem să spui că veniserăm pînă acolo. Două zile am întrebuinţat a vizita locurile şi munţii dimprejur : pe vîrful lor se văd două mici schituri : unul făcut de spătarul Mihai Cantacozino[5] şi numit Titireci, spre mulţumire că în timpul fugii sale în Transilvania, pe la 1677, s-a ascuns cîteva zile în acele păduri şi a scăpat de sateliţii[6] ce Duca-vodă pornise după dînsul, şi pentru că luaseră sfîrşit nenorocirile familii sale ; iar cellalt schit, mult mai nou, s-a clădit de un călugăr al căruia nume nu l-am găsit.

Ioan Ghica, încîntat atît de maniera cît şi de frumuseţea cămărăşiţii[7], i-a făcut pe ascuns portretul. E de prisos să laud talentul pictorului ; vă spui numai că, după ce mi-a arătat portretul, zicîndu-mi că este femeia cămăraşului, pe care o vedeam în tot ceasul, m-am încredinţat că amicul meu este un mare politic, un bun matematic, un bun mineralog, în sfîrşit că este orce alt afară de pictor.

---

[1] Mică monedă de argint, de origine austriacă.
[2] Permit.
[3] Ocnele mari la Rîmnicu Vîlcea (n.a.).
[4] I. Otetelеşeanu (1795—1876), om politic, ministru de finanţe sub Cuza-vodă. Era unchiul, prin alianţă, al lui I. Ghica.
[5] Spătarul M. Cantacuzino (mort în 1716) a clădit, în afară de Titireci, mănăstirea Sinaii, Colţea din Bucureşti, Fundenii etc. Cu privire la evenimentele despre care vorbeşte Alexandrescu, vezi mai jos, p. 243.
[6] Soldaţi mercenari, angajaţi în garda sau în serviciul cuiva.
[7] Soţiei cămăraşului ; la ocnele de sare cămăraşul îndeplinea funcţia de casier şi de intendent.

După aceasta, ca să nu lăsăm nimic nevăzut, ne coborîrăm în ocnă, care e de o adîncime ca de 30 stînjini[1] ; se auzise că guvernul avea de gînd să ne o dea drept lăcaş, cu prilejul unui complot himeric, şi îmi aduc aminte că această idee era atît de întemeiată, încît mulţi care nu mă văzuseră pe afară se mirau cînd mă întîlneau, şi în mirarea lor aveau un aer care părea a zice : ce păcat că nu sînteţi acolo ! Aşa nu vrurăm să pierdem ocazia de a face cunoştinţa unei mine atît de tristă pentru cei care o lăcuiesc şi atît de profitabilă pentru d. Oteteleşanu, care o exploată.

Dupe aceasta ne adunarăm în formă de tribunal ca să cercetăm reclamaţia unui ciobănaş care se plîngea că l-a lăsat femeia sa ; făcînd toate protestaţiile de buna sa purtare în timpul unei scurte căsătorii, conchidea zicînd că trebuie să se îndatoreze femeia a veni să lăcuiască cu dînsul. „Dar ce vină îţi găseşte ?“ îl întrebarăm. „Nici o vină alta decît că nu mă mai va şi că s-a împlinit sorocul“. — „Dar ce soroc ?“ — „Pentru că, să vedeţi d-vcastră, noi ne luaserăm cu învoială să trăim împreună doi ani, şi, de ne-o plăcea, să mai trăim ; acum, pentru că ei nu-i mai place, zice că s-a împlinit sorocu, dar eu ştiu bine că mai este o lună, şi am făcut cu dînsa cheltuieli de care trebuie să mă despăgubesc.“ — „Preotului care v-a cununat spusu-i-aţi învoiala ?“ — „Ba nu, pentru că, să vedeţi dv., nu ne-a cununat nici un preot, numai după ce am făcut vorba între noi Ilinca s-a mutat acasă la mine.“

---

[1] Pînă atunci mina nu era sistematică şi te coborai într-însa cu frînghia (n.a.). Stînjenul era echivalent cu aproape 2 m.

O asemenea demoralizaţie sau furialism [1], în mijlocul munţilor şi la oameni care n-au nici o idee de Fourier, ne-au făcut să ne gîndim mult la starea civilizaţiei noastre; dar aceasta nu fu singura distracţie ce avurăm acolo. Între micii foncţionari ce veniră să se închine înaintea d. O., era unul îmbrăcat boiereşte, şi dupe aerul său de mîndrie părea a se socoti mai presus decît toţi ceilalţi; întrebînd despre dînsul, aflarăm că se numeşte banul Nicolaie, şi că mîndria lui nu este neîntemeiată, căci este, sau a fost aproape să fie ban mare; împrejurarea urmează astfel: el avea amiciţie cu un beilicciu[2] turc; protectorul acestui turc, ajutat de desele revoluţii ale saraiului[3], deveni vizir, şi protejatul mare hasnatar[4]; atunci Nicolaie al nostru, mergînd cu unt şi cu miere la Constantinopol, rugă pe amicul său să facă ceva pentru dînsul, şi acesta îl recomandă bucuros marelui vizir. Nicolaie dar se învrednici a săruta poala acelui înalt foncţionar, care, în consideraţia favoritului său, îl întrebă ce post este mai mare în ţară. „Domn", răspunse Nicolaie. „Ştiu, — zise vizirul — dar domn nu poci să te fac, căci cel de acum este sprijinit de mai multe puteri; spune-mi însă dupe domn cine este mai mare la voi?" — „Mitropolitul." — „Mitropolit să fii, *bre!*" — „Să mă ierţi înălţimea-ta, dar acesta este un rang bisericesc şi trebuie să fie cineva călugăr şi să treacă prin toate treptele; apoi să fie consacrat de patriarh." — „Nu strică nimic: trimit eu la patriarh să le facă toate acestea într-o zi." — „Dar aceasta ar fi împotriva religiii noastre." — „Spune dar rangul mirenesc cel mai mare." — „Acest rang este

[1] Furierism, doctrina socialistă utopică a lui Ch. Fourier (1772—1837).
[2] Funcţionar turc însărcinat cu strîngerea dijmei de oi în ţările române.
[3] Palatul sultanului.
[4] *Vistier*, ministru de finanţe, în Imperiul Otoman.

ban [1]." — „Ei bine: ban să fii!" Atunci porunci de aduseră un caftan de postav roşu cu care îmbrăcă pe Niculaie; apoi îi dete o scrisoare de recomandaţie către prinţul Caragea [2]. Sosind în Bucureşti, N. aduse scrisoarea la prinţul, care, după citirea ei prin dragoman, îi propuse să-l facă serdar şi vătaf de plai [3]; dar el răspunse că nu poate priimi nimic mai jos de bănie. În zadar i-au dat să înţeleagă că aceasta este împrotiva legilor ţării, că e peste putinţă. Nicolaie nu se îndupleca. Aşa, domnul supărîndu-se, ordonă să-l aşeze într-o căruţă de poştie, şi îl porni la o mănăstire; iar vizirului îi răspunse că recomandatul său este un hain[4] şi nemulţumitor către Înalta Poartă, pentru care s-a şi pedepsit.

Sînt 190 de ani de cînd, într-o seară de toamnă ploioasă şi friguroasă, trei călăreţi urmaţi fiecare de cîte o slugă intrau în strîmtoarea acestor stînci: pătrunşi de ploaie pînă la oase, şi sfîşiind cu pintinii coastele obosiţilor armăsari, ei aruncau în urmă-le căutături speriate, se păreau a fugi de o mare primejdie. Sosind la locul unde este azi mina, o luară în stînga pe muche şi se înfundară în desimea cea mai întunecată a pădurei. „Să ne oprim aici, — zise unul dintr-înşii care se părea mai în vîrstă — caii nu sînt în stare să ne mai ducă, al meu a căzut de tot; apoi pe ast întuneric, necunoscînd bine drumurile, poate să cădem în vreo prapastie." — „Prea bine — răspunse cel mai june — eu însă nu sînt liniştit pînă nu vom pune piciorul pe hotarul Transilvaniei; îmi e teamă în tot minutul să n-auz umbletul sateliţilor lui Duca, dar în sfîrşit nu putem face altfel." Atunci descălecară toţi şi legînd caii de copaci să trîntiră pe iarbă, cu

[1] Banul Craiovei era boierul cu rangul cel mai înalt, la origine guvernator al Olteniei.
[2] I. Caragea, domn al Munteniei (1812—1818).
[3] *Serdar*, rang boieresc inferior; *vătaf de plai*, şef al unei diviziuni administrative.
[4] Trădător.

capetele rezimate de buturugi și înfășurați în ghebele[1] ce le slujau de mantale. „E frig aici“ — zise cel mai june. „Și căpătîiul meu nu e nicidecum moale“ — adăogă cel de al doilea. „Căpătîiul tău, Matei, este mai moale decît acela ce îl avu la Znagcv nenorocitul nostru tată — răspunse cel mai mare — și ție, Gheorghe, trebuie să-ți fie mult mai cald decît în temnița lui Gr. Ghica, sau în aceea care ne pregătea cîinele de Duca[2]. În adevăr, fraților, cînd mă gîndesc la relele ce a suferit familia noastră pe nedreptate, îmi vine să crez că este o ursită care gonește neîncetat pe unele familii.“ — „Asta poate să fie, — zise Matei — dar cînd vei cerceta mai de aproape, găsești că unele le pățim pe dreptate; tatăl nostru, care a fost om bun și drept, a făcut țărei un rău cum nu putea cel mai mare vrăjmaș: i-a dat un domn care a lăsat-o în sapă de lemn[3]; care a intrigat chiar împotriva tată-său[4] și l-a defăimat ca să-l scoață din domnie, și care a plătit făcătorului său de bine cu moarte. Fratele nostru Drăghici mijloci asemenea pentru un alt tîlhar, și plata îi fu tot aceeași; în sfîrșit nelegiuitul Duca este dator domnia iar unuia din familia noastră, și de aceea noi acum fugim în țări streine și ne ascundem în pustietăți ca niște făcători de rele.“

În astfel de convorbire petrecură acei trei oameni o noapte turburată, deschizînd urechea la orce zgomot, și ascultînd cu bătaie de inimă șoapta vîntului pîntre frunze.

Încă nu se luminase de ziuă și ei erau călări pe potecile cele mai ascunse ale munților. Norocirea îi ajută astă dată și ajunseră la hotar, de unde intrară în Transilvania. Dupe

[1] Haină lungă bărbătească.

[2] În întregul pasaj este vorba de luptele pentru supremație care s-au dat în Muntenia, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, între partidele boierești ale Cantacuzinilor și Bălenilor. Informațiile lui Alexandrescu provin dintr-o sursă favorabilă celor dintîi.

[3] Gr. Ghica.

[4] Gh. Ghica.

cîtva timp, soarta familiei lor și a țărei luă o față zîmbitoare, subt domnia lui Șerban II, și spătarul Mihai Cantacozino, ce se întorsese cu frații săi, zidi schitul Titireci, în locul unde au petrecut noaptea în vremea nevoiei.

Dupe o ședere de două zile înt-un loc unde ne aflam foarte bine, și unde am fi putut zăbovi mai mult, plecarăm într-un dupe-prînz, și petrecînd noaptea în orașul Rîmnicul Vîlcii, a doua zi ne pornirăm la mănăstiri, dupe ce ne luarăm adio de la d. Otetelеșanu, cu care veniserăm pînă acolo, de la caleașca d-sale, de la dulcețile d-sale, în fine, de la toate bunurile care fac viața materială, pentru care făcuserăm un drum de ocol, ce trebuie să fi obosit pe cititor mai mult decît pe noi.

COZIA

Ca la trei ore departe de Rîmnic, pe un braț de pămînt ce din poalele Carpaților se întinde dasupra Oltului, este zidită Cozia. Ca operă de arhitectură, mănăstirea aceasta nu diferă întru nimic de cele mai multe. Numai numele fondatorului deșteaptă niște suveniri mărețe, nutrite încă de zgomotul valurilor care ud înaltele ziduri și se închin în treacăt țărînii eroilor. De cealaltă parte a rîului, un șir de munți acoperiți de arburi formează mănăstirii o statornică barieră, care o apără despre răsărit și oprește razele soarelui de a turbura fără timp[1] repaosul părinților. Oltul, în mărețele lui caprițîi, aci desfășură cu fală undele sale, aci strecurîndu-se ca un șarpe printre două stînci, ce se par a se împreuna ca să-i închiză drumul, își răzbună prin urlete sălbatece de strîmtorimea ce suferă, și spărgîndu-să cu furie de pietroasele lor temelii, pare a le amenința că, ajutat de timp, va surpa odată culmea și trufia lor.

[1] La un moment nepotrivit, în mod nepotrivit

În cea dintîi intrare, la ușa bisericii, este un tron de piatră, și vulturul cu două capete ține dasupra-i coroana regală. În acel tron spun că se odihnea Mircea, care se află picturat în intru bisericii, june încă, dupe cum era cînd a fundat-o[2]. Statura lui e de mijloc, chipul blînd și voios, ochii mari și albastri, părul castaniu-blond și buclat. O parte din îmbrăcămintea lui e vechiul costum al cavalerilor cruciați : veșmînt scurt și spată[2], călțuni[3] și culți[4], la genuchi are cusuți în fir vulturi cu două capete, pe deasupra poartă mantie roșie cu mărginară de aur, și pe cap o coroană. Valorosul domn este înmormîntat în biserică, în cea dintîi intrare ; două mari pietre acoper mormîntul. Inscripțiunea uneia a început a se șterge, încît abia poți decifra cîteva cuvinte și numele Mircea, iar pe cealaltă se citesc deslușit aceste cuvinte : *„Aici odihnește maica Teofana călugărița, cu fie-sa doamna Florica și fiul seu Nicolaie-vodă, leat 1425."*[5] Descoperire neașteptată și plăcută ! Familia lui Mihai Viteazul în același mormînt cu bătrînul Mircea. Deși o istorie zice că doamna Florica a murit în sclavie la hanul tătăresc, căruia se trimisese în dar de Sigismund Batori în urma bătăliei de la Boroslo[6], dar se vede că sau Mihai însuși a reușit s-o scape cu promisiuni trimise hanului prin deputații săi, sau că Radul Șerban I, moștenitorul tronului[7], și boierii țării au liberat-o cu dare de bani, crezînd că este o dezonoare generală să se afle în mîinile tătarilor familia

[1] La 1386 (n. a.). Tatăl lui Mircea, Radu Basarab, a întemeiat Cozia, dar nici el, nici fiul său Dan n-au putut-o termina. Mircea reface, pe cît se pare, din temelii, mănăstirea, prin 1388.

[2] Sabie cu două ascuțișuri, paloș.

[3] Ghete, cizme.

[4] Ciorapi.

[5] Alexandrescu transcrie necorect și din memorie.

[6] E vorba, desigur, de lupta de la Mirăslău, 18 sept. 1600, în care Mihai Viteazul a fost înfrînt și nevoit să fugă.

[7] Radu Șerban a fost ales domn de către boieri, după moartea lui Mihai, dar este învins de Simion Movilă și silit să fugă ; își reocupă tronul în anul următor (1602) și domnește pînă în 1611.

unui astfel de om. Cît pentru maica lui, Teodora, pe care în anul 1599, în timpul cutezătoarei expediții în Transilvania, o trimisese spre siguranță la Cozia, este de crezut că, amărîtă de moartea dureroasă și timpurie a fiului său, dupe care ea mai trăi doi ani, a îmbrățișat viața călugărească, și s-a înmormîntat acolo lîngă un principe de aceeași familie[1] și valoros ca și fiul său.

Aci se păstrează asemenea comemorarea acelui principe religios, amic al sfîntului Nifon și cel mai fanatic fundator de biserici[2]. Am văzut cu părere de rău că, pentru o mănăstrie cu venit de 4 sau 5.000.000 lei, Cozia nu era îndestul de bine ținută ; picături de ploaie și-au lăsat urmele pe păreții camerilor celor mai bune, și lumina zilei spera să intre curînd în biserică prin locurile cele mai oprite. Părintele Ipolit, economul, care după cunoștințile sale ni s-a părut demn de postul ce ocupă, ne spuse că aceasta nu este culpa egumenilor din diferite timpuri, și spre dovadă ne încredință că unii dintr-înșii au murit săraci ca Aristid cel drept[3]. Aceasta însă nu oprea banii mănăstirei de a se cheltui, căci părinții egumeni, spre a se ține în posturile lor, erau nevoiți adeseaori să dea sume mari la unile persoane. Întrebarăm de ce cuvioșii părinți nu-și dau demisia din egumenie cînd li se cerea să întrebuințeze rău venitul bisericii ; dar o asemenea abnegație de sine se păru ca un lucru peste putință părintelui Ipolit, și ca să ne încredințeze că astfel

[1] Teodora, mama lui Mihai Viteazul, călugărită sub numele Teofana, nu este rudă cu Mircea cel Bătrîn. Alexandrescu se referă, probabil, la descendența problematică a lui Mihai Viteazul din Pătrașcu-vodă (1554—1557), care la rîndul său ar putea fi considerat din familia lui Mircea.

[2] Neagoe Basarab.

[3] Aristide (540—467 î.e.n.), om politic și comandant militar atenian, ia parte la războaiele cu perșii, fiind unul din comandanții grecilor în luptele de la Maraton, Salamina și Platea ; organizează liga de la Delos, care consacră hegemonia Atenei asupra celorlalte cetăți grecești. Pentru modestia și corectitudinea sa, a fost supranumit „cel drept".

merg lucrurile lumii ne zise cu cea mai profundă umilință: „Veți vedea d-voastră și celelalte mănăstiri, dar credeți că, daca la noi pică, la Bistrița plouă." Nemulțumiți de această rațiune, eram să răspundem prin mai multe moralități, cînd ne aruncarăm ochii la un aruncător de apă [1] plin de cei mai frumoși păstrăvi, care jucînd și sărind se părea că protestau în contra imprudintelor noastre cuvinte. Această vedere ne pătrunse pînă în suflet, opri nemulțumirea pe buzele murmurătorilor și împăcă spiritul nostru cu starea lucrurilor de acum.

Dupe un prînz de acelea ce nu se șterg ușor din memorie, ne aruncarăm într-o luntre, însoțiți de un june călugăr, și trecurăm pe malul din dreapta, ca să vizităm un metoh [2] al Cozii, numit Ovedenia, ce se află pe coasta muntelui în desimea pădurei. Dupe ce mergi cîtva pe marginea rîului, te sui pe un fel de galerie tăiată în piatră, care negreșit face parte din drumul romanilor; apoi o scară cu cîteva trepte, iarăși de piatră, facilitează suirea pe o măreață terață, spînzurată ca printr-un farmec dasupra abisului. Aci sînt stîncele ce privite din foișorul mănăstirei se par a se împreuna ca să oprească Oltul. La spatele teraței, pe culmea muntelui, să văd rămășițele unei zidiri ce se numește Turnul lui Traian, loc de observare demn de acei oameni în care toate erau mari, virtuți ca și crime.

Ca să vorbim ceva cu călugărul ce ne însoțea, îl întrebarăm ce mînă puternică a făcut acel drum? „Traian", ne răspunse el; pînă aici foarte bine, dar noi adăogarăm: „Și în ce timp?" — „În timpul cînd se bătea cu Mircea". — „Dar Mircea a trăit cu o mie de ani în urmă" — „Aceasta nu face nimic, Dumnezeu a putut să învieze pe Traian."

Aci părintele ne lăsă fără cuvînt, căci deși se vedea ușurel în istorie, dar era bine întemeiat în credință, și în

[1] Basinul unei fîntîni arteziene, havuz.
[2] Mănăstire mică, subordonată uneia mai mari.

contra minunilor noi nu ne puteam pune. Adevărat, ar fi frumos lucru să învieze cîțiva domnitori carii au fost apărătorii națiunei, dar ia închipuiți-vă pe Țepeș și alți asemenea lui ieșind din pămînt ca să ne măcelărească; sînt încredințat că ne-ar socoti oameni fără de gust și că n-ar lăsa să se piarză astfel datinile strămoșești. [1]. Ne trebui mai mult de o oră pînă să ajungem la Ovedenia, mic schit lăcuit de vreo zece călugări și fundat de mitropolitul Varlaam[2], pe la anul 1675, în timpul domniei lu Duca-vodă. Părinții, în buna lor voință de a ne arăta tot ce au mai interesant, ne duseră la două chiliuți făcute în piatră, care în termene bisericești se numesc peșteri: una din ele, încă neterminată, se lucrează cu cheltuiala unui boier din Rîmnic. Am făcut observație părinților că cu 600 de lei ce ziceau că s-au cheltuit la dînsa putea acel boier să facă 5 sau 6 camere, cînd în chilia de piatră abia te poți învîrti. Dar opinia părinților era cu totul contrarie; ei considerau scobitura în piatră ca cea mai completă probă de cuvioșie și cel mai mare serviciu ce poate cineva să facă lui Dumnezeu. Cu un cuvînt, un om care face o peșteră, orcum ar fi trăit în lumea aceasta, este sigur că va fi mîntuit în cea viitoare. Aceste cuvinte semănau zise ca să ne îndemne și pe noi la asemenea faptă; dar din nefericire ne lipseau și mijloace, și voința de a pune în lucrare îndemnul. Ca să nu fim însă crezuți de eretici, diderăm ceva părinților ca să ne comemoreze. „Aveți și ceva morți?" ne întrebară. „Avem, dar pentru că au murit de mult i-au comemorat alți preoți." — „Asta nu face nimic: noi aici n-avem nici o treabă și putem să ne rugăm pentru dînșii."

[1] Lipsa de legătură între această frază și cea precedentă se datorează suprimării unui pasaj din versiunea anterioară: „Aș voi să văz ce ar zice el, cînd ar auzi că românii au un Regulament și că nu este de modă să se puie în țeapă"
[2] Varlaam, mitropolit al Munteniei (1673—1689), cunoscut mai ales ca întemeietor al unei tipografii în București.

Acum era tîrziu ca să mai pierdem timpul în vorbe ; luarăm dar binecuvîntarea părinților, promițîndu-le a cugeta mai serios la fondarea unei peșteri, și ne întoarserăm la mănăstire.

Ziua începuse a se ascunde dupe munții de la apus, mai luminînd încă puțin culmele cele din față. Apropierea serei da obiectelor colore fantastice și deștepta nenumeratele voci ale singurătății. Otărîți de a pleca a doua zi de la Cozia, ne mai suirăm o dată în foișorul ce dă asupra Oltului : de acolo preumblarăm căutătura noastră pe deșertele-i țărmuri, și îndeplinind lipsa talentului cu entusiasmul pentru gloria națională, plătirăm un tribut de laude meritate valorosului Mircea, prin poezia intitulată : *Umbra lui Mircea sau O seară la Cozia.*

MĂNĂSTIREA DINTR-UN LEMN

Mulțumiți de buna petrecere de la Cozia, ne pornirăm de acolo în dispozițiile cele mai bune, și întorcîndu-ne prin Rîmnic luarăm drumul Mănăstirei Dintr-un lemn, care este în depărtare ca la două poștii de la cea dîntîi mănăstire. Depărtîndu-ne de oraș și lăsînd Oltul în stînga noastră, perspectiva luă altă față : acum n-aveam a mai vedea nici munți înalți, nici ape mărețe. Rîuri multe, dar mici, care curg în deosebite direcții, care aci se împreun, aci se despart și se întîlnesc iară, ca să intre deodată în rîul cel mare, dealuri în proporția apelor, dar împodobite de crînguri frumoase, în sfîrșit, toate mici, dar toate cochete și elegante. Iată ce întîlnești de la Cozia pînă la Mănăstirea Dintr-un lemn, așezată asemenea în marginea unui deal.

Ca să luăm lucrurile pe rînd, trebuie mai întîi să vorbim de tradiția ce se păstrează asupra zidirei acestei mănăstiri.

Cu vreo treizeci ani înainte de a se zidi biserica, un cioban își avea stîna în locul acela pe coasta dealului. Într-o noapte i se înfățișă în vis Maica Mîntuitorului, poruncindu-i să taie stejarul cel mare ce era lîngă stînă. Ciobanul însă nu socoti de cuviință a se osteni să execute porunca ; dar visul se repetă în mai multe rînduri, amenințîndu-l cu pedepse care îl făcură să se arate ascultător ; abia lovi de cîteva ori cu securea, și copaciul, ce era sec, căzu. În mijlocul lui se găsi o icoană pe care ciobanul o aduse la biserica satului ; dar noatpea, aceeași viziune i se arătă, poruncindu-i să facă biserică în locul unde a fost copaciul ; ducîndu-se la acel loc, găsi iarăși icoana ce dispăruse din biserică. Atunci, ajutat de tovarășii săi, ciobanul făcu o bisericuță de lemn, ce se vede încă pe deal din susul mănăstirei ; pe rădăcina ștejarului este zidit oltarul, și multe minuni s-au făcut atunci de către icoana aceea.

Mai în jos de biserica de lemn este un alt stejar vechi, nepot al celui tăiat, fiindcă se trage din rădăcinile lui ; acesta asemenea face minuni întocmai ca răposatul unchiul său ; între altele este una de care starița și celelalte maici ne-au încredințat : ele spun dar că, în timpul ocupației turcești, pe la 1822, unul dintre ei, avînd trebuință de lemne, a voit să-și facă provizie din copacul cel sfînt. În zadar i s-a zis că aceasta este o nelegiuire grozavă, turcul care nu-și aducea aminte să i se fi citit în *Coran* asemenea lucruri, s-apucă de tăiat ; dar la cea dintîi lovitură toporul îi sări din mîini și el căzu mort. Căpetenia musulmanilor, ca să răzbune nenorocirea mortului, îndatoră pe maici de-l plătiră cu trei sute lei, căci, deși era bine încredințat că nu l-au tăiat ele, dar zicea că astfel o cere dreptatea, fiindcă copaciul este al mănăstirei.

Cel puțin de această minune nu ne puturăm îndoi, căci toate maicele țineau minte că au plătit bani.

La sosirea noastră acolo, găsirăm patru dame craiovence, care făcuseră sfîntul pelerinagiu pentru deosebite

pricini. Am avut plăcerea a le însoţi la vizita ce au dat minunatului stejar, din care, cu multă devoţie, au rupt cîteva frunze, s-au închinat, le au sărutat şi le-a băgat în sîn.

Matei Basarab, prinţ religios, ca cei mai mulţi din timpii vechi, auzind de aflarea icoanei de care vorbirăm, fondă pe la 1640, în poalele dealului, în josul bisericii de lemn, o frumoasă biserică, în care se vede că icoana a priimit să fie mutată. Devoţia credincioşilor, şi mai ales a femeilor credincioase, a împodobit cu cercei de smaranduri, coleturi[1] şi diademe scumpe această veche icoană, îmbrăcată peste tot în argint de logofătul C. Cîmpineanul.

Înlăuntrul bisericii, în dreapta, se vede un mormînt a căruia inscripţie abia se citeşte ; pe piatră, la cap, este săpată o cunună, în ea vulturul, şi de amîndouă părţile cîte un heruvim : acest mormînt este al familiei tale, viteazule Şerban [2], prinţ demn a te odihni în sfîntul lăcaş zidit de Matei Basarab ; timpul şi oamenii ţi-au lipsit pentru libertatea noastră ! dar românii îţi vor fi totdeauna recunoscători pentru bunele tale cugetări ; tu ştiai că luminele şi învăţătura, vrăjmaşi ai tiraniei, sînt prieteni şi reazem al prinţilor celor buni. Ocolit de învăţaţi streini, onorînd şi încurajînd pe ai ţărei sale, introducînd artele şi întemeind şcoale [3] pentru educaţia publică, tu ai vrut să formezi cetăţeni, şi ai fost din micul număr de prinţi începători ai civilizaţiei şi fala noroadelor. Odihneşte în pace, măreaţă umbră, ocolită ca de atîtea diademe de su-

[1] Parte a îmbrăcămintei care înconjoară gîtul ; în text pare să însemne „colier".

[2] Şerban Cantacuzino, domn al Munteniei (1678—1688), nu e înmormîntat în această mănăstire. Alexandrescu îl confundă probabil cu Ştefan Cantacuzino (1714—1716), care a refăcut mănăstirea.

[3] Şerban întemeiază în 1679 la Sf. Sava o academie, în care se preda, în limba greacă, fizica, matematica, filozofia, teologia, gramatica, istoria, greaca şi latina.

venirele faptelor tele ; şi, cînd bolta bisericii răsună de gloria dumnezeirei, cînd credincioşii îşi fac rugăciunea în limba părinţilor noştri [1], cînd înţelegem aceea ce vrem şi aceea ce zicem, gîndeşte atuncea cu mulţumire că numele tău ne va fi totdeauna scump, pe cîtă vreme vom fi români şi vom avea o limbă.

Mănăstirea are un aer de veselie şi se ţine în starea cea mai bună, în curăţenia cea mai plăcută. Aceasta face onoare stareţei de acum şi dovedeşte că femeile au pentru îngrijirea casnică un dar deosebit, la care bărbaţii sau nu vor, sau nu pot a ajunge. Acolo locuiesc vreo nouăzeci de maici, şi eu nu îndemn pe nimeni să le viziteze, de voieşte a-şi mîntui sufletul. Multe din ele sînt june, multe încă copile, care nu ştiu nici cum, nici pentru ce se află acolo.

Ar fi de trebuinţă să ridice cineva glasul împrotiva nedreptului obicei de a închina la slujba lui Dumnezeu nişte fiinţe a căror judecată încă slabă nici ştie preţui mărimea îndatoririlor, nici poate avea libertatea alegerii ; cu cît mai ales de vom zice că multe sînt silite de părinţii lor să îmbrăţişeze această viaţă ! Oare pentru greşalele ce pot face şi păcatele în care pot cădea, cine trebuie să răspunză, ele sau părinţii ? Cînd în ochii acoperiţi de vălul fecioriei arde focul dorinţelor, cînd sub rasa călugărească bate o inimă fierbinte, oare sînt ele de osîndit daca, în loc de rugăciuni sfinte, de cugetări cereşti, duc la oltar suspinuri înecate şi patime osîndite ? A fi priimite acolo femeile care dezgustate de lume şi de nenorociri îşi aleg azilul acesta ca liman de scăpare, sau acelea ce au o aplecare hotărîtă pentru viaţa din mănăstiri, nimic mai bun ; pentru aceea s-au înzestrat de fondatorii lor cu dări şi venituri ; dar ca un tată, spre a-şi împuţina cheltuielile, spre a scăpa de grijile înzestrărei, să sacrifice pe una din fiicele sale ca să norocească

[1] Sub Şerban Cantacuzino se tipăresc în româneşte mai multe cărţi bisericeşti, culminînd cu celebra *Biblie* din 1688.

pe alta, aceasta mi se pare a păcătui deopotrivă înaintea oamenilor și înaintea lui Dumnezeu. Multe nenorociri, ca să nu zic crime, s-au întîmplat din pricina acestui ne-creștinesc obicei.

Un boier bătrîn cu care vorbeam despre aceste lucruri îmi dete un manuscris în care citii următoarea nuvelă, ce mi se păru a merita să fie cunoscută, și pe care o inserai aici, modificînd puțin stilul manuscrisului ce era anevoie de înțeles.

FRAGMENT[1] DINTR-O NUVELĂ INTITULATĂ *CĂLUGĂRIȚA*

Aceasta era în timpul domniei fericitului, sau, ca să zic mai bine, a nenorocitului prinț Costantin Brîncoveanul, pe care l-am cunoscut în viață și l-am plîns dupe moarte.

Să ne aducem puțin aminte de puterea familiei lui, de nenumăratele lui bogății, de dulcețile unei lungi vieți pline de desfătări, și vom mărturisi că soarta nu putea face nimic mai mult pentru un Cris[2] modern. Apoi să ne întoarcem cu gîndul în capitala sultanilor la leatul 1714; să vedem un bătrîn cu o fisionomie măreață, cu barba lungă, cu părul alb, ce îi cădea în plete pe umeri, înaintînd către locul osîndei, ocolit de fiii și de nepoții săi; să vedem capetele acelor copii căzînd cîte unul-unul înaintea bătrînului, și sîngele lor stropind hainele nenorocitului tată, martur desnădăjduit al sfîrșitului lor; să-l vedem în minutul morții, aruncînd o dureroasă privire asupra celui din urmă copil care-i mai rămăsese, îmbrățișîndu-l

[1] Nuvela este întreagă aici; titlul provine din publicările fragmentare din periodice.

[2] *Cris* — Croesus (cu pronunțare neogreacă), rege al Lydiei (sec. al VI-lea î.e.n.), celebru pentru bogățiile sale și pentru sfîrșitul neașteptat al puterii sale: înfrînt de Cyrus, regele Persiei, este făcut prizonier, iar capitala țării jefuită.

cea din urmă îmbrățișare și întinzînd capul la satîrul gealatului; să le vedem acestea, și vom zice cu un filosof: „Nu ferici pe nimeni înaintea sfîrșitului!“[1] Dar curagiul cu care știu a muri și statornicia ce avu în religia sa fură demne de un vechi creștin și spălară o crimă[2].

Familia Corbenilor era una din cele mai însemnate subt domnia acestui prinț, și soția marelui logofăt Corbeanu, pe lîngă o bunătate naturală, avea acea aplecare la faceri de bine, care o dobîndise în soțietatea prințeselor Brîncovence; pentru biserici mai ales, nici un sacrificiu nu i se părea mare, și toată părerea de rău îi era că nu poate să închine la mănăstiri atîtea moșii cîte ar fi dorit. Locul de întîlnire al călugărițelor din toate părțile era casa sa, sigure fiind că vor găsi acolo tot ajutorul și înlesnirile de care ar avea trebuință.

Două fete și un băiat compuneau această familie; fata cea mai mare, Elena, în vîrstă de 17 ani, era nu numai frumoasă, nu numai că moștenise calitățile sufletești ale mumei, dar se afla încă împodobită cu învățătura cîtă se putea dobîndi pe acele vremi. Mulți juni s-ar fi socotit norociți să o ia de soție; dar atunci zestrea nu era cea dintîi condiție a căsătoriei, și ei ar fi vrut mai întîi să se încredințeze de pot fi plăcuți, lucru cam anevoie într-o epocă cînd adunările erau rare, și cînd fetele, departe de închinăciunele cele viclene și interesate ale bărbaților, n-aveau altă soțietate decît a mumelor sau a tovarășelor de copilărie.

Apoi cum, prin toate aceste greutăți, junele Leurdeanu găsi prilej a face pe Elena să gîndească la dînsul, acesta este secretul amorului, și îl cunosc toți aceia care au iubit vreodată: el nu era mai frumos decît ceilalți juni, dar se deosebea din mulțimea lor prin niște sentimente roman-

[1] Sînt cuvintele pe care Solon le-ar fi adresat regelui Croesus.

[2] Se zice că C. Brîncoveanul a fost unul din pricinuitorii morții unchiului său Șerban II (n.a.).

tice și un caracter cavaleresc, daruri deopotrivă prețuite de femei, cel dintîi pentru că răspunde la viața lor de iluzii, și cel de al doilea pentru că femeile, neputînd dobîndi singure gloria, iubesc chiar umbra ei, în aceia care o au sau care se par vrednici a o avea; și junele amorez se purtase ca un brav în bătălia din 21 august 1690, bătălie în care românii cîștigară o biruință strălucită asupra nemților [1].

Apoi afară de aceste cuvinte, poate că Leurdeanul avea facultatea a iubi mai mult decît alții, poate că pătrunderea femeiască descoperise în el o inimă tînără [2] și neprefăcută. Adevărat, în adunări el niciodată nu pomenea numele Elenei, ba încă se părea a cerca un fel de supărare și mînie cînd auzea pe alții numărînd frumusețele ei; dar pentru acel ce s-ar fi interesat să-i afle secretul, chiar purtarea aceasta ar fi fost o dovadă. Orcum ar fi însă, Elena auzise vorbind de dînsul; îl văzuse de cîteva ori călare în parada domnească, ba chiar în casa părinților săi, unde însoțea cîteodată pe tatăl său la zile de vizită, și atîta a fòst destul ca să-l judece demn de iubirea sa.

Înțelegerea lor se urma de mai multă vreme, și acum hotărîseră ca el să trimiță pe tatăl său a o cere formal în căsătorie: toate se puseseră la cale pentru aceasta, cînd o întîmplare neprevăzută le strică planul, cel puțin pentru cîtăva vreme.

Doi oameni însemnați în istoria lumei [3] atrăgeau atunci interesul și atenția; unul, general mare și războinic viteaz, pînă la nesocotință, destoinic de întreprinderile cele

[1] În noiembrie 1689 armatele imperiale pătrund în Muntenia pentru a-l sili pe Brîncoveanu să plătească întreținerea unor trupe și o contribuție bănească însemnată; acesta acceptă, dar cere ajutor turcilor și tătarilor. Lupta a avut loc în Ardeal, între Zărnești și Tohan, în 11 august 1690, și s-a soldat cu victoria trupelor muntene și turcești.

[2] Tandră, iubitoare, gingașă.

[3] Carol al XII-lea al Suediei și Petru I al Rusiei.

mai îndrăznețe, natură de fier, fără slăbiciuni și fără de preget, deștepta acel interes ce-l inspiră gloria în nenorocire. Celalt, viteaz și înțelept totdeodată, care smulgea în silă dupe ochii supușilor săi vălul superstiției și al neștiinței, care prin despotismul cel mai absolut civiliza o nație sălbatică, însufla un interes obștesc și exalta spiritele acelora care vedeau într-însul un liberator al creștinătăței. Românii ar fi putut profita de ocazia ce se înfățișa; dar caracterul cel nehotărît al prințului Brîncoveanul și împrotivirea unor boieri bătrîni zădărniciră toate speranțele.

Războiul se declarase între Rusia și Poarta otomană, din pricina unui rege odată puternic [1], care, dispozînd [2] mai-nainte de mai multe coroane ajunese acum să aștepte pe a sa de la mărinimia unei puteri streine: oștirile rusești se coborau despre nord, și ura și neunirea domnea între prinții români [3].

În astă stare a lucrurilor, bătrînul Corbeanul plecă la Moldova, însărcinat cu o misie tainică, și tot în acea vreme muma Elenii căzu într-o boală grea, din care toți ai săi pierduseră speranța d-a o putea scăpa: ea avea puțină încredere în doctoriele omenești, și prin urmare doctorii săi cei mai favoriți erau călugărițele care îi încunjurau patul ziua și noaptea. Ele îi aduceau toate ajutoarele sufletești ce le era prin putință, o încredința că faptele ei cele bune îi vor dobîndi sănătatea, și îi dau despre aceasta mai multe exemple de boale primejdioase tămăduite prin credință; cuvinte negreșit mîngîitoare și drepte, căci nimic nu este cu neputință la Dumnezeul puterilor, care, cînd va, își întinde mîna și ne oprește pe marginea mormîntului. Dar ele îi mai spuseră că mulți

[1] După bătălia de la Poltava (1709), Carol al XII-lea se refugiază la Tighina și îndeamnă pe sultan să pornească războiul împotriva Rusiei. Războiul izbucnește în 1711.

[2] Dispunînd.

[3] E vorba de dușmănia dintre C. Brîncoveanu și D. Cantemir.

ș-au cîștigat tămăduirea închinînd călugăriei cîte unul din copiii lor sau pe singurul copil ce au avut, și sfîrșiră povățuindu-o a face asemenea.

Nimic nu putea fi mai potrivit cu dispozițiile religioase ale bolnavei; spiritul ei cel slăbit de suferințele trupului văzu în această idee cea din urmă ancoră de scăpare : soarta căzu pe Elena, care, după starea inimei ei, nici dorea o asemenea onoare, nici era demnă de dînsa; dar jurămîntul se făcuse și sacrificiul trebuia să se împlinească.

Boala începuse a merge spre bine, și logofătul Corbeanu se întorsese de la Moldova. Acesta era timpul dorit de amorezi. Dar vai! durerea trebuia să fie cu atît mai mare, cu cît era mai neașteptată. Nu fu cu greu doamnei Corbencii să înduplece pe bărbatul său la ceea ce hotărîse în lipsă-i.

Deși el nu era atît de stăpînit de fanatismul religiei, dar vedea în împuținarea copiilor un mijloc de a asigura moștenitorului său o avere mai însemnată și a scăpa de o înzestrare ce din zi în zi se apropia. Acum trebuiră să spuie fiicei lor ceea ce i se gătește. Sîrmana copilă nu știa încă nimic de hotărîrea părinților; ea se afla gîndind totdeauna la iubitul ei, și închipuindu-și ziua aceea cînd va îmbrăca hainele de mireasă și cînd unirea lor se va consfinți de binecuvîntarea părinților : „Fata mea, — îi zise tatăl său într-o dimineață — știi că maică-ta a fost bolnavă, dar ceea ce nu știi este că, pentru dobîndirea sănătății, a făgăduit să te închine călugăriei, și..." Abia cuvîntul de călugărie izbi urechile fetii, și gălbeneala ce îi acoperi obrazul ridică tată-său curagiul de a urma. Desnădăjduirea se zugrăvi în ochii săi, suspinurile o înecară, și lacrămile, făcîndu-și loc, începură a curge în șiroaie fierbinți. „Trebuie să fii mîndră de asemenea cinste, urmă mumă-sa, în care zelul pentru religie îneca simțirea naturei : ce sînt plăcerile lumei pe lîngă plăcerea de a servi lui Dumnezeu ? Eu cînd eram jună m-aș fi lepădat bucuros de lume, daca părinții ce mă aveau numai pe mine m-ar fi îngăduit. Știi tu ce noroc poți să ai și de o să nemerești un bărbat cum trebuie ? Apoi grijile căsniciei, boale de copii, și alte ; numai în mănăstiri poate cineva să scape de ele ; îmi aduc aminte de grozăviile de mai-nainte, de nenorocirile atîtor familii care s-au risipit prin țări depărtate, pentru că unii bărbați țineau cu un domn iar alții cu altul, care, daca biruia, trebuia toți vrăjmașii lui să scape cu fuga, și mă îngrozesc cînd gîndesc că acele vremi pot să se întoarcă pentru copiii mei."

Un șir de asemenea cuvinte ieșiră din gura d-nii Corbencii, ca să facă pe fiica sa să înțeleagă folosul și trebuința unei vieți liniștite ; dar aceasta era ca cum ar fi cîntat la urechile unui surd ; fata vedea cu un ochi de tot deosebit perspectiva vieței ; în locul grijilor casnice, o fericire fără sfîrșit, în locul boalelor, sănătatea ; în locul neînțelegerilor, o unire neturburată. Cît pentru expatrieri, nu puteau să se mai întîmple, căci bărbatul său trebuia să ție totdeauna cu partea cea mai dreaptă, cu domnul cel mai puternic. Ea căzu la picioarele părinților, și îi rugă cu cele mai pătrunzătoare cuvinte să-și schimbe hotărîrea : ea vru a mărturisi că iubește, dar frica îi opri pe buze taina ce era gata a-i scăpa : „Ei bine, — îi zise tată-său — du-te numai să vezi cum e pe acolo, să petreci cîtăva vreme, și de nu te vei putea obicinui, ne vom mai gîndi".

Nenorocita n-avu curajul a se împrotivi mai mult, și mumă-sa îi vesti că trebuie să se gătească, că a doua zi să plece împreună.

Nici o altă idee de mîntuire nu se înfățișa Elenii ; numai supunerea putea să-i folosească ; vorbele cele din urmă ale tată-său îi mai sprijinea oarecum nădejdea. Dar mai înainte de toate vru să vază pe iubitul său și să se consulte cu dînsul.

Niciodată nu s-a socotit el atît de norocit ca în seara aceea cînd Elena îl înștiință că îl așteaptă singură în grădina sa. Pînă atunci toate întîlnirile lor se urmaseră de față cu doica cea bătrînă, care o crescuse, și toate favoarele ce dobîndise el pînă acum se mărginiseră în a-i săruta mîna, lucru prea puțin dupe părerea mea, dar care el îl prețuia mai mult decît orce ar fi putut cîștiga de la alte femei.

Aceasta însă nu îl opri de a-și face mulțimi de închipuiri plăcute pe care urmarea Elenii le adeverea oarecum. În bucuria lui, el fu aproape să îmbrățișeze pe sluga care îi curăța hainile, sărută cățelul pe care îl bătea altă dată și îl strînse în brațe, încît era aproape să-l sugrume: acum se credea la sfîrșitul dorințelor, și cu cea mai adîncă mulțumire zicea în sine: „iată cum sînt femeile! nici o rugăciune, nici o dovadă de dragoste nu le scoate din hotărîrea lor, orce greutate le sperie, orce sacrificiu li se pare peste putință; dar cînd nici gîndești, ideile lor se schimbă și tot li se pare lesne; poate că ele socotesc că un bine nădăjduit este mai prețios, sau poate vor să arate că ele nu se înduplec decît de sineși și că noi sîntem niște sclavi care trebuie să așteptăm buna lor voință: oricum, eu sînt un om foarte norocit. Nu că doar pînă acum mă îndoiam de iubirea ei, dar mai mult e totdauna mai mult, și mă asigură în contra temerei ce am cîteodată că poate să mi-o ia altul: să vedem cîte ore sînt; afurisite ore... mai am încă cîteva... Dar să încep a mă găti — pînă să mă îmbrac, pînă să ajung, sosește și ora: părinții săi nu șed prea mult seara..."

Puțin după aceasta un om se strecură în grădina părinților Elenii, pe la un loc ascuns; se vîrî subt o boltă de frunze, și aci așteptă; așteptă multă vreme, căci în nerăbdarea lui venise cu două ore înaintea celei hotărîte; în sfîrșit văzu în întuneric un veșmînt alb, și Elena intră subt boltă. „Sînt două ore de cînd te aștept", șopti el. Dar fără să-i răspunză la cuvintele acestea: „Am venit — îi zise ea plîngînd — să te mai văz o dată, mîine mă duc la mănăstire". — „Ce vorbe sînt astea, vrei să glumești, dar nu, mi se pare că plîngi..." Se apropie de dînsa, îi luă mîinile, îi văzu lacrămile. „Pentru Dumnezeu! spune-mi curînd, spune-mi fără zăbavă, de ce plîngi? ce s-a întîmplat? cine a putut să te mîhnească?..." Fata îi povesti hotărîrea părinților, împrotivirea ce a opus, și neizbutirea sa. El o ascultă în tăcere, o furtună se formă în inima sa: „Nu, tu nu mă iubești, — strigă el fără să se gîndească că poate îl aude cineva — tu nu m-ai iubit niciodată, singură ai cerut-o aceasta de la părinții tăi, sau cel puțin nu te-ai împrotivit îndestul: ai vrut să scapi de mine; trebuia să le spui că nu ești liberă, că mă iubești și că n-au dreptul să-mi ridice viața". — „Ar fi fost mai rău; tu nu cunoști pe mumă-mea, și cîtă putere au călugărițele asupră-i: ele au pus-o la cale." — „Călugărițele? o să le omor pe toate; dar daca mă iubești, nu trebuie să te duci, să fugim în ceasul acesta." — „Niciodată, în cîtă vreme îmi mai rămîne nădejde: tată-meu mi-a făgăduit să mă aducă înapoi." — „A, acum văz cît te costă să trăiești fără mine; acum cunosc dragostea ta; bine, du-te, o să auzi de mine, poate că o să mă plîngi, dar atuncea o să fie prea tîrziu..." Fata acum plîngea cu amar. „Eu nădăjduiam să găsesc la tine mîngîiere — zicea — și tu îmi îndoiești durerea..." El își cunoscu greșeala, căzu în genunchi și ceru iertare... „Eleno, Eleno! unde este Elena?" strigă mumă-sa, care se deșteptase și o căuta. „Mă duc, zise fata tremurînd, și vrînd să alerge la glasul ce o striga. Atunci el se sculă, o apucă în brațe cu furie, cu desperare; buzele lor se întîlniră, într-un lung sărutat părură a-și vorbi sufletile; frunzele se înfiorară de plăcere, și cuvîntul *pentru totdeauna,* cuvînt al iluziei și al amorului, fu cel din urmă care ieși din gurele lor.

Peste cîtăva vreme dupe aceasta, mai mulți juni se aflau adunați la casa unuia dintr-înșii și vorbeau de noutățile zilei și de împrejurările vremei de atunci, care se

păreau a pregăti o altă soartă pentru români ; doi oameni însemnați ereau sugetul[1] convorbirei, și atrăgeau interesul și atenția generală[2] ; unul, general mare și războinic viteaz, inspira acel interes ce simte cineva pentru gloria nenorocită ; cellalt, totdodată viteaz și înțelept, care smulgea în silă dupe ochii supușilor săi vălul superstiției și al neștiinței, care prin despotismul cel mai absolut civilizase o nație sălbatică și formase un imperiu puternic, ispira un entusiasm general și rîdica spiritile acelora care vedeau într-însul un izbăvitor al creștinătății. Toți vedeau un folos însemnat pentru țară în alianța prințului Brîncoveanu cu Petru cel Mare, dar caracterul cel nehotărît al prințului și împotrivirea unor boieri bătrîni inspira oarecare temere. „Păcat că nu e și Leurdeanu între noi, — zise unul — sînt sigur că el ar găsi cu cale să ne unim cu Carol XII, favoritul său." — „Am băgat de seamă — răspunse altul — că de la c vreme s-a făcut într-însul o schimbare deosibită ; de unde era glumeț și vesel, acum este serios și posomorît ; abia îi scoți vorba din gură și se supără de orice ; apoi își petrece viața la vînătoare, lucru ce nu-l obicinuia ; Dumnezeu să mă ierte, dar crez că este amorezat ; tu, Cuparescule, care îi ești amic mai intim, ai putea să ne spui ceva." — „Ba zău nu știu nimic, el are o natură afurisită, își păstrează secretul numai pentru dînsul." — „Și prea bine face, — strigară mai mulți rîzînd — cînd și le-ar spune, ai bate toba, cum faci și pentru ale tale ; cînd ereai amorezat de fata Corbeanului, nu te consultai cu toată lumea ce trebuia să faci ?" — „Bine că sînteți voi mai buni ; mărturisesc că Elena îmi plăcea, dar acuma s-a isprăvit tot, săraca fată vor s-o călugărească cu sila, și am auzit că starița, care este o femeie foarte aspră, o maltratează, neputînd s-o înduplece ; o ține închisă într-o chilie întu-

[1] Subiectul.
[2] Pasajul care urmează este repetarea aproape textuală a unui pasaj anterior (p. 256).

necoasă și o sperie totdauna cu iadul și cu dracii, încît este aproape să-și piarză mintea ; adevărat, mumă-sa spune în lume că singură a cerut să meargă la mănăstire, că se mulțumește[1] prea mult... Dar cine o crede ?" Ușa se deschise, și Leurdeanu intră ; el spuse că s-a întors de la vînătoare.

A doua slujbă a nopții sau priveghere luase sfîrșit și cele din urmă făclii se stinseră în biserica schitului... Mulțimea călugărițelor se împrăștia în toate părțile pe la chilii ; lungimea veșmintelor și lungile rase ce se tîrau pe iarba înaltă a curților mănăstirii, care părea a se mișca sub pasurile unor fantome, da acestei scene o față fioroasă și mormîntală ; lumini se văzură aprinse pe rînd în toate odăile, dar peste puțin se stinseră toate, și tăcerea și întunericul rămase singure ; un vînt rece sufla despre apus, și glasul cobitor al unei cucuvaie răsuna din vreme în vreme în turnul clopotniței și se prelungea din vale în vale ; atunci o luntre se deslipi de cealaltă parte a lacului, se apropie fără zgomot de mănăstire, și un om din doi ce erau într-însa se îndreptă spre o chilie așezată aproape de locul mormintelor.

În minutul acela starița făcea o revizie de noapte, ca să se încredințeze daca s-au culcat toate maicile : apropiindu-se de acel loc i se păru că aude vorbind, apoi văzu ieșind un bărbat însoțit de o jună călugăriță ; vru să strige, dar ei o văzură ; o mînă puternică îi astupă gura și o tîrî în silă pînă la luntre.

Aci, ca să nu poată chema ajutor, o băgară înlăuntru și hotărîră să o lase pre cellalt mal.

Dar abia brațul ce o ținea o lasă ca să apuce lopata, și ea, văzîndu-se slobodă, vru să saie pe mal, să cheme ajutor. Luntrea pe nesimțite se depărtase puțin, eleșteul era adînc — ea căzu înlăuntru și nu se mai văzu.

[1] Este mulțumită

A doua zi era o turburare deosebită în mănăstire : stariţa şi o călugăriţă lipseau, şi nimini nu putea spune ce s-au făcut. Toate cercetările rămaseră fără ispravă ; în oraş vornicul Leurdeanu era foarte îngrijit pentru fiul său, care de cîteva zile nu se ştia ce s-a mai făcut.

Peste cîţiva ani după această întîmplare, o trăsură cu cai de poştie se opri puţin în dreptul mănăstirii ; înlăuntru era un bărbat cu o femeie şi o copilă ca de 6 ani. După ce se odihniră puţin : „Să plecăm mai curînd, — zise femeia — acest loc îmi aduce aminte o întîmplare nenorocită, la care aş vrea să nu mai gîndesc" ; apoi adăogă, netezînd părul cel castaniu al junei copile : „cel puţin întîmplarea mea e o învăţătură care o scapă de asemenea soartă."

BISTRIŢA

Dupe o şedere de o zi şi o noapte, plecînd de la Mănăstirea Dintr-un lemn şi vizitînd în treacăt un alt schit de maici, ce se cheamă Surpatele [1] sosirăm pe la amiaz la mănăstirea Bistriţa.

Barbu Craiovescu, banul Craiovii, şi fratele său, vornicul Pîrvu, începură zidirea acestei biserici în timpul domniei lui Mircea cel Rău, la anul 1512. Dar siliţi de cruzimile lui, ei fugiră în Turcia, şi abia o putură isprăvi, dupe întoarcerea lor, cînd cu oştirea adunată de peste Olt goniră

[1] Surpatele se despart de Mănăstirea Dintr-un lemn numai printr-o gîrliţă ; acest schit, aşezat p-un deal şi ocolit de un crîng, s-a clădit pe la anul 1591 de către Ştefan al II-lea Surdu, fratele lui Mihai Viteazul, prinţ blînd, dar necapabil şi din marele număr de domnitori neînsemnaţi care slujesc numai drept date cronologice la repedele curs al întîmplărilor omeneşti (n. a.). Ştefan Surdul (1591—1592) nu era fratele lui Mihai Viteazul, ci fiul (nelegitim) al lui Ion-vodă cel Cumplit.

pe tiran [1]. Banul Barbu, vrăjmaş neîmpăcat al tutulor prinţilor ce se alegea fără voia lui, goni asemenea şi pe Vlad al VIII-lea, care se orînduise domn de Înalta Poartă [2] ; dar în sfîrşit fu şi el ucis de un capiciu-bassa [3] turc ce venise în ţară sub cuvînt ca să-l aşeze pe tron. La anul 1524, luînd domnia Radu al VII-lea, care se afla poprit la Constantinopol [4], făcu ban al Craiovii pe vornicul Pîrvu,

[1] Bistriţa este o ctitorie a familiei Craioveştilor : Barbu, mare ban al Craiovei sub Vlad Călugărul şi Radu cel Mare, Pîrvu, mare vornic, Danciu, mare spătar, Radu, postelnic ; genealogia Craioveştilor este de altfel nesigură. Începutul clădirii ei este fixat în anul 1506 (nu 1512, cum spune textul), pe vremea lui Radul cel Mare (1495—1508), nu a lui Mihnea (în text Mircea) cel Rău (1508—1510). Mihnea se bucura la început de sprijinul Craioveştilor ; conflictul izbucneşte prin 1509, şi Craioveştii, împreună cu alţi boieri, fug peste Dunăre. Pribegii se întorc cu sprijin turcesc şi înving pe Mircea, fiul şi asociatul voievodului, la Cotmeana (1510). Mihnea cu familia sa se retrage la Sibiu, unde este asasinat în acelaşi an.

[2] Cu ajutorul turcilor şi al Craioveştilor, tronul este ocupat de Vlad al V-lea cel Tînăr. Dar şi acesta intră în conflict cu Craioveştii (1511), care trec Dunărea şi se întorc cu oaste turcească. Lupta are loc lîngă Bucureşti, şi Vlad este făcut prizonier şi decapitat (1512). Tronul e ocupat de nepotul Craioveştilor, Neagoe Basarab (1512—1521).

[3] *Capiciu-bassa* (mai corect *capugi-başa*), — mare şambelan al Porţii otomane ; însoţit de *capigii* (*capugii*), era trimis în ţările române pentru a comunica şi a duce la îndeplinire mazilirea domnului şi numirea unui domn nou.

[4] Alexandrescu este din nou greşit informat ; în timpul luptelor pentru tron care au urmat după moartea lui Neagoe Basarab, domnia este ocupată vremelnic de unul dintre Craioveşti, Bădica (noiembrie 1523). Turcii trimit un detaşament de vreo 300 de oameni, sub pretextul că îi aduc confirmarea ; Bădica le iese în întîmpinare, este prins şi decapitat, împreună cu boierii din suită. După lupte între un alt pretendent susţinut de Craioveşti, Vladislav, şi Radu (de la Afumaţi), acesta din urmă, cîştigîndu-şi sprijinul Craioveştilor şi al Porţii (se dusese la Constantinopole, dar nu fusese „poprit" acolo, cum afirmă Alexandrescu), izbuteşte să-şi consolideze domnia (sfîrşitul anului 1525). În luptele pe care le-a avut de susţinut, Radu este ajutat de banul Pîrvu Craiovescu, fiul lui Pîrvu, amintit mai sus.

fratele Barbului, şi dupe dînsul Moise I-î îi dete de soţie pe sora sa, vrînd să aibă mai de aproape puternica familie a Pîrvuleştilor, care era groaza mai multor prinţi ; dar rudenia aceasta nu fu destulă ca să sprijinească pe Moise împotriva furtunii ce cruzimea lui ridicase asupră-i, şi banul Pîrvu dimpreună cu Moise căzură în bătălia care acesta avu cu Vlad IV, orînduitul din partea Porţii [1]. Amîndoi fraţi Pîrvuleşti, cum şi Moise-vodă sînt îngropaţi în biserica Bistriţii. Pîrvuleştii sînt şi zugrăviţi în costum boieresc, anteriu [2] şi giubea [3], meşi [4] cu papuci, şi la cap legătură turcească.

Se vede că egumenii dupe vremi [5] ai acestii mănăstiri, mîndri de vechimea locuinţii lor, n-au găsit alt mijloc să încredinţeze despre aceasta pe călători, decît lăsînd biserica şi împrejurimile ei să cază în ruine. La cea dintîi vedere mi-am adus aminte de cuvintele economului de la Cozia : „La noi pică, dar la Bistriţa *plouă*". Tot e trist şi dărăpănat înlăuntru, tot e vechi şi neîngrijat pe din afară. Îngrijitorul de acum, avînd un respect deosebit pentru antichităţi, n-a găsit cu cale să se atingă cu vreo înnoire nelegiuită de sfintele chilii, dar pe de altă parte, urmînd înţelepciunei omeneşti, a zidit pentru sine afară din mănăstire o pereche case îndestul de lumeşti, dar minunate

[1] Alte informaţii necorecte la Alexandrescu : după asasinarea lui Radu (1529), turcii îl numesc domn pe Moise, fiul lui Vladislav (amintit în nota precedentă) ; în acelaşi an moare Pîrvu Craiovescu, iar ban al Craiovei ajunge fiul său Barbu. Acestuia din urmă (şi nu lui Pîrvu) îi dă Moise în căsătorie pe sora sa (1530) ; boierii potrivnici Craioveştilor se răscoală şi, cu sprijin turcesc, aduc ca pretendent pe Vlad, fiul lui Vlad cel Tînăr, voievodul ucis în 1512. După mai multe lupte, Moise este înfrînt şi omorît, împreună cu Barbu Craiovescu, în bătălia de la Viişoara (august 1530).

[2] Haină lungă (purtată la început numai de boieri) ; se îmbrăca peste cămaşă şi se încingea cu un brîu.

[3] Haină largă de postav (uneori căptuşită cu blană), purtată deasupra anteriului.

[4] Cizmuliţe de piele fină.

[5] De-a lungul timpului, în cursul veacurilor.

pentru odihnă. Ceilalţi călugări, supuşi la ploaie şi la frig, locuiesc în chilii neînvelite, şi sufer tot ce trebuie să sufere cineva ca să se învrednicească a ajunge mucenic. Nu sînt deloc la îndoială că în lumea ceailaltă vor fi fericiţi, căci într-aceasta sînt îndestul de rău.

Dupe odaia ce ne-o deteră de lăcuinţă, ne făcurăm o închipuire jalnică de prînzul ce ni se gătea, şi astă dată nu furăm înşelaţi. Ca să ne mîngîiem, hotărîrăm a vizita pe pusnicul ce locuieşte în munte în susul mănăstirei ; un părinte bătrîn ne sluji de călăuză. Ne trebui mai mult de un ceas pînă să ajungem, poteca era strîmptă, înainte şi în dreapta prăpăstii, în vale rîul ce poartă numele mănăstirii, împotrivă[1] stînci rîpoase şi goale, şi în stînga peştera, în care intrarăm pe brînci ca într-o vizuine, cu toate că înlăuntru e destul de largă. Fieştecare dintre noi ţinea cîte o făclie aprinsă şi înaintea tutulor mergea bătrînul pusnic, ce ne ieşise spre întîmpinare.

Dupe ce înaintarăm cîtva, el se opri şi, întinzînd mîinile, arătă cu un fel de mîndrie întunecoasa şi umeda sa locuinţă şi mulţimea liliecilor, înaripaţilor săi tovarăşi, care speriaţi de lumină vîjîa în toate părţile pe la ochii noştri.

Acest om, fără a fi mut, s-a supus de sine la o tăcere vecinică. Este cîtăva vreme de cînd nişte tîlhari a intrat la dînsul. Şi socotind că poate să află ascunse acolo averile mănăstirii, cu feluri de casne l-au silit să vorbească ; dar toate au fost în zadar. În sfîrşit, pierzînd nădejdea de a afla ceva, în necazul lor, l-au aruncat în prăpastie.

Dar, sau minune, dupe cum spun părinţii, sau întîmplare după cum ar zice un necredincios, el rămase atîrnat de un copaci ; a doua zi îl găsiră în aceeaşi poziţie, şi cu multă greutate îl traseră în sus.

Înlăuntru peşterii sînt două mici altare în faţa prăpăstiei, al cărora pusnicul e singurul slujitor. Nu ştiu de ce,

[1] În faţă, peste drum.

pînă să nu văz pe acel om al muntelui, îmi făceam o altă idee de un pusnic. Nu îmi aduc aminte bine ca ce idee îmi făceam : destul numai că un pusnic mi se părea o ființă care nu seamănă întru nimic cu ceilalți muritori, un ce nematerial, care se pierde dinaintea ochilor, sau un fel de sălbatec ce iese din despicătura unei stînci și se pierde într-alta, călare pe un urs îmblînzit de dînsul.

Îmi închipuiam că trebuie să-l prindem cu vînătoarea ; dar cînd îl văzui că își pleacă capul și salutează, cînd îl pipăii și înțelesei că este de carne și de oase, era aproape să strig : „Nu, acesta nu este pusnicul !" întocmai ca acea damă de provincie care mergînd la Paris să vază pe d-nu Balzac, pe care dupe romanțurile lui și-l închipuia un june galben ca lămîia și elegant ca crinul, subțire să-l tragi pîn inel și slab să cază de o suflare, un ce delicat care nici mănîncă, nici bea, apoi văzînd în locul acestui ideal un om gras și gros, rumen și rotund, care gustă dimineața nu știu cîte biftecuri, a zis în uimirea sa : „Nu acesta nu poate să fie Balzac".

BISTRIȚA
(Încheiere)

Coborîndu-ne de la peșteră, însoțiți de uietul Bistriții, ce curgea în vale, luarăm o potecă ce duce la Arnota, mică biserică, spre miazănoapte, așezată la o înălțime de două ori mai sus decît peștera ; deși Arnota se vede din curtea mănăstirii, dar îndată ce începi a sui, desimea pădurii și înălțimea vechilor stejari îți astupă vederea. Nimic nu îți spune că te-ai apropiat, decît lătratul cîinilor ce te presimt și vestesc părinților că le vine o vizită.

Ne mirarăm de iuțeala cu care suia călugărul nostru, căruia mulțimea anilor trebuia să-i fi slăbit puterile, dar care nu se arăta nicidecum obosit, în vreme ce noi avurăm trebuință să se odihnim în multe rînduri ; iată ce e

deprinderea. Pe muchia dealului, afară de zidurile Arnotii, este un foișor de lemn, păreții căruia sînt acoperiți cu numele fiecăruia vizitator credincios care a avut răbdare să se suie acolo. Între alte nume citirăm pe al unei dame cunoscute și un fel de aforism scris de aceeași mînă împotriva bătrînelor cochete care se joc cu liniștea familiilor și-și fac o proprietate din bărbații altora ; lucru ce ne făcu să credem că d-ei se afla atunci în minute de jaluzie și că avea să se plîngă de vreo necredință casnică.

Din acel foișor vederea se întinde în depărtare peste munți și cîmpii, pînă aproape de Rîmnic. În dreapta, mai jos, este peștera pusnicului, și în vale Bistrița. Mare trebuie să fi fost anevoința cu care să făcea aceste zidiri la astfel de înălțimi ; dar se vede că greutatea biruită era unul din meritele religioase ale vremilor de atunci. Apoi aceste mănăstiri pe înălțimea munților erau ca niște cetăți care slujeau de azil libertății la împrejurări grele. Trei călugări alcătuiesc toată populația Arnotei. Această biserică are un venit de 100.000 lei, și cu toate acestea, nu știu de a cui pricină, călugării sînt siliți să cerșetorească prin sat pentru ținerea vieței lor și a candelei care arde neîncetat la mormîntul domnului M. Basarab, mormînt frumos, care despăgubește cu mulțumire pe călător de osteneala ce-și dă ca să-l viziteze.

Acest monument este de marmură albă, rîdicat de pămînt ca de patru palme și lung ca de 4 picioare. Pe dînsul este săpat în relief armura prințului și a țărei, tunuri și steaguri.

Am zăbovit mai multe ceasuri înlăuntru bisericii, șezînd pe piatra mormîntului și vorbind de virtuțile unui prinț cu inima nobilă care, știind a birui, a preferat totdauna bunurile păcii, care, destoinic a dobîndi numele de concherant [1], a ales pe acela de legiuitor [2] și civilizator al

[1] Cuceritor.
[2] În timpul lui Matei Basarab s-au tipărit *Pravilele* de la Govora (1640) și Tîrgoviște (1652).

nației sale. Generos către vrăjmașii săi și drept către toți, poate să zică cineva că el n-a făcut altă greșală decît aceea de a trăit prea mult. Bătrînețile lui l-au făcut să cază subt influința unor miniștri necinstiți și nevrednici, care i-au întunecat gloria și i-au amărît cele din urmă zile ale vieței[1].

Bătrînul prinț este zugrăvit în biserică în fața mormîntului ; el poartă anteriu cu flori, malotea[2] îmblănită cu rîs și coroană ; statura lui este înaltă, părul alb și chipul bărbătesc.

Dupe ce văzurăm cu de-amăruntul tot ce Arnota avea de văzut, ne întoarserăm la mănăstire, unde sosiră în lipsa noastră și alți vizitatori. O copiliță ca de trei ani, veselă și frumoasă, se juca pe iarbă. Întrebînd de numele călătorilor, aflarăm că este un boier craiovean cu familia sa.

Înaintea bogatului coșciug în care odihnesc moaștele sf. Grigore Decapolitul[3], văzui o femeie îngenucheată, care părea a se ruga cu fierbințeală ; lîngă dînsa era altă tînără, ce se părea că n-are să supere pe sf. cu nici o rugăciune ; cînd femeia cea dîntîi își întoarse capul, văzui niște trăsuri care îmi aduceau aminte o persoană ce am cunoscut altă dată.

Dar vechea mea cunoștință avea un chip însuflețit de colorile dimineței, ochii plini de foc și de vioiciune și un ce zîmbitor în toate mișcările ; aceasta dimprotivă avea suferința și gălbeneala pe chip, ochii stinși și fără expresie și un ce dureros în toată ființa. Ea se uită la noi, apoi șopti un ce tovarășii sale, apoi, dupe ce ieșirăm din biserică, îmi dete cunoștiință. „Sînt sigură — zise — că nu mă mai

[1] Ultimul an al domniei lui Matei a fost tulburat de răscoalele dorobanților și seimenilor (mercenari străini). Matei moare în aprilie 1654.
[2] Haină lungă îmblănită.
[3] Predicator religios din sec. al IX-lea (mort în 840) ; moaștele lui se păstrează la Bistrița. „Bogatul coșciug" de argint a fost dăruit de Constantin Șerban Basarab în 1656.

cunoști ; dar nu poci să mă mir, căci știu bine cît m-am schimbat."

Se poate înțelege uimirea mea, cînd mă încredințai că este aceeași persoană pe care cu trei ani mai-nainte o văzusem tînără și frumoasă ; îmi adusei aminte de cuvintele proorocului : „O suflare trecu și floarea căzu, și pămîntul ce o purtă nu o va mai cunoaște". Trei ani au fost destul ca să puie o deosebire grovază între fata de atunci și între femeia de acum.

Dar multe sînt durerile omului, și adînci și amare suferințele inimei. schimbarea adusă de vreme este o lege a naturii, ce-și urmează cursul fără să aibă în sine nimic sfîșiitor, căci își găsește un fel de mîngîiere în soarta obștească, dar aceea pricinuită de suferințele morale e tristă ca moartea și apasă sufletul cu un sentiment dureros.

Cînd te preumbli seara pe o livede veștedă și vezi copacii descărcați de podoaba lor și frunzile galbene rîsipite de vînturi în adîncimea văilor, vederea aceasta deșteaptă în suflet idei melancolice, fără amărăciune, o reverie nedeslușită, și te gîndești, poate, la iarna vieții. Dar cînd primăvara o vijelie neașteptată ruinează parterul[1], și zambilele veștejite acoper pămîntul, de ai vreun fiu pe care l-ai pierdut încă în leagăn, vreun frate, sau un prieten, sau orice ființă iubită care te-a lăsat fără vreme, găsești o asemănare tristă între viața lor cu a acelor plante, și zici că așa piere, așa se trece tot ce e bun și frumos în lumea aceasta !

În puțina vreme cît mai zăbovirăm la Bistrița, călugării ne spuseră multe despre ticăloșia[2] lor și obiceiurile aristocratice ale părintelui egumen ; norocire că noi veniserăm în trăsură cu 4 cai, cu un surugiu care striga de iți lua auzul și cu 2 dorobanți ce îi eream datori prietenești îngrijiri a cîrmuitorului acelui județ. Altfel am fi fost în

[1] Partea împodobită cu flori și gazon a unei grădini.
[2] Mizeria, sărăcia.

primejdie să mînem afară din mănăstire, dupe cum se urmează cu alți păcătoși care vin pe jos și fără suită.

Dupe un adevăr trivial, înaintea lui Dumnezeu sîntem toți deopotrivă, și în locașul lui nu este mic sau mare ; dar unii din următorii apostolilor, uitînd adevărul acesta și cercetînd cu scumpătate[1] distincțiile societății, te priimesc bine daca vei fi boier, și încă boier mare ; mai puțin bine daca vei fi negutătoriu, iar de vei fi țăran te poftesc afară.

Apoi se plîng că *stăpînirea* îi nedreptățește, luînd o parte din veniturile mănăstirești pentru trebuințele statului ; *stăpînirea* le-a lăsat îndestul ca să trăiască dupe cuviință, și încă să facă și ceva bunătăți ; să ne arăte dar bunătățile care le fac, sau care le-au făcut, chiar pînă să nu li se ia aceste venituri ; să ne arate fetele sărace care le-au ajutat, copiii săraci care i-au pus în școale, spitalele care le-au întemeiat ; să ni le arate acestea, și atunci vom zice că trebuie nu numai să li se lase veniturile, dar încă să li se mai adaoge. Cei dintîi călugări cărora li s-au încredințat direcția mănăstirilor s-au arătat vrednici de sarcina lor și au împlinit în cuget curat dorința fundatorilor ; dar alții mai tîrziu, molipsindu-se de patimile și vanitățile care muncesc soțietatea, au vrut să adune comori și se înoate în aur. Dumnezeiescul fiu al Marii era sărac și smerit, iar oamenii care au făcut jurămînt de sărăcie și de smerenie s-au întrecut la bogății și au preumblat trufia lor în mijlocul obștii. Știu că sînt la aceasta excepție vrednice de cinste, dar aș dori să fie încă mai multe, pentru interesul unei credințe care slăbește din zi în zi, care nu s-a întins atît decît prin morala sa cea desăvîrșită, prin abnegație și iubire de omenire, și al căria întemeitor zicea ucenicilor săi : „Cel dintîi dintre voi să fie cel din urmă."

[1] Strictețe, precizie.

Cu toate că mănăstirea Polovracilor nu este din cele semnate ale micii Valahii, dar poziția ei și frumoasa peșteră de stalactiți ce se află acolo o fac vrednică de băgare de seamă. Ea este așezată pe o întinsă cîmpie, între 2 stînci care încep două șiruri de munți și ale cărora coaste cenușii și volcanice se văd de departe ; între ele în vale curge rîul Oltețul, care printr-un fel de urlet sălbatec dovedește rudenia ce are cu Oltul. Biserica este pe malul din dreapta, are curți de zid și vreo 5—6 chilii, care slujesc de locuință unui gros arendaș. Nici un călugăr nu se află acolo, afară de preotul orînduit pentru slujba bisericii.

Această mică mănăstire s-a fondat pe la anul 1640 de jupan *Danciu Părăianu* și Stan, marele postelnic.

Acești boieri erau din numărul acelor ce se ridicaseră asupra lui Leon I, sub comanda aghii Matei Basarab[1]. Norociți în bătălia de la satul Ungurenii, ei se biruiră la Persiceni și își găsiră scăparea în mănăstirea Tismanii, de unde fugiră în Transilvania. Apoi, pe la anul 1633, se întoarseră cu șeful lor, care era chemat de dorința obștească, și, cinstiți de dînsul cu posturi mari, luară o mare parte la

[1] În octombrie 1630, boierii care luaseră în arendă impozitele sub Leon-vodă, neputînd acoperi lipsurile, se hotărîră să se exileze în Ardeal și acolo să strîngă o armată împotriva domnitorului ; printre ei se afla și Matei aga din Brîncoveni. O primă ciocnire are loc la Ungureni, unde trupele credincioase lui Leon fură înfrînte ; o a doua, lîngă București (septembrie 1631), s-a soldat cu nimicirea răsculaților. Matei și cîțiva răsculați au izbutit să scape și, după un popas la Tismana, au trecut din nou în Ardeal. Matei nu acceptă oferta de „amnistie" a lui Leon și ia contact cu unele căpetenii turcești, care-i promit sprijin pentru ocuparea tronului. În iulie 1632 Leon-vodă este mazilit și domnia se acordă lui Radu, fiul lui Alexandru Iliaș, domnul Moldovei. Profitînd de vacanța tronului, Matei pătrunde în țară prin Banat, obține sprijinul Olteniei și intră în București în septembrie 1632. Radu fuge în Moldova, se întoarce cu o armată, dar este înfrînt lîngă Plumbuita (noiembrie 1632).

biruința lui Radu XI și asupra lui Vasilie Arnăutul, domnul Moldaviei [1].

Puțină vreme ne trebui ca să ne îndestulăm de vederea bisericii ; lucru cel mai însemnat ce găsirăm într-însa fu un mormînt, pe piatra căruia este săpată o ghirlandă, în ea o mînă care ține o sabie, și dedesubt cuvintele : *Andrei Scorei.*

După cercetările ce făcurăm în vechile hîrtii ale mănăstirei, aflarăm că acest *Scorei* trăia pe la anul 1690, că era fiu al unui cioban și în copilăria sa păzea oile părintești, în poalele muntelui Vîlcan, unde se află și astăzi stîna familiei sale, ocupată de ciobani din același neam. Despre aceasta putem fi înșine chezași, căci am petrecut o noapte în stîna familiei lui Scorei și am băut acolo cel mai dulce lapte. La anul 1687, cînd Șerban al II-lea se gătea, prin alianța sa cu Ioan și Petru, țar al Rusiei, a scutura jugul turcilor [2], și aduna pe taină oștirea în munții de peste Olt, tînărul Scorei intră ca voluntar în slujba lui Șerban și ajunse prin destoinicia sa la rangul de căpitan.

Cea dîntîi grije dupe sosirea noastră acolo ne fu să vizităm peșterea de stalactiți, ce este într-una din stîncile de care am vorbit. Ieșind din curtea bisericii pe o portiță spre miazănoapte, apucarăm pe malul Oltețului pe sub stînca din dreapta : acum trebui, dupe o expresie țărănească, să ne luăm inima în dinți, căci poteca era rîpoasă și așternută cu pietriș, care, la cea mai mică mișcare, se pornea în prăpastie. Aci un pas greșit sfîrșaște o viață. Ne țineam dar cu multă greutate de colțurile pietrelor și chemam în ajutor pe sfinții călătorilor. În sfîrșit sosirăm la intrarea peșterii ; acolo aprinserăm făcliile și intrarăm. La cele dîntîi pasuri noi ne oprirăm ; ni se păru că ne

[1] Vasile Lupu, albanez (arnăut) de origine.

[2] Este vorba de tratativele care au început după înfrîngerea turcilor la asediul Vienei (1683), pentru încheierea unei alianțe a statelor creștine. Regele Ioan Sobieski al Poloniei a avut un rol important în aceste tratative. Șerban Cantacuzino trimite o delegație la Viena și alta la Moscova, pentru a negocia trecerea țării

aflăm într-una din acele cetăți încîntate ce le a inventat imaginația zîmbitoare a poeților arabi ; ne văzurăm ocoliți de o mulțime de figuri de pietre, care, la lumina făcliilor, luau o formă de figuri omenești.

Ici se vedea un grup de copii, ce părea a se îndeletnici la jucăriile vîrstii lor ; mai încolo alte ființe care se împărtășa [2] de om și de hiare, fauni sau silvani [1], care se ascund dupe o coloană piramidală. Înaintezi, și aceleași figuri parcă au trecut înainte ca să te aștepte ; unele îți rîd, altele, cu un aer misterios, îți fac semn de tăcere. Într-un colț la întuneric se văd 2 chipuri sălbatice ca 2 tîlhari, care, cu armele gata, aștept pe trecător. Împotrivă, contrastînd cu această scenă, o despărțire formează un alcov ; o femeie se arată în fund și privește prin dantelele unei perdeli ce se coboară din bolta stîncei, în îndoituri grațioase : la un loc bolta se pleacă, încît abia te stricori de cealaltă parte ; apoi iar se ridică, apoi se întinde și se lărgește, formînd al 2-lea peșteră și desfășurînd o nouă priveliște.

Aci nu simți nici umezeala acea pătrunzătoare, nici aerul greu, care te apasă în peștera pusnicului ; o răcoare dulce te însoțește, pieptul răsuflă mulțumit, o uimire plăcută rătăcește vederea. Varietatea boltelor gotice, albeața și luciul parchetului, nenumăratele statue care te înconjor, grozave sau blînde, posomorîte sau zîmbitoare, dupe cum le privești, de aproape sau de departe, la lumină sau întuneric ; toate îți coprind cu putere simțirile, și omul cel mai fără iluzii se crede transportat într-o altă lume.

Ca să lăsăm un suvenir de vizita noastră, ne scriserăm numele pe o coloană care lucea de mii de stelițe, ca acelea ce licuresc dimineața pe un mal de zăpadă. Dar picătura

în tabăra creștină, dar moartea sa (1688) împiedică încheierea unui tratat.

[1] Participau, aveau trăsături comune (și de om, și de fiare).

[2] Faunus și Silvanus erau, în mitologia romană, divinități cîmpenești, protectoare ai pădurilor și turmelor.

muntelui, adăogînd piatră peste piatră, va șterge cu încetul acele nume; sau, de vor mai rămînea cîteva litere pînă cînd un alt călător va trece pe acolo, ele vor fi pentru dînsul ca acele simboluri nedeslușite, înscrise pe monumentele unui norod necunoscut ce nu mai trăiește.

TISMANA
(Încheiere)

Iată cea mai veche și mai măreață din toate mănăstirile de peste Olt. Începută de Radu al II-lea Basarab, la 1366, ea se săvîrși de fiul său, Dan, și mult mai tîrziu se prefăcu de Neagoe Basarab, în semn de recunoștință că și-a găsit acolo scăparea cînd se afla gonit de Radu cel Mare, pentru găzduirea ce didese sfîntului Nifon [1]. Dar prietenul unui sfînt, religiosul și blîndul Neagoe, n-avea trebuință de această nenorocire ca se înnoiască biserica. Oricum va fi, el a stat [2] unul din prinții cei mai buni; dar virtuțile lui au pierit cu dînsul și n-au adus nici un bine statornic la nația în care au strălucit. Atît este de adevărat că calitățile personale nu pot aduce nici un folos temeinic, cînd toate lucrările se întemeiez pe voință, iar nu pe legi. „Cînd Marcu Aurelie [3] muri, — zice Chateaubriand — romanii se readînciră în relele năravuri cu o astfel de înfocare, încît i-ar fi luat cineva de oameni care și-au dobîndit de curînd libertatea, ei însă nu scăpaseră decît de virtuțile celor din urmă stăpînitori."

Ca să zidească Tismana, Radu al II-lea avu trebuință să reteze o parte din munte. Așezată la o înălțime ca de 100 picioare [1], apărată în față de o măreață stîncă ce se pleacă dasupră-i, ocolită de zidiri vechi, care se întind pe marginea prăpăstiei, și încorunată de turnuri, această zidire, privită din vale, seamănă unul din acele palaturi din veacul de mijloc [2], una din acele cetăți feudale, din care baronii și cavalerii înfrunta puterea absolută, absoluți ei însuși în proprietățile lor.

În stînca de care pomenirăm și care se înalță îngrozitoare la spatele zidurilor, este o mîncătură adîncă, un fel de peșteră, din care iese un izvor ce trece pe sub pămînt, prin curtea mănăstirii, se aruncă din înălțime ca un torent, și, împreunîndu-se cu rîul Tismanii, ce curge în vale, formez împreună o gîrliță ce șerpuiește între 2 șiruri de munți și se pierde în depărtare. Tot în aceeași stîncă, dasupra peșterii, la o înălțime ca de 30 picioare, este o vizuină adîncă, chilie nemuritoare a sfîntului Nicodim, care se afla egumen al Tismanii. Călugării și locuitorii de primprejur vorbesc multe despre minunele acelui sînt; și negreșit trebuie să fi făcut, de vreme ce putea să locuiască așa de sus, pe un perete de piatră, fără să aibă aripi.

Un singur călugăr, un tînăr frate, s-a deprins să se suie acolo. L-am văzut înșine agățîndu-se de pietre cu unghiile ca o pisică sălbatică, intrînd în chilie și scoțînd cenușe din vatra sfîntului. Ceilalți călugări, mai înțelepți și mai puțin iubitori de gloria cerească, se mărginesc a cinsti pe sfîntul în biserică, unde își are coșciugul; căci trupul s-a făcut nevăzut într-o noapte, dupe ce o vedenie amenințătoare a îndatorat pe egumen să taie degetul sfîntului, ca să rămîie drept suvenir bisericii.

---

[1] Tismana este una din cele mai vechi mănăstiri de la noi. Călugărul sîrb Nicodim, venit în țară pe vremea lui Vladislav (Vlaicu-vodă), construiește aici mai întîi o biserică de lemn (de tisă); mai tîrziu, Radu Basarab, fratele lui Vlaicu, începe construcția de zid, pe care o desărvîrșește fiul și succesorul său, Dan I. Neagoe Basarab renovează mănăstirea, acoperind-o cu plumb.

[2] A fost.

[3] Marcus Aurelius, împărat roman (161—180); sub domnia fiului și succesorului său, Commodus (180—192), Roma a cunoscut din nou regimul de teroare de care părea că se liberase o dată cu moartea lui Domițian (96).

[1] Aproximativ 30 m.

[2] Evul mediu.

Aci se păstrează asemenea crucea de fier a sfîntului, haina cu care a trecut prin foc, şi un patrahir [1] de o stofă bogată, ce se zice a fi dăruit de Mateiaş Corvin, regele Ungariei.

În această mănăstire se adunau la 1820 vitejii panduri ai Mehedinţului sub steagul lui Tudor Vladimirescul, om mărginit şi crud, dar a căruia întreprindere înaintă cu un pas libertatea politică, dupe cum se urmează pretutindenea, unde oamenii sînt siliţi a intra vremelniceşte în independenţa naturală ; supuindu-se pre urmă la legi, ei păstrează totdauna pomenirea slobozeniei lor.

În vreme cînd ne îndeletniceam a vizita biserica şi priveam toate amăruntele, cu acel interes ce-l deşteaptă un monument istoric de care multă vreme ai auzit vorbind, văzurăm viind către noi un bătrîn, de talie scurt, cu ochii cufundaţi în cap, dar vii şi vorbitori ; el ne spuse că este fiu al împăratului Americii ; ne arată cîteva decoraţii de hîrtie şi ne întreabă ce face împăratul Nicolaie ; de a răspuns la scrisorile ce i s-au adresat de dînsul şi de are de gînd să declare război. Îi răspunserăm că toate merg bine şi împăratul se închină cu plecăciune, şi-l rugarăm să ne spuie de cînd este fiu de împărat. „Din vremea lui Capudistria [2] — ne răspunse — ; la moartea lui mă aflam în biserică, şi toată Grecia s-a sculat să mă puie pe tron, dar n-am primit.“ Acest nebun este unul din cei mai feriсiţi ce am văzut vreodată ; el ţine o corespondenţă ideală cu toţi suveranii Europii, care au să pornească curînd un război obştesc pentru drepturile lui.

Îndemnaţi de bunii părinţi, noi plecarăm să vizităm un metoh al mănăstirii, zidit pe munte spre miazănoapte, la o înălţime deosebită ; el este făcut de sîntul Nicodim,

[1] Odajdie preoţească, constînd dintr-o fîşie lungă împodobită cu broderii, care se poartă în timpul slujbei.

[2] Capo d'Istria (1776—1831), om politic grec, luptă pentru independenţa Greciei, căutînd să obţină sprijinul Rusiei. Preşedinte al Republicii Greceşti, în 1827, e asasinat în 1831.

şi atît de mic, încît abia cinci sau şase oameni pot încăpea într-însul. Părinţii de acolo ne spuseră că în susul acestei zidiri, la o depărtare ca de trei ore, pe creştetul cel mai înalt al muntelui, este o altă biserică făcută de acelaşi sînt [1] care slujea în aceeaşi zi la cîteşitrele biserici ; întreprindere cam anevoie, şi poci zice peste putinţă pentru un om care nu ar fi sînt. Cu toată rîvna ce aveam a nu trece nimic cu vederea, dar astă dată vremea sau mai bine curajul ne lipsi şi ne întoarserăm iarăşi la mănăstire, unde ne odihnirăm puţin în foişorul ce dă asupra prăpăstiei în faţa drumului.

Seara începuse a da obiectelor o culoare fantastică, dar în faţa noastră, spre răsărit, o lumină roşatică vestea apropierea lunii ; peste puţin o văzurăm licurind ca o stea depărtată, ca o făclie, care se aprinse în deasa întunecime a copacilor ce acoper muntele. Apoi un glob ruvinos se văzu legănîndu-se printre frunzele desfăcute de vînt şi, înălţîndu-se puţin, aruncă o rază piezişe pe rămăşiţile unei zidiri ce se vede pe coastă, apoi dodată arătîndu-se dasupra stejarilor celor mai înalţi, ca pe un piedestal de verdeaţă, lumină peşterea sfîntului, turnurile mănăstirii, potecile tainice şi stîncele din faţă, în vreme ce o parte a pădurii, rămasă în umbră, făcea să se auză un uiet fioros, asemenea cu zbieretul depărtat al hiarilor sălbatice.

Am văzut de multe ori răsărind şi apuind luna, dar niciodată acea privelişte nu mi-a făcut atîta impresie. Tăcerea acestei cetăţi unde răsuna odată zgomotul armelor, întinderea pustiului, singurateca lună ce se înălţa melancolică pe cîmpiile cerului mi se părea a înota în atmosferă ca un fanal aruncat pe nemărginirea oceanului ; toate um-

[1] Este vorba, probabil, de Cioclovina-de-sus, schit întemeiat în 1714 de un egumen al Tismanei, Nicodim, confundat de localnici cu omonimul său din sec. al XIV-lea.

plea inima de melancolie și deștepta ideea unei vieți petrecute în singurătate, în sînul naturei.

Pe la miezul nopții plecarăm de la Tismana, fără a ne lua ziua bună de la părinți, care gusta în ceasul acela dulcețile somnului, și îndreptarăm calea noastră spre Turnul lui Sever [1].

Ed. 1863 [2]

[1] Turnul Severin ; numele orașului era interpretat greșit : în realitate Severin înseamnă „nordic“ și nu are nici o legătură cu numele împăratului roman Septimiu Sever. *Memorialul* se oprește aici. I. Ghica ne informează asupra continuării călătoriei : „Ne-am coborît la Turnu Severin ș-apoi ne-am întors urmînd obîrșia munților din stînă în stînă, călătorind cînd pe jos, cînd călare, din gura Bahnei în Dunăre, pînă în valea Oltului, la Turnu Roșu“ (I. Ghica, *Amintiri despre Grigorie Alexandrescu*, în *Scrisori către V. Alecsandri*).

[2] Unele fragmente au fost publicate anterior în periodice : *Propășirea*, 30 aprilie, 18 iunie 1844, *Vestitorul romanesc*, 13, 23, 27, 30 octombrie, 3, 6 noiembrie 1845, 7 ianuarie 1846.

O NUNTĂ

Sînt cîțiva ani de cînd pentru păcatele mele mă aflam înrolat subt steagurile armiei noastre [1]. Dumnezeu să ierte pe aceia care, socotindu-mă destinat a apăra patria de primejdii, mă însărcina cu strejuirea Dunării și vizitarea numeroaselor picheturi de pază. Născut sub o stea blîndă, eu sînt de caracterul cel mai liniștit și niciodată sabia mea n-a fost în ispită a se mînji de sînge. Daca vrăjmașii țării ar fi știut cu ce om au a face, s-ar fi purtat negreșit cu oarecare obrăznicie, la care pacinicile mele aplecări m-ar fi oprit de a le răspunde. Cu toate acestea, sînt departe de a regreta vremea ce am pierdut cu acea ocupație ; traiul ostășesc face pe om răbdător și exact. Cînd ai petrecut cîtva subt pămînt în bordeie afumate, sau în colibi bătute de valuri, spulberate de vînturi, varietatea vremilor și schimbările soartei nu te sperie lesne. Apoi cîte relații prietenești, cîte dulci suvenire sînt rezultatul acestii vieți ! Dar iată cuvinte de prisos cînd este vorba de niște obiceiuri țărănești ce am avut prilej a cunoaște în cursul strălucitei mele carieri ostășești ; obiceiuri cu atît mai curioase cu cît origina lor e mai necunoscută.

Acestea era, după cît îmi aduc aminte, în județul Rîmnicul Sărat, într-un sat numit Rîmniceni. Subtcîrmuitorul

[1] Alexandrescu fusese înrolat în armată prin 1836—1837.

locului, om vesel și deștept, mă invită să merg la o nuntă ce se făcea în vecinătate: propoziția nu-mi păru de refuzat, și peste puțin norociții nuntași văzură sosind o trăsură ocolită de dorobanți care făcea să se ridice de departe căciulele, în cinstea persoanelor de-ei escortate.

În ceasul cînd sosirăm, adunarea se dispoza a merge la biserică spre săvîrșirea cununiilor. Un car cu patru boi și acoperit cu procoave[1] sta gata pentru mireasă, care se și sui într-însul, însoțită de cîteva bătrîne, mume, nune sau soacre, și îmbrăcată cu trei malotele, lux ce mărturisea în favorul stării părinților, dar care nu-mi pricinui mai puțină mirare, căci ne aflam în luna lui iulie și căldura era grozavă. Orcum va fi, mireasa se sui în car, dupe cum vă spusei, și plecă precedată, urmată și ocolită de cavalerii satului călări, împodobiți cu flori, înarmați cu pistoale.

Aici poate așteptați să desfășur înaintea dumneavoastră pateticul romanț al acestii căsătorii, sau să vă descriu frumusețea miresei, eleganța taliei, colora părului, strălucirea ochilor și a.t.l.[2] după obiceiul noveliștilor. Dar pentru cel dintîi punct vă arăt cu mîhnire că nici o luptă de patimi, nici o scenă tragică nu a însemnat istoria acestii perechi: se zice numai că potriviți întru toate ei se unea cu mulțumire; că deși mai-nainte cîntărețul bisericii și văcarul satului arătaseră oarecare pretenții asupra inimii ce acum se lega pentru totdeauna, dar greutatea brațului delicatei copile le lăsase semne neșterse de antipatia sa.

Cît pentru frumusețile miresei, vă mărturisesc că hotărîrea mea era să vi le descriu cu de-amăruntul; dar fatalitatea, care pune adesea stavili la execuția celor mai nevinovate planuri, mă oprește de a vă mulțumi, căci mireasa, afară de celelalte podoabe, purta pe cap un lung văl de pînză ce i se pogora pînă la picioare.

---

[1] Pături.
[2] Altele (prescurtat).

Statornic în dorința de a vedea figura acelii femei, o urmai la biserică cu mulțimea nuntașilor și mă așezai lîngă dînsa, căci am avut totdeauna o slăbiciune deosebită pentru mirese — se înțelege, pentru ale altora — din ziua de cînd se numesc femei și pînă cînd încetez de a merita acest nume. Dar formalitățile religioase se săvîrșiră, și pîinea cu vinul sfînt fură gustate de mireasă subt statornicul ei voal. Cînd zic gustate, va să zică mîncate și băute cu desăvîrșire, paharul ce era ca de o litră nemaicoprinzînd în urma aceștii operații nici o picătură de vin.

Mîhnit de neplăcutul rezultat al cercărilor mele, mă întorsei cu nunta la casa socrului, unde se începură în bătătura gunoioasă danțurile și hora. Orhestra nu era numeroasă: doi lăutari trențăroși alerga împrejurul cercului, cîntînd la urechea fiecăruia dănțuitor: operație ce era, după cum pricepui, o mare cinste pentru acela în favorul căruia se făcea; pentru că toți ceilalți cavaleri se păreau a privi cu un fel de jaluzie pe alesul ascultător, parcă ei ar fi fost la o mie de pași departe de dînsul.

După ce mireasa întoarse de cîteva ori danțul, două bătrîne se apropiară de dînsa și, luîndu-o fiecare de cîte o mînă, o duseră spre ușa casei. Aci ea se opri, și, puind mîinile amîndouă pe pragul de sus, stătu nemișcată. Peste puțin, un glas bărbătesc se auzi înlăuntrul casei zicînd: „Intră". Dar mireasa răspunse cu multă filosofie: „Nu intru pînă cînd nu îmi vei spune ce-mi dai". „Îți dau — adăogă glasul din casă — o pereche de boi, o vacă cu lapte și zece oi". Se vede că darurile făgăduite nu se părură îndestule înțeleptei mirese, căci nu se grăbi nicicum a schimba poziția ce luase. Dar acela care încercase mijloacele amăgitoare ale făgăduielilor, văzînd că prin acestea nu izbutește, se arătă îndată ținînd în mînă un frîu și un căpăstru, simboluri magice ale supunerii, și cu cea mai desăvîrșită eleganță le puse de gîtul miresei, apoi o trase înlăuntru, fără a mai adăoga nimic la darurile sale.

Acum nunta era săvîrşită şi masa întinsă pentru cei chemaţi. Ce s-a mai urmat după aceea nu ştiu : îmi place numai a crede, pentru cinstea neamului omenesc, că femeia era frumoasă, şi atît mai frumoasă cu cît am văzut-o mai învălită. Nădejduiesc că ginerile, de nu va fi fost un dobitoc mare, trebuie să-i fi ridicat în mai multe rînduri voalu şi să fi prelungit plăcerea lunei de miere, pînă cînd arendaşul trebuie să fi venit, înarmat cu dorobanţul d. subtcîrmuitor, a-i aduce aminte nişte vechi datorii ce negreşit nu era dator.

Album ştiinţific şi literar, 9 februarie 1847

[SCRISOARE CĂTRE *GAZETA TRANSILVANIEI*][1]

Domnule redactor ! În no. 2 al foiei dumneavoastre, vorbind despre jurnalurile româneşti, ziceţi că *Propăşirea* sau *Foaia ştiinţifică* din Moldova e priimită şi în ţările austriaceşti. Un lucru ce nu se află în fiinţă nu poate fi priimit nicăiri, domnul mieu ; dar se vede că dumneavoastră nu ştiţi pă acolo nimic despre soarta acelei foi şi prin urmare mă socotesc dator ca român a vă expune pe scurt următoarea împrejurare :

Acea gazetă nu mai trăieşte ! Acea gazetă ş-a dat obştescul sfîrşit încă din anul încetat. Scepticii, cărora le place a găsi pricini la toate întîmplările omeneşti, pretind că foile publice cad din mai multe pricini : unile, căci nu au cititori şi prin urmare abonaţi, care şi aceasta vine sau din pricina redactorilor, ce nu ştiu să scrie, sau din pricina publicului, care nu e deprins cu citirea ; şi altele, căci redactorii scriu mai bine decît ar trebui, sau, ceea ce este tot una, căci spun lucruri ce nu sînt slobode.

[1] În numărul din 4 ianuarie 1845, *Gazeta Transilvaniei* anunţă că revista *Propăşirea* din Iaşi (publicaţie progresistă la care colaborau Alecsandri, Alexandrescu, N. Bălcescu, I. Ghica, Kogălniceanu, Negruzzi şi alţii) poate fi primită în „ţările austriace". *Propăşirea* (titlul acesta fusese de fapt interzis de cenzură încă de la primul număr, revista apărînd numai cu subtitlul *Foaie ştiinţifică şi literară)* fusese însă suprimată la sfîrşitul anului 1844.

Cît pentru mine, supus credincios al preaînaltei Porţi şi fatalist cu deosebire, îmi place a crede că tot ce se întîmplă, atît staturilor cît şi gazetelor, e hotărît în cartea veciei.

Cuvintele pe care îmi sprijin părerea le trag chiar din întîmplarea *Foiei ştiinţifice*. În ţări unde scrierile trec prin ţensură, o gazetă nu să poate osîndi pentru articole ce nu sînt iertate şi *Foia* Moldovei s-a poprit tocmai pentru acest cuvînt. Sînt vreo şapte luni de cînd d. Negruzzi a publicat într-însa o veche novelă întitulată *Tudorică, jucătorul de cărţi*. În acea novelă, după cum poate ştiţi, dracu juca o rolă secondare, ce să vede că nu i-au fost pe plac; dar ca un drac a tăcut multă vreme, pînă cînd a găsit prilejul a-şi răzbuna, şi mînia lui, căzînd atît asupra autorului cît şi asupra redactorilor, a izbutit să le închiză jurnalu prin mîna dulcilor jandarmi, care sînt oamenii cei mai morali din lume.

Aceasta e, domnule, pricina de nu să mai vede *Foaia* Moldovei. Dar un lucru poprit nu este totdeauna şi mort, şi nădejdea ce însoţeşte totdeauna pe om ne face să credem că acel jurnal curînd sau tîrziu va începe iar cu o nouă putere dobîndită din lunga-i odihnă.[1]

Gazeta Transilvaniei, 22 februarie 1845

[1] Proiectul de reluare a publicării n-a putut fi realizat decît în 1847, la Bucureşti, din iniţiativa lui I. Ghica: e vorba de *Albumul ştiinţific şi literar*, a cărui viaţă a fost însă şi mai scurtă, suprimarea venind numai după două numere.

[RASPUNS LA BROŞURA *CVESTIA DZILEI* DE N. ISTRATI][1]

Cu toate că *Steaua Dunării* şi-au făcut datoria de a analiza broşura d-lui Istrati intitulată *Chestia zilei*, nu socotim însă de prisos a vorbi şi noi ceva despre dînsa şi a arăta impresia ce au produs aicea. Acea impresie au fost atît de neplăcută, încît ne-am îndoit deocamdată a crede că broşura ar fi scrisă de un român, deşi se repetă adesea într-însa cuvîntul „de vechi privilegii scrise cu sîngele străbunilor". Mă unesc cu părerea d-lui Istrati că patriotismul nu este monopol şi că opiniile sînt libere, dar nu crez că ar fi iertat unui român a susţinea că n-avem nici un drept a cere unirea şi că această cerere este

[1] N. Istrati (1818—1861), boier moldovean, raliat mai întîi cercurilor progresiste, îşi trădează convingerile şi devine campionul cel mai înfocat al antiunioniştilor, punîndu-şi în 1858 şi candidatura pentru tronul Moldovei. Broşura *Despre cvestia dzilei în Moldova*, apărută în iunie 1856, al cărui conţinut poate fi dedus în linii mari din articolul lui Alexandrescu, combate tezele unioniste, răstălmăcindu-le adesea cu rea-credinţă, de pe poziţia boierimii conservatoare, cu vagi concesii făcute burgheziei înstărite. (Despre N. Istrati şi despre activitatea sa literară, vezi studiul lui Paul Cornea, *Un scriitor moldovean puţin cunoscut: N. Istrati*, în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, VII, 1958, 1—2, p. 153—172.)

ostilă curţii suzerane[1]. Dacă d-lui[2] Istrati recunoaşte existinţa acelor vechi privilegii de care vorbeşte, trebuie să fi ştiind asemenea că, după cuprinderea lor, străbunii nostri aveau dreptul de război şi de pace, dreptul de a încheia tractate şi prin urmare acela de a mări sau a micşura staturile lor, păstrînd neatinsă numai îndatorirea tributului anual către Poartă.[3]

În mîna Puterilor stă a ne regula sau a ne acorda unirea, care nu este necompatibilă nici cu drepturile curţii suzerane, nici cu interesele Europii. Dar lăsîndu-ne dreptul de a exprima către înalţii comisari, prin divanuri compuse din toate clasele, dorinţile şi trebuinţile noastre, Puterile ne-au recunoscut, negreşit, şi dreptul de a ne pregăti la exprimarea acestor trebuinţi şi dorinţi legale prin pacinica comunicare a ideilor.[4] Apoi, unirea principatelor fiind una, şi poate cea mai de căpetenie din trebuinţele şi dorinţele noastre, nu vedem în ce dezbaterea ei este „ostilă puterei suzerane" ; nu vedem ce trebuinţă am avea „să ne disculpăm de purtarea noastră în ochii Puterilor şi ai curţii suzerane." Dacă d-lui Istrati nu crede că Puterile occidentale au dezbătut şi au susţinut chestia unirii principatelor, aceasta provine, poate, din aceea că d-lui nu va fi urmat dezbaterile conferinţilor, nu va fi cetit protocolul N. VI[5], în care s-au propus lămurit

[1] Turcia.
[2] Dumnealui.
[3] Despre presupusele tratate cu Poarta, garantînd autonomia Principatelor, vezi mai sus p. 83, nota 1.
[4] Prin tratatul de la Paris din 1856, se prevedea alegerea unui Divan ad-hoc, avînd ca scop fixarea viitorului politic al ţărilor române. Dorinţele Adunării urmau să fie prezentate unor comisari ai marilor Puteri, semnatare ale tratatului (Franţa, Anglia, Rusia, Sardinia, Turcia şi Prusia).
[5] Protocolul (procesul-verbal) nr. 6, al şedinţei din 8 martie 1856 a Conferinţei de la Paris, cuprinde, între altele, discutarea problemei unirii ; împotriva ei s-au pronunţat delegaţii Turciei şi Austriei ; Prusia nu participa la Conferinţă.

unirea ; nu va fi văzut, sau nu va fi voit să vază, că această propunere s-a sprijinit de patru din plenipotenţi, adecă de al Franciei, de al Angliei, de al Rusiei şi de al Sardiniei ; nu va fi ştiind că opunerea adusă de doi din plenipotenţi au fost întemeiată pe convicţia că unirea n-ar fi în interesul acestor populaţii (după cum crede şi d. Istrati) şi că n-ar fi dorită de majoritatea locuitorilor — lucru ce rămîne a se dovedi cînd se va consulta dorinţa generală, şi cînd această consultare se va face liberă de orce influinţă, după cum şi d-lui Istrati o cere.

Viind acum la rezoanele de un alt ordin ce dă d-lui Istrati împrotiva unirii, „rugăciunile bisericii noastre pentru unirea oamenilor nu se rapoartă la unirea politică a Moldovii cu Valahia, fiindcă aceste principate nu existau pe cînd sf. părinţi au compus rugăciunile" ; că, dacă ne am uni, „am provoca pe vreuna din puterile vecine să ne înghiţă", deşi n-am auzit niciodată că neunirea staturilor celor mici au fost o piedică pentru cele mari care ar fi dorit, sau ar fi putut, a le înghiţi. [...]

„Că cheltuielile statului nostru s-ar mări cu osebire prin apanagele familiei domnitoare, prin ţinere de ambasadori ; că ne am îndatora la vecini", deşi nu se vede neapărată trebuinţă a vota apanagiuri familiei domnitoare, a ţine reprezentanţi şi, chiar de am ţinea, de a face cu dînşii mai mult lux decît ar ierta mijloacele statului, care, cu toate acestea, nu sînt mai mici decît ale regatului Greciì. „Că prin unirea şi un prinţ străin[1] am pierde naţionalitatea şi religia"[2], deşi nu s-au pomenit ca unirea

[1] Includerea în programul unionist a punctului privind „prinţul străin" avea la bază ideea că, pe de o parte, domnul străin ar pune capăt rivalităţii dintre familiile boiereşti autohtone şi nepotismului din administraţie şi, pe de altă parte, că relaţiile personale ale domnului la curţile Europei ar putea aduce avantaje diplomatice pentru tînărul stat.
[2] Vezi şi *O profesiune de credinţă.*

între populi[1] de același sînge să fie pentru ei o cauză de a-și pierde naționalitatea ; deși vedem multe nații, chiar luate prin arme, care trăiesc de sute de ani subt guvernuri de altă religie, fără a-și fi pierdut pe a lor ; cu cît mai ales noi, carii ne aflăm în alte condiții, și carii credem că, dacă nu prințul, cel puțin urmașii lui se vor face de religia noastră în loc să ne facă pe noi de a sa ; „că, spre a ne constitua, trebuie să așteptăm deșteptarea naționalităților", deși nu vedem cum s-ar împăca atunci acea deșteptare a naționalităților cu suzeranitatea Înaltei Porți, pe care acum n-o atacă nimeni, și pe care atunci ar ataca-o poate acea deșteptare a naționalităților, spre părerea de rău sau bucuria d-lui Istrati (nu știm care din două).

Că în sfîrșit „Moldova, prin unire, ar agiunge, spre paguba proprietarilor și a neguțitorilor, o provinție sau cel mult o Craiovă a Valahiei ; lucru la care se vede că nu s-au gîndit corifeii înnoirilor și pentru care sînt datori să-și dea singuri cuvînt, dacă în adevăr vor fi desprețuind pe proprietari, pe neguțitori, sau pe acei carii posedează ceva". Noi știm că în Craiova și în alte crașe se află proprietari și neguțitori asemenea de bogați, ba poate mai bogați decît în București, și carii, supt nici un cuvînt, n-ar voi să-și schimbe lăcuința lor pentru capitală, oricare ar fi. Apoi credem că chestia capitalei, chestie de amor propriu mai mult decît de interes național, nici trebuia atinsă de d. Istrati, fiind de natură a se hotări, la trebuință ivită, de majoritatea nației, prin Adunarea generală[2].

Ar fi de prisos să intrăm în toate amăruntурile broșurei d-lui Istrati, combătută îndestul de atîtea condeie, căci „corifeii inovațiilor și cărturarii moldoveni" se pot apăra singuri de reproșurile de dispotism și de ateism ce li se face. Nu vom atinge asemine nici modul ce propune d. Istrati pentru organizația politică a Moldaviei ; acea organizație fiind supozată[1] pentru cazul cînd Moldova ar rămînea despărțită, lucru la care bănuim că cei mai mulți moldoveni nu se învoiesc ; încheiem numai exprimînd dorința de a afla pentru ce d-nul Istrati nu s-au mulțămit a scrie broșura sa numai în românește[2]. Nu cumva au crezut că străinii or să se arate mai recunoscători decît moldovenii pentru chipul cu care sprijină vechile privilegii ale Moldovii ? Aceasta poate să fie, deși chiar străinii, după cum d-lui cunoaște, sînt în minoritate ; iar cît pentru străbunii carii au vărsat sîngele lor pentru apărarea drepturilor Moldovii, dacă în vechile lor morminte ar putea să citească broșura d-lui Istrati, sînt sigur că nu i-ar fi nicidecum recunoscători.

Steaua Dunării, 21 august 1856

[1] Popoare.
[2] Obșteasca Adunare, parlamentul țării.

[1] Presupusă.
[2] Broșura e tipărită pe două coloane, în românește și în franțuzește.

[RĂSPUNS LA UN ARTICOL DIN *THE TIMES*]

Jurnalul *The Times* în numărul său din 13 fevruar cuprinde un articul foarte injurios pentru naţiunea noastră. El zice că „moldo-românii atît prin *poziţiune* cît şi prin capacitate nu sînt în stare a juca un rol independint în Europa ; că noi înşine sîntem un material care poate intra în construcţiunea zidirii altor imperie, dar care nu are tăria şi soliditatea ca să stea în picioare de sineşi ; că boierimea este luxoasă şi imorală, incapabilă şi fără simtimente de patrie ; că preoţii nostri, săraci şi neînvăţaţi, sînt toţi în slujba Rusiei şi se uită la ţar cu un respect religios ; că ţărănimea noastră este o clase lipsită de elementele de instrucţiune şi fără speranţă sau păs de vreo schimbare în soartea sa cea degradată. Prin urmare că nu sîntem priimitori de libertate şi naţionalitate şi că această populaţiune *corumptă* şi neînvăţată nu poate fi altceva decît instrumentul Rusiei".

De am răspunde la aceste bîrfiri, am da bănuială că ne temem să nu facă vreo impresiune desfavorabilă asupra oamenilor de stat şi publiciştilor europiani. Dar cînd puternicii împăraţi şi reprezintanţii lor ne socotesc vrednici de o soarte mai bună [1], cînd bărbaţii ca Saint-Marc Girardin [1], Quinet [2] şi alţii dovedesc că în poporul român se găsesc toate elementele unei fericite regenerări, cînd toţi streinii de distincţiune ce ne au vizitat au mărturisit în favoarea bunului-simţ şi a inteliginţei acestui popor, este un lucru vrednic de milă a vedea pe un necunoscut, care se pare a nu avea cea mai mică ştiinţă de istoria noastră, susţinînd că cinci milioane de oameni cari, în curs de mai mulţi seculi, şi-au păstrat, prin toate greutăţile timpilor de barbarie şi de invaziuni, limba, legile, obiceiele străbune şi naţionalitatea, nu pot fi vrednici de libertate şi nu pot sluji decît ca material de zidărie pentru alte imperie. Dar de ar fi fost astfel, zidirea s-ar fi săvîrşit de mult, căci nici ocaziunile, nici încercările de afară nu au lipsit ; apoi daca aceasta nu s-a făcut pe vremile cînd dreptul naţiunilor era mai puţin cunoscut şi mai puţin respectat în Europa, nu se înşeală oare autorul articulului crezînd că astfel de cîrpeli de zidărie se pot face acum ? Nu sînt în mijlocul Europei state mai mici decît ale noastre, dar independinte şi suverane, pe cari nici poziţiunea, nici capacitatea nu le-ar scuti de a fi înghiţite, daca Puterile celei mari nu ar chezăşui drepturile şi neatîrnarea lor ? Cît pentru ceea ce zice de necapacitatea şi corupţiunea unei clasi a soţietăţii, noi nu recunoaştem dreptul a o apăra, deşi am putea cita excepţiuni onorabile, zicem numai că aceste viţiuri tot nu sînt în gradul în care era odată multe părţi ale lumii civilizate, atunci cînd era o ruşine pentru un nobil a şti să scrie şi să citească ; cînd cîrciumele era locurile de adunare ale cavalerilor de distincţiune, şi duelurile şi aventurile scandaloase, titule de recomandare.

[1] Aluzie la tratatul de la Paris din 1856.

[1] Saint-Marc Girardin (1801—1873), scriitor şi om politic francez, de tendinţă liberală, autor al unor lucrări de istorie literară.

[2] Edgar Quinet (1803—1875), istoric, scriitor şi om politic francez cu vederi democratice, deputat de stînga în 1848, exilat după lovitura de stat al lui Louis-Napoléon Bonaparte. A sprijinit consecvent drepturile la independenţă şi unire ale ţărilor române ; era căsătorit cu fiica lui Gh. Asachi, Hermiona.

Daca preoţii şi ţăranii noştri sînt neînvăţaţi, aceasta provine din pricina nestatorniciei guvernelor acestor ţere, şi efectul va peri deodată cu cauza. A imputa însă clerului nostru ardoarea pentru ruşi şi poporului lipsa dorinţei de a-şi schimba soartea, aceasta nu cere refutare [1], căci pentru simpatii, Europa le cunoaşte, iar pentru aspirări este ştiut că de cîte ori o rază de speranţă a lucit în ochii românilor, ei totdauna au fost gata a profita de dînsa. Apoi ce altă naţiune în gradul de civilizare a naţiunii române, şi în împrejurări ca acelea cari au zguduit o mare parte a Europei în anii trecuţi [2], ar fi arătat mai multă moderaţiune, mai mult spirit de ordine decît aceasta ? Nu este o naţiune vrednică de o soarte mai bună ? Ne place să credem că articulul injurios de care vorbim nu este scris de un adevărat fiu al liberei Anglie, şi că nici guvernul, nici naţiunea anglă nu-l pot aproba, mai ales că chiar în presa anglă aceste ţere au găsit nobili apărători, precum este jurnalul numit *The Press*, care se zice că în opiniunile sale politice n-a variat aşa de des ca unii din confraţii săi.

De publicăm aici acel articul, care trebuie să mîhnească pe mulţi români, o facem numai ca să le arătăm că sînt încă jurnalişti cari ne tăgăduiesc orice simtiment de naţionalitate ; şi că de la noi atîrnă de a desminţi prin purtarea noastră, în împrejurările grave de acum [3], asemenea acuzări ; şi că numai spiritul de înfrăţire şi o statornică voinţă ne vor arăta vrednici de simpatiele acelora ce ne au apărat cu căldură cauza şi de buna voinţă a marilor Puteri, cari, într-un spirit de echitate şi de dreptate, au luat asupră-le a ne asigura viitorul.

Concordia, 23 februarie 1857

[1] Respingere, combatere.
[2] E vorba de războiul Crimeii cu întregul lui cortegiu de complicaţii diplomatice.
[3] Era epoca premergătoare alegerilor pentru Divanul ad-hoc, şi luptele politice se înteţiseră.

BÉRANGER

Moartea faimosului bătrîn Béranger, anonsată de jurnale, a lăsat un deşert anevoie de împlinit în strălucitul cerc al literaturii franceze. El ridicase poezia populară la demnitatea epopeii în cînturile alese în care a celebrat victoriile Imperiului, şi pe omul predestinat care a ridicat Franţa la culmea mărirei [1]; inteligenţa şi inima, simtimentul patriei şi al umanităţii respir în eleganţa stilului şi în energia expresiilor. Popolul francez recunoscător l-a înconjurat în tot cursul vieţei de respect şi iubire, şi apariţia modestului poet pe uliţile Parisului a dat adesea pricină la demonstraţii entusiaste. Hotărîrea împăratului Napoleon al III-lea de a înmormînta pe Béranger cu pompa cuvenită şi cu cheltuiala din lista civilă, cînd Parisul şi Franţa întreagă s-ar fi asoţiat bucuros la aceasta, ni se pare, ca să zicem aşa, plata unei datorii de familie ce onorează deopotrivă pe poet şi pe împărat. [2]

[1] Fără a avea o admiraţie oarbă pentru Napoleon, Béranger cîntase victoriile acestuia asupra armatelor contrarevoluţionare şi a coaliţiei monarhilor.
[2] Napoleon al III-lea, a cărui carieră politică s-a bazat în mare măsură pe mitul lui Napoleon I, la făurirea căruia cîntecele lui Béranger au avut un anumit rol, a decretat funeralii naţionale pentru poet, căutînd astfel să-l răpească poporului şi să împiedice eventuale manifestaţii populare. Simpatia lui Alexandrescu pentru împărat se explică prin atitudinea acestuia în problema unirii.

Dar nu numai poetul, ci și omul era mare în Béranger. Legat din junețea sa de bărbații care au jucat cele mai importante role politice, el s-ar fi putut bucura de dignități și de posturi ce i-au fost adesea oferite : modest însă în viața sa, el a petrecut totdauna o viață retrasă, închizînd într-un cerc mărginit dorințele unei mărginite vieți. „Daca Béranger ar fi voit — zice un mare scriitor ce l-a cunoscut și l-a prețuit — daca Béranger ar fi vrut, el ar fi fost politicul cel mai desăvîrșit din epoca noastră : justețe de idee, finețe de talent, temeinicie de judecată, înălțime de punct de vedere, întindere de orizon, dignitate de scop, moralitate de mijloace, sînge rece în turburări, amor pentru popol, dispreț pentru popularitate, groază de anarșie, ură pentru demagogi, milă pentru utopiști, statornicie și moderație în caracter, tot se unea într-însul ca să facă pe acest om rar capabil de rolul de consilier intim al libertății"... și mai la vale „el era din acei doi-trei oameni ce produce un secol și care au picioarele pe această tină, inima în acest popol, dar capul mai presus de ceața pămîntului și de negurile omenești".

După aceste cuvinte confirmate de autorități competente, orice am adăoga din partea noastră ar fi fără importanță. Ne pare rău numai că o asemenea laudă nu poate veni la socoteala acelora care cred sau cel puțin zic că geniul literar este incompatibil cu capacitatea politică, rezervîndu-și pentru dumnealor, care nu sînt geniuri în nici un fel, monopolul exclusiv al politicei și dreptul de a conduce lumea la perfecția și fericirea la care adesea au condus-o.

Concordia, 25 iulie 1857

SCRISORI*

CĂTRE ION GHICA

I

9 av. București [1848]

Iubite !

Scrisoarea ta am priimit-o cu toată plăcerea ce poți să-ți închipuiești. Pentru partea cea tragică a ei să însărcină d. Voinescu să-ți răspunză. Eu îți răspunz numai ca un om care te dorește din suflet și care ar dori să te vază aici, ca să lucrezi la *Popolul suveran*, gazetă la care lucrează unii din vechii tăi colaboratori. [1] Nu știu cum se întîmplă de nu-ți putui trimite un no. de probă, dar plecarea curierului fiind grabnică, nu mă înlesnii a trimite acasă sau la tipografie ; îți voiu porni însă altă dată.

Ce să-ți scriu după aici ? Avem cluburi unde vorbim tot felul de nerozii și gazetă în care criticăm pe toată lumea, afară de noi și prietenii noștri. Unele popularități încep să apuie, altele să crească. Unora revoluția nu le-a plătit cu nimic pentru că au luat parte la dînsa ; altora le-a plătit prea mult, cu toate că n-au luat nici o parte.

Al tău prieten,

Gr. Alexandrescu

Monsieur Jean Ghika

* La corespondență notele se dau la sfîrșitul fiecărei scrisori.

Biblioteca Academiei, ms 801, f° 60—61; publicată de E. Lovinescu, Grigore Alexandrescu, viața și opera lui, *București, 1928, p. 255, cu datare eronată: 1850. Scrisoarea e din vremea guvernării revoluționare; I. Ghica se afla la Constantinopol, ca reprezentant al Locotenenței domnești.*

[1] Alexandrescu lucra în redacția *Popolului suveran* începînd din 2 august (ceilalți redactori erau N. Bălcescu, C. Bolliac, D. Bolintineanu, P. Teulescu și A. Zanne).

II

12 avg. 1850, București

Iubite prietene,

Îmi place scrisoarea din 20 iulie trimisă prin d. Narti și ți-aș fi răspuns mai de mult de nu aș fi priimit-o tocmai la 8 avg. lucru de care mă mir, căci el a venit deodată cu d. Nughez [1] și biletul adus de acest din urmă l-am priimit încă de atunci. Oricum, îți voi răspunde deodată la amîndouă scrisorile, începînd de la cea mai proaspătă (după data priimirei).

Și mai întîiu nu prea înțeleg ce am a-mi reproșa în întîmplările anilor trecuți, nici cum aș fi putut opri influența populară de a se concentra în mîinile acelor oameni ce nu o merita; simț însă, după dorul ce am de prieteni, că nu sînt nici mort, nici îngropat, numai mă tem a nu ajunge și una și alta îndată ce s-ar băga de seamă că sînt viu. Cu toate acestea, tot fac aceea ce poci și văz cu mulțumire că oamenii nu sînt dispozați a se înșăla lesne. Afară de partida acelor ce voiesc să domnească cu orce preț, afară de spionii lor, cunoscuți cam deobște, care voiesc să îndatoreze pe acei ce ne iubesc îndestul, încît să nu se îndure a ne părăsi, și de nemulțumiții care cred că n-au decît să cîștige la o răsturnare a lucrurilor, fie de orce fel, nimeni nu dorește aceasta, și acei care ar dori-o s-ar încerca-o nu crez c-ar izbuti. Daca mișcarea de la 848 a izbutit vremelnicește, aceasta a fost că împrejurările erau altfel, că era mai iertat pînă la oarecare punct să se aștepte cineva la niște rezultaturi favorabile și, în sfîrșit, că între oamenii care dirija întreprinderea, era unii care putea insufla o dreaptă încredere. Adevărat auz pe toate zilele că să vorbesc prin cazinuri și prin unele case cuvinte aprinzătoare: că se pregătește o răscoală care va eclata [2] negreșit îndată ce vom rămîne singuri [3]. Dar acei care își iartă asemenea cuvinte, sînt din a doua clasă a oamenilor de care ți-am vorbit, ei au priveleghiu și prin urmare nepedepsirea lor pentru cuvinte care ar duce pe alții la Znagov [4] insuflă tutulor o adîncă sfială. Mie mi se întîmplă să merg cîteodată pîn tîrg (căci tîrguiesc adesea fără parale). Șăz pe taraba vreunui negutător (după cum ședeam amîndoi la băcănia unui mic tîrguleț) și vorbesc cu negutătorii verzi și uscate: așa te poci încredința că acești oameni s-ar feri ca de foc de o întîmplare care ar comprometa patriotica vînzare a mărfurilor. Cît pentru popolul nesuveran, el mai mult decît orcine plătește oalele sparte și n-are nici o aplecare a încerca așa de proaspăt. Dea Dumnezeu numai ca îmbunătățirea instituțiilor cu care ne flatăm să fie în adevăr în capul acelora ce ne guvernez. Eu unul văz că cercăm a ne asigura împrotiva viitorului prin oștiri de dorobanți și de grăniceri [5] iar nu altfel. Poate cugetile să fie prea bune; eu aceasta nu o cunosc; știu numai că iadul e așternut cu asemenea pietre. Ai auzit negreșit sau n-ai auzit de un proiect pentru patentari, care s-a dat în cercetarea divanului. Acel proiect îndatora pe boierii care vor întreprinde negoț a plăti patentă ca și ceilalți muritori de rînd. Ei bine, aș fi vrut să fii față ca să vezi furia și mînia lor; să vezi cu ce majoritate absolută au lepădat acel articol, și atunci să-mi spui daca lețiile trecutului le a fost de vreun folos [6]. În zadar m-am cercat a dovedi unora din d-lor că această lepădare îi compromită în opinia publică și că dau guvernului un mare avantaj (pricepi că cu aceasta vream să le ațît firească d-lor jaluzie). Le-am adus de exemplu cea mai puternică aristocrație, pe aceea a Engliterii, și le-am

zis multe frumoase cuvinte care le-am învățat de la ministru instrucției publice [7] : toate au fost în zadar, și n-am izbutit decît a le da o urîtă idee despre sentimentele mele.

Nu-mi vine asemenea a crede nici că unii dintr-înșii încep a-și întoarce ochii către Turchia, căci după cum mi să pare, cel puțin pînă acum posturile nu le vin de acolo; dar socotesc că Turchiii nu trebuie să-i pese mult de dispozițiile lor ; influența austriacească iar nu este de temut : simpatiile rumânilor nu sînt deloc pentru dînsa. Despre altele sînt încredințat că interesul nostru, după cum zici, este a ne ținea lipiți de imperiu. [8]

Cît pentru a influența pe omul arogant și antipatic de care vorbești [9], aceasta este mai presus de puterea noastră; geniurile cele mai mari nu se influensează decît de cei asemenea lor, și, daca nu s-ar atinge aceasta de viitorul nostru, aș fi cu desăvîrșirea de ideea d-lui *Titov* [10].

Îți mulțumesc că mi-ai procurat cunoștința d-lui Nughez care mi să pare un om foarte cumsăcade. N-am avut încă prilej a-l îndatora la nimic, căci el are aici cunoștințe puternice. La dînsul am făcut cunoștința d-lui Comisar [11], care mi-a arătat multă bunăvoință, zicîndu-mi că mă cunoaște de mai-nainte, și că de mult s-a informat despre mine, deși n-am mers niciodată a-l vedea. Aceasta m-a îndemnat a-i face o vizită, în care am rămas foarte mulțumit : mi-a vorbit cu stimă de tine. Nu l-am întrebat cum mă cunoaște, dar te bănuiesc mult în această privință și crez că de mă vei fi înștiințat, s-a perdut scrisoarea. Prin urmare de să va întîmpla să-i scrii nu uita a-i mulțumi pentru prieteșugul ce îți păstrează și care să pare a se răsfrînge asupră-mi.

Închipuiește-ți că d. Nughez trece aici în ochii multora de Lamartine în persoană. Aceasta nu ar fi nimic, dar bietul om să află bolnav de a treia zi după sosirea sa. Boala lui, care o cunoști poate și care îl ține obișnuit cîte două-trei zile, astădată să pare mult mai pizmașă atît prin prelungire cît și prin mărimea durerilor. Doftorii noștri fac aceea ce pot. Bagă de seamă a nu te greși să spui ceva despre aceasta familiii sale, căci el m-a rugat mult să-ți recomandez o absolută tăcere, nevrînd să mîhnească fără trebuință pe femeia sa și nădăjduind a să îndrepta curînd.

Îți trimit aceste rînduri prin curierul ex.-sale, care mi-a dat voie a-i încredința orce voi avea să-ți scriu și socotesc că acest mijloc de corespondență este mai sigur decît orcare altul.

Poate am mai uitat ceva din cîte aveam să-ți scriu, dar va fi pentru altă dată, căci mă doare tare o măsea.

Al tău din toată inima,

Gr. Alexandrescu

Biblioteca Academiei, ms 801, f°62—67 ; publicată de E. Lovinescu, op. cit., *p. 256—260.*

[1] Noguès, ziarist francez, director al ziarului *Le Journal de Constantinople.*

[2] Izbucni.

[3] După retragerea trupelor turcești și rusești care interveniseră pentru înnăbușirea revoluției din 1848.

[4] Mănăstirea Snagovului, ca și altele, era un loc de detențiune pentru suspecții politici.

[5] În iulie 1850 se publică legiuririle „pentru organizația grănicerilor și pentru reorganizația dorobanților județelor".

[6] Primul articol al proiectului prevedea că „patenta se socotește pe industrie și pe negoț iar nu pe persoană. Deci toți aceia care vor unelti vreo industrie ori meserie sau vor face vreun negoț [...] sînt supuși a lua patentă fără osebire de condiție." După multe dezbateri, în comisia „finanțială" și în plen, articolul, care punea în primejdie unele privilegii boierești, este respins. Știrbei îl promulgă însă în forma inițială (11 oct. 1850).

[7] Ioan Bibescu (1808—1879), fratele domnitorului, cunoscut pentru mediocritatea sa intelectuală.

[8] Argumentul lui Ghica în favoarea menținerii în cadrul imperiului otoman era lipsa primejdiei unei colonizări cu elemente străine și deci a deznaționalizării.

[9] Barbu Știrbei. Ghica încerca să-l convingă pe Alexandrescu că Știrbei trebuie „adus pe calea cea bună și nu răsturnat".

[10] Vladimir Titov, ambasadorul Rusiei la Constantinopol.
[11] Ahmed Wefyk Efendi (1823—1891), comisarul Turciei la București, prieten cu I. Ghica.

III

[1850] octom. 25, București

Iubite,

Profitez de întoarcerea d-lui Noghez ca să mă plîng pentru nerăspunderea ta la două scrisori, iar mai ales la cea din urmă care trebuie negreșit se o fi priimit, fiind trimisă prin ex.-s. comisarul Porții [1] și, pomenind de comisar, nu mă poci opri de a-ți spune că nenea Gogu Caracaș [2], pe care l-am întîlnit mai deunăzi, îmi zice, *à propos* de nimic, că i-ai citit o scrisoare de recomandație în favorul meu, lucru de care m-am mirat, căci nu te știu prea comunicativ cu fiecine.

Pe aici nimic interesant: alegerile cuvioșilor episcopi și mitropolit îți sînt negreșit cunoscute. Mă îndoiesc că darul de sus să va coborî vreodată asupră-le, deși darul din sînul lor s-a coborît asupra alegătorilor [3]. Acum onorabilul Divan obștesc să ocupă cu cercetarea condicii criminale; pedeapsa de moarte s-a priimit cu unanimitate, mulțumită americanilor, despre care boierii au aflat că ar fi trimis pe cîțiva dintre-ai lor să învețe în Evropa cea luminată meșteșugul de a tăia capete. Un articol asupra pedepsei ce să cuvine îndemnătorilor de conspirații, cînd va ieși o mărturie împrotivă-le, a fost supus la mare dezbatere; căci noi care avem exemplu trecutului și ne gîndim la viitor, ne temem, în demoralizația în care ne aflăm, să nu cază asemenea ponoase și asupra boierilor. De aceea art. să va modifica. [4]

Scrie-mi ce să mai mișcă pe acolo și daca tot sîntem amenințați a rămînea fără oștirile ocrotitoare, deși proclamația guvernului nostru împrotiva tulburătorilor liniștii obștești dovedește trebuința unei îndelungate ocupații [5]. Aici trebuie să mărturisesc că comisarul porții n-a aprobat nicidecum chipul acei proclamații; dar adevărul este că acum nu să mai vorbește nimic de uneltiri revolusionare și că, chiar singuri de a nu rămînea, tot n-am avea nimic a ne teme cu înțeleptele măsuri ale guvernului ce ne-a dat dumnezeu.

D. Noghez să vede foarte mulțumit de priimirea ce i s-a făcut aici și crez că are de gînd să o dovedească prin jurnalul său [6], deși crez că ar fi bine să nu să grăbească. Zic aceasta chiar în interesul jurnalului.

Școalele încep la ghenarie; Marcovici [7] s-a numit director; crez că n-ai nimic să mai zici.

Gr. Alexandrescu

D. Noghez plecă înainte de a-i da scrisoare: de aceea o trimiț cu curierul obișnuit.

Biblioteca Academiei, ms 801, f° 68—69; publicată de E. Lovinescu, op. cit., p. 260—262, datată 1850. Nesemnată.

[1] Ahmed Wefyk.
[2] Grigore C. Caracaș (1823—1888), om politic destul de șters, participant la revoluția din 1848, emigrant; după întoarcerea în țară ocupă diverse funcții administrative. În 1842, cu ocazia obținerii de către Caracaș a unei burse în străinătate, Alexandrescu îi scrisese lui I. Ghica: „Îmi pare bine de această norocire a lui, dar despre învățătură nu am nici o nădejde. Are un cap format astfel cum este peste putință științelor să se așaze într-însul."
[3] La 16 septembrie sînt aleși: Nifon ca mitropolit, Calinic, episcop al Rîmnicului, Climent al Argeșului și Filotei al Buzăului.
[4] Dezbaterea Pravilei criminale începe în 19 oct. și durează pînă la 20 nov.; legea este publicată în 14 dec. 1850. Articolul 7, care prevede introducerea pedepsei cu moartea, a fost aprobat în 19 oct.; articolul cu privire la comploturi a fost discutat în 21 oct.
[5] În 25 august, Știrbei dă o proclamație împotriva celor care „nepreţuind întru nimic liniștea publică, precugetează a o comprometa din nou prin feluri de uneltiri". Începînd din vara anu-

lui 1850 cercurile diplomatice discutau posibilitatea retragerii trupelor turcești și rusești din țară.

[6] *Journal de Constantinople.*

[7] Simion Marcovici (1802—1877), profesor și publicist.

IV

Fevr. 22 [1851], București

Prietene,

Scrisoarea din 19 ghenar am priimit-o abia la 14 fevr. [1], căci aducătorul a făcut mult ocol pînă a sosi aici, după cum îmi spuse ex.-s. care mi-o dete [2]; și era vreme să sosească, căci o tăcere așa îndelungată îmi da drept a crede că te-ai schimbat. Răspunde-mi dar mai des, chiar de nu ai avea altă sămînță de vorbă decît varietăți de soiul care îmi însemnezi. Apoi izbîndele de tot felul ale lionilor [3] rumâni, patriotizmul și caracterul nepătat al d-lui I... [4] și companie nu sînt obiecte de puțin interes. Păcat numai că oamenii încep a nu le da dreptatea ce li să cuvine, nestatornicie firească a lucrurilor și opiniilor omenești!

Îmi place mult viața ta cea orizontală, nargheleaua măreață: și caicul molatic și mărturisesc că dacă nu aș fi *eu*, aș vrea să fiu *tu*, adecă daca nu aș fi leneș de București, aș vrea să fiu leneș de Constandinopol. Aluzie istorică, după cum vezi, și care îmi aduce aminte lauda ce fostul domn Bibescu făcea despre d-lui marele logofăt C. Cornescu, zicînd că este vrednic de admirat cum acest nobil patriot poate dormi orcînd voiește și oriunde să află. „Nu este nimic, măria-ta, răspunse un ascultător gras, dumnealui doarme numai cînd șade jos, dar eu dorm d-a-n picerele și chiar cînd umblu pe uliță."

Nu prea înțeleg cum te arăți așa puțin *au courant* de aceea ce privește deșărtarea provințiilor [5]. Cuvintele *daca Poarta ar cere și ar voi bine* mă bagă la bănuială; pe de altă parte vedem că pe aici să fac pregătiri de plecare și com... [6] mă încredință că ambasadorul rus a priimit poruncă hotărîtoare întru aceasta. Cît pentru gătirea turcilor este învederată și nu crez că ar voi să plece singuri.

Nu-mi mai vorbi de lucrările senatului [7]. Avusesem ocazie a cunoaște în parte capacitatea și integritatea unora din mădularii săi; dar unite la un loc toate aceste inteligențe mi s-au părut înalte ca muntele Acropolis (comparație bironienă). Cînd se discuta chestia pentru plata datoriilor, înțelegi că n-au lipsit a propune să se vînză stările revoluționarilor și cel dintii nume care s-a pronunțat a avut cinstea a fi al tău [8]. Știi ce rezultat a luat pricina datoriii și că s-a hotărît să se ia o a patra parte pe an din veniturile mînăstirilor închinate și neînchinate; o nouă zeciuială de la proprietari și săteni și cîte cinci la sută pentru moșiile cele fără clăcași. Chipul alegerii subtcîrmuitorilor s-a modificat, lăsîndu-se drept de alegător numai nobililor proprietari care vor avea moșie cel puțin de 30 stînjini; aceștia vor alege cîte șase deputați dintre proprietarii fiecăria plăși, și acei deputați vor alege cîte patru candidați de subtcîrmuitori, care să aibă proprietate de 250 stînjini sau chezășie de 25 mii lei. Acum Senatul s-a închis. Meseria mea de secretar pe pricopseală a încetat, și deocamdată nu am ce știri să-ți dau, ba încă mă mir ce înțelegi cu *buna mea poziție*, căci această poziție este acum cea mai neînsemnată din lume. Orcum, voi îngriji a-ți scri cele ce voi vedea și voi auzi. Cît pentru siguranția corespondenții, socotesc că o avem pe cîtă vreme comisarul va fi aici: pe urmă vom vedea.

Aflai că interesele tale aici nu prea sînt bine îngrijite și că locuitorii dupe moșii au început să se mute, apăsați fiind de arendași și rău protejați. Ar fi de trebuință să orînduiești un fel de epistat de credință [9], care să privegheze a nu fi clăcașii aduși la asemenea extremitate și să alerge pentru dînșii. Cît pentru a fi sprijinite reclamațiile lor, d. Steriadis [10], care să afla la vornicie, este dispozat

a face orce va putea, căci i-a vorbit și socră-to în această pricină, interesîndu-să negreșit ca de lucru de zestre. Eu cred că d. Grant[11], deși o fi priveghind *en grand*, dar n-are vreme a se ocupa cu asemenea amărunturi. Orcum, eu îmi fac datoria a te înștiința.

Mi s-au dat din parte-ți niște versuri italienești a le traduce, dar să află încă așa nepipăite precum le-am priimit, întîi pentru că nu știu italienește, și apoi pentru că dispozițiile în care mă aflu acum nu mă iartă a mă ocupa de nici un fel de lucru și încă mai puțin de poezie.[12]

Gata a închide scrisoarea, auzii că ministeriul englezesc s-a schimbat, că Palmerston a căzut[13]. Cine știe ce direcție au să ia lucrurile Evropii și cîte nădejdi au să cază în apă.

Multe închinăciuni vrednicei tale soții.

Gr.

Ms 801, f° 52—55. Publicată de E. Lovinescu, op. cit., p. 247—250, cu data, greșită, 1850.

[1] O ciornă a unui fragment întins al acestei scrisori (datată 1851), se păstrează printre hîrtiile lui I. Ghica.

[2] Corespondența dintre Alexandrescu și I. Ghica era transmisă prin intermediul curierilor lui Ahmed Wefyk-Efendi, comisarul turc.

[3] *Lion* — tînăr elegant și ușuratec, „dandy“ (din fr. *lion*, care avea în sec. XIX acest sens).

[4] Eliade Rădulescu (Iliad).

[5] Este vorba din nou de zvonurile privind evacuarea Principatelor de către trupele turcești și rusești.

[6] Comisarul Porții (Ahmed-Wefyk).

[7] Prin *senat* Alexandrescu numește divanul restrîns instituit prin convenția de la Balta Liman (1 mai 1849) în locul Adunării Obștești ; membrii divanului erau numiți de domni (care, la rîndul lor, fuseseră numiți de cele două puteri semnatare, Turcia și Rusia).

[8] Datoria publică a Țării Românești, a cărei răspundere a fost atribuită guvernului de la 1848, se ridica la o sumă uriașă. Propunerea făcută de divan de a se confisca averea revoluționarilor a fost combătută de Ahmed Wefyk, bazat pe o amnistie acordată de sultan și pe abolirea acestei pedepse în legislația turcă.

[9] Administrator.

[10] C. Steriadis, prieten a lui Ghica și al familiei sale era funcționar superior la ministerul de interne („vornicie“).

[11] E. Grant (1820—1892), secretar al consulatului englez din București și prieten cu unii revoluționari de la 1848.

[12] Ghica îi trimisese lui Alexandrescu poemele lui Regaldi (faptul rezultă dintr-o scrisoare a lui Ghica către Ahmed Wefyk, din 4 ianuarie 1851).

[13] H. Palmerston, om politic britanic (1784—1865), de mai multe ori prim-ministru.

V

8 iulie '852, București

Iubite prietene,

Ca să-ți dovedesc cît sînt de bine priimite escuzele ce îmi faci prin scrisoarea din[1] pentru îndelungata-ți tăcere, și ca să vezi că ai în mine un vrednic imitator al lenei ce te stăpînește, aș fi lăsat să treacă multă vreme pînă să-ți răspund. Daca împrejurări politice de o mare importanță nu mă silea să-mi schimb hotărîrea ca să-ți vestesc că s-a aruncat de curînd pe apa Cișmegiului miniatura unui vas numit de *vapor* ce umblă fără abur și care poartă scris în litere de aur strălucitul nume : Iancu Bibescu ! Nemurire plătită cu 200 galbeni. Și fiindcă ne este vorba de ministrul instrucțiii, care nu știe carte, află că el a plecat dimpreună cu Iancu Manu și spătarul Herescu spre întîmpinarea împăratului Austriii la Ermanstad[2]. Închipuiește-ți cît trebuie să rîză bietul neamț, văzînd starea fizică și intelectuală a ministeriului nostru : negreșit el trebuie să ne ia de urangotani. Păcat că lipsește dintre ei Arghiropolu, căci prezența lui ar fi fost o dovadă învederată pentru chesarul că dreptatea este (după cum să cuvine) oarbă în Țara Rumânească[3]. Vodă a plecat în vizitația județelor și este de crezut că să va întîlni și el, din întîmplare, cu împăratul[4]. Dar pînă a nu pleca, m.s.

a asistat la examene sau mai bine la împărțirea premiurilor, de la care nu poți înțelege nimic. Cuvinte și iarăși cuvinte din partea profesorilor și din partea domnului. Mi-a plăcut cuvîntul prințului rostit la școala militară unde au manevrat foarte frumos niște copii de cîte 12 ani. Acel cuvînt poruncea dar copiilor de a să feri ca de foc de imaginație, facultate cu totul netrebuincioasă mai ales la militarii care nu trebuie să gîndească decît la pușcă! Cuvinte vrednice de Frederic cel Mare.

Șerban Belu a tras o strașnică bătaie domniței Știrbei, soții sale, care a fugit pe jos la tatî-so. Dar după cîteva zile și după ce a rîs lumea îndestul s-au împăcat iar, ca să o bată din nou.

Scumpul d-tale văr Niculache Crețulescu [5] însoțește pe doamna Știrbei în voiajurile sale de sănătate. Aceste jertfiri patriotice îi aduc pe tot anul cîte un rang și cîte o gratificație.

Păcat că s-a umplut foaia căci ți-aș mai fi scris multe minuni.

Al tău

Ms 801, f° 96—97. Publicată de E. Lovinescu, op. cit., *p. 283—286. Nesemnată.*

[1] Data a rămas necompletată.

[2] Hermannstadt, numele german al Sibiului. Delegația guvernamentală, trimisă „spre complimentarea maiestății sale", era compusă din C. Herescu, „șeful oștirii" (spătarul), I. Manu „secretarul statului", I. Bibescu, Gh. Știrbei și Al. Plaghino; întîlnirea cu Franz Josef a avut loc la Sibiu.

[3] Manolache Arghiropulo, șeful Departamentului Dreptății (ministrul justiției).

[4] Știrbei a plecat „spre vizitarea județelor" în 7 iulie și s-a întîlnit către sfîrșitul lunii cu împăratul, la Turnu-Roșu și la Sibiu.

[5] N. Kretzulescu (1812—1900) era fiul Anei născută Cîmpineanu, soră a mamei lui Ion Ghica. Relațiile dintre Kretzulescu și Alexandrescu par a fi fost totdeauna încordate.

VI

1-i octomvr. '852

Iubite prietene,

Îți mulțumesc dinainte pentru mătăniile ce-mi făgăduiești prin scrisoarea ta din 10 septembr., și te rog să nu-mi supozezi nici un fel de iluzii în privința frumoasei mele (după cum o numești), căci este multă vreme de cînd nu mai am iluzii pentru nimic, afară numai pentru prieteșug, de vreme ce întîlnește cineva în viață prieteni ca tine. Prin urmare, cînd auzi că fac cîte o nerozie, crede că o fac cu sîngile cel mai rece și numai ca să se împlinească scriptura.

Îți înapoiez cu această ocazie scrisoarea ce mi-ai trimis pentru Duca [1], căci bietul om după cum am aflat n-a fost priimit în țară și acum nu știu unde să află.

Zilile acestea s-a întîmplat aici ceva scandalos. Costache Suțu [2], aflîndu-să în județu Buzăului pe la moșiile sale, plecase să desgroape o comoară însoțit de vreo douăzeci de oameni înarmați. Cîrmuitorul, d. Iarca, bănuind că întreprinderea este revoluționară, l-a călcat fără veste și l-a arestuit, legînd pe oamenii săi. Acum Suțu cere satisfacsie și pasport să plece peste graniță. Consulul rus să arată nemulțumit de urmarea administrații și consiliul administrativ cercetează pricina din porunca domnului care lipsește prin județe.

Mai deunăzi un negutător care aștepta de multă vreme aducerea la îndeplinire a unei hotărîri judecătorești, pierzînd răbdarea a intrat în tribunalul Ilfovului, secsia I-a, și a năvălit asupra judecătorilor strigînd în gura mare: „închinați-vă, închinați-vă, că am să vă omor". Din norocire dd. judecători alunecaseră din vreme subt masă și un biet avocat ce să afla acolo din întîmplare a priimit pumnii și palmele în locul lor! Acum să vorbește că judecătorii să vor alege pe viitor nu după știință și caracter, după care nu s-au ales niciodată, ci după tăria trupului,

ca să se poată lupta cu împricinații. În sfîrșit ca să ai o idee de buna stare a părții judecătorești, află că C. Bălăceanu (cel tînăr) este judecător la înalta curte [3].

Nu știu de ai auzit de d. Sasan inginerul, pe care l-am adus ca să ne facă drumurile. El are 200 galbeni pe lună, afară de casă, mobile și toate cele trebuincioase. Din nenorocire aducerea lui va fi de puțin folos, căci lipsa mijloacelor nu iartă a să face mai mult de o poștie pe an; dar orcum aceasta ne dă un aer de nație progresistă, arătîndu-ne în relații cu guvernul franțez ca să ne împrumute oameni de știință. Avem asemenea și un corp de pădurari franțezi cu uniforme foarte frumoase, care de un an de cînd să află aici n-au curățit nici o pădure afară de ale m.-sale. căci înțeleptul prinț n-a vrut a expoza pădurile statului la toporul streinilor, pînă a nu face încercare la ale sale.

Zidăria teatrului cel mare este aproape isprăvit [4]. Acesta e costisit pînă acum vreo sută treizeci mii galbeni, cheltuială nepotrivită cu zidirea și care a îndemnat pe sfatul administrativ să ceară de la domn orînduirea unei comisii să cerceteze unde s-au ascuns acești bani. Dar este de crezut a nu să vătăma nimeni cu aceasta, căci la noi toate să fac cu forme.

Scrie-mi ceva despre starea lucrurilor de acolo, care să par a fi destul de încurcate. Trimite-mi asemenea și istoria Kogalniceanului [5], sau cel puțin răspunde-mi o dată pentru totdeauna ce pricină este de nu poți să mi-o trimiți.

Prințul Gh. Știrbei n-a pus încă epoleturile de pașă. [6] Numirea sa la acest grad să vede a fi foarte neplăcută puterii protectorițe. [7] De aici să zice să fi viind și refuzul ce a priimit tatî-so la voia ce a cerut de a-l trimite spre închinăciunea împăratului Nicolae, ce venise în revizie la marginea hotarelor împărățiii sale. Domnul nostru manevrînd ca să se ție într-un favor deopotrivă de amîndouă părțile, îmi este teamă că va avea soarta vînătorului

care voia să prinză doi iepuri deodată, după cum zice Alexandrescu sau nu știu cine, și i-a perdut pe amîndoi.

Recomandează-mă, te rog, la suvenirul onorabilii tale soții și dacă pitaru Taiche, poetu din Bolintin [8], să află încă acolo arată complimentele mele, și spune-i că am citit cu plăcere și pitacele și sineturile lui cele din urmă, care s-au tipărit la Iași.

Spune-mi și ce mai știi de la ambasadorul din Persia. [9]

Al tău prieten,

Ms 801, f° 100—103; publicată de E. Lovinescu, op. cit., p. 288—291. Nesemnată.

[1] C. Duca, revoluționar de la 1848 și emigrant.

[2] C. Suțu (1804—1882), politician reacționar; ministru de justiție sub Știrbei (înlocuit în 1850 cu Arghiropol); ministru de finanțe sub căimăcănia lui Al. Ghica.

[3] Frate cu I. Bălăceanu, prietenul lui Alexandrescu și I. Ghica.

[4] Teatrul Național, inaugurat în 31 dec. 1852. Construcția începuse în 1846 sub conducerea arhitectului vienez Heft și sub supravegherea unei comisii compuse din I. E. Florescu, Al. Orăscu, I. Filipescu (Vulpache) și C. Pencovici.

[5] *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des valaques transdanubiens*, Berlin, 1837.

[6] Fiul lui B. Știrbei, aflat în misiune la Constantinopol.

[7] Rusia.

[8] D. Bolintineanu, emigrat după revoluție.

[9] Ahmed Wefyk Efendi fusese numit în toamna anului 1852 ambasadorul Porții în Persia.

VII

2 ghenar '853, București

Iubite prietene,

Întemeiat pe cuvîntul unui filosof grec, care zice că un lucru început este pe jumătate săvîrșit, începusem de multă vreme o scrisoare prin care îți mulțumeam pentru mătăniile ce mi-ai trimis și îți răspundeam la cele scrise despre Steriadi. [1] Dar acea scrisoare, înfruntînd autoritatea

filosofiii, a rămas numai la început și n-a putut ajunge nici pînă acum la jumătate, din pricini streine de voința mea. Întorcîndu-mă dar acum la cele ce începusem să scriu atunci, te întreb de prețul mătăniilor, căci nu pretinz să-mi faci daruri, neștiindu-te așa bogat în împrejurările de astăzi. Și, ca să te îndemni mai mult a-mi spune prețul, află că acele mătănii destinate frumoasei mele (după cum o numeai), am avut înțelepciunea a le păstra pentru mine, îngrijind a mă certa cu Nimfa și a mă desface de d-ei tocmai în ziua cînd le-am priimit.

Steriadi să pare mîhnit pentru opinia ce ai despre dînsul : el m-a încredințat totdeauna că nu numai n-a cercat să-ți vatăme interesurile, dar a oprit prin orce mijloace pe țărani de a să muta în așa mare număr pe cît ei ar fi vrut. Spre dovadă la aceasta mi-a dat o listă de un însemnat număr care cerea să se mute, dar socotii de prisos să ți-o trimit.

Alaltăieri, în seara de anul nou s-a înogurat cu pompă teatru cel mare, care este foarte bogat înlăuntru, deși nu este fără defecturi, nici de vreo arșitectură aleasă. Mulțimea privitorilor așăzați în parter, în trei rînduri de loje și în galeria de sus, în *rai*, făcea priveleștea cu totul măreață. Păcat numai că nici jocul actorilor, nici piesa aleasă n-a răspuns la mărimea localului și a solenității.[2] Dd. consoli asista la această deschidere : cel rusesc și cel nemțesc era într-o lojă cu domnul. Dar apropo de cel rusesc (care nu știu de ce mă urăște foarte mult), să vorbește pe aici că n-ar fi în bune relații cu șeful statului și că ar fi căutînd să-și facă unul altuia cîte o slujbă din acelea ce își fac între dînșii cu atîta plăcere oamenii politici. Dar acolo unde te afli trebuie să le știi acestea mai bine decît noi. Așa înștiințează-mă și pe mine de starea lucrurilor și de uneltirile arșifanariotului Capu-chehaia[3].

Te-am întrebat în mai multe rînduri despre istoria Kogalniceanului dar niciodată nu mi-ai răspuns la aceasta. Să știi dar că pe viitor voi sfîrși totdeauna scrisorile mele, cum începea cuvintele sale la Senat renumitul Caton[4]. El cerea dărîmarea Cartagei, și eu voi cere istoria, pînă cînd îmi vei arăta cuvintele ce te opresc de a mi-o trimite.

Te îmbrățișez

Ms 801, f° 106—107. Publicată de E. Lovinescu, op. cit., p. 293—295. Nesemnată.

[1] Vezi mai sus, scrisoarea IV, nota 10.

[2] S-a jucat traducerea unui vodevil de Scribe și Melesville, *Zoe sau amantul împrumutat*. Actorii principali au fost C. Caragiale și Nini Valéry.

[3] Miltiade Aristarhi, reprezentantul lui Știrbei la Constantinopol.

[4] M. Porcius Cato (234—149 î.e.n.) cerea distrugerea Cartaginei în toate intervențiile sale din senatul roman, indiferent de chestiunea care se afla în dezbatere.

VIII

6 ghenar '853, București

Iubite prietene,

Să vede că din toate figurile de retorică *iperbolul* este aceea ce îți place mai mult, de vreme ce zici în biletul tău din 2 ghenarie, că nu ți-am scris de vreo șase luni. Eu, frate, n-am lăsat niciodată să treacă mai mult de o lună fără să-ți dau semne de viață : cît pentru mătănii, ți-am mulțumit și prin cea din urmă, nu știu din cîte ghenarie[1]. Orcum, reproșul mă flatează ; dar ceea ce mă flatează încă mai mult este amabilitatea ce a avut d-na Ghica a gusta împreună cu voi vinul ce ați băut în sănătatea mea. După o asemenea grațioasă urare nădăjduiesc să trăiesc îndestul ca să-ți mulțumesc în persoană ; iar D-lor Bolintineanu și Cr...[2] le trimit de acum prietenești saluturi din parte-mi, încredințîndu-i că pentru un pahar

am să beau zece și că, din ziua de cînd am aflat eroica dumnealor faptă, am îndoit doza vinului de Drăgășani ce îl sorb regulat la masă, în onoarea batalionului sacru ce a îngrășat viile de acolo cu oasele sale.

De la priimirea scrisorii tale n-am întîlnit încă pe Caracaș, ca să-l sărut, după cum mă îndatorezi, nu știu pentru ce. Dar de voi întîlni pe surorile sau mătușile lui (să înțelege pe cele tinere), mă voi sili a le îmbrățișa numai ca să-ți dovedesc cu cîtă exactitate îndeplinesc comisioanele ce îmi dai.

Nimic nou pe aici în politică, nici în viața soțială ; într-a mea însă s-au făcut oarecare modificații. Am dobîndit două patimi ce nu le aveam : cîinii și eșecurile[3]. Pe cei dintîi îi iubesc mai mult decît pe Nimfele care cer mătănii de Țarigrad, iar eșecurile mă scutesc de multe vorbe zadarnice.

Demisia domnului de la Iași[4] și supozata apropiere de hotar a două mari trupuri de oștiri[5] sînt la noi sugetul conversațiilor acelor ce să ocupă de viitor. Poate voi știți mai bine pricinile și adevărul.

Adio, frate ! te îmbrățișez prin cuvinte pînă voi putea să o fac în realitate aici sau la moșia ta după marea de Marmara.

Ms 801, f⁰ 108—109 ; publicată de E. Lovinescu, op. cit., p. 295—296. Nesemnată.

[1] Scrisoare din 2 ian. (mai sus, scrisoarea VII).
[2] Probabil G. Cretzeanu (1829—1887), membru al emigrației revoluționare, scriitor.
[3] Șahul (fr. *échecs*).
[4] Gr. Ghica nu demisionase, ci se retrăsese temporar (20 ianuarie—22 martie 1853) „după sfaturile doctorilor" și încredințase guvernului „cîrmuirea trebilor statului", „spre a nu prileji vro sminteală în marșa lucrărilor atîrnate de atribuțiile" sale.
[5] La Prut au fost concentrate corpurile de armată rusești IV și V.

IX

6 ghenar '853, București

Iubite prietene,

D. Couk îmi spuse mai deunăzi că una din scrisorile mele pornită de dînsul, nu mai știu prin ce ocazie, în loc de a veni d-a dreptul în mîinile tale a fost preumblată întîi pîn Londra și, întorcîndu-să în București, ți s-a trimis de al doilea. Nu te mira daca vei fi priimit în curînd o scrisoare cu data din ghenarie.

Pe aici lumea este foarte îngrijată și în așteptarea unui viitor plin de amerințări. Un război cu Turchia, or din ce parte ar veni, să crede că nu poate fi decît apăsător pentru noi în cursul său, iar în concluzie hotărîtor pentru soarta nesigură a acestor țări[1]. Îmi place însă a crede că în împrejurările de astăzi exemplurile trecutului nu vor fi neapărat o regulă pentru viitor și că diplomația provedinței păstrează în sînul său ceva combinații neprevăzute de diplomația cabineturilor. Dar orcum ar fi, nici aceste griji, nici jalea ce ne-a pricinuit zgîrieturile de la grumaz a împăratului Austriii (care de acum înainte nu se va mai încrede așa mult în meritata sa popularitate încît să se preumble singur pîntre iubiții săi fii)[2] ; nici unul, zic, din aceste cuvinte nu ne-au făcut să renonsăm la distracsiile carnavalului ; și fiindcă vorbim de carnaval, îți voi spune că un conte ungur, care petrecea de cîteva săptămîni pe la clupurile noastre, fu ridicat și pornit într-o noapte cu mare grabă de consulatul Austriii, căci, după cum să vorbește, numitul conte, al căruia nume nu-mi vine în gînd acum, nu s-ar fi arătat destul de compătimitor la vestirea fatalei întîmplări a stăpînului său, ba încă ș-ar fi iertat oarecare glume de tot nepotrivite cu durerea obștească.

Mai scrie-mi și mie cîte ceva despre starea lucrurilor politice, ca unul ce te afli în centrul lor și în stare de a le cunoaște. Să zice că între articolele ce trimisul rusesc

este însărcinat a propune Porții ar fi și unul privitor pe seama noastră ; ce să fie oare acel articol ? și la ce trebuie să ne așteptăm ? [3]

Dar uitam că te-am amenințat să sfîrșesc scrisorile mele prin des repetata întrebare : „pentru ce nu-mi înapoiezi istoria Kogalniceanului ?“

Al tău,

Ms 801, f° 110—111. Publicată de E. Lovinescu, op. cit., *p. 287—298. Nesemnată.*

[1] Este vorba de încordarea diplomatică, agravată în primele luni ale anului 1853, care avea să ducă la războiul Crimeii.

[2] Reportajul în *Vestitorul romanesc*, no. 13, din 14 febr. 1853 : „Un atentat s-a comis la Viena asupra m.-sale împăratului la 6 (18) următor, între douăsprezece și un ceas după amiazi, pe cînd m.-sa se preumbla pe bulevardul de lîngă poarta de Carintia. Din norocire, provedința veghea asupra zilelor prețioase ale augustului suveran. Rana este ușoară. Împăratul, izbit în grumaz de o lovitură de cuțit, a pus îndată mîna pe sabie și adiotantul ce-l întovărășea a apucat pe mizerabilul asasin care este un ungur numit Lantani.“

[3] Ministrul marinei ruse, A. S. Menșikov, a fost trimis la Constantinopol cu un proiect de tratat între Rusia și Turcia, care urma să consfințească drepturile de protector ale țarului asupra supușilor ortodocși ai Porții. Proiectul conținea prevederi privind clerul ortodox și populația ortodoxă din Moldova, Țara Românească, Serbia etc. Menșikov părăsește Petersburgul în 11 februarie.

X

București, 22 [oct.]/3 noiemvr. 1854

Scumpe prietene,

De cînd s-a deschis comunicația cu orientul [1] ți-am scris două scrisori prin d. Gradovici [2] și ți-aș fi scris încă mai multe daca aș fi fost sigur de priimirea acelora. Știu că administrația populații ce îți este încredințată [3] nu te iartă să răspunzi regulat, mai ales unui om așa puțin important și așa puțin politic ca mine. Dar un prietesug vechi

își are drepturile sale și nu crez ca ceva în purtarea mea să fi meritat o uitare totală. Prin urmare fă bine și-mi răspunde în puține cuvinte daca ești sănătos cu toată familia, ca să nu bănuiesc că ai murit sau că mă crezi de mort, lucru ce ar face tot una. Nu te întreb nimic de politică, de viitorul nostru, căci în starea de astăzi a lucrurilor aceasta spînzură de combinații neprevăzute, și mai ales, după cum zic politicii noștri, de rezultatul de la Sevastopol [4], cu toate că despre partea aceea avem cele mai bune nădejdi, de cînd s-a trimis acolo, poate cu misie politică, fiul faimosului patriot beizade Costache [5], lucru ce nu poate lipsi de a da o ideea favorabilă aliaților atît de aristocrația românească, cît și de tactul aceluia ce a ales pe ambasador. Ce minunat lucru este patriotizmu ! El dă spirit nerozilor și rîdică pe cei căzuți. Toată greutate este să știi a te declara la vreme, ca să dobîndești favoarea streinilor. Zic a streinilor, pentru că vodă [6], în poziția sa efemeră, voiește să-i îndatoreze, deși nu izbutește decît a desplăcea tutulor, neavînd corajul a să declara cu sinceritate pentru nici o parte. Deci compoziția pestriță a ministeriului său [7] și alte necuviințe pentru dînsul căruia opoziția rău combinată a boierilor îi făcuse o partidă în junime, ce nu o avea mai nainte.

A propos de boieri: a răposat vornicu Iancu Filipescu[8], care, după zisa proverbului că chioru între orbi împărățește, era ceva mai cu caracter decît cei mai mulți. Gata a încheia acest bilet priimii unul de la Samos cu data de 12/18 octomvr. Nu înțeleg cum a zăbovit atît. Mă mirai asemenea citind că întîmplările de aici le afli numai din gazete, căci să află aici multe persoane cu care ești în relație și care trebuie să-ți fi dînd știință despre toate. Dar de vreme ce îți place să-mi scrii asfel, nu trebuie nici eu să mă întinz mai mult, și sfîrșesc, poftindu-ți o grabnică și fericită întoarcere.

Grigore Alexandrescu

Ms 801, f° 122—123; publicată de E. Lovinescu, op. cit., p. 307—308.

[1] După retragerea trupelor ruseşti, la sfîrşitul lui august 1854.

[2] I. L. Gradowicz, emigrant polonez, membru al consulatului francez din Bucureşti ; a participat la revoluţia din 1848 şi a jucat un rol destul de important, chiar dacă nu totdeauna pozitiv, în evenimentele premergătoare Unirii. Era partizanul alegerii lui I. Ghica ca domn.

[3] I. Ghica fusese numit guvernator al insulei Samos.

[4] Debarcarea aliaţilor în Crimeea avusese loc în 2/14 sept., la Eupatoria. La 19 sept. trupele se îndreaptă spre Sevastopol, care este bombardat pentru prima oară în 5/17 oct.

[5] Beizadea C. Gr. Ghica era fiul lui Gr. Ghica, domn între 1822 şi 1828 ; cunoscut pentru activitatea sa reacţionară.

[6] B. Ştirbei.

[7] După întoarcerea sa din exilul de la Baden bei Wien (sept. 1854), Ştirbei remaniază guvernul : I. C. Filipescu la interne în locul lui C. Cantacuzino, N. Băleanu la finanţe, I. A. Filipescu la justiţie, A. Plaghino, ginerele domnitorului, secretar al statului, I. Cîmpineanu la culte. Unii dintre membrii guvernului (I. A. Filipescu, I. Cîmpineanu) aveau vederi progresiste, alţii erau reacţionari cunoscuţi (I. C. Filipescu).

[8] I. C. Filipescu, ministrul de interne (vornicul) moare în 21 martie 1854.

XI

Iubite prietene !

[8 febr. 1857]

Astă seară la 8 fevr. şăzînd înaintea vetrii mele în faţa focului, mai recitii o dată scrisoarea ta din 6 ghenar la care, după obiceiul meu, mă tot leneveam a răspunde. Mă oprii şi mă gîndii mult asupra rîndurilor unde zici că poziţia, sau dispoziţia, puterilor celor mari este astfel încît ar sacrifica pentru plăcerea Austriii pe un om or *de cîte palme ar fi în frunte* [1]. Aceasta nu-mi plăcu să o iau *à la lettre*, căci, printr-o consecuenţă naturală mergînd de la oameni la lucruri, ar trebui să desperăm de orce bine

pentru ţara noastră. Apoi, deşi fermanul pentru convocarea divanurilor să pare amerinţător [2], Monitorul de altă parte ne asigură despre unirea ţărilor [3], şi acest punct odată dobîndit, poate avea mari consecuenţe : rămîne numai să vedem ce influenţe vor prezida la alegeri. Cît pentru ceea ce te priveşte în parte, te înşăli daca crezi că partidele te-au lăsat în pace cu caimacamia : chiar în zilele acestea ţircula vorba că vii însoţit de zece mii de turci ; şi aceasta pe temeiul unei scrisori de la Paris, scrisă de unul din marii patrioţi, poate şi pretendanţi, care voieşte, negreşit, să te popularizeze cu chipul acesta ! Atît este de adevărat că ei au convicsia că daca vom ajunge a avea o alegere care să nu fie mărginită în cercul vechilor candidaţi [4], şansele nu vor fi pentru dumnealor, deşi au mîntuit patria la 48 [5].

Nu ştiu daca ai văzut pe acolo protestul boierilor, care, pentru întiaşi dată protestez pentru drepturile ţării, călcate, după cum zic, în persoana d-lor, în vreme ce li se acordă un drept care nu să dă nici unei alte clase, adecă de a să alege în judeţele unde au proprietăţi, fără a fi domiciliaţi acolo [6], lucru foarte trist, în adevăr, căci oamenii cei mai capabili, care ar avea mijloace să se aleagă pîn judeţe, acum să văd escluşi, şi şansele rămîn sau pentru boierii cei mari, care au acolo creaturele lor, sau pentru nişte giubelii [7], de la care nu putem aştepta nimic. Cît aş dori ca deodată cu comisarii [8] să poţi veni în ţară ! Crez că aceasta n-ar fi fără folos [9], căci, după cum zice poetu :

„Mult pot puţinii buni împreună" [10].

Scrie-mi ce a făcut şi ce rolă a jucat pe acolo junele Ştirbei [11]. Să zice că unchiul său Bibescu nu l-a priimit, căci a mers împreună cu Pereţ, ucigătorul lui [12]. De va fi aşa, apoi junele bei a arătat o mare lipsă de tact. Tatî-so dă mereu la mese şi vizează la popularitate, dar lucru nu prinde. Caimacamul voieşte să-l imiteze, dar nu e îndemînatec. Văz pe unii din puternicii săi protectori foarte

nemulțumiți și căindu-să de reazemul ce i-au dat. Să asigură, între altele, că el ar fi cerut armie turcească, nerăspunzînd de ținerea linești în cursul lucrărilor divanului. Adevărat să fie acest nou titlu la amorul nații ?

Scriu de la Paris că s-a prins o adresă telegrafică către Șuțache[13], în care il întreabă ce a făcut banii care i s-au dat la plecare-i ca să facă să vorbească gazetele în favor, căci pînă acum citește numai defăimări, care nu e de crezut să fie plătite de dînsul. Uitam să-ți spui că scrisoarea din 6 ghenar ar fi zăbovit încă multă vreme la Polihroniadis[14], dacă nu-mi spunea Gradovici despre dînsa ; prin urmare nu-mi mai scri prin acel negutător, ci sau prin Gradovici sau prin Bălăceanu[15].

Două jurnale au început în București ; cel mai nou subt redacsia *nominală* a lui C. Crețulescu ; Bălăceanu, Curcanu și alții lucrez la dînsul[16]. Vom vedea cum va merge.

Te salut

Ms 801, f° 150—153 ; publicată de noi în Manuscriptum, *1974, 4. Nesemnată. Data este menționată în rîndul întîi al textului, iar anul se deduce din conținut și din scrisoarea, datată, a lui Ghica, pe care o citează și a cărei ciornă (sau primă redactare, abandonată) se păstrează.*

[1] I. Ghica era unul din pretendenții la tron sau măcar, în cazul înlocuirii caimacamului Al. Ghica, la funcția de caimacam (domnitor interimar), care urma să-i deschidă calea spre domnie. Se bucura de încrederea Porții (căpătase de curînd, 18 febr. 1856, titlul de prinț domnitor de Samos) și de sprijinul Angliei, dar se lovea de împotrivirea categorică a Austriei. În țară avea un grup de simpatizanți, în rîndul cărora se afla și Gr. Alexandrescu.

[2] Este vorba de firmanul imperial care urma să fixeze modalitățile convocării divanelor ad-hoc. Firmanul fusese semnat de sultan în 14/26 ianuarie, dar comunicat oficial mai tîrziu, într-o ședință festivă a Sfatului Administrativ (consiliul de miniștri) din 8 martie.

[3] În numărul său din 5 februarie ziarul francez *Le Moniteur universel* publicase un articol în favoarea unirii Principatelor.

[4] Peste douăzeci de personaje politice se luptau pentru tron ; „vechii candidați" erau reprezentanții boierimii și foștii domni : Al. Ghica, caimacamul în funcție, Const. Gr. Ghica, foștii domni Gh. Bibescu și B. Știrbei etc.

[5] Dezbinările din rîndul emigrației sînt reflectate și în această ironie nedreaptă.

[6] Firmanul electoral dădea boierilor privilegii de fapt : vot direct, reprezentare numeroasă (doi de fiecare județ) etc. Protestul lor era provocat, în esență, de prevederea după care dreptul de vot era acordat nu în virtutea apartenenței prin naștere la clasa boierească, ci pe baza proprietății funciare.

[7] „Boieri retrograzi" (purtători de *giubea*, haină tradițională a vechii boierimi).

[8] Comisarii marilor puteri urmau să sosească la București pentru a supraveghea aplicarea Tratatului de la Paris.

[9] Ghica n-a sosit decît în noiembrie 1858.

[10] Vers al lui Iancu Văcărescu.

[11] Gh. Știrbei, fiul lui Barbu, fusese trimis în Occident și apoi la Constantinopol pentru a acționa în favoarea sa sau a tatălui său în vederea viitoarei domnii. La Constantinopol urma să se întîlnească cu Gh. Bibescu, pentru a încerca să aplaneze conflictul dintre cei doi frați rivali.

[12] Gr. Peretz, participant la revoluția din 1848 ; era bănuit de complicitate într-un atentat împotriva lui Bibescu (10 iunie 1848) : „La 10 iunie către seară — își amintește colonelul Gr. Lăcusteanu — vodă, împreună cu doamna, ieșise la plimbare pe șosea. Patru vagabonzi disperați, dintre care unul era Gligore Paleologu, Gligore Peretz (de ceilalți doi nu-mi aduc aminte), călări fiind, au tras cu pistoalele asupra lui vodă. Din norocire nu s-a rănit nimeni, numai epoletul lui vodă l-au zdrelit un glonț" (*Amintirile colonelului Lăcusteanu*, București, 1935, p. 111—112).

[13] Vezi mai sus, scrisoarea VI, nota 2. Șuțu părăsise țara sub Știrbei și servea în Occident interesele lui Al. Ghica. Ajuns caimacam, acesta îi pune la dispoziție, din vistieria publică, 150 000 galbeni, pentru a-l sprijini împotriva celorlalți candidați.

[14] Hristodor Polihroniadis, mare negustor, servea de agent de legătură între emigranți și prietenii lor din țară.

[15] I. C. Bălăceanu (1825—1914), om politic și diplomat, participant la revoluție, prieten cu N. Bălcescu și cu I. Ghica, pentru a cărui domnie activează în mod deosebit. Era în relații destul de strînse cu Alexandrescu (soții Bălăceanu au fost nașii fiicei poetului).

[19] Este vorba de *Timpul* (17 dec. 1856 — 5 dec. 1857) și de *Concordia* (6 febr. — 6 august 1857); la acest din urmă ziar a colaborat și Gr. Alexandrescu, cu articole și poezii. Articolul de fond, semnat cu inițialele lui Crețulescu, era scris de G. Crețeanu (cf. scrisoarea lui I. Bălăceanu către I. Ghica, din 9/21 febr., de Cornelia Bodea. *Corespondență politică: 1855—1859*, București, 1963, p. 194). C. A. Crețulescu (1809—1884), publicist și om politic, participant la revoluția din 1848, de mai multe ori ministru (prim-ministru în 1859 și 1867); era fratele lui N. Crețulescu. Curcanu (sau Curcănache) era porecla lui I. I. Filipescu, revoluționar la 1848, emigrant, fruntaș unionist; reprezentant la Constantinopol al Principatelor Unite.

XII

22 9vr. 857, București

Iubitul meu Prinț!

Propunerea ce îmi faci de a vizita împreună Siria și Palestina este una din dorințele a căria realizare mi-ar face mai multă plăcere: a pleca însă de aici pe vreme de iarnă este mai presus de curajul unui om friguros și nedeprins cu drumurile. Daca aceasta s-ar putea amîna pentru primăvară, mi-ar veni foarte la socoteală, cu atît mai mult că poate pînă atunci m-aș face mai bogat. [1] Gradovici, care dorește asemenea să vie cu noi, îmi zise să-ți scriu să pornești cîteva mii de # [2] pentru înlesnirea transportului.

După cele ce-mi zici de alegerea nefraților ex-domnitori (care acum s-au împăcat), înțeleg că n-aveai încă cunoștință de ceilalți [3]. Dar acum trebuie să fi aflat că oamenii de la 48[4], după cum să numesc, au intrat în divan. Mulți să tem să nu strice trebile: divanul s-a declarat pentru cele 4 puncturi ale programei [5] și comisarii dorea ca foștii domni să intre în no membrilor comisiii întocmită pentru redacsia adresei, dar n-au izbutit, și să zice că sînt destul de nemulțumiți. Comisia lucrează de două

săptămîni și adresa încă nu s-a văzut, căci vor să producă un act perfect în stilul diplomatic [6].

Știrbeii, tata și fiu, au plecat ieri în deosebite direcsii, cel dintîi dîndu-și demisia de deputat pentru cuvinte de sănătate. Să aude că Bibescu va pleca asemenea. În adevăr, poziția lor în divan este din cele mai anevoie: aluziile directe, ca să nu zic personalitățile, ce să fac improtivă-le cu fiece ocazie trebuie să-i decurajeze.

Țensura s-a făcut mai aspră decît totdeauna pentru jurnale, care era libere să declame cît voiau împrotiva boierimei și a foștilor domni, dar acum cînd este vorba de alte chestii, publicitatea nu să găsește atît de trebuincioasă. Ruset [7] a vorbit pe tribună împrotiva țensurei, și a *provocat* o adresă către guvern din partea prezidentului [8]. Rola acestui nevenerabil prelat în divan este foarte pasivă; nimeni nu cunoaște colora opiniilor sau a vorbelor sale, căci opinii nu are și vorbe nu zice decît acelea ce-i dictează secretarii. Capetele acum sînt ocupate cu două chestii, adecă aceea de a ști daca divanul invitat de comisari trebuie să intre sau nu în revizia legiuirilor și daca, în supoziția de a se acorda unirea fără prinț strein, trebuie să o priimească sau să o refuze. Pentru cea dintîi, deși membrii divanului, cel puțin majoritatea, au mandat mărginit în cele 4 art., dar pentru că să tem, după cum zic, ca compoziția unui divan legislativ să fie mai retrogradă decît a celui de acum, să par destul de dispozați a proceda la acea lucrare fără a să îngriji prea mult daca aceasta se învoiește sau nu cu calul nostru de bătaie, adecă cu autonomia [9]. Dar postul de reprezentant, ca multe altele, are avantagele sale. Cît pentru prințul strein toți îl doresc sau zic că-l doresc; chiar și acei care au scris broșuri împrotiva unirei, dar cînd va fi vorba la tocmeală, crez iarăș că toți se vor învoi. Vestitul ministru al finanțelor [10] s-a întors de la Paris numai ca să-și dea demisia și să plece iarăși acolo, lucru ce nu să esplică lesne, căci

putea prea bine să o trimiță de acolo. Gurele cele rele au răspîndit vorba că a fost chemat într-adins ca să redijeze adresa către comisari, văzîndu-să zăbava ce pune la aceasta comisia de redacsie compusă de capetele cele mai mari.

Nu știu daca I. Bălăceanu ți-a scris după plecarea lui de aici. Îmi pare foarte rău că nu s-a ales la divan : spiritul lui e foarte sănătos și prețuiește bine starea lucrurilor și a oamenilor ; teoria și practica, iluzia și realitatea sînt lucruri cu totul osebite, și din nenorocire avem puțini oameni care să nu le confunde.

Înfățișază, te rog, respectele mele prințesei[11], căria îi sînt foarte recunoscător că s-aduce aminte de mine.

Gr. Alexandrescu

Ms 801, f° 158—161 ; datată 22 octombrie 1857. Inedită

[1] Proiectul călătoriei nu a fost realizat niciodată.

[2] Simbolul „galbenilor", moneda de aur (emisă în străinătate) curentă în Principate.

[3] Gh. Bibescu și Barbu Știrbei, aleși în Divanul ad-hoc.

[4] Unei părți dintre revoluționarii de la 1848 li s-a acordat permisiunea de a se întoarce în țară. Mulți dintre ei au fost aleși în Divanul ad-hoc (C. A. Rosetti, frații Golești, Cristian Tell, Gh. Magheru, frații Brătieni).

[5] Divanul luase în discuție, în 8/20 oct. cele patru puncte ale programului unionist (acceptat, din oportunism, de o parte a boierimii ; vezi *O profesiune de credință*, în vol. de față) : autonomia, unirea, prinț străin ereditar, guvern constituțional reprezentativ. Majoritatea Divanului fiind compusă din unioniști, programul a fost votat în unanimitate a doua zi, în 9/21 oct.

[6] Comisia avea ca sarcină redactarea unei adrese către marile puteri (prin intermediul comisarilor), în care urmau să fie înfățișate revendicările Divanului în ce privește structura politică viitoare a țării („memorandul dezvoltător al celor patru punturi"). Redactarea a durat destul de mult, adresa fiind votată în 6/18 noiembrie. Dezbaterea adresei de către reprezentanții puterilor a început la Paris în 10/22 mai 1858.

[7] C. A. Rosetti protestase în ședința din 11 oct. împotriva „asprimii censurei", care interzicea chiar publicarea proceselor

verbale ale dezbaterilor Divanului și propusese întocmirea unei adrese către guvern.

[8] Mitropolitul Nifon.

[9] Pînă la urmă Divanul n-a intrat în dezbaterea organizării interne a Țării Românești ; D. Ghica (beizadea Mitică) propune chiar adoptarea unei rezoluții formale în acest sens. Aripa liberală a Divanului dorea însă adoptarea unei legi electorale care să priveze pe marii boieri de avantajele sistemului în funcție ; aceasta era necesară pentru viitoarele adunări cu puteri legislative ; pînă la urmă nu s-a putut adopta nici o hotărîre.

[10] C. Suțu, care, deși se afla de mult în străinătate, continua să ocupe postul de ministru al finanțelor.

[11] Alexandrina (Sașa) Ghica, născută Mavros.

TABLA ALFABETICĂ A POEZIILOR

CUPRINS

EPISTOLE ȘI SATIRE

FABULE

EPIGRAME

POEZII POPULARE

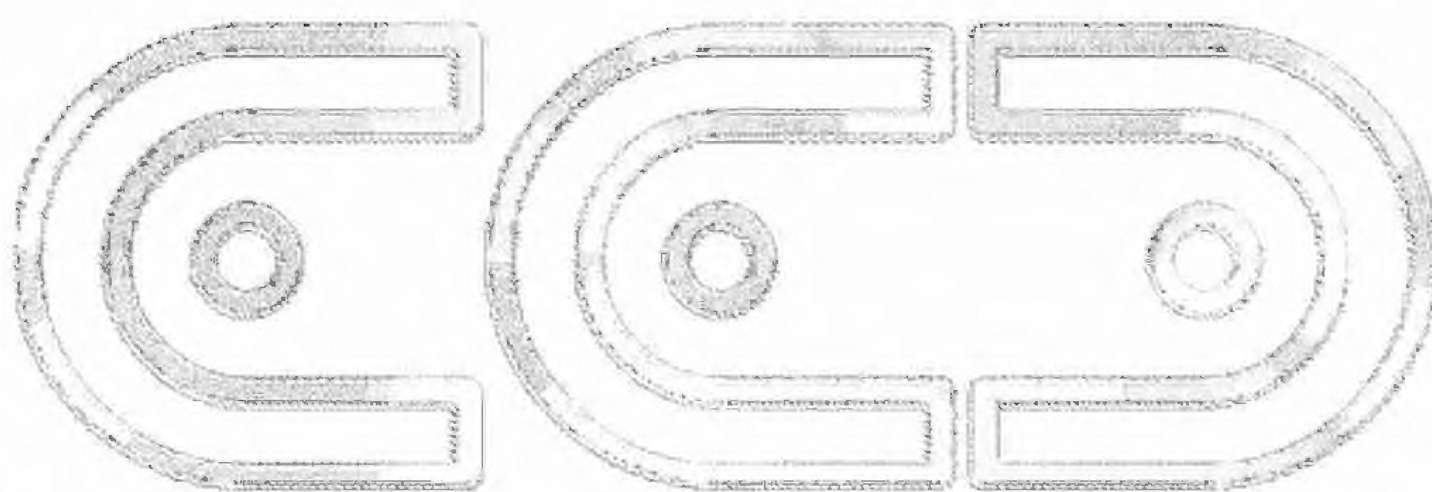
PROZĂ

PROZĂ LITERARĂ

ARTICOLE

SCRISORI

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

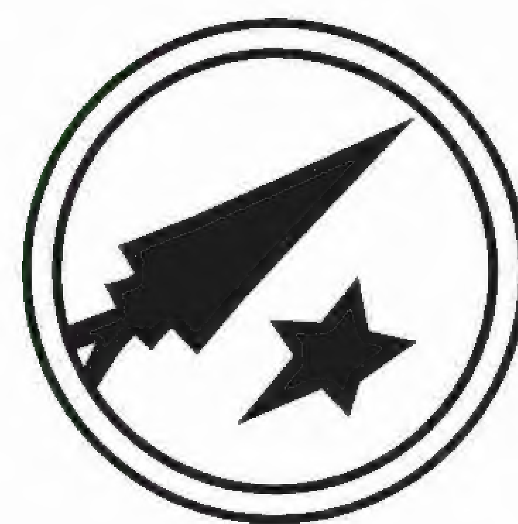

de

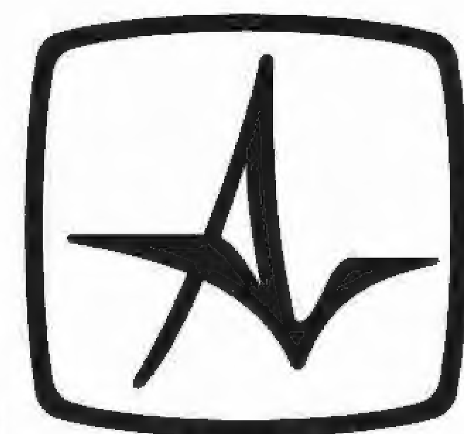
Anonim

și

CAT Graur

COLECȚIA SFINX

Antwerpen

2024

